

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):

Faber, Harald.

Titel | Title:

Danske og Norske i London og deres Kirker.

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Erslev & Hasselbalch, 1915

Fysiske størrelse | Physical extent:

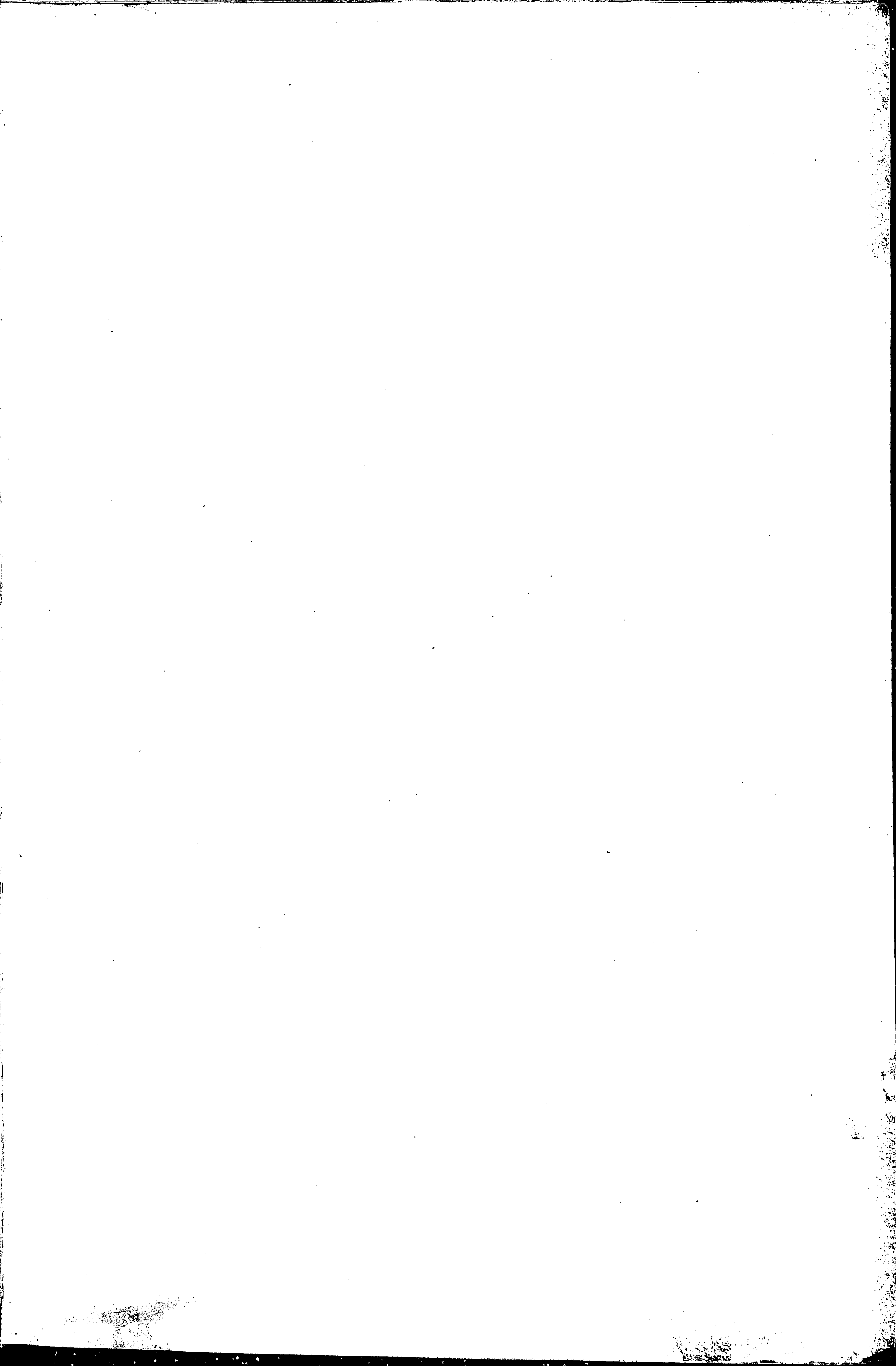
VIII, 240 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

DANSKE OG NORSKE I LONDON.

HARALD FABER

DANSKE OG NORSKE I LONDON OG DERES KIRKER

TRYKT MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERG FONDET

6/15. 4 262

KØBENHAVN
ERSLEV & HASSELBALCH
FOR NORGE: SCHETELIGS BOGHANDEL
KRISTIANIA

1915

S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI. KØBENHAVN.

FORORD.

Ne perdons rien du passé.
Ce n'est qu'avec le passé,
qu'on fait l'avenir.
Anatole France.

Hvad der oprindelig gav Stødet til at jeg i 1903 følte det som min Pligt at begynde det Arbejde der bl. a. er resulteret i denne Bog, er forklaret Side 214. Under Arbejdet voksede Spørgsmaal efter Spørgsmaal frem og krævede Svar og derved ledtes jeg ud i historiske Undersøgelser, som jeg kun altfor tydelig følte krævede Forudsætninger som jeg ikke sad inde med. Men jeg blev stærkt opfordret til at uddybe de først indsamlede Oplysninger og jeg mødte saa megen Velvillie fra mange Sider, at jeg mente at burde fortsætte. Jeg har gennem søgt følgende Arkiver: Rigsarkivet, Landsarkivet i Kbhvn., Udenrigsministeriets Arkiv, Bispearkivet i Kbhvn., Arkivet i det kgl. Gesandtskab i London, svenska Kyrkans Arkiv i London, Public Record Office, Principal Probate Register, Arkiverne i Charity Commission, Borough of Stepney, St. Paul's Cathedral og Leathersellers Company og enkelte andre; det indhøstede Materiale er sammenarbejdet med hvad jeg har fundet i Literaturen og med adskillige Oplysninger fra Danske og Norske i London eller Efterkommere af saadanne.

Jeg bringer herved min Tak til enhver af de mange, der har hjulpet mig under mit Arbejde, derimellem dem, der har muliggjort det for mig at tilvejebringe saa stor en Række Billeder af Cibbers Værker.

Fra Carlsbergfondet har jeg modtaget en større Bevilling uden hvilken jeg ikke kunde have bestridt Omkostningerne ved Udgivelsen. For denne Hjælp bringer jeg herved Direktionen min bedste Tak.

London i Marts 1915.

Harald Faber.

INDHOLD.

Kap.		Side.
I.	Andre fremmede Samfund i det syttende Aarhundrede. Fremmede protestantiske Kirker. Prins Jørgen og hans lutherske Kapel. Friary Chapel, St. James's. Dronning Alexandras Marlborough House Chapel.....	1.
II.	Nogle berømte danske Mænd i London i det syttende Aarhundrede. Iver Brink. Cajus Gabriel Cibber. Albert Borgaard.....	13.
III.	Tømmerhandlerne i Wapping-Stepney. Morten Løynschar. Tøger Weggersløff. Menigheden stiftes 6. Marts 1692. Kgl. Patent 4. Maj 1695. En Proces om et Skib. Chr. V. bevilger Bidrag fra Kirkerne i Danmark til Menigheden i London. Kirken indvies 15. November 1696.....	42.
IV.	Kirken. Portage Penge. Familien Michelsen. Nyt Tilskud fra Kirkerne i Danmark til Kirkens Bygning. Aarligt Tilskud fra Kirkerne i København til Præstens Løn. Degnen Klyne.....	58.
V.	Jørgen Ursin. Pengeforlegenhed. Krig med Sverrig. Bornemann kaldes til Præst. Kgl. Reskript 2. Sept. 1713 om aarligt Bidrag fra Rigernes Kirker. Rasmus Johnsen. Reskript 17. Maj 1720.....	71.
VI.	Degnen Søren Poulsen ordineres til Præst. John Collett. Kirkens Regnskaber i Uorden. Biskop Herslebs Kritik. Reskript 6. Juni 1740: Bidragene fra Rigernes Kirker vedbliver, Forstanderne maa selv kalde Præster og styre Kirken under Gesandtsens Tilsyn.....	86.
VII.	Collett og Pohlman dør. Claus Heide og Jens Pedersen. Chr. VII. besøger Kirken. Kirkens Arkiv brændes. Ernst og Georg Wolff. Pastor Alexander Holm. Kirkens Forfatning bekræftes 7. Juni 1780.....	97.
VIII.	John Collett. Jens Wolff. Wolffs og Dorville. Kirkens Velmagtsdage. Krig mellem Danmark og England. Pastor Rosing. Kongen skænker Kirken til Menigheden og alle Bidrag fra Rigerne ophører 7. Januar 1817.....	118.
IX.	Den danske Koloni svinder ind. Kirkekapitalen sættes overstyr. Kirken lejes ud til „Baadsmand“ Smith. Den paatænkes inddraget i den danske Statskasse. Forholdet til de Norske.....	138.
X.	Grev Reventlow redder Kirken for den fremtidige Menighed. Kornhandelen samler atter en dansk Koloni i London. E. G. Wolff overdrager i 1848 Kirken til Gesandtskabet. Father Lowder.....	149.
XI.	Kontrakten med Gesandtskabet underkendes. Regeringen lover Menigheden sin Støtte. De Danske henvender sig til Charity Commission. „Danish Chapel Charity“ oprettes 7. Febr. 1859.....	159.
XII.	Prins Vilhelm i London 1862. Gudstjeneste indrettes Nytaar 1863. Prin-	

VIII.

HARALD FABER: DANSKE OG NORSKE I LONDON.

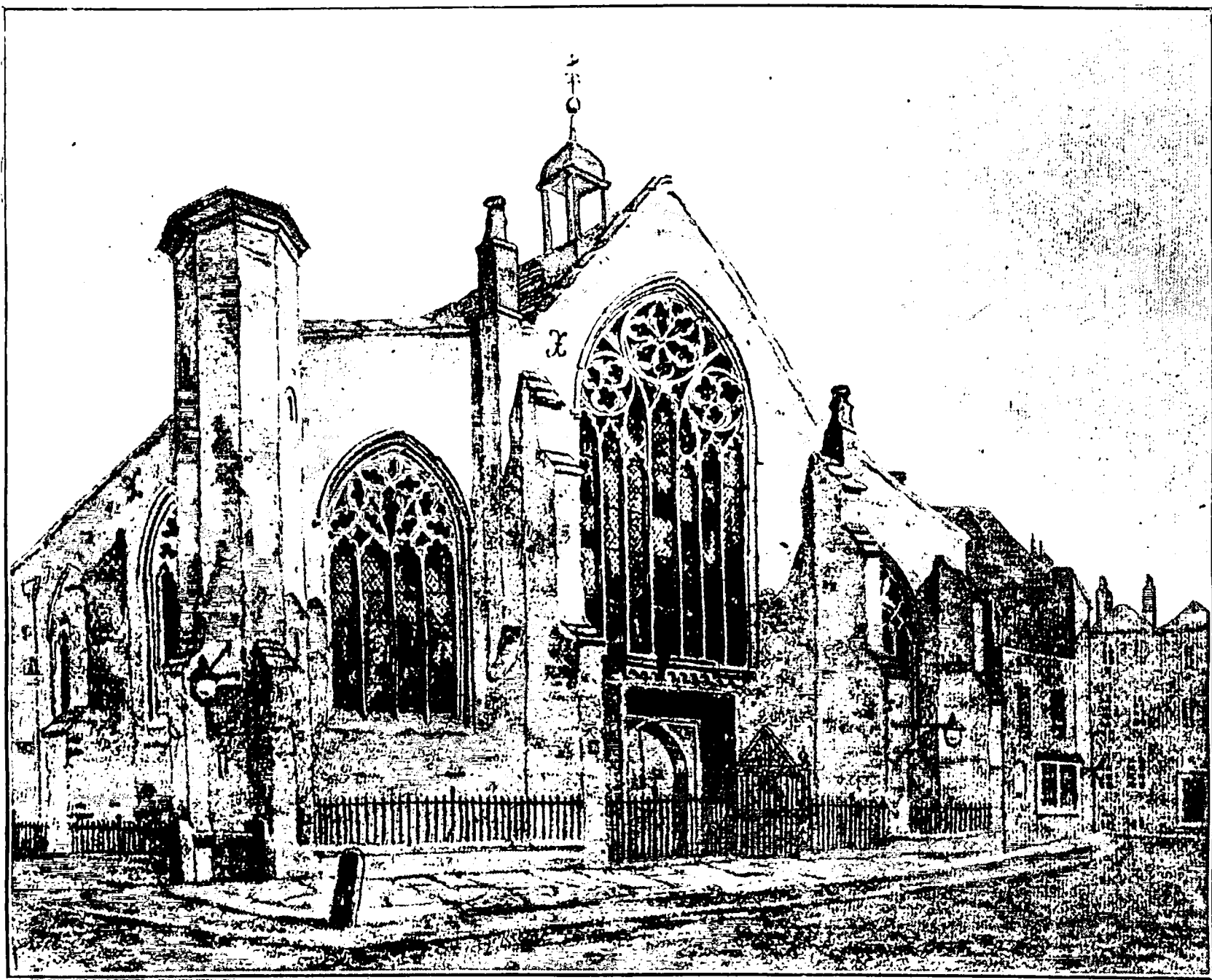
Kap.		Side.
	sesse Alexandra kommer til England Marts 1863. Det danske Samfund og „Foreningen Danmark“. Menigheden genoprettes 1864. Strid med Værgerne. General Bülow.....	165.
XIII.	Den danske Koloni vokser. Kirken sælges 18. Febr. 1868. og nedrives 1869. En Del af Indboet reddes.....	180.
XIV.	Den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne stiftes 1867. Dansk Gudstjeneste begynder i London 1869. En ny dansk Kirke bygges ved West India Dock 1873. Gudstjeneste i Soho for de bosiddende Danske begynder 1874.....	189.
XV.	En Grund i Wellclose Square overdrages i 1874 af Værgerne til Rev. Greateorex. Dansk Gudstjeneste i det tyske Slotskapel i St. James's begynder 1881. Westenholz dør 1886. Kirken i Poplar overdrages til Delcomyn og Agerup 1892. Kirkens Reservefonds Oprindelse og Overdragelse til samme. Kirkens Restauration ved Storm.	201.
XVI.	Generalkonsul Delcomyn trækker sig tilbage. Den danske Menighed i London reorganiseres. Forholdet til Sømandsmmissionen ordnes. Hjælpefond for Danske i London.....	212.
Series	pastorum.....	221.
Bilag	I. Stamtavle over Familierne Michelsen og Borgaard	222.
—	II. Familien Wolffs Stamtavle	223.
—	III. Danish Chapel Charity, Regulativ af 7. Febr. 1859 og Ændring af 22. Dec. 1909.	224.
—	IV. Liste over Begravelser i Hvælvingen under Kirken i Wellclose Square.	226.
—	V. Love for den danske Menighed i London	228.
—	VI. Fundats for Hjælpefond for Danske i London, som har kendt bedre Dage	233.
	Fortegnelse over Billeder.....	235.
	Fortegnelse over Kildeskrifter i Rigsarkivet	237.
	Navneregister.....	238.

I. KAPITEL.

Andre fremmede Samfund i London i det syttende Aarhundrede. Fremmede protestantiske Kirker. Prins Jørgen og hans lutherske Kapel. Friary Chapel, St. James's. Dronning Alexandras Marlborough House Chapel.

Danske og Norske i større Antal har der neppe været i London i den nyere Tid før Tømmerhandelen kaldte dem dertil efter den store Ildebrand i 1666. Vort Kendskab til dem stammer for en stor Del fra de Efterretninger der er bevaret i Forbindelse med den dansk-norske Kirke i London. Det er som dansk-norsk Menighed at vi først hører om dem. Da de danske og norske Købmænd kom til London, traf de adskillige andre Fremmede, som var kommen til det gæstfri Land enten som religiøse eller politiske Flygtninge eller for Handelens Skyld. Men hvad enten den ene eller den anden Grund havde drevet disse fra deres Hjem, følte de i det fremmede Land Trang til at holde Gudstjeneste paa hjemlig Vis, og saaledes var der efterhaanden opstaaet forskellige fremmede religiøse Samfund i London. Til et eller andet af disse sluttede de danske og norske Købmænd sig i Begyndelsen og flere af de fremmede Præster hjalp deres danske Kollegaer, da der senere dannedes en dansk-norsk Menighed. Den ældste fremmede evangeliske Menighed i London dannedes af franske og hollandske Hugenotter, hvem den unge Kong Edward VI ved kgl. Patent af 24. Juli 1550 gav Ret til at holde Gudstjeneste og endog skænkede en Kirke, som de kaldte Jesustemplet. Den Kirke, der overlodes dem, var bygget i 1354 af Jarlen af Hereford til det et Hundrede Aar tidligere grundlagte Augustiner Kloster, som med saa mange andre Klostre blev nedlagt af Henrik VIII. Kongen skænkede Klostret til Lord Winchester, som lod det nedrive og byggede sig et stort Hus, hvor nu Winchester House findes i Old Broad Street. Kirkens Kor og Tværskibe benyttede Lorden til Oplagsplads for Korn og Kul. Da de fremmede Hugenotter, „Tyskere og andre Fremmede“, som de kaldtes i det kgl. Patent, fik Kirken overdraget, var kun Hoved-

skibet af den anselige Kirke tilbage. Dette findes endnu og er fremdeles den hollandske Kirke i London, kaldet Austin Friars, og liggende bagved det bekendte Bankfirma C. J. Hambro & Sons Hus i Old Broad Street. I 1611 skænkede Kong Jakob I Kirken en Del af den nærliggende Grund, som havde tilhørt det gamle Kloster, og af denne Grund i det meget værdifulde Kvarter nær Bank of England har den hollandske Kirke en betydelig Indtægt,*) saa den baade kan lønne sine Præster godt uden Tilskud udenfra og endog anvende et betydeligt aarligt Beløb til Understøttelse af fattige Hollændere.

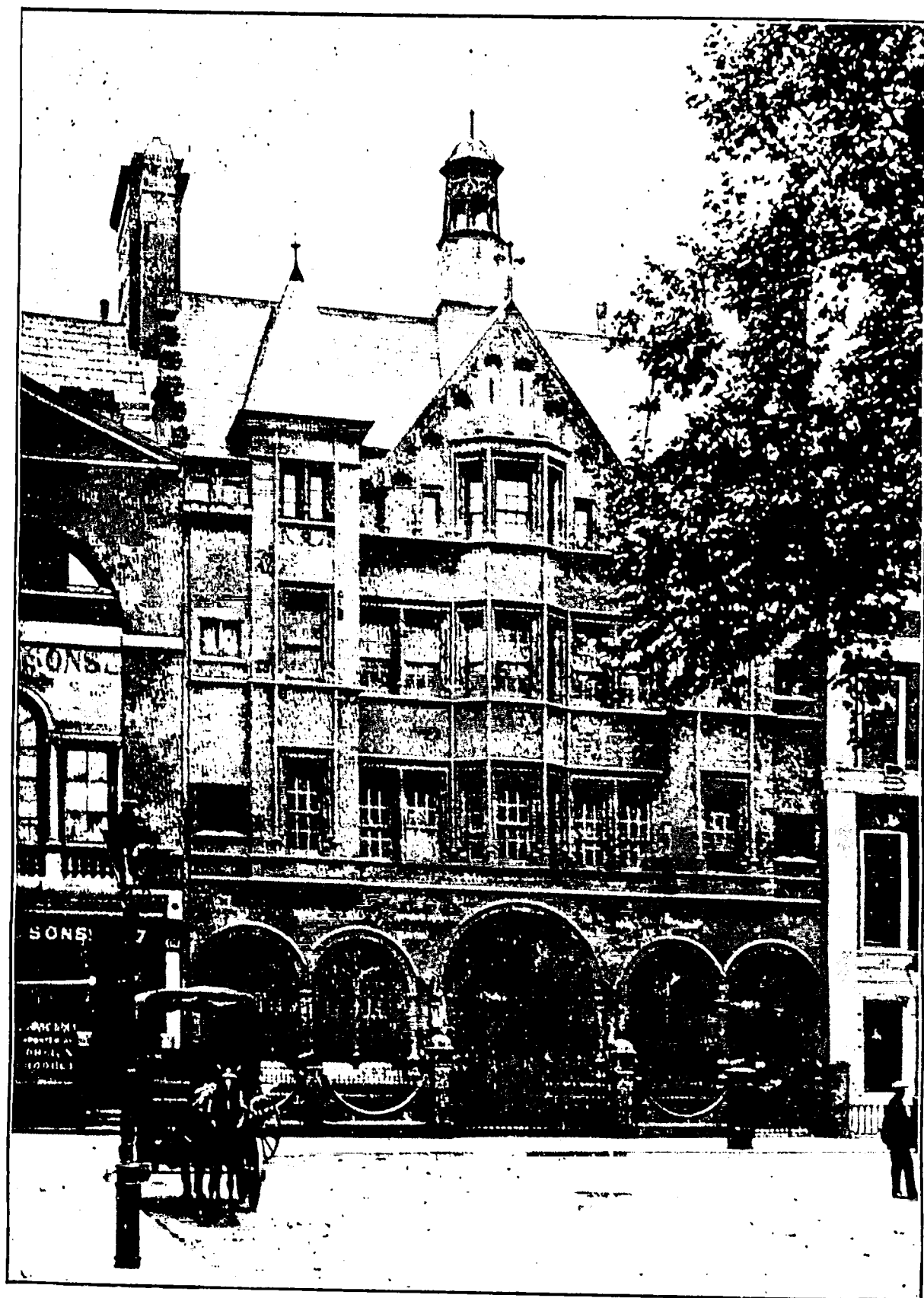

Austin Friars.

De franske Hugenotter, som oprindelig udgjorde en Del af den Menighed som fik Jesustemplet overladt, skiltes allerede den 16. Oktober 1550 fra Nederlænderne og lejede det nærliggende St. Anthony Hospital i Threadneedle Street. Da dette brændte ved den store Ildebrand i 1666, genopbyggede de Franske det. I 1840 maatte det give Plads for den nye Royal Exchange, og de Franske flyttede deres Kirke til St. Martins le Grand nær Hovedpostgaarden, men da i 1892 „General Post Office North“ blev bygget, maatte de atter flytte og byggede „Église protestante Française“ i Soho Square. En Tavle paa Muren af denne Kirke meddeler, at den blev grundlagt af Edward VI den 24. Juli 1550, hvorved

*) House of Commons Paper. Endowed Charities (County of London). 1903. [61-XXII].

der vises hen til Forbindelsen med den ældste fremmede evangeliske Kirke i London, Kirken i Austin Friars. I den franske protestantiske Kirke i Soho er der i de senere Aar ved velvillig Imødekommen fra det franske Konsistorium holdt dansk Gudstjeneste Søndag Eftermiddag i de Efteraarsmaaneder, da Marlborough House Chapel er lukket.

Franske Kirke, Soho.

Tyske Handlende havde allerede i flere Aarhundreder spillet en betydelig Rolle i London. Allerede saa tidligt som 1250 havde Hansestæderne opnaaet værdifulde Privilegier paa Handel i London og havde deres eget faste Stæde der, nemlig den saakaldte Steelyard, den Plads mellem Thames Street og Floden, mellem All Hallows Lane og Cousin Lane, som nu er fuldstændig overbygget af den sydlige Del af Cannon Street Station. Betydningen af Navnet Steelyard er omstridt, idet nogle mener det kommer af, at paa denne Plads var opstillet Kongens Bismar, Steelyard, hvorpaa Varer der indførtes til London Havn vejedes for at bestemme den Afgift, Tonnage, som skulde erlægges til Kongen, medens

andre mener Steelyard er en Forvanskning af Stapel-Yard, idet Pladsen var en Stapelplads for alle mulige Varer der indførtes til London. Under Edward VI mistede Hansestæderne vel deres Privilegier, trods det Gesandterne fra Hamburg og Lübeck talte deres Sag med Iver, og Dronning Elisabeth skal endog have fordrevet dem og benyttet Steelyard som et Oplagssted til Brug for Flaaden. Men Hansekøbmændene, eller som de kaldtes Merchants Almaine, havde saa gode Forbindelser i den Londonske Handelsverden, at de kom tilbage, og Karl II udstedte endog senere en Bekræftelse paa deres gamle Privilegier,*) men da havde Institutionen overlevet sig selv og Steelyard var ikke længer et uundværligt Led i Londons Handel. Ved Londons store Brand i 1666 brændte hele Steelyard med sine Børslokaler, Boliger for Hansekøbmænd, Oplagspladser o. s. v. og Hansestæderne kunde ikke blive enige om at bevilge Penge til dens Genopførelse. I Følge en kgl. Proklamation skulde alle de brændte Kvarterer i London genopbygges inden en vis Tid. Jacob Jacobsen, som var Hausmeister i Steelyard, raadede til i al Fald at opbygge Façaden imod Thames Street, saa Englænderne kunde se det var Hanseaternes Mening at bygge, og han lod Arbejdet begynde for egen Regning og førte senere Proces med de andre Hansekøbmænd om Tilbagebetaling af sine Udlæg.**)

Hansekøbmændene med Jacob Jacobsen og hans Broder Theodor i Spidsen og med Tilslutning af svenske Købmænd ønskede at indrette deres egen lutherske Gudstjeneste, saasnart de engelske Love tillod dette, i Stedet for at søge til forskellige engelske Kirker, ved nogle af hvilke de tidligere havde faaet indrettet særlige Altre. Ikke langt Vest for Steelyard laa en Kirke kaldet Trinity the Less, den lille Treenigheds Kirke, paa Hjørnet af Great Trinity Lane og Little Trinity Lane, hvor man nu finder Mansion House (Underground) Stations Perroner. Denne Kirke var brændt ved den store Brand og var mellem de Kirker, der ikke skulde genopbygges. Disse med tilhørende Kirkegaarde var tilskødede Londons Lord Mayor,***) og af ham købte Tyskerne Trinity Kirken. Efter den svenske Konges Ønske støttede hans Gesandt i London, Baron Leyonbergh, et Andragende fra de svenske og tyske Købmænd til den engelske Konge om Ret til at bygge en Kirke og holde luthersk Gudstjeneste. Den 13. September 1673 udstedte Karl II til „nogle tyske og andre Udlændinge af den lutherske Trosbekendelse“†) det ønskede Privilegium. Det udstedtes til seks Købmænd, mellem hvilke Jacob og

*) Pauli, Dr. Reinhold. Pictures of Old England. Cambridge og London. 1861.

**) Lappenberg, Dr. J. M. Urkundliche Geschichte des Hansischen Stahlhofes zu London. Hamburg 1851.

***) ved Lov af 1667 om Londons Genopbygning. (19 Carolus II. Cap. 3, Sect. 32).

†) Carlson. G. W. Antäckningar rörande svenska Kyrkan i London. Stockholm. 1852. Side 173.

Theodor Jacobsen, og disse seks blev Værger for Kirken. Man genopbyggede den brændte Kirke med Bidrag fra Kollektorer i Hansestæderne og navnlig i Hamburg. Det havde været Meningen, at disse Kirketomter i London skulde tjene som Begravelsespladser for Befolkningen i de nedlagte Sogne. En londonsk Borger William Trockmorton vilde begrave sin Tjeners Lig i Little Trinity Kirkegaard, men den tyske Præst, Gerhard Martin, modsatte sig dette og derover opstod en Retssag, under hvilken den tyske Menighed med Henvisning til det kgl. Privilegium søgte Parlamentet (Højesteret) om Beskyttelse. Udfaldet af denne Strid er ikke kendt.

Til denne Kirke søgte ikke blot tyske og svenske Købmænd, ogsaa danske og norske Tømmerhandlere og Skippere søgte den en Tid lang som den, hvor Gudstjenesten kom deres hjemlige Gudstjeneste nærmest. Præsterne var tyske og Kirkesproget var tysk, men alligevel kaldtes Kirken undertiden den svenske Kirke. Saaledes kaldtes den i en Henvendelse fra de Svenske i London til deres Gesandt i 1710 „den ved H. M. Kongen af Sveriges naadige Forbøn oprettede svenske Kirke“, og da de lutherske Præster i London og Westminster, og mellem dem den danske Præst, i 1727 overrakte Kong Georg II en Lykønskingsadresse ved hans Tronbestigelse, var deres Talsmand i Følge den officielle Meddelelse i London Gazette Pastor Henry Walther Gerdes, F. R. S., ved „den svenske Kirke i Trinity Lane“.*)

Den første tyske Præst ved Treenighedskirken i Little Trinity Lane var Gerhard Martin eller Martini, som senere tog Del i Arbejdet for at grundlægge en dansk-norsk Menighed. Efter ham kom i 1692 Esdras Edzardi (født i Hamburg 1662), under hvem en Del af Menigheden skilte sig fra og stiftede en egen evangelisk-luthersk Menighed ved Mariekirken i Savoy, som fik stor Tilgang af Medlemmer under de senere hannoverske Konger. Den første Præst ved Mariekirken var Mag. Ireneus Crusius (fra 1694 til 1705), senere Hofpræst i Stockholm; den næste var Georg Andreas Ruperti (fra 1706 til 1730). De var vistnok begge to tillige Hofpræster ved Prins Jørgens Kapel i St. James's Palace. En senere Præst ved Mariekirken var Dr. Johann Gottlieb Burckhardt, som i 1798 i Tübingen udgav en Bog om de tyske Menigheder i London. Den tyske Menighed ved Trinity Kirken i City led senere ved, at Svenskerne i 1728 skilte sig fra og byggede deres egen Kirke. Mod Slutningen af det 18. Aarhundrede synes den at være sygnet hen. Kirken som undertiden kaldtes Hamburger Kirken, blev senere nedrevet; den nuværende „Hamburg Lutherische Kirche, Dalston“, nær ved det tyske Hospital skal være dens Afløser.

Endnu større Betydning for den dansk-norske Menighed, som sam-

*) London Gazette. 29. Juli 1727.

lede sig i London, var det dog, at den danske Prins Jørgen, Broder til Kong Christian V, i 1683 ægtede sit Næstsødskendebarn, Prinsesse Anne, den senere regerende Dronning Anne, og derefter boede i London. Prins Jørgens Stilling ved det engelske Hof, saalænge hans katolske Svigerfader, Jacob II, regerede, var ikke saa let, og Prinsen fandt ikke Behag i Englænderne, „denne yppige og opblæste Nation“, som han kaldte dem. Da Vilhelm af Oranien kaldtes til England, forlod Prins Jørgen Kong Jacob og sluttede sig til Prinsen af Oranien, idet han overfor Kongen angav, at Grunden til hans Handlemaade var „my just concern for that religion, in which I have been so happily educated“. Prins Jørgen var Lutheraner og omend tysk havde han Interesse for sin Broders danske og norske Undersaatter, som nedsatte sig i London, og hjalp dem paa forskellig Vis. Ligeledes fik disse Hjælp fra Prins Jørgens Hofpræster, navnlig Dr. Mecke, som ved flere Lejligheder forrettede Altertjenesten i den danske Kirke i Wellclose Square. Prins Jørgen fik straks efter sit Giftermaal indrettet sit eget Hofkapel og havde sine egne lutherske Præster, selvfølgelig tyske. Det er neppe rigtigt, hvad Burckhardt meddeler,*) at det var bestemt i Ægteskabskontrakten, at Prinsen skulde have sit eget Kapel og lutherske Præster; i al Fald omtales det ikke i den mellem Kongerne Karl II og Christian V afsluttede Kontrakt om Formælingen,**) som bl. a. bestemte Prinsens Appanage til £ 50,000 og angav de Indtægter fra visse danske Stifter, som Prinsesse Anne skulde nyde.

I Følge Dr. Chamberlayne, som var Prins Jørgens Lærer i Engelsk, var Dr. Hahn hans Præst i 1684.***) Snart efter denne og senest 1687 kom Dr. Mecken eller Mecke, som var gift med Cathrine Margrethe Datter af Raadmand Johan Drøge i København; hun døde i 1700 og blev begravet i den danske Kirke i Wellclose Square. Dr. Mecke hjalp ved Oprettelsen af den dansk-norske Menighed, samlede Penge ind i Prinsens Kapel til den dansk-norske Kirke og assisterede ved Gudstjenesten der ved flere Lejligheder. Han var aabenbart en meget ortodox Lutheraner. Da saaledes Prins Jørgen en Gang havde nydt Nadverens Sakramente i en anglikansk Kirke, raadførte Dr. Mecke sig med Biskoppen i Sjælland, Dr. Bagger, om denne Uregelmæssighed, idet han ikke mente derefter at kunne lade Prinsen gaa til Alters efter luthersk Skik i sit eget Kapel. Prinsen har formodentlig haft en anden Mening herom; i Følge Miss Strickland skal han endog jevnlig være gaaet til engelsk

*) Burckhardt: Kirchen-Geschichte der deutschen Gemeinden in London. Tübingen 1798. Side 71.

**) i Record Office.

***) Chamberlayne, Edw. Present State of England. 1684—1708, en Slags Statskalender.

Gudstjeneste og Altergang. Dr. Mecke søgte derfor at blive forflyttet; rimeligvis har Biskop Bagger beroliget hans Samvittighed, thi han blev i sit Embede til sin Død. I Aaret 1700 fik Dr. Mecke £ 100 i Løn; det samme fik Peter Kirk for at passe Prinsens Hunde.*)

Naar Dr. Sheppard i sin bekendte og ellers saa grundige Bog om St. James's Palace skriver om Prins Jørgens Kapel: „this Chapel was founded in the year 1700 by Queen Anne and her Consort Prince George of Denmark,“**) kan dette ikke være korrekt, thi Prins Jørgen havde sit eget Kapel allerede 16 Aar tidligere. Sheppard gengiver, efter Bohn, en Beretning om, at Indtægterne af visse af Kronens Domæner i Cornwall med tilhørende Miner i 1700 blev afgivne „for the perpetual establishment“ af dette Kapel, til dermed at lønne to Kapellaner, Kirkebetjentene, betale Pensioner, holde Kapellet repareret og endog til Understøttelse af fattige protestantiske Tyskere, som gik til Gudstjeneste i Kapellet. Nogen Bekræftelse af denne Oplysning, som i mindre tydelig Form findes allerede hos Burckhardt,***) har det ikke været muligt at finde trods ihærdige Studier i Record Office og andetsteds. En saadan Anvendelse af Domæneland vilde være mindre korrekt, og om den har fundet Sted, skyldtes den maaske en kongelig Gunst, som Prins Jørgen opnaaede hos Kong Vilhelm; muligvis er dette Grunden til, at der ikke synes at være nogen Optegnelse derom i Statsarkivet. Det hedder endvidere, at Robert Walpole senere solgte disse Domæner, hvorefter Udgifterne til Præster m. m. afholdtes af den engelske Civilliste, og at Præsternes Gager gradevis blev reducerede og Understøttelsen til de Fattige helt faldt bort.

Prins Jørgens Kapel var „et Værelse eller Sal i Slottets Stueetage“ (Burckhardt). Böhme blev ansat som „Præst ved det tyske Kapel i St. James“. „Det tyske Kapel laa oprindeligt i det Indre af St. James's Palace“, siger Burn. Det er derfor mærkeligt at Dr. Sheppard uden Kommentar anfører, at W. B. Donne i 1868 henlægger Prins Jørgens Kapel til Somerset House, hvor Inigo Jones i 1635 havde bygget et Kapel for Dronning Henriette.†) Paa en Grundplan over St. James's Palace fra 1729, som findes i det engelske Ministerium for offentlige Arbejder, er angivet et Kapel i Stueetagen Syd for Colour Court. Ved Imødekommenhed fra nævnte Ministerium er det bleven muligt her

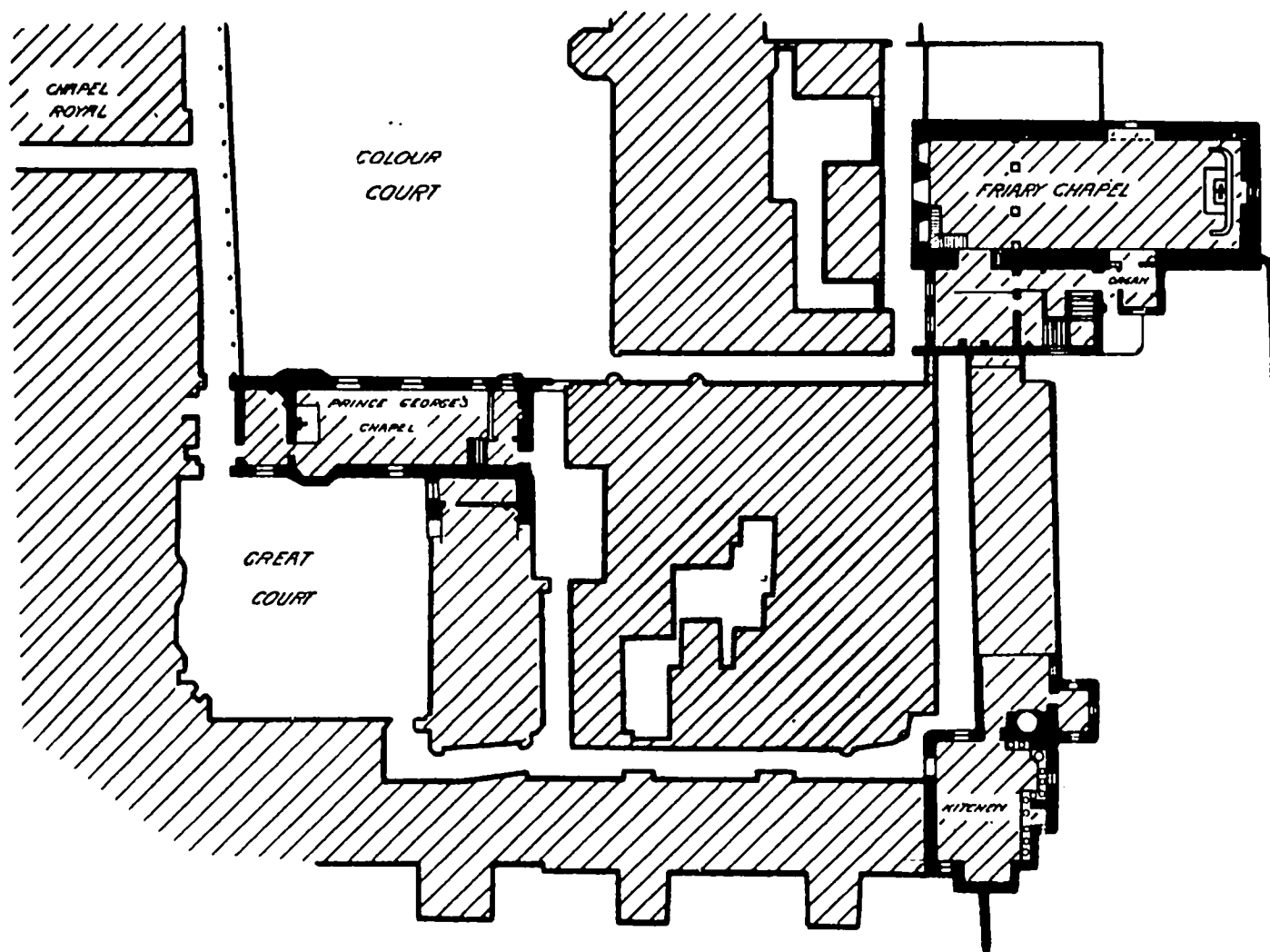
*) Present State, 1700.

**) Sheppard, Rev. Edgar. M.A. Memorials of St. James's Palace. London 1894. Vol. II. Side 245.

***) Ogsaa hos Burn, J. S. History of Foreign Protestant Refugees. London, 1846. Side 235.

†) „The Chapel assigned to Queen Henrietta and afterwards to Prince George of Denmark was in Somerset House“. (Sheppard S. 246).

at bringe en Gengivelse af en Del af denne Plan fra 1729, nemlig det sydøstlige Hjørne af Paladset. Man ser længst mod Øst det af Inigo Jones byggede Friary Chapel med Alteret mod Øst. Friary Court er næsten helt overbygget med en Mængde Bygninger kun adskilt ved smalle Gange. I det indre af Paladset ses to Gaarde, Colour Court, saaledes som den eksisterer endnu, og Great Court, som efter en stor Ildebrand i 1809 blev den vestlige Del af, hvad nu kaldes Friary Court. Mellem disse to Gaarde ligger en Bygning, i hvis Stueetage var et Kapel med Alteret mod Vest. I Etagen ovenover angives paa en anden Plan fra samme Aar to Værelser, hvoraf det ene var „The Prince's Guard Room“. Kapellet i denne Bygning er utvivlsomt Prins Jørgens luther-

ske Kapel. At Prins Jørgens Kapel laa i St. James's Palace fremgaar yderligere af den officielle Beskrivelse af Prins Jørgens Begravelse i 1708 og Lord Chamberlains Regnskab for samme, hvori omtales „en Ordre til at betække Prinsens Stol og Alteret i hans afdøde kgl. Højheds Kapel i St. James's med sort Klæde og til at anskaffe et sort Klæde til Prædikestolen“.*) Paa ovenstaaende Plan ses i det sydøstlige Hjørne det store Køkken, hvor Ilden opstod 1809.

Muligvis blev Mag. Crusius fra Mariekirken i Savoy Hofpræst hos Prins Jørgen sammen med Dr. Mecke fra 1700. Da Crusius forlod London i 1705, blev Ruperti fra Mariekirken ansat med den fromme A. W. Böhme som Medhjælper. Böhme var meget interesseret i den

*) Record Office. Lord Chamberlain's Papers. Nr. 759 og Nr. 566.

danske Mission i Trankebar og oversatte en Beretning derom paa Engelsk. Denne Oversættelse fik en betydelig Indflydelse paa en Gren af det kirkelige Liv i senere Tider, thi det var ved at høre sin Moder, Præstekonen i Epworth, læse den højt, at den unge John Wesley blev kristelig vakt. Böhme døde i 1722; og i December 1722 undertegnede George I i St. James's Palace en Udnævnelse for Dr. Fred. Michael Ziegenhagen til „Hofpræst ved det herværende tyske Hofkapel efter den uforandrede Augsburgske Konfession“;*) han tjente under alle tre Georger og døde 1776. Efter Ruperti fulgte i 1732 Butjenter og efter ham en lang Række Præster.

Den tyske lutherske Gudstjeneste fortsattes, som det fremgaar af denne Præsterække, efter Prins Jørgens Død, idet hans Kapel blev opretholdt som tysk Hofkapel. Præsterne lønnedes af Civillisten, udnævntes af Kongen og ansattes af Biskoppen af London, som Dekan for de kongelige Kapeller. De mange hannoverske Hofembedsmænd, som kom til London med George I, sluttede sig til Menigheden i det lille Kapel. For at forhindre at dette blev altfor overfyldt, udstedtes i November 1714 en kgl. Anordning angaaende Kapellets Brug, hvori bestemtes, at omend Adgang til Gudstjenesten skulde vedblive at være fri, maatte dog intet Medlem af andre tyske Menigheder, som havde hørt til disse, inden George I kom paa Tronen, gaa til Alters i det lille tyske Hofkapel.*) Da Udgifterne til Kapellet gik over til Civillisten, blev Præstegagen sat op til £ 300 og lidt mindre for Hjælpepræsten, og da disse Lønninger senere igen blev sat ned, blev de tyske Præster tildels holdt skadesløse derved, at der gaves dem Avancement i Hannover, et yderligere Bevis paa, hvor nøje denne tyske Menighed var knyttet til det hannoverske Kongehus. Præsterne stod opførte i den engelske Statskalender som kongelige Kapellaner ved German Chapel, St. James's. Ved den tyske lutherske Gudstjeneste i dette Kapel benyttedes de samme Bønner, som er foreskrevne ved den anglikanske Gudstjeneste, men oversatte paa Tysk. Efter Burckhardt havde det været saaledes lige fra Prins Jørgens Tid.

Paa ovenstaaende Grundplan af det sydostlige Hjørne af St. James's Palace er vist et af Inigo Jones bygget Kapel, det saakaldte Friary Chapel. Dette findes og benyttes endnu, og benyttes baade til Hofkapel for Dronning Alexandra og siden 1881 hver Søndag Eftermiddag til dansk Gudstjeneste for den danske Menighed i London. En kort Skildring af dets Historie vil derfor være paa sin Plads her. Det blev paabegyndt i 1623 som Hofkapel for den spanske Prinsesse, Datter af Kong Philip, hvem Jacob I's Søn, den senere Karl I, tænkte paa at ægte, og fik efter sin Belliggenhed ved Friary Court Navnet Friary Chapel. Da Karl I

*) Burckhardt. Side 123.

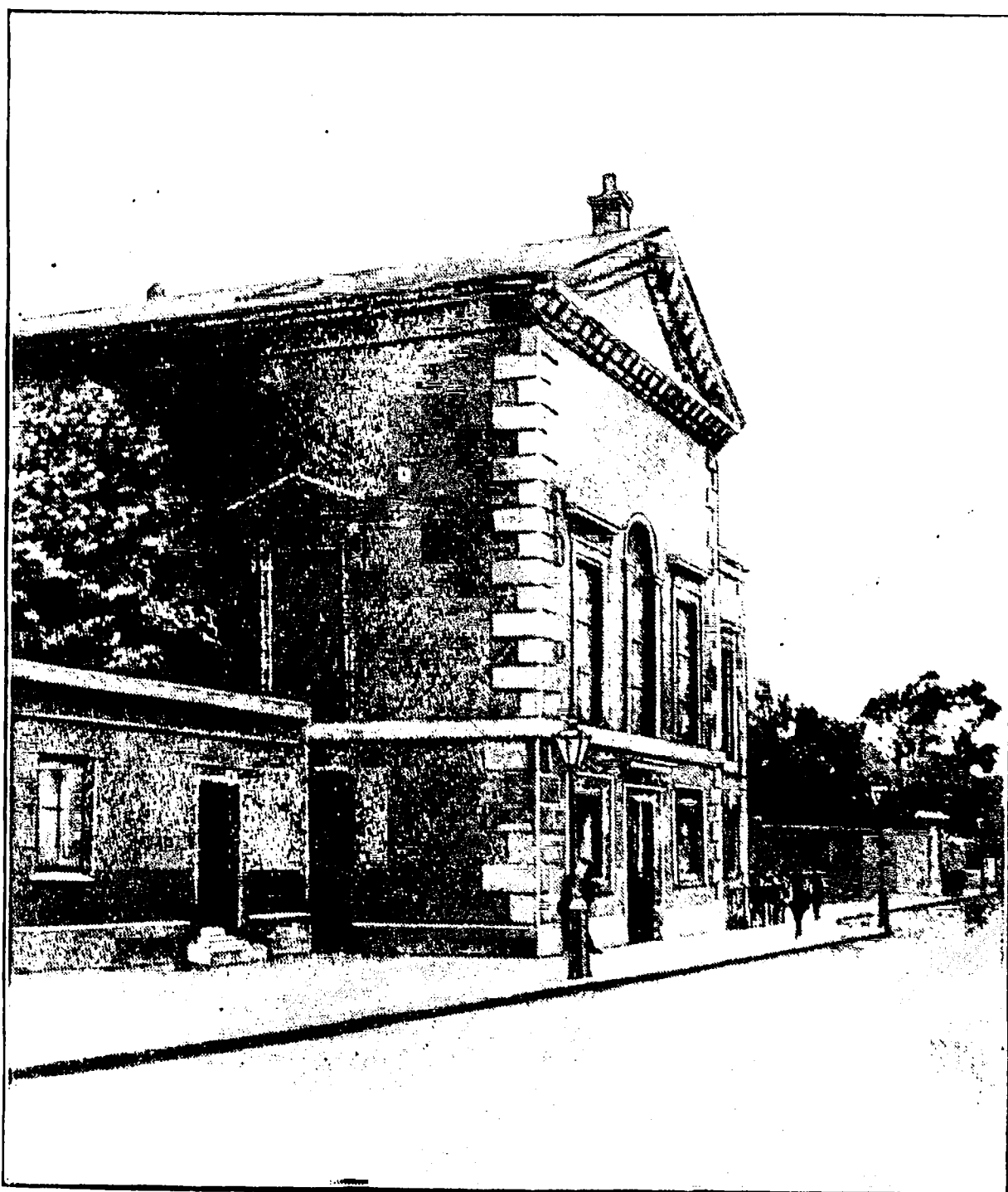
i 1625 ægtede den franske Prinsesse Henrietta Marie, Søster til Ludvig XIII, blev Kapellet fuldført til hendes Brug og blev kaldet Queen's Chapel; men det trak ud i nogle Aar, inden det blev færdigt, og Dronningen blev utaalmodig. Da hun overfor Kongen beklagede sig over, at det lille Værelse i Slottet, eller „Closet“, som det kaldes, der var indrettet til hendes katolske Gudstjeneste, var for lille, svarede Kongen hende, at var Værelset for lille, kunde hun tage en Sal, og var denne for lille, kunde hun benytte Slotshaven, men var ogsaa denne for lille, kunde hun holde Gudstjeneste i St. James's Park, som var det mest passende Sted. Under Cromwells Regering var Kapellet lukket, men Karl II lod det indrette til Gudstjeneste for sin Dronning, den portugisiske Prinsesse Catherine af Braganza, hvem han ægtede i 1662. Hun havde et meget betydeligt katolsk Præsteskab, som efterhaanden voksede, saa det med Lægfolk og Børn talte over 400 Personer og kostede Kongen en betydelig Sum. Tilsidst fandt han, at det blev for meget og da han ikke kunde faa dem til at rejse bort med det gode, blev de sendt ud af Riget med Magt. Til disse Præster og andre Kirketjenere indrettede Dronningen et Kloster og Boliger lige Øst for Kapellet, der hvor senere i 1710 Marlborough House blev bygget af Sir Christopher Wren for den første Hertug af Marlborough. Senere ophørte Kapellet at tjene som kongeligt katolsk Kapel, maaske allerede i 1689, og blev i 1700 overladt til franske og hollandske Protestanter men bevarede Navnet Friary Chapel, St. James's. Det er en smuk og harmonisk Bygning i den Renaissance Stil, som Inigo Jones yndede, den samme Stil i hvilken han byggede den Banqueting Hall til Whitehall Palace, som findes endnu i Whitehall. Loftet er tøndehvælvet med Roser i Cassetter og helt af ud-skaaret Egetræ, som oprindelig stod i sin naturlige Farve med Forgyldning men i 1820 blev malet hvidt, tildels for at faa mere Lys. Højt over Alteret ses to Engle, der bærer det engelske Vaaben og Huset Braganzas hvide Kors.

Samtidig med at Menigheden blev for stor for Prins Jørgens lille tyske Kapel, blev den franske Menighed i Friary Chapel gradvis mindre, og det var derfor ret naturligt, at man i Maj 1781 foretog et Mageskifte mellem de to Menigheder; den franske Menighed fik overladt Prins Jørgens Kapel, medens den tyske Menighed flyttede til Friary Chapel,*) som derefter blev kaldet German Chapel Royal, St. James's, og vedblev som saadant i 120 Aar. Ved Ildebranden i 1809 adskiltes dette Kapel fra de tilbageblevne Bygninger i St. James' og kom til at ligge frit ved Friary Court, saaledes som det ligger den Dag i Dag. Da Pastor Giese døde i 1819, slog man de to Præstegager sammen til een og siden den Tid har der kun været en Præst ad Gangen ved Kapellet. Kort efter at den

*) Burn S. 158.

tyske Hofgudstjeneste indrettedes i dette Kapel, skænkede Dronning Charlotte det et Orgel, som var anbragt i en lille Udbygning mod Syd, saaledes som det ses paa ovenstaaende Plan. Denne Anbringelse af Orglet forklarer, hvad der berettes om Branden i 1809, at det var Orglet der forhindrede Ilden i at brede sig til Kapellet. I 1831 skænkede Kong Vilhelm IV Kapellet det Orgel, som endnu benyttes.

Fra 1881 blev der, som allerede omtalt, indrettet en dansk Gudstjeneste Søndag Eftermiddag i dette Kapel. Den Gang var Dr. Walbaum

Marlborough House Chapel.

tysk Hofpræst, og F. Weber var Organist. Den danske Menighed i London kom saaledes til at holde sin Gudstjeneste i det Kapel, som maa betragtes som en Fortsættelse af det 200 Aar tidligere af Prins Jørgen oprettede Kapel, og Organisten ved dette spillede Orglet ved den danske Gudstjeneste. Efter Wahlbaum fulgte Dr. Schoell og efter ham Kirchenrat Dr. S. Frisius.

Da Kong Edward VII i Januar 1901 tiltraadte Regeringen, fandt man, at der var liden Grund til at vedligeholde et tysk Hofkapel og ved en kgl. Anordning af 1. Juli 1901 blev det derfor bestemt, at German Lutheran Chapel Royal, St. James's, skulde nedlægges. Søndag den 4. August var der sidste Gang tysk Gudstjeneste og Kapellet er derefter

bleven benyttet til engelsk Gudstjeneste og kaldt Marlborough House Chapel. For den danske Menighed som laante Kapellet men som selv afholdt Udgifterne ved den danske Gudstjeneste, gjorde den nye Ordning ingen Forandring. Den tyske Organist, Kirketjener og Bælgetræder vedblev at fungere ved den danske Gudstjeneste. For den betydelige tyske Menighed, der havde sluttet sig til det tyske Hofkapel, var det et føleligt Savn, at den i flere Aar maatte undvære tysk Gudstjeneste, indtil i 1904 en ny Kirke blev indviet i Montpelier-Place, Brompton Road, bygget af Baron Schroeder til Minde om hans afdøde Hustru. Ved denne Kirke blev Pastor Frisius ansat.

Allerede nogle Aar før 1901 var Kapellet blevet gjort i Stand, saa at det kunde bruges til engelsk Hofkapel; dets indre Udstyrelse ændredes, bl. a. blev Prædikestolen fjernet og erstattet med en lavtstaaende Pult. Efter Kong Edwards Død i Maj 1910 er Kapellet bleven Dronning Alexandras Hofkapel. Den engelske Hofpræst Canon Dr. Sheppard (Sub Dean of the Chapels Royal) har assisteret ved flere af den danske Menigheds Gudstjenester, nemlig Mindegudstjeneste for Dronning Louise den 15. Oktober 1898, for Kong Frederik VIII den 24. Maj 1912, ved Festgudstjeneste i Anledning af 50 Aars Dagen for Dronning Alexandras Landstigning i Gravesend den 7. Marts 1863, hvilken Gudstjeneste Hendes Majestæt selv overværede, og ved en Festgudstjeneste den 10. Maj 1914, som overværedes af Kong Christian X, Dronning Alexandrine og Dronning Alexandra. Det fortjener ogsaa at omtales, at den danske Menigheds Præst, Pastor Brostrøm, assisterede ved den Sørgegudstjeneste over Kong Frederik VIII, som efter Kong Georges Befaling afholdtes i det egentlige kongelige Hofkapel, Chapel Royal, St. James's, og hvor Canon Sheppard og Biskoppen af London officierede.

II. KAPITEL.

Nogle berømte danske Mænd i London i det syttende Aarhundrede. Iver Brink. Cajus Gabriel Cibber. Albert Borgaard.

Da Prins Jørgens katolske Svigerfader, Jakob II, flygtede fra England og ved Hjælp af franske Tropper forsøgte fra Irland at bekrige Vilhelm af Oranien, fik denne ved Traktat af 15. August 1689 af Christian V overladt en ret betydelig Styrke af danske Lejetropper, nemlig 6000 Mand Fodfolk og 1000 Ryttere under Hertugen af Würtemberg-Neustadt. Mellem disse Tropper var det af Frederik III oprettede „Prins Christians Regiment til Fods“, som havde lidt saa frygtelige Tab i det blodige Slag ved Landskrona; det er den nuværende 6. Bataillon i Viborg. Tropperne samledes ved Ribe og afskibedes i 80 Skibe; de havde en meget stormfuld Overfart over Nordsøen, under hvilken Flaaden splittedes og dreves ind til forskellige Steder paa den engelske Kyst. Efter Overvintring i Yorkshire kom Tropperne det følgende Aar, 1690, til Irland og deltog med Hæder i Slagene ved Boynefloden og Limerick og Aaret efter i det blodige Slag ved Aghrim, idet de kæmpede sammen med engelske og hollandske Tropper mod Jakobs franske og halvville irske Styrke. I 1692 sendtes disse Lejetropper til Flandern, hvor Vilhelm III og Louis XIV den Gang krigedes. Først i 1697 kom de tilbage til Danmark.*) For at tilse disse Lejetroppers Forplejning og Besoldning var Hr. Hans Heinrich v. Ahlefeldt sendt som overordenligt Sendebud til det engelske Hof og opholdt sig i London fra November 1689 til September 1691.***) Ahlefeldt havde betydelig Indflydelse hos Christian V og var meget afholdt af Kronprinsen, den senere Frederik IV, hvem han ledsagede, da denne som Konge i 1708 rejste til Italien. Skønt Ahlefeldt selv var tysk, havde han megen Interesse for de danske og norske Købmænd i London og stod dem bi, da de ønskede at faa deres

*) O. Vaupell: Den dansk-norske Hærs Historie. Kbhvn. 1872. Side 234--39.

**) Louis Bobé: Slægten Ahlefelds Historie. 2. Bd. Side 129.

H. von Alefeldt

Hans Heinrich von Alefeldt,
malet 1728 af Paulsen. Maleriet tilhører Grevinde Baudissin født Ahlefeldt.
Fotogr. ved Frau L. Geifrig, Berlin.

egen Kirke. Det skyldes for en Del ham, at Christian V viste sig saa gavmild overfor Kirken.

Med Lejetropperne var ogsaa danske Præster. Magister Johan Dorschæus (Johannes Pedersen D., 1661—1706) var Provst for Tropperne fra 1689 til 1692 og blev senere Sognepræst i Kolding.*) En af Præsterne var den unge Magister Iver Brink, som blev den første Præst ved den dansk-norske Kirke i London. Han var født den 19. November 1665 i Søndmør i Norge. Faderen var Jyden Diderik Brink, som havde studeret ved Københavns Universitet og derefter blev Inspektør ved Handelen i Nordlandene og Finmarken. Sønnen Iver gik fra Skolen i Kristiania til Universitetet i Upsala, men kom Aaret efter til København, hvor han efter nogle Aars Fraværelse i Norge blev Alumnus paa Walkendorfs Collegium. Han var højt i Gunst hos Christian V.s Søn Ulrik Christian Gyldenløve, hvem han skal have undervist i Latin. Ved den frygtelige Ildebrand paa Amalienborg den 19. April 1689 var han med sin Forlovede Anna Cath. Alsteen i det i Anledning af Kongens Fødselsdag opførte Træteater, hvor Ilden udbrød, og som nedbrændte i Løbet af et Kvarter. Han undslap selv med Nød og neppe, men hans Forlovede var mellem de mange Indebrændte. Nogle Maaneder derefter drog han med Tropperne til Irland, hvorfra han i 1691 blev kaldet til Præst ved den dansk-norske Kirke i London, af hvilken han gjorde sig særdeles fortjent. Man kan vistnok sige, at uden hans Medvirken og Indflydelse vilde det overhovedet ikke have ladet sig gøre at faa denne Kirke bygget og skaffe den de nødvendige Indtægter. Brink havde en betydelig Indflydelse ved Hove, hvad bl. a. fremgaar af, at da Frederik IV i 1708 rejste til Italien medtog han Brink som sin Rejsepræst og Confessionarius. Ligeledes var han i Gunst hos Storkansleren, Grev Conrad Reventlow, Frederik IV.s Svigerfader. Brink virkede ved Kirken i London til 1702, da han under et Besøg i København i den londonske Menigheds Ærinde blev kaldet til Sognepræst ved Holmens Kirke. Seks Aar efter blev Aalborg Bispestol ham tilbudt, men han foretrak at blive i København, hvor han 1711 kaldtes til Præst ved St. Nicolai Kirke, i hvilken Stilling han blev til sin Død i 1728. Brinks poetiske Aare, som gav sig Udslag bl. a. i forskellige Digte i den londonske Kirkes Journal, var forenet med stor Kærlighed til Musik; han efterlod sig en anselig Samling Bøger og Musikalier. Han udgav bl. a. „En Christens Tanke-Toyle“, hvorefter tre Salmer findes optagne i den norske (Landstads) Salmebog;**) i den danske Salmebog for Kirke og Hjem findes hans Salme „Op sødeste Sang“. Under hans Ophold i England udkom et Skændskrift om Danmark skrevet af den engelske Gesandt i

*) Wiberg. Præstehistorie. 2. Bd. Side 122.

**) Skaar, Biskop J. N.: Kirkesalmebøger og Salmedigtere. Kristiania 1893.

København, Molesworth, og kaldet: „An Account of Denmark as it was in the year 1692“. Brink leverede Materialet til et Modskrift, som blev forfattet af en ung anset engelsk Jurist, Dr. King, og befæstedes derved yderligere i den danske Regerings Gunst.

Brink blev i London gift med Ambrosia Henriksdatter Michelsen, Datter af H. M. i London, og fik med hende 2 Sønner og 2 Døtre, hvoraf nogle døde ganske unge.*) Da Navnet Ambrosia er et Familienavn i den Michelsen-Borgaardske Familie, som blev saa nøje knyttet til den danske Kirke i London, ligger det nær at antage, at Brinks Hustru var af denne Familie, maaske Søster til Forstanderen, og at

dennes Datter Ambrosia ligesom hendes Kusine, Catherine Ambrosia Borgaard, er opkaldt efter Mad. Brink. Denne døde i København i Juli 1709. I September Aaret efter ægtede Brink den attenaarige Sophie Hansdatter Seidelin, Datter af Konferentsraad Hans de Seidelin til Hagestedgaard, og fik med hende fire Sønner og en Datter.*) Fra dette Ægteskab nedstammer den Brinch-Seidelinske Familie. Hun overlevede Brink og blev gift anden Gang med Biskop Ramus i Odense.

I sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede levede i England en dansk Mand, hvis Ry har bevaret sig der indtil vore Dage, Billedhuggeren Cajus Gabriel Cibber. Han var født i Flensborg i 1630, Søn af en Hofsnedker og viste tidlig kunstneriske Anlæg. Kong Frederik III tog sig af ham og lod ham rejse til Rom for at uddannes. Derfra drog han til England, hvortil han kom i Slutningen af Halvtredserne og hvor han snart fik Arbejde hos Billedhuggeren John Stone. Han gennemlevede politisk og religiøst bevægede Tider i England, først Stuarternes Restauration i 1660, saa Pesten i 1665, Londons Brand i 1666, senere Vilhelm af Oraniens Landing og Jakob II.s Flugt. Ved sin Billedhuggerkunst skabte han sig efterhaanden en smuk Stilling og blev kgl. Hofbilledhugger („Carver to the King's Closet“) først hos Karl II senere hos Vilhelm III. Det sagdes om ham, at han havde en saa sikker

Iver Brink.

*) Wiberg. II. Bd. Side 171 (Wiberg skriver Brinch, men selv skrev han Brink).

Eni Gabriel Cibber

Efter et Kobberstik af A. Bannerman i Horace Walpole's „Anecdotes of painting in England“, efter en Akvarel af Christian Richter, som tilhørte Lord Walpole.

skabende Evne, at „han tog umiddelbart fat paa at hugge sin Figur ud af Stenblokken uden først at gøre en Model eller endog blot anbringe nogle Fixpunkter til Vejledning“.^{*)} Den engelske Arkitekt og Forfatter Peter Cunningham skrev i Midten af forrige Aarhundrede, at Cibber „maa betragtes som Forløber for alt, hvad der er af Poesi i den engelske Billedhuggerkunst“.^{**)}

De Oplysninger, det er lykkedes at fremdrage af det engelske Rigsarkiv og andetsteds, tyder paa, at Cibber en Tid tænkte paa at bryde sig en Bane ikke som Kunstner men som Købmand i London. Han blev nemlig den 3. April 1668 optaget i Læderhandlerlauget (Freeman of the Leathersellers' Company)^{***)} og da han ikke var en Søn af en Freeman, skulde han betale et Indtegnelsesgebyr paa £ 25. Han beskrives i 1673 som „Borger og Læderhandler i London“.^{†)} Det maa derfor antages, at han forsøgte sig som Købmand. Han sad dog næppe i nogen stor Forretning, thi han kunde ikke betale Lauget de £ 25, men gav et Gældsbevis for Beløbet. I 1670 blev han rigt gift og har da, som det synes, indladt sig paa større Købmandsskab men uden Held. Han rejste forskellige Laan, som han ikke kunde tilbagebetale, hvorfor han i en Række Aar maatte tilbringe adskillig Tid i Gældsfængslet Marshalsea, som danske Læsere vil kende fra Chas. Dickens's Skildring deraf i „Little Dorrit“. Det er paafaldende, at der ikke kendes noget Billedhuggerarbejde fra Cibbers Haand mellem 1670 og 1676, hvorimod han efter den Tid, som det følgende vil vise, var en meget produktiv Kunstner lige til sin Død i 1700.

Den 10. Maj 1671 laante han £ 40 af en Thos. Minshall imod sin Forskrivning, og da han ikke kunde tilbagebetale Laanet, stevnede Minshall ham for Retten (King's Bench) i Hillarius Retstermin (Januar til April) 1673 og fik ham dømt til at betale Gælden og 23 Shs. 4 pence i Omkostninger. Cibber var paa den Tid i Marshalsea Fængsel.^{†)} I Paaske Termin 1675 stevnedes han atter for Retten for Gæld, nemlig £ 500, som han den 23. April samme Aar havde laant af Edward Colly (muligvis hans nedennævnte Svoger). Han var atter i Marshalsea Fængsel men mødte for Retten ved en Sagfører, som dog ikke kunde nægte, at Cibber skyldte Beløbet, som han derfor dømtes til at betale. Colly gjorde Fordring paa £ 200 for Omkostninger og Tab men maatte nøjes med 28 Shs. 8 pence.^{††)} Den 6. August Aaret forud havde Cibber laant £ 600 af en Samuel Beake, som i Michaelis Termin 1675 stevnede

^{*)} Smith, John Thomas, Antient Topography of London. London 1815. Side 32.

^{**)} Chancellor, E. Beresford. M. A. History of the Squares of London. London 1907. Side 128.

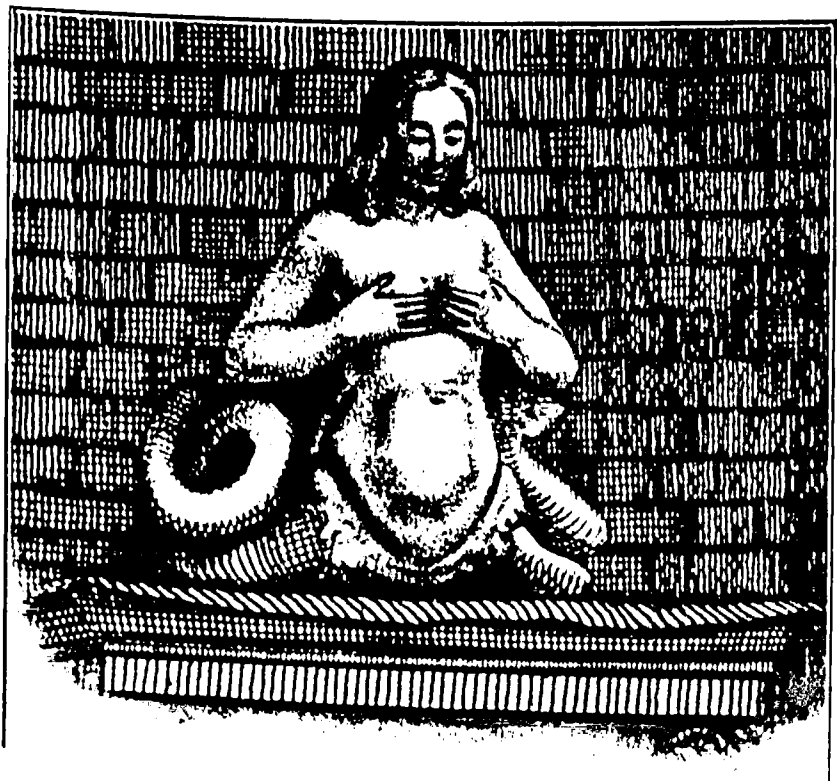
^{***)} Register of Freeman, Leathersellers' Company's Arkiv.

^{†)} Coram Rege Roll. 1943. Membran 173. Hillary term. 24 & 25 Chas. II.

^{††)} Coram Rege Roll. 1965. mem. 568. Easter term. 27 Chas. II.

ham for Retten (King's Bench) og krævede sine Penge og £ 100 Omkostninger. Der blev givet Cibber 3 Ugers Henstand men han betalte ikke — han var stadig i Marshalsea — hvorfor Beake atter stevnede ham og fik Dom over ham, at han skulde betale Gælden paa £ 600 og 23 Shs. og 4 pence Omkostninger.**) Han betalte dog ikke og slap derfor neppe ud af Fængslet, hvor vi atter finder ham i Paaske Termin 1677, da en Thos. Browne stevner ham for en Gæld paa £ 36, som Cibber dømmes til at betale med 43 Shs. 4 pence Omkostninger.***) Endelig stevnede Samuel Beake ham igen i Trinitatis Termin 1678 for den stadig udestaaende Gæld paa £ 600 og 23 Shs. 4 pence Omkostninger og fik atter Dom over ham.****) Desværre vides der intet om, hvorledes Cibber tilsidst, som det synes at være sket, har klaret disse Gældsposter og naar han atter kom paa fri Fod. Sikkert er det, at han ophørte med Læderhandelen og atter blev Kunstner. Der findes følgende Oplysninger om ham i Læderhandler Laugets Forhandlings Protokol:†)

„Den 6. Maj 1679 holdtes der Møde (Court), hvor der berettedes, at man havde anmodet Caious Gabriel Ciber om at betale sit Indtegnelsesgebyr (Livery fine), men da han, som var en meget genial Billedhugger [han havde den Gang hugget det store Basrelief paa Monumentet over Londons Ildebrand], var eller nylig havde været i Fængsel for Gæld, mente man ikke det var nogen Nytte til at søge at inddrive Fordringen ad Rettens Vej. Derimod havde Ciber tilbudt Lauget at gøre en Sten Havfrue til at sætte over Pumpen i Gaarden og Laugets Vaaben over Porten ud til St. Helen's, hvilke Arbejder Ciber selv mente var mindst lige saa meget værd som det Gebyr, han skyldte Lauget. Man besluttede derfor at ordne Sagen som foreslaaet, og om Arbejderne fandtes værdige til at anbringes, skulde Ciphers Gældsbevis udleveres og annulleres.“

Paa Pumpen i Laugets Gaard anbragtes da Havfruen, som sad oprejst paa sine to Fiskehaler og klemte sine Bryster. Figuren var indrettet saaledes, at der fra en Vandbeholder kunde strømme Vand til, som i to

*) Coram Rege Roll. 1969. mem. 110. Michael. term. 27 Chas. 11.

**) Coram Rege Roll. 1983. mem. 400. Easter term. 29 Chas. II.

***) Coram Rege Roll. 1993. mem. 973. Trinity term. 30 Chas. II.

†) Minutes book of the Leathersellers' Company, i dettes Arkiv.

Straaler stod ud af Brysterne.*) En mindre sandsynlig Skildring gaar ud paa, at der ved festlige Lejligheder strømmede Vin ud.**)

Cibber var gift to Gange. Om hans første Hustru vides intet, ej heller om han havde Børn med hende. Hans anden Hustru, som han ægtede i 1670, var Jane Colley, f. 1646, Datter af William Colley til Glaston i Rutland og Hustru Jane, Datter af John Wirly fra Dortford i Northamptonshire.***) Hendes Bedstefader var Sir Anthony Colley, som brugte saa meget af sin Formue i Kong Karl I. Tjeneste, at den formindskedes fra £ 3000 til £ 300 aarlig.†) Hun bragte Cibber en Medgift paa £ 6000. Hendes Broder, med hvem Slægten Colley uddøde, var Edward Colley, som i sit Testamente bestemte, at hans Ejendomme i Dortfort, som gav en aarlig Lejeindtægt af £ 300, skulde tilfalde Cibbers Hustru Jane, efter hans egen Hustru Annes Død, og Cibbers Børn med Jane efter deres Moders Død, dog at Edward Colleys Gæld, £ 648, skulde betales ud af Boet. Efter Edwards Død giftede Anne sig med en Thomas Woodhall, og mellem dem og Cibber opstod der en Retstrætte, som afgjordes ved en Dom i 1685, hvorefter Anne skulde have Ejendommene mod at betale Edward Colleys Gæld. Senere solgte Cibber og hans Hustru Jane deres Arveret til Ejendommene efter Annes Død til en Henry Benson for en Sum Penge, der skulde udbetales straks, og £ 60 aarlig saalænge Cibber eller hans Hustru levede, samt £ 1000 til deres Børn, Colley Cibber, Veronica og Lewis Cibber, hvilke £ 1000 skulde udbetales Børnene efter Forældrenes Død dog med Fradrag af, hvad der mulig endnu maatte være ubetalt af Edward Colleys Gæld. I 1697 døde Jane Cibber. Cibber blev ængstelig for, at Woodhalls ikke administrerede Ejendommene forsvarligt eller at de ikke afbetalte Gælden, og at hans Børn derfor efter hans Død ikke skulde faa de £ 1000 udbetalt ubeskaarne, hvad han mente de burde have, og han søgte derfor i 1699 Rettens Hjælp paa Børnenes Vegne.††)

Cibber boede i Southampton Street, Bloomsbury, hvor Sønnen, Colley Cibber, fødtes i 1671.†††) Colley Cibber er kendt som komisk Skuespiller og produktiv dramatisk Digter. Han blev i 1730 udnævnt til Hofpoet (poet laureate), skrev som saadan ikke meget af Værdi men

*) Black, Wm. Henry. F. S. A. History of the Company of Leathersellers. London 1871. Part I. Side 112.

**) Cunningham, Peter. F. S. A. Handbook for London Past & Present. London 1849. Vol. II. Side 474.

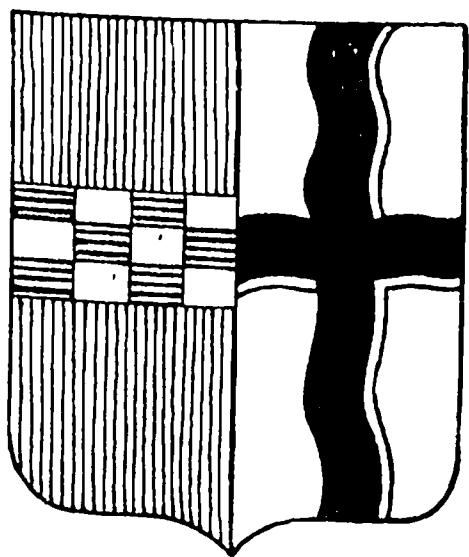
***) Efter Indskriften paa hendes Gravsten gengivet i Wolffs: Samlinger til Historien af den danske og norske Evangelisk-lutherske Kirke i London. Kbhvn. 1802. Side 455.

†) Colley Cibber. An Apology for the life of Mr. Colley Cibber, Comedian, by himself. 2. Udg. London 1740. Side 6.

††) Chancery Proceedings. Bridges Bdl. 217. No. 15. Cajus Gabriel Cibber and others v. Thos. Woodhall and Anne his wife.

†††) Colley Cibber. l. c.

gjorde sig bemærket ved sin literære Fejde med Digteren Pope. Han døde i 1759 og blev begravet i den danske Kirke i Wellclose Square i samme Grav som Faderen. I Royal Portrait Gallery findes en meget levende malet Voksmaske af ham. Jane Cibber døde den 9. Dec. 1697 og begravedes i den danske Kirke, hvor Cibber satte et Gravmonument over hende. Paa dette fandtes Cibbers og Colleys Vaaben, Cibbers

Cibber-Colley's Vaaben.

en Bjælke med tre Rækker hvide og blaa Felter paa en rød Grund, Colleys et bølget sort Kors paa hvid Grund.*) Cibbers Vaaben synes han, men ganske uberettiget, at have taget efter en italiensk Familie Cibo, som førte dette Vaaben**) som han sikkert har set under sit Ophold i Italien. Pave Innocent VIII var af Familien Cibo og førte et lignende Vaaben. Jane Colley havde fuld Ret til sit Vaaben, som var de Colleys fra Rutlandshire.***)

Det var en gunstig Tid for en dygtig Billedhugger at komme til London, thi efter Branden i 1666 var der mange Bygninger at opføre derimellem mange Kirker og andre offentlige Bygninger, som krævede kunstnerisk Udsmykning. Det var paa den Tid den bekendte Arkitekt, Sir Christopher Wren, arbejdede, og selv om London ikke blev genopført efter den af ham udarbejdede Plan, havde han dog fuldt op at gøre, og han anvendte Cibber ved mange af sine Arbejder til at udføre Billedstøtter og anden Dekoration i Sten og Metal. Der har været en Mængde Arbejder af Cibber i London, af hvilke dog mange nu er fjernede eller gaaede til Grunde. Fra Tiden før hans uheldige Virksomhed som Læderhandler er der saa at sige intet bevaret af hans Arbejder og der vides heller ikke, at han har udført ret meget.

Ved Londons Brand var Børsen brændt, Londons første Børs, som den rige Sir Thomas Gresham havde bygget i 1566 i Cornhill og som kaldtes „Greshams Burse“, indtil Dronning Elisabeth ved dens højtidelige Indvielse i 1571 døbte den „Royal Exchange“. Allerede i 1669 indviedes den nye Børs og i Forhallen anbragtes en Statue af Gresham, som Cibber udførte.†) I Midten var der en aaben Plads omgivet af en

*) Lysons, Rev. Daniel. Environs of London. Extra illustrated Ed. London 1795. 2. Vol. Part III. Side 427.

**) Rietstap, I. B. Armorial Général. Gouda 1884. 2. Udg. Vol. I. Side 425.

***) I Følge velvillig Meddelelse fra College of Arms, London, blev Slægten Colleys Stamtavle anmeldt til det heraldiske Arkiv i 1618 af Sir Anthony Colley, da William var to Aar gammel, og deres Ret til Vaabnet blev anerkendt. Paa lignende Maade anmeldte John Wirley i 1619 sin Slægt samme Sted; Datteren Jane var født den Gang. Cibbers Hustru var saaledes baade paa Faderens og Moderens Side af anset Slægt.

†) Walpole, Horatio, Earl of Orford. Works. Vol. III. London 1798. Side 340. NB. Cunningham (l. c. Vol. II. Side 711) angiver Edw. Pierce (Pearce) som Statuens Ophavsmand.

Buegang og over Buerne var der 25 Nicher. I disse anbragtes Statuer af Englands Konger og Dronninger fra Edward I, huggede i Sten, og de fleste af disse udførtes af Cibber.*) Den anden Børs brændte i 1838 og af Cibbers Statuer er der kun tilbage et Hoved af Edward VI som nu findes i Guildhall Museum.

Under den tidligere omtalte Retssag Jacobsen c. Almaine Merchants angaaende Udgifterne ved Opførelse af Steelyards Façade imod Thames Street efter den store Brand indleveredes der en Regning dateret 31. Dec. 1670, hvori findes følgende Post: „Paid Gabriel Cibbert, stone cutter, for the Eagle put up over the Gate from Thames Street upon John Ball's Buildings — £ 5.“**) Cibber var ogsaa Landmaaler (Surveyor) ved Opmaaling af Tomten. Dette er alt der kendes fra hans tidligere Periode.

Ligeover for Law Court i Strand er Devereux Court og Essex Street paa det Sted, hvor Robert Devereux, Earl of Essex, Dronning Elisabeths Yndling, havde sit Slot, af hvilket der endnu findes en Trappe og Stenbue ved den nederste Ende af Essex Street. Da Slottet blev revet ned, blev der i Devereux Court i 1679 bygget et Hus, som staar endnu og som i mange Aar var kendt som „the Grecian Coffe House“, hvor literære Mænd plejede at mødes. Paa Huset findes en Buste af Lord Essex, som tilskrives Cibber.***)

Ved denne Tid er Sir Christopher Wren bleven kendt med den talentfulde Kunstner og muligvis skyldes det Wren, at Cibber fra den Tid helt kunde ofre sig for sin Kunst. Sammen med Wren arbejdede Cibber paa det bekendte Monument, „The Monument“, som i 1677 byggedes til Minde om den store Ildebrand i 1666, en 202 Fod høj Søjle oprejst 202 Fod fra det Sted i Pudding Lane, nord for London Bridge, hvor Ilden udbrød. Da det for største Delen skyldes denne Ildebrand, at de danske og norske Tønnerhandlere kom til London, for hvem Cibber senere byggede en Kirke, er det et ganske ejendommeligt Tilfælde, at den danske Mand, som blev Kirkens Arkitekt, var den samme som udførte det Basrelief, der skulde forevige Londons Genopbyggelse efter Branden. Basreliefet findes paa Vestsiden af den terningformede Underbygning. Til venstre ses London brænde og Borgerne rækker klagende Hænderne mod Himlen; Byen repræsenteret ved en besvimet Kvindeskikkelse, rejses op ved

*) Wheatley, Henry B. F. S. A. London Past & Present. London 1891. Vol. 3. Side 184.

**) Chancery Masters' paper. Master Horne. Bundle. 412.

***) Wheatley. l. c. Vol. 2. Side 16.

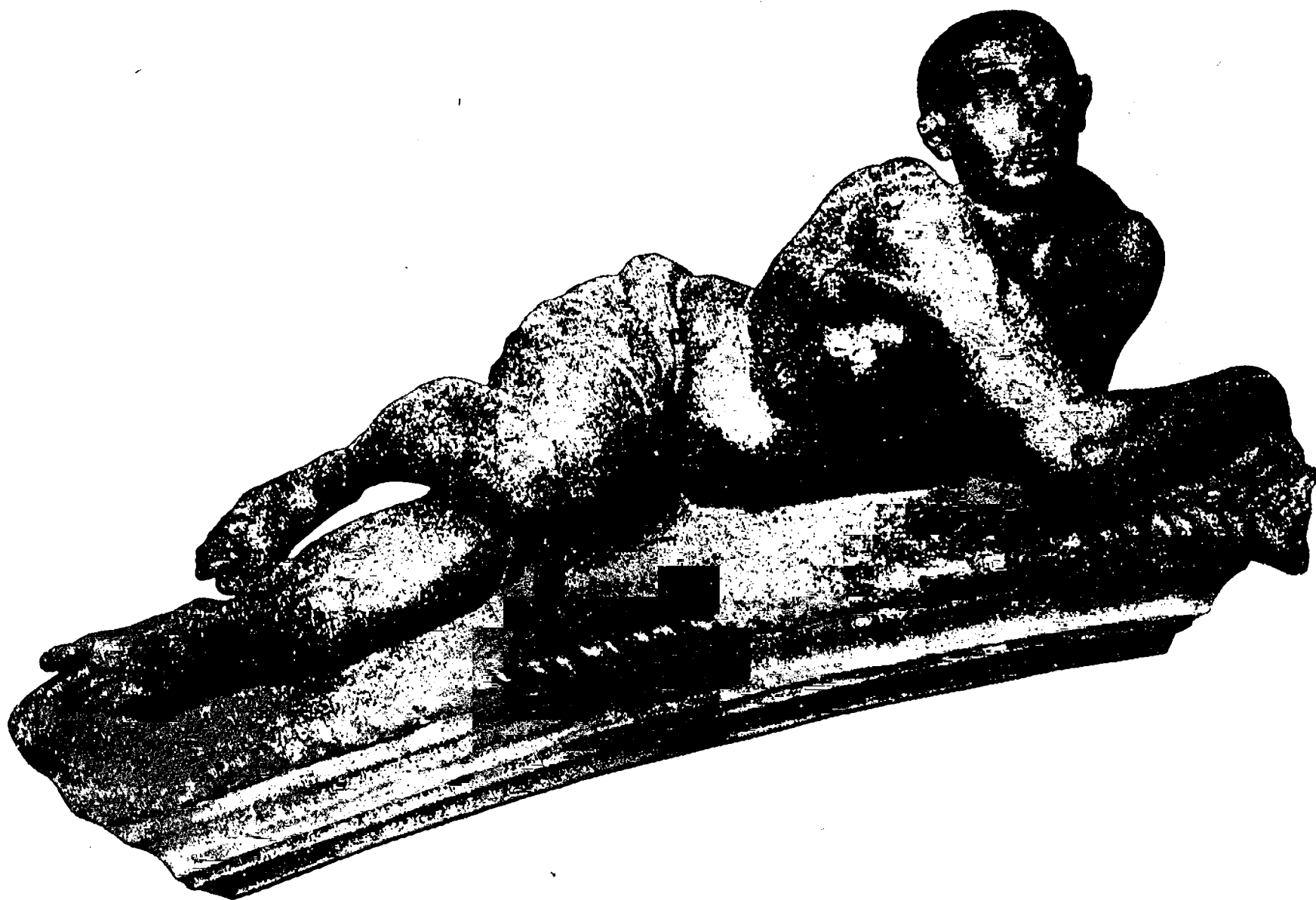
Tidens (Kronos) Hjælp; ved Siden staar en Kvindeskikkelse repræsenterende Haandværk, som peger mod Fred og Overflødighed, der ses i Skyerne. Tilhøjre staar Karl II omgivet af Styrke, Sejr, Retfærdighed, Frihed, Arkitektur og Naturvidenskab og beordrer Byens Genopbyggelse, som alt ses i fuld Gang. Den diabolske Figur under den Stenbue, hvorpaa Kongen staar, er Misundelsen. For at fremskynde Arbejdet med Londons

„The Monument“.

Genopførelse blev der ved Lov af 1667 (19 Chas. II. chap. 3. sect 18) givet Fremmede, d. v. s. saadanne som ikke var Medlemmer af Byens Laug, Tilladelse til i 7 Aar at arbejde i deres Fag. Dette skal „Friheden“ i Basreliefet staa til Minde om. For dette Arbejde fik Cibber £ 600.*)

*) Welch. Chas. F. S. A. History of the Monument. London 1893. Side 84 og 19.

Fra Bedlam Hospital.

Mest berømte blandt Cibbers Værker er vel nok de to Figurer, som han i 1680 udførte til Bethlehem Hospital (Bedlam). Dette, det ældste af alle Sindssygehospitalet, som stammer fra et 1247 i Bishopsgate Street grundlagt Kloster, St. Mary of Bethlehem, blev benyttet til Indespærring af Sindssyge saa tidligt som 1403. I 1675 blev det nedrevet og flyttet til Moorfields og Cibber fik Bestilling paa to Figurer til at pryde de to Piller ved Hovedindgangen. Efter Datidens barske Smag valgte man at fremstille to typiske Patienter, som i Reglen beskrives som Repræsentanter for „Raving og Melancholy Madness“, men rettere karakteriseres som rasende Vanvid og Aandssløvhed. Figurerne minder om Michael Angelo i Stilling og Behandling, og er udført med stor Kraft. Nøgne, med glatragede Hoveder, den ene i Jernlænker, hvilende paa Sivmaatter, giver de en grufuld men realistisk Fremstilling af den haarde Behandling, man den Gang gav disse Ulykkelige, der betragtedes mere som Forbrydere. Den ene af Modellerne skal have været Tjener hos Oliver Cromwell. I sit satiriske Skrift „Dunciaden“ [Dunce betyder en Fux, Sinke] kalder Pope disse Figurer „den store Cibbers bronze-hjerneløse Brødre“.*) Der ligger i Ordet „brazen“ et Ordspil, idet det

*) Pope, Alexander, Works, London 1751. Vol. V. Side 73. Dunciad. Book I. verses 29—32.

Close by those walls where Folly holds her Throne
And laughs to think Monroe would take her down,
Where o'er the gates, by his fam'd father's hand
Great Cibber's brazen, brainless brothers stand.
(Monroe var en Læge ved Hospitalet).

Fra Bedlam Hospital.

kan betyde baade af Bronze og uforskammet, fræk, og Meningen er at stemple Hofpoeten Colley Cibber som saadan. Denne indvendte, at Figurerne ikke var af Bronze men af Portland Sten, hvorefter Pope i en senere Udgave skrev i en Note, at Cibbers Erklæring, at hans Brødre ikke var „brazen“ men „blocks“, ikke forandrede noget i Slægtskabet.*) Ved disse to Figurer og Basreliefet paa Monumentet, siger Colley Cibber, er hans Faders Berømmelse som Billedhugger fastslaaet. Den franske Billedhugger Roubiliac, som kom til England efter Cibbers Død, satte saa stor Pris paa Figurerne udenfor Bedlam, at han aldrig forsømte nogen Lejlighed, naar han var i City, til at lægge Vejen der forbi og betragte dem.**)

Da Hospitalet i 1812 flyttedes til sin nuværende Plads i St. George's Field, Lambeth, blev Figurerne sendte til Billedhuggeren John Bacon for at blive rensede og derefter opstillede foran det nye Hospital. De blev tegnede af Stothard og graverede af Sharp. Men i 1854 fjernedes de, fordi de gjorde for stærkt Indtryk paa Patienternes Paa-rørende der kom paa Besøg, og de anbragtes i South Kensington Museum. Efter en Meddelelse fra 1863 var Figurerne malede,***) men naar dette er sket vides ikke. I 1888 blev de paa Joshua Butterworth's, F. S. A., Foranstaltning og Bekostning flyttede til Guildhall Museum i London

*) ib. Notes til Book II. verse 3. Side 123.

**) Smith, J. T. I. c. Side 33.

***) Notes and Queries. 3. Ser. Vol. 3. Side 286.

City, og er anbragt højt oppe i et mørkt Hjørne sammen med en interessant Samling af de barbariske Lænker, Haandjern og lign., som i ældre Tid benyttedes til de „bindegale“ Patienter, men som mere ligner Marterredskaber. Figurerne er malede over med en sort Farve, som giver dem en glat Overflade og i Grunden ikke misklæder dem. De fortjente unægtelig en bedre Plads. Hosstaaende Gengivelse er efter Fotografier, jeg i 1913 fik Guildhall Museums Bestyrelses Tilladelse til at lade tage.

I 1676 begyndte Sir Christopher Wren at opføre den smukke Biblioteksbygning til Trinity College, Cambridge, paa Vestsiden af Neville's Court, og ligeledes der benyttede han Cibber, som huggede fire Figurer, forestillende Theologi, Retsvidenskab, Fysik og Mathematik, som endnu findes paa Balustraden over Bygningen ind mod Neville's Court. De udførtes i 1681 og at Cibber huggede dem i Cambridge, fremgaar af følgende Poster i et Regnskab i Collegiets Arkiv: „7. Maj 1681. Betalt Mr. Gabriel Cibber for at hugge fire Statuer, £ 80.00.00. 27. Juni. Betalt Enken Bats for Mr. Gabriel Cibbers og hans Mænds Kost £ 05.18.11. Betalt Mr. Martin for det samme £ 12.03.03.“ Ligeledes følgende: „Betalt Kørsel for en stor Stenblok skænket Collegiet af John Manning for den ene af de fire Statuer, £ 01.00.00.“*)

Paa en Hædersplads i det Bibliotek, som udvendig prydes af Cibbers Figurer, findes Thorvaldsens skønne Statue af Byron, en af Kollegiets mange berømte Elever.

I 1681 blev Soho Square eller som den den Gang kaldtes King's Square anlagt som et fornemt Kvarter i Udkanten af Londons daværende Bebyggelse. Midt paa Pladsen i den grønne Indhegning anbragtes en Fontaine som Cibber gjorde.***) En Statue af Karl II i Rustning stod paa en høj Piedestal smykket med Kroner og Løvværk; denne stod atter paa et firkantet Fodstykke. Paa dettes fire Sider var der Figurer, som personificerede de fire største Floder i England, Themsen, Severn, Trent (Tyne?) og Humber, med en Indskrift til hver. Fra disse Figurer sprang fire Vandstraaler i Basiner forneden. Senere blev Basinerne fyldt op og tilplantede med Blomster og da Kongens Statue i Tidens Løb var bleven beskadiget, fjernedes den i 1876. Frederick Goodall R. A. anbragte den paa sin Ejendom i Harrow Weald.***)

Der findes endnu eller omtales i Literaturen Arbejder af Cibber, om hvilke det nu ikke lader sig gøre at angive Tidspunktet for deres Udførelse. Arkitekten Nichols omtaler saaledes, at da det betydelige Bibliotek og en stor Samling Kunstsager solgtes, som havde tilhørt Dr. Richard Mead F. R. S. (1673—1754), Overlæge (Physician) ved St.

**) Willis & Clark. Architectural History of the University of Cambridge. Cambridge. 1886. Vol. II. Side 542.

**) Chancellor, l. c. Side 128.

***) Wheatley, l. c. Vol. 3. Side 264 & 267.

Cibbers Sækkepibebler,
tilhørende Lady Trevelyan, Welcombe, Warwickshire.

Thomas's Hospital, solgtes der for £ 3.7.6 en Buste af Cromwell udført af Cibber.*)

Et meget smukt Arbejde er Cibbers Gruppe: en skotsk Sækkepibeblæser og hans Hund. Det er lykkedes at udrede denne Gruppes Skæbne gennem Tiderne indtil denne Dag; kun Begyndelsen har det vist sig umuligt at faa opklaret. Det sandsynligste er, at Gruppen er gjort paa Bestilling af Hertugen af Argyll i Firserne, da Cibber arbejdede for andre Adelsmænd omkring paa deres Slotte. Den stod i al Fald en Tid lang i Whitton, et af Hertugen af Argyll's Herresæder.***) I Slutningen af det 18. Aarhundrede træffer vi den i London, hvor Stenhuggeren Hinchcliff havde den staaende i sin Værkstedsplads i Long Acre.***)) Derfra flyttedes den til Sønnens Hus i Tottenham Court Road, No. 178, overfor Howland Street, hvor den stod i mange Aar i Haven foran Huset, indtil der skulde bygges Butik over Haven. Endnu ved Aaret 1835 fandtes den der.†)) Senere kom den i Hertugen af Buckingham's Besiddelse og indlemmedes i dennes berømte Samling af Kunstsager i hans fyrstelige Slot, Stowe, og solgtes ved Auktion i 1848, da de hertugelige Samlinger og Bibliotek maatte realiseres. Den købtes af en Mr. Browne for £ 38.17 Shs. men erhvervedes snart efter af Mr. Mark Philips, M. P. og opstilledes i dennes Herresæde, Snitterfield i Warwickshire.**)) Derfra er den senere bragt til en Hædersplads paa Terrassen i det nærliggende Welcombe, lige udenfor Stratford-upon-Avon, som ejes af Lady Trevelyan, født Philips, gift med den bekendte Statsmand, Sir George O. Trevelyan, Bart., med hvis Tilladelse jeg har ladet den fotografere og gengive her.

Det siges undertiden om denne Gruppe, at den illustrerer en Episode under Pesten i London. Den bekendte Daniel Defoe oplevede Pesten og har skrevet en Beretning om den. I denne fortæller han††)) om en stakkels enfoldig skotsk Sækkepibeblæser, som om Aftenen gik rundt i London og spillede udenfor Kroerne og fik sin Føde derved. Under Pesten led han megen Nød og sultede ofte, men bevarede dog sit gode Humør. Naar nogen spurgte ham, hvorledes han havde det, plejede han at svare, at Ligkarren, den Vogn der om Natten kørte om for at samle Pestligene op og køre dem bort, havde da ikke taget ham endnu, men sagde han, den havde lovet at hente ham næste Uge. En Aften efter at han mod Sædvane havde faaet nok at spise i en Kro i Coleman Street,

*) Nichols, John, F. S. A. Literary Anecdotes of the 18. Century. London. 1812—15. Vol. 6. Side 220. Note.

**) Forster, Henry Rumsay. The Stowe Catalogue priced and annotated. London 1848. Side 272.

***)) Smith, John Thomas. l. c. Side 33.

†)) D. R. i Notes and Queries. 8. Ser. Vol. II. November 1896, Side 216.

††)) History of the Great Plague in London in the year 1665. London 1754, (udkom anonym men tilskrives Daniel Defoe). Side 106.

havde han lagt sig til at sove nær London Wall ved Cripplegate og faldt i en meget dyb Søvn. Et Pestlig blev bragt ud af et Hus og lagt ved Siden af ham. Saa kom John Heyward, som selv har fortalt Defoe derom, forbi med sin Ligkarre og samlede begge Ligene op, som han troede, og kørte dem med mange andre ud til de store Gruber, hvor Karrens Indhold skulde styrtes ned. Heldigvis vaagnede Piberdrengen op og forskrækkede John Heyward ved at raabe og spørge: „Hvor er jeg?“ „Hvem er Du?“, svaredes der. „Jeg er den stakkels Piberdreng, men hvor er jeg?“. „Du er i Ligkarren og vi skal netop til at begrave Dig“. „Men jeg er da ikke død, er jeg vel?“ raabte han, hvilket morede Folkene saa meget, at de kom sig af deres Forskrækkelse, gav sig til at le og derefter hjalp Staklen ud. Defoe tilføjer, at John Heyward ikke sagde noget om, at han havde hørt Fyren spille paa sin Sækkepibe, en Variant af Historien, som Defoe senere havde hørt af andre. Defoe omtaler ikke, at Sækkepibeblæseren var bleven syg efter denne skrækelige Tildragelse, heller ikke, at han havde en Hund, men han nævner udtrykkelig, at Fyren ikke var blind, hvorfor han vel heller ikke havde en Hund nødvendig.

Det er ikke saa mærkelig, at denne Historie blev sat i Forbindelse med Cibbers Arbejde, da dette blev opstillet i Tottenham Court Road, og der dannede sig efterhaanden en Tradition, en fri Variation af Defoes Fortælling, hvorefter Cibbers Gruppe skulde være en Illustration af denne. Traditionen er meddelt af en anonym Indsender til „London Magazine“ i 1820.*) I Følge denne skulde Piberdrengen, efter en glad Aften sammen med en Ven fra Højlandene, have lagt sig til at sove udenfor St. Andrews Kirke i Holborn. Da Ligkarren kom og samlede ham op, protesterede hans tro Hund højlydt men forgæves. Denne Variation skyldes aabenbart Statuen. Paa Vejen vaagnede Piberdrengen op, fik fat paa sin Sækkepibe og begyndte at spille en lystig Melodi, hvilket forskrækkede Kusken, som troede alle onde Aander var efter ham. Historien fortæller da videre, at Piberdrengen blev syg, plejet af en Velynder og omsider kom sig, hvorefter Velynderen lod en Statue gøre af ham til Minde om den mærkelige Tildragelse. Da den berømte Cajus Gabriel Cibber den Gang nød stor Anseelse paa Grund af de vidunderlige Figurer han havde hugget til Bedlam, fik han Bestillingen. Foruden Uoverensstemmelserne med Defoe's Fortælling taler adskillig andet imod denne Version. Cibbers Figur er ikke en fattig og sølle Person, han er tvertimod velklædt i en ejendommelig langskødet Frakke skaaret op i Siderne og til at knappe helt ned foran. Han er dernæst blind, hvad man kan se paa Øjnene og ikke mindre paa den Opmærksomhed, hvormed Hunden vogter paa ham i Følelsen af sit Ansvar overfor den Blinde. Endelig vilde det være mærkeligt, om Velynderen skulde have

*) London Magazine 1820. Vol. I. Side 389.

ventet fra 1665, Pestens Aar, til efter 1680, da Cibber gjorde Figurerne til Bedlam, med at forevige Tildragelsen. Det er derfor det sandsynligste, at Cibbers Gruppe ikke har noget med Pesten at gøre og rimeligvis er den udført til Hertugen af Argyll.

I Firserne blev Cibber engageret af Lord Kingstone til at udføre forskellige Arbejder paa dennes Herresæde, Thorsby. I Følge Optegnelser af Cibber i Arkivet i Chatsworth havde han i Thorsby udført følgende Arbejder: „For to Figurer, Basreliefer, hver af dem af en 4 Tons Sten, fik jeg £ 70 for hver; for en rund Statue med en Dreng paa Skuldrene £ 60; for 4 Statuer, ikke huggede helt rundt, for hver £ 42.10 Shs.; for to Hunde £ 8 for hver; tolv Cæsar Hoveder à £ 5; foruden dette betalte Mylord Fortæring og Vin for mig og min Mand, og saa gjorde jeg to Sphinxer for £ 10 Stykket, af kun tre Kvart Ton. For to Statuer i Legemsstørrelse fik jeg £ 35 for Stykket og alle Udgifter afholdte.

Og for en lignende Betaling vil jeg gøre mit bedste for at tjene en hvilken som helst Adelsmand i Kvadersten [Freestone] C. G. C.“*) Fra Thorsby drog han til Chatsworth, som den første Hertug af Devonshire netop var ved at bygge. Hertugen beskæftigede ham fra 1687 til 1690 og betalte ham ialt for forskellige Arbejder £ 310.***) Cibber gjorde bl. a. to Sphinxer, flere Alabaster Dørindfatninger, to Statuer paa Alteret i Kapellet, der i Almindelighed beskrives som Tro og Haab men forestiller Tro (Bogen og Kalken) og Retfærdighed (Vægtskaal og Sværd); endvidere en Pallas og Apollo i Nicher paa den store Trappeopgang og en Triton med fire Havheste i Fontænen foran Slottet ud imod Parken.

I 1690 og følgende Aar lod Kong William Hampton Court Palace

*) Duke of Devonshire, the sixth. Handbook to Chatsworth & Hardwick. (trykt som Manuskript). Side 164.

**) Note ved Dallaway i Walpole's Anecdotes ved Wornum. 2 Bd. Side 550.

Cibbers Apollo, Chatsworth.

Cibbers Pallas, Chatsworth.

delvis ombygge og udvide ved Opførelsen af en sydlig og østlig Hovedfløj i en tidlig Rococostil. Til Udsmykning af disse krævedes en Mængde Stenornamenter og Billedstøtter, og Bygmester Sir Christopher Wren gav Arbejdet til Cibber, Grinling Gibbons, Edw. Pearce og andre, men saaledes at det meste af det finere Arbejde og Statuerne udførtes af Cibber og hans Mænd under hans Opsigt;*) han boede vistnok i London men rejste jævnlig til Hampton Court. En Del af hans Arbejde blev udført paa Stedet, andet, derimellem sandsynligvis de metalstøbte Figurer, i London. Det vigtigste Arbejde, Cibber udførte til Hampton Court og som findes der endnu, er den store Gruppe i Frontonen over Hovedindgangen til Slottet fra Haven, med „iconologiske“ Figurer forestillende „Herkules's Triumf over Misundelsen“, et fortrinligt Arbejde, der regnes til hans allerbedste. Sujetet er allegorisk og menes at have en smigrende Hentydning

til Kong Williams Triumf over Jacob II. Længst til venstre ses Guldkalven og en kvindelig Figur med Røgelsekar og Rosenkrans; en Ring med Himmeltegnene er anbragt saaledes, at Mørket hviler over den tilbagelagte katolske Tid. En brændende Lanse slynges herfra imod Herkules, der staar i Midten med sin Kølle og træder to Figurer under Fødder, en Kriger og en kvindelig Figur (Misundelsen?). Tilhøjre er Fama, Handel, Historieskrivning og to smaa Amoriner. Det er en Mangel ved denne livlige Komposition, at Figurerne, hvoraf flere er meget smukke, saa ufuldstændigt udfylder Gavlfeltet. Cibber fik £ 400 for dette Arbejde og var beskæftiget dermed fra April 1694 til April 1696. Sydfronten har i Midten fire Søjler, der fortsættes som Pilastre helt op gennem Balustraden langs Taget; paa Toppen af disse Pilastre stod der oprindeligt fire Figurer af Sten

*) Ernest Law. B. A. History of Hampton Court Palace. Vol. III. London 1891. Side 52.

Fronton paa Østfronten, Hampton Court Palace.

eller Metal (Bly?), som temmelig sikkert var af Cibber. De ses paa et Stik af J. Rocque fra 1735,*) men blev senere af George IV ført til Windsor. Paa samme Sydfront findes der midtvejs mellem Midterpartiet og Fløjene over et Vindue paa hver Side smaa stilfulde Frontoner fore-

Fronton paa Sydfronten, Hampton Court Palace.

*) Gengivet i Law's Bog. Side 266.

stillende Williams og Marys Vaaben baaret af Amoriner og med Krone over. Disse er hugget i Portland Sten af Cibber. For disse to Arbejder og for „adskillige Statuer og Figurer i Metal“ fik han £ 530. Endvidere huggede han en stor Vase af hvidt Marmor, rigt ornamenteret, paa et ligeledes ornamenteret Fodstykke af Portland Sten og fik derfor £ 134. En tilsvarende Vase gjorde Edw. Pearce, men nu findes kun Fodstykkerne i Hampton Court medens Vaserne er bragt til Windsor. Sandsynligvis udførte Cibber flere lignende Ornamente og Statuer til Haven; mellem disse omtales „en stor Marmor Urne med forskellige Basreliefer og Figurer“, for hvilken Cibber fik £ 521.12 Shs.*)

I de sidste Aar af sit Liv, efter at han havde opnaaet et Ry som en af Englands bedste Billedhuggere paa den Tid, levede Cibber i London og sluttede sig til den danske Menighed, som var oprettet der. I Oktober 1694 valgte hans Landmænd ham til at være en af Menighedens Forstandere og fik ham til at overtage Bygningen af den danske Kirke, som han gjorde Tegning til og udsmykkede med flere Billedskærerarbejder.

Da Sønnerne voksede til, ønskede Cibber at faa dem opdragede til Præster eller i al Fald ad Universitetsvejen, men den ældste, Colley, følte sig tidlig draget til Scenen, hvilket ikke var efter Faderens Smag. Der blev derfor et noget spændt Forhold imellem dem, som giver sig Udslag i Sønnens Skrifter, hvor han undertiden omtaler Faderen i en ironisk Tone. Cibbers Hustru var beslægtet**) med William af Wykeham eller Wickham, Bishop of Winchester (1323—1404), bekendt som Arkitekt og som Stifter af St. Mary College, Winchester, og New College, Oxford. Cibber ønskede at Colley som en Slægtning af Grundlæggeren skulde optages som Elev i Winchester College, den Gang som nu en af de bedste og fineste Skoler i England, og sendte ham dertil med hans mødrene Stamtavle, men det mislykkedes ganske, efter Sønnens Mening fordi Faderen havde undladt at skaffe ham tilstrækkelige Anbefalinger,***) muligvis dog ogsaa, fordi Colley gjorde et mindre gunstigt Indtryk med sine for den Tids Skolemænd ret vilde Ideer. Senere søgte Cibber, som ved den Tid arbejdede paa Chatsworth, at faa Colley anbragt ved Cambridge Universitet, hvor Cibber under sit Arbejde paa Trinity College New Library havde gjort Bekendtskab med indflydelsesrige Mænd. Han skrev til Sønnen, som var i London, at han skulde komme til Chatsworth. Ved samme Tid kom der Efterretning om, at Vilhelm af Oranien var landet i England indkaldt af en Kreds af Adelsmænd, mellem hvilke Hertugen af Devonshire. Denne drog

*) Law, l. c. Side 54.

**) Sir Anthony Colleys Hustru Anne var en Datter-Søn-Søns Datter-Søn-Søn-Søn-Søns Datters Datter af Agnes, som var en Søster til William Wickham; en fuldstændig Descent fra Agnes til Anne er velvillig meddelt mig af College of Arms efter Slægtregistre, som opbevares der.

***) Apology. Side 48.

med en bevæbnet Skare fra Chatsworth Syd paa for at slutte sig til Prinsen, der skulde befri Landet af Jakob II's Vold. Cibber var med under Vaaben. I Nottingham traf de Colley. Cibber bad da Hertugen tage Colley i sit Sted, mens han selv drog tilbage til sit Arbejde i Chatsworth, og Colley blev en kort Tid Kavalleriofficer og slap derved for at komme til Cambridge. „Ellers var jeg maaske kommen til at skrive lærde Værker og Prædikener i Stedet for Skuespil“, skriver han.)*)

Belært af det mislykkede Forsøg med at faa Colley optaget i Winchester sendte Cibber nogle Aar senere den yngre Søn Lewis dertil „med en Foræring til Kollegiet af en Statue af Grundlæggeren, som han selv havde gjort“. „Denne Statue“, skrev Colley i 1740, „er nu anbragt over Skolens Indgangsdør, og den var saa vel udført, at den syntes at tale — for sin Slægtning“.**) Lewis blev Elev i Winchester College i 1697, senere Fellow of New College, Oxford, blev ordineret men døde snart efter.

Statuen, støbt i Bronze, findes fremdeles paa den i 1683 opførte Bygning, som endnu kaldes „School“, skønt den ikke benyttes som saadan.***)

Hen imod Slutningen af Aarhundredet var Bygningen af St. Paul's Cathedral omsider skredet saa vidt frem, at der kunde begyndes paa Udsmykningen med Billedhuggerarbejder. I December 1697 var Koret bleven indrettet til Gudstjeneste, skønt Resten af Domkirken stadig var under Bygning. I Februar 1699 aabnedes Morgen-Kapellet eller St. Dunstan's Kapel i det N.V. Hjørne. Sir Christopher Wren gav da Cibber Arbejde efterhaanden som Bygningen skred frem. I Begyndelsen af Aaret 1698 huggede Cibber Slutstenene i de 8 mægtige Buer, der bærer Kuppelen indvendig. Hver af de 8 Slutstene er 7 Fod høj og 5 Fod bred og de blev udskaarne efter at være anbragt i Buerne. For dette Arbejde fik han £ 280.†)

Aaret efter var Gavlfeltet over den sydlige Indgang fra Cannon Street færdig og skulde dekoreres. Cibber gjorde et Udkast med to Figurer,

M. S.
GVILHELM de WYCKHAM.
Episcopi Winconiensis.
Collegii huius Fundatoris.
Statuam hanc e Metallo constandam.
Atq: huc Sumptu suo ponendam curavit.
Ex coniuge Affinis sua.
CAIUS. GABRIEL. CIBBERUS.
Statuarius Regius.
M.DC.LXXXVII.

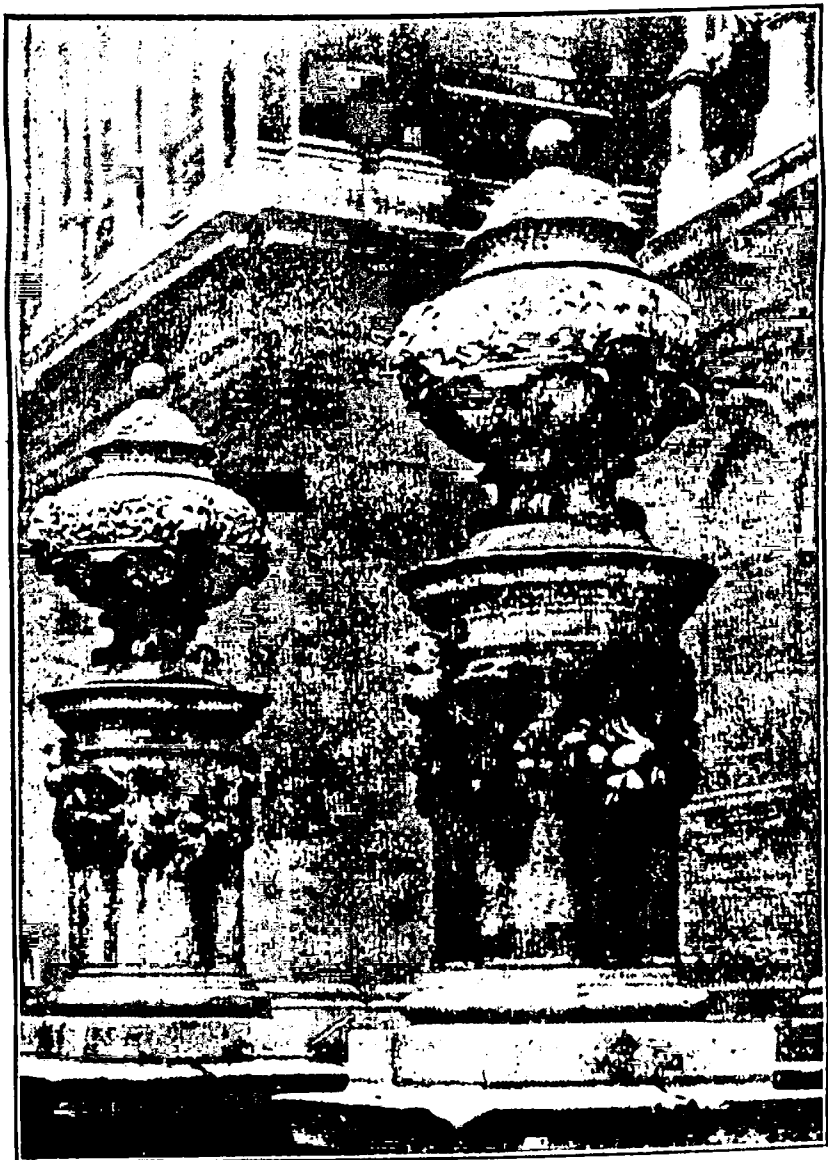
*) Apology. Side 51.

**) ib. Side 48.

***) Kirkby. T. F. Annals of Winchester College. London 1892.

†) Regnskabet i St. Paul's Cathedrals Arkiv.

men dette blev ikke antaget. Han gjorde da et Udkast til en Fugl Phønix. Der gaar det Sagn, at da man paa Tomten efter den brændte Kirke mærkede Grunden af til den nye Bygning og sendte en Arbejder efter en Sten til Mærke, bragte han et Stykke af en Gravsten, hvorpaa fandtes det ene Ord „Resurgam“ (jeg vil opstaa). Man opfattede dette som et godt Varsel for den nye Kirkebygning og det skulde være en Følge af denne Tildragelse, at man valgte en Phønix til det sydlige Gavlfelt. Det turde vel være tvivlsomt om dette er mere end et smukt Sagn. Men i al Fald blev Cibbers Phønix hugget i Gavlfeltet, 18 Fod bred, 9 Fod høj, og med Ordet „Resurgam“, og blev tilligemed de to Udkast

betalt med ialt £ 116.*) Cibber gjorde desuden tre Udkast til antike „Lucerns“ for Taarnene. I Sommeren 1700 udførte han sit sidste Arbejde paa St. Paul's og vel overhovedet det sidste han gjorde. Den sydlige Indgang til Domkirken er en Platform delvis dækket af en Overbygning med Søjler. Der er to Op-gange til Platformen fra Cannon Street gennem to Jernporte og over de Murpiller, der bærer Portene, er paa Fodstykker anbragte Vaser eller, hvad de skal forestille, Røgelsekar. Paa hvert af de fire Fodstykker er to Cherubhoveder forbundne med en Guirlande paa begge Sider. Disse Kar og dekorerede Fodstykker udførtes af Cibber og betalt med £ 176;*) de er nu stærkt medtagne af Tidens Tand.

Mere fik Cibber ikke Lejlighed til at udføre paa St. Paul's idet Døden bortrev ham. Naar Blomfield derfor siger, at Cajus Cibber og Thomas Bird udførte de udvendige Billedhuggerarbejder paa St. Paul's,**) er dette mere et Udtryk for, hvad der rimeligvis vilde være sket, om Cibber havde levet længere.

Cibber døde i 1700 og begravedes i den danske Kirke. Hans Navn er endnu kendt i England. Da Albert Memorial rejstes efter Prins Alberts Død i 1861, anbragtes Cibbers Portrætstatue paa Frisen (S.V. Hjørnet) mellem Thorvaldsen og Cibbers Mester Stone. Det er et lille Træk, der fortjener at bemærkes, at da han 67 Aar gammel havde fuldført den danske Kirke, skrev han sig paa et Kobberstik af Kirken som „C. Gabriel Cibber, Flensborg, Architectus“. Skønt han vistnok ikke havde været i

*) Regnskabet i St. Paul's Cathedrals Arkiv.

**) Blomfield, Reginald. History of Renaissance Architecture in England. London 1897. Vol. I. Side 170.

sin Fødeby siden sin Ungdom og skønt han nu indtog en hædret Plads i et stort Land, følte han sig dog knyttet til den lille danske By, hvorfra han stammede.

Adskillige Aar senere end Cibber kom en anden dansk Mand til England og var ogsaa i en Aarrække knyttet til den danske Kirke. Det gælder om ham som om Cibber, at han er meget lidt kendt i sit Fædreland men vel kendt i England, hvor hans Minde endnu lever friskt i militære Kredse. Det var Albert Borggaard, Stifteren af det engelske Artilleri. Da Royal Artillery Institution i Woolwich i Oktober 1904 havde Kong Edward VII til Gæst, prydede et Billede af Generalløjtnant Borggaard Menu'en og det samme var Tilfældet, da Kong George V den 9. April 1913 besøgte Woolwich og var Royal Artillery's Gæst. I 1885 udgav Major Hime hans Levnedsbeskrivelse og sendte Prinsesse Alexandra et Exemplar til Minde om hendes berømte Landsmand. Æret og mindet af den Nation, der adopterede ham, er han glemt ikke blot i sit Fædreland men selv i den danske Koloni i London. Den danske Kirke i London hvor han begravedes, mellem hvis Forstandere han virkede og som han støttede i mange Aar, har ikke en Gang en Minde-tavle om ham.

Albert Borggaard*) eller muligvis Borregaard fødtes den 10. November 1659 i Holbæk Sogn i Randers Amt. Hans Fader har sandsynligvis haft at gøre med Generalløjtnant Niels Rosenkrantz til Holbækgaard, som tog Del i Svenskekrigen og faldt ved Helsingborg i 1676, og gennem hans Indflydelse er saa den 16-aarige Albert Borggaard bleven Kadet i den danske Hær ved Dronningens Regiment, det senere 17. Regiment. Som saadan var han med i Krigen, deltog i 1675 i Wismars Belejring og var ligeledes Aaret efter med Hæren ved Helsingborg. I 1680 blev han (som „Fyrværker“) sendt til Berlin, i 1681 til Strasburg for at lære Befæstningsvæsenet og deltog i 1683 under Hertugen af Würtemberg i Wiens Undsætning og senere i Slaget ved Gran og Belejringen af Buda, hvor han i Følge sine autobiografiske Noter fik saa meget ved Plyndring, at det dækkede alle hans Udgifter som Volontær i Ungarn. I 1688 forlod han sit Fædrelands Tjeneste, da han følte sig tilsidesat og mente sig uretfærdig forbigaaet. Saaledes siger han selv. Hans Svoger, Præsten Albert Michelsen ved den danske Kirke i London, skriver, at han mistænkte sin Major for at modsætte sig hans Forfremmelse. Derfor udfordrede Borggaard Majoren og brød derved de af Christan V udstedte meget strænge Forbud imod Dueller. Skønt

*) Om Borggaard se: V. N. von Olsen, Generallieut. A. Borggaards Levned og Bedrifter. Kbhvn. 1839. og Major H. W. L. Hime, R. A. „The War Services of Lieut. Gen. Albert Borgard“, i „Minutes of Proceedings of the Royal Artillery Institution“. Vol. XIII. Woolwich. 1885.

Duellen ikke fandt Sted maatte Borggaard flygte til Hamburg og da hans gentagne Ansøgninger om Benaadning blev afslaaede, gik han til Polen og tog Tjeneste som Løjtnant i den brandenburgske Garde, men allerede 4 Aar efter forlod han den prøjsiske Tjeneste og tog til Louis XIV, som belejrede Namur. Her udmærkede han sig saa meget som Artilleri- og Ingeniørofficer, at den franske Konge, efter Michelsens Sigende, lod ham udbetale 1000 Daler og tilbød ham en Kaptains Stilling, hvad han dog afslog, da han ikke syntes om den franske Tjeneste men maaske ønskede at tjene sammen med de danske Lejetropper under Hertugen af Würtemberg, som da var i Flandern. Borggaard var den Gang 33 Aar, havde deltaget i 11 Slag og 12 Belejringer og var en anset Autoritet paa Artilleriets og det militære Ingeniørvæsens Omraade. Under den engelske Oberst Goor, som han havde sluttet Bekendtskab med under Belejringen af Bonn (1689), gik han i engelsk Tjeneste og blev af Kong William III udnævnt til „firemaster“. Efter Freden i Ryswick forlangte det engelske Parlament i 1698, at den staaende Hær skulde formindskes til 7000 Mand og at alle Fremmede skulde afskediges. Til Kongens store Sorg maatte han afskedige sin hollandske Garde, ja han tænkte endog alvorligt paa i den Anledning at frasige sig Regeringen. Det taler i høj Grad til Borggaards Ros, at han beholdt sin Stilling ja endog samme Aar udnævntes til Kaptajn. Derefter gik der hele tre Aar i hvilke han ikke var i aktiv Tjeneste, hvad efter 23 Aars uafbrudt Feltliv synes at være forekommet ham en altfor lang Hviletid. I 1702 sendtes han som Major i Artilleriet i Krigstjeneste til Portugal, hvor han, fra 1706 udnævnt til Oberst, førte det engelske Artilleri under den spanske Arvefølgekrig og deltog i mange Træfninger. I 1712 udnævntes han til „Chief Firemaster“ og arrangerede som saadan i Anledning af Fredsslutningen i Utrecht i 1713 et stort Festfyrværkeri paa Themsen ved Whitehall.

Efter et Tog til Skotland i Anledning af Jarlen af Mar's Opstand til Fordel for Prætendenten fik Borggaard i 1716 overdraget det Hverv at udarbejde en fuldstændig Plan til en Omordning af Artilleriet og Anskaffelse af nyt Materiel vedrørende baade Land- og Søtjenesten. Han var beskæftiget dermed i flere Aar. Resultatet blev bl. a. Oprettelsen af det kgl. Artilleriregiment, hvis første Chef han var, hvorfor han betragtes som Skaberen af det engelske Artilleri. „Han var den første, der bragte virkeligt System i Artillerividenskaben“. Ved Belejringen af Vigo i 1719 benyttede Borggaard med udmærket Resultat 46 Morsere af hans egen Konstruktion. 1726 blev han udnævnt til Brigadier General, Aaret efter til Colonel of the Royal Regiment of Artillery, 1735 til Major General og 1739 til Lieutenant General. Under sine mange Felttog blev han ofte saaret, undertiden alvorligt. Ved Belejringen af Alcantara 1706 fik han

et Saar i venstre Bryst, i Slaget ved Saragossa 1710 fik han fire Saar og ramtes senere samme Aar af en Kanonkugle i venstre Ben, saa han maatte bringes til England, hvor han længe gik om paa Krykker. I 1716 blev han saaret ved et Uheld under en Støbning men hans kraftige Konstitution bragte ham frelst gennem alle disse Farer paa en Tid, da Saarbehandling var ret mangelfuld. Han deltog ialt i 18 Slag og 24 Belejringer og døde den 7. Februar 1751 „dækket af Ar“, 92 Aar gammel og blev begravet i den danske Kirke. Paa hans Gravsten, som ikke er bevaret, stod der:

Albert Borgard Esquire
Lieut-Gen. of His Majesty's Forces
Colonel of the Royal Regiment of Artillery
died 8th. Febr. 1751
Aged 91 years.

Under et Ophold i London i 1703 ægtede Borggaard en engelsk Dame Barbara Bradshaw, med hvem han havde adskillige Børn, hvoraf dog de fleste døde unge. Tre Døttre overlevede ham, af hvilke den ene, Mary, blev gift med James Pattison, Oberstløjtnant i Artilleriet, en anden, Catherine Ambrosia, forblev ugift og den tredie, Elisabeth, blev gift med Hugh Parry, Løjtnant i Marinen. I 1714 døde hans Hustru og blev begravet i den danske Kirke; Aaret efter døde den sidste af Sønnerne, Albert, og begravedes samme Sted. Samme Aar ægtede Borggaard sin 24-aarige Niece Catherine Michelsen, en Datter af Købmand og Forstander ved Kirken Georg Michelsen, som var gift med en Søster til Barbara Bradshaw. Hun døde 1754 barnløs og begravedes i den danske Kirke.

Medens Borggaard var i Krigen i Portugal, valgtes han til Forstander for den danske Kirke i London og efter sin Hjemkomst 1710 og til han i 1720 flyttede til Woolwich deltog han i Kirkeraadets Forhandlinger og støttede Kirken med Bidrag. Han boede i et Hus paa Øst-siden af Wellclose Square (senere ombygget, nuværende No. 45) i 1720 (længere gaar Skattebøgerne desværre ikke tilbage) og muligvis tidligere, og han boede der indtil 1743.*) Derefter er han rimeligvis flyttet til Westminster, St. Mary-le-Strand, hvor hans Enke døde i 1754.***) Hans Testamente, hvorved han indsatte sin Hustru til sin Universalarving, blev oprettet 1745 og bevidnet af Wm. Slack, Wm. Hayes and Anth. Nicholson. Han ønskede at blive begravet i den danske Kirke i Wellclose Square „in the plainest manner as a private soldier“.***)

Borggaards engelske Biograf, Major Hime, skriver om ham: „Dan-

*) Stepney Arkivs Skattebøger. Se Side 51.

**) Principal Probate Register, Pinfold. fol. 5.

***) samme Sted. Busby. fol. 72.

mark, skønt et lille Land, har frembragt mange fremragende Mænd; blandt dem er Albert Borgaard ikke den ringeste". Han berømmes for urokkelig Hæderlighed og Ubestikkelighed. Hos Prins Jørgen og Kongerne George I og II stod han i høj Gunst. Nogle og tredive Aar efter hans Død, i 1785, lod Officererne i Artilleriregimentet male en Kopi i fuld Legemsstørrelse efter et Portrætmaleri af ham og ophænge i Woolwich, hvor det endnu findes i Royal Artillery Mess, forsynet med en meget anerkendende Indskrift og en Liste over alle de Slag og Belejringer, han havde deltaget i.*) Det originale Maleri, som Major Hime i 1885 og jeg i 1905 søgte efter uden Held, er senere kommen for Dagen hos en Slægtning af Borgaard. Maleriet, muligvis af Sir Godfrey

*)

„Lieutenant General Albert Borgard.
Colonel of the Royal Regiment of the Artillery & ca.
Of an Antient and Honorable Family in Denmark.

He began his Military Carreer at the Age of Sixteen, in the Year 1675 in the Army of his Sovereign, at that time at War with Sweden, first as Cadet, then as Ensign in the Queen's Regiment of Foot. In 1692 he came into the British Service under the Auspices of King William; was personally engaged in 18 Battles and 24 Sieges and covered with wounds finished a Life full of Years and Honor on the 7th February 1751. Aged 92.

To the conspicuous Talents of this Gallant Officer Great Britain stands indebted for having reduced to a regular System the Science and the Service of Artillery, as also for the Formation and Establishment of the Regiment.

The Officers of that Corps, from the great Respect they bear to his distinguished Valour and Abilities have caused this Portrait (taken from an original Painting) to be placed in this Military Repository in Honor to his Memory. A. D. 1785."

Paa to Skjolde paa Siderne af Rammen læses:

18 Battles		24 Sieges	
Oeland	1676	Wismar	1675
Halmstad	1676	Helsingburg	1676
Lund	1676	Lantzkrön	1676
Ronneburg	1677	Christiansledt	1676
Oddewal	1677	Marstrand	1677
Wiltau	1678	Nieuhanset	1685
Vienna	1683	Buda	1686
Gran	1685	Kaminice Podolzky	1688
Budziack	1688	Keyserswaert	1689
Nuiss	1689	Bonn	1689
Salankamen	1691	Mentz	1689
Stunkirk	1692	Namure	1692
Landen	1693	Huy	1694
Brozas	1705	Namure	1695
Almanza	1707	Fort St. Catherine Cadix	1702
Almenara	1710	Fort Matagor	1702
Saragossa	1710	Fort Durand Vigo	1702
Villa Vieiosa	1710	Valencia d'Alcantaro	1705
		Civdad Roderigo	1706
		Alcantara	1706
		Fort St. Phillip Minorca	1708
		Villa Nuova Catalonia	1709
		Balaquer	1709
		Vigo	1709

Albert Borgard

Kneller, ejedes efter Gen. Borgaards Død af hans ugifte Datter, og kom derefter til Familien Pattison; det ejes nu af Mr. B. de Bertodano, Cambridge House, Malmesbury, Wilts., den sidste Efterkommer af General James Pattison, og ved hans Velvillie er jeg i Stand til at bringe en Gengivelse efter Originalen. Da denne er meget mørk er dog kun Brystbilledet gengivet her.

I 1828 besøgte en dansk Officer, Kaptajn Olsen, Woolwich og samlede en Del Optegnelser om Borgaard, som han udgav i København i 1839. Med Benyttelse af Olsens Bog skrev Major Hime i 1885 sin Afhandling om Borgaard, hvis Fremkomst foranledigede, at Officerer, Underofficerer og Menige i Artilleriet indsamlede et Fond, for hvilket der under Borgaards Navn i 1891 oprettedes en Friplads ved „Royal School for Daughters of Officers of the Army“ i Bath. I 1887 ønskede Officererne ved Artilleriregimentet at sætte en Mindetavle over Borgaard og da den danske Kirke, hvor han var begravet, var nedrevet, satte de en Marmortavle „Erected to the Father of the Regiment by its Officers“ i den Kirke, St. Pauls, Dock Street, Whitechapel, under hvilken den Skole hører, som i 1869 blev bygget paa den gamle danske Kirkes Grund.

III. KAPITEL.

Tømmerhandlerne i Wapping-Stepney. Morten Löynschar. Tøger Weggersløff. Menigheden stiftes 6. Marts 1692. Kgl. Patent 4. Maj 1695. En Proces om et Skib. Chr. V bevilger Bidrag fra Kirkerne i Danmark til Menigheden i London. Kirken indvies 15. Nov. 1696.

Der har rimeligvis været danske og norske Handlende i London ogsaa i endnu ældre Tider ligesom der af og til er kommen danske og norske Skippere dertil, men i større Antal bosatte de sig ikke før efter den store Ildebrand. Efter at den sorte Død havde hærget London i to Aar, fra 1664 til 1666, og krævet som sine Ofre omtrent en Syvendedel af hele Byens Befolkning, der den Gang kun var 700,000, udbrød der i September 1666 en Ildebrand i et Bageri i Pudding Lane ved Eastcheap, som greb saadan om sig, at den i Løbet af tre Dage lagde 13,200 Huse og 89 Kirker i Aske, mellem disse St. Paul's Cathedral. Efter en Folkevittighed standsede Ilden først, da den kom til Pie Corner (Pudding og Pie er de engelske Ord for Budding og Postei). Øst paa bredte Ilden sig til den naaede den aabne Plads ved Tower, Tower Hill. Øst for Tower var der den Gang kun meget lidt bebygget. Hvor Dokkerne nu findes var der lavtliggende, jevnlig oversvømmede Enge, som efterhaanden inddæmmedes langs Floden og som benyttedes til Dyrkning af Grøntsager, til Oplagspladser, Rebslagerbaner og lign. Ved Floden fandtes der paa forskellige Steder de saakaldte Stairs, Landingspladser. Da der var Afgift paa omtrent alle indførte Varer, var det kun tilladt for Skibene at losse ved disse Stairs, hvis Navne i flere Tilfælde er bevarede til vore Dage. Øst for Tower gik to Hovedveje ud fra London, Rosemary Lane, nu Royal Mint Street, som fortsattes i Knock Fergus, den nuværende Cable Street, og noget sydligere East Smithfield, som ledede til Ratcliffe Highway, den nuværende St. George Street. Mellem disse to Veje fandtes en Kilde, som ansaas for at have lægende Kraft og efter den fik Well Street Navn, en Gade der gaar fra Nord til Syd mellem Cable Str. og St. George Street. Øst for denne anlagdes en større aaben Plads, som

fik Navn af Wellclose Square, og Grundene der omkring lejedes efter Branden, da Bebyggelsen bredte sig mere udenfor Byens Mure, af en Kreds af Byggespekulanter fra London City, som 1683 og senere byggede en Række Huse eller lejede Grundstykker ud til andre, der byggede.

I dette Kvarter havde Tømmerhandelen sit Hovedsæde. Til Genopbyggelse af de nedbrændte Kvarterer krævedes der en Mængde Tømmer, og der udviklede sig derfor snart en meget livlig Skibsfart med danske og norske Skibe, der bragte norsk Tømmer til London, og der dannede sig en hel lille Koloni af Danske og Norske, som snart talte en 3—400 Mennesker, Tømmerhandlere, Skibsredere og deres Hjælpere. De bosatte sig i Ratcliffe Highway, Old Gravel Lane og deromkring; lidt længere øst paa blev en Gade endog efter dem kaldet Denmark Street. Distriktet kaldtes paa den store Brands Tid Wapping Stepney. Stepney er en Forvanskning af Stebenheath, som det endnu undertiden kaldtes i Slutningen af det 17. Aarhundrede. I 1693 udskiltes St. John's Wapping som et særskilt Sogn og i 1727 St. George-in-the-East. Nord for disse var Whitechapel, og disse tre Sogne mødes endnu midt i Wellclose Square. Wellclose Square og Egnen nærmest derom hørte i juridisk Forstand til „the Liberty of the Tower“, et Distrikt som i visse Henseender havde sit eget Retsvæsen og sit eget Retslokale, „Court House“, som laa paa Sydsiden af Pladsen, paa Hjørnet af Neptune Street. Her sad Retten, i hvilken Guvernøren fra Tower havde Sæde, og Beboerne kunde ikke stævnes til nogen Jury udenfor deres eget Distrikt. Til „Court House“ hørte et Fængsel, som var i Brug indtil 1878*). Fængslet kaldtes populært „the Sly House“, og det sagdes, at Fangerne undertiden bragtes gennem en underjordisk Gang ned til Floden og ombord paa et Fangeskib „Success“ eller „pressedes“ i Marinen. Wellclose Square som snart blev et Midtpunkt for den dansk-norske Koloni, kaldtes ogsaa undertiden Marine Square, fordi der boede saa mange Søofficerer der. Der var ogsaa adskillige Sukkerhuse (Raffinaderier) i Wellclose Square og nogle Glashytter i de tilstødende Gader („Glashouse Street“).

Den ledende Mand mellem de Dansk-Norske i London i det syttende Aarhundrede synes at have været Morten Loynskar eller Lionfeld, som sikkert har været en betydelig og interessant Mand, om hvem der desværre kun haves faa paalidelige Oplysninger. Sit Navn Löynschar eller Loynscher skal han have fra sit Fødested i Jylland [Lauenkjær, Lyngskær?], men i England optraadte han som Lionfeld eller endog som Martin Lord Lionfeld. Wolff**) siger, at Löynschar lod sig naturalisere og nobilitere for at faa større Indflydelse og særlig for at

*) I 1911 blev Dele af Fængselscellerne, bygget af svære Egetræsplanker med Jernbeslag, flyttede til det London Museum, som nu findes i Lancaster House.

**) Samlinger til Historien af den Danske og Norske Kirke i London, 1802. Side 12. Note.

kunne eje eller leje Grunde, hvad Udlændinge ikke kunde.*) Da der blev lejet Grund til den danske Kirke viste det sig imidlertid, at Löynschar netop ikke kunde gøre det i sit eget Navn. Hans Adelspatent er ogsaa en fuldstændig Fiktion, idet der ikke findes nogen Lionfeld eller Lionfield mellem Navnene paa britiske Adelsmænd fra den Tid. I Skifteretsprotokollen**) opføres han efter sin Død i 1700 ganske vist som „Honorandus Vir Martinus Dominus Lionfeld alias Morten Lionscher“, og Dominus plejede i den Tid at betyde Lord, men noget Bevis for et Adelskab er denne Indførsel ikke; enten har Wolff, som ofte er upaalidelig, selv opfunden Myten om dette Adelskab eller ogsaa har Löynskar selv overfor sine godtroende Landsmænd pyntet sig med en falsk Titel. At han en Tid lang har været en velstaaende Mand med en betydelig Indflydelse, er sandsynligt. Det synes saaledes, at han nogen Tid alene bestred Udgifterne til Lokale, Præst og Betjening ved den først indrettede danske Gudstjeneste, ligesom han jevnlig plejede Raad med Gesandten Ahlefeldt, hvem han i Marts 1691 paa tysk tilskrev, at han i Nødsfald selv vilde bære alle Udgifter ved at faa en dansk Kirke bygget. Hans Landsmænd paaskønnede ham saameget, at de i 1692 gjorde ham til Menighedens „Oberforstander“ med 3 Stemmer i Kirkens Raad i alt hvad angaar Kirkebygningen. Rimeligvis er det senere gaaet tilbage med hans Velstand. I 1695 var hans aarlige Bidrag til Kirken saaledes kun £ 3, medens Købmand Weggersløff gav £ 5, og da Lionfeld døde i December 1699 var han endog i en betydelig Gæld til Kirken, hvis Regnskab han førte og hvis Kasse han havde i Forvaring. Han boede den Gang i Stepney. Han var gift med en engelsk Dame, Sarah Parker, som synes at have været af ret tarvelig Familie. Han døde kort før hende, uden at efterlade sig Testamente, hvorfor Administration af hans Bo blev overdraget til de Eksekutorer, som hun havde udnævnt ved sit Testamente. Det fremgaar ikke af hendes Testamente, at hun havde meget jordisk Gods at raade over, og hendes Arvinger var forskellige Skippere („mariners“) og en Murer.***) Hun beskrives i sit Testamente som „Dame Sarah Lionfield“ og som boende i Wapping.

En anden Mand af Betydning var Tøger eller Thøger Lorentzen

*) De fik først i 1844 en begrænset Ret dertil, som senere er udstrakt, saa der nu ikke længere er nogen Indskrænkning.

**) Principal Probate Register, Letters of Administration. 1700.

Den Myndighed, som i Danmark er henlagt til Skifteretten, var i England oprindelig undergivet Kirken. Ærkebiskoppen havde det Prærogativ at tage sig af herhen hørende Sager, hvorfor den Ret, der paa hans Vegne afgjorde Arvesager, kaldtes Prerogative Court. Der fandtes en saadan for Canterbury og en anden for York. Først i 1858 blev disse Retssager skilt helt fra Kirken og henlagt under Probate Court i London.

***) Principal Probate Register, Noel. fol. 85.

Wegerslev eller Weggersløff, kgl. d. Krigskommissær og Konsul.*) Wolff formoder han var Nordmand, fordi hans Søn Gunder Thøgersen Wegerslev blev Stiftsprovst i Kristiania.***) Han kunde ligesaa godt have formodet at Tøger Wegerslev var dansk, thi Sønnen, som var født i London 1704, blev Sognepræst i Store Magleby i 1735, derefter i 1739 Stiftsprovst i Kristiania, hvor han døde i 1740.†) I et Indlæg i en Retstrætte***) siges det udtrykkeligt, at T. Weggersløff var dansk. Formodentlig stammer han fra Byen Veggerslev ved Grenaa. Fra December 1697 til Januar 1698 var han i Gesandtens Fraværelse dennes Stedfortræder, Chargé d'affaires. En anden kendt Mand var Jacob Aall født i København 1670. Han boede i Wapping Wall, Shadwell, hvor han døde i 1717.†) Fra ham nedstammer den bekendte Familie Aall i Norge. Jacob Aall og flere Slægtninge af ham blev begravede i den dansk-norske Kirke.

De danske og norske Købmænd og Skippere sluttede sig en Tid lang til den svensk-tyske Kirke i Trinity Lane, som kom deres hjemlige Kirker nærmest i Lære og i Skikke og hvor de kunde synge mange kendte Salmer. Men efterhaanden som Kolonien om Wellclose Square tiltog, voksede ogsaa Trangen til at faa egen Gudstjeneste. Mange forstod ikke det højtyske Kirkesprog og Afstanden til Trinity Lane forekom dem temmelig lang. Der indrettedes derfor en dansk Gudstjeneste i et ret tarveligt Lokale, som lejedes i et Træhus i Old Gravel Lane, Wapping, hvor forskellige tilrejsende teologiske Studenter fra Danmark eller Norge prædikede, og efterhaanden samlede der sig en fast Menighed. Denne kaldte i 1687 som sin Præst Hr. Christopher Meidel fra Skien i Norge, som imidlertid ikke blev længe ved den lille Kirke. Han indførte forskellige ureglementerede Lærdomme og Skikke i den danske Gudstjeneste, hvorved der kom Splid i Menigheden og Hr. Meidel nedlagde sit Embede, men drog en Del af Menigheden med sig, for hvem han holdt Gudstjeneste i sit eget Hus og endog uddelte den hellige Nadver, medens andre af Menigheden atter søgte til Kirken i Trinity Lane. Der var jo den Gang efter Vilhelm af Oranjiens Tronbestigelse, ved „Toleration Act, 1689“ og „Declaration of Rights“, bleven indført Religionsfrihed. I 1690 gik Meidel over til Independenternes Sekt og senere til Kvækerne.

Gesandten, Hr. Hans Henrik v. Ahlefeldt, hvem det forekom uheldigt, at den danske Menighed helt skulde splittes, som det saa ud til, søgte først at bringe Hr. Meidel tilbage til den ortodokse lutherske Lære, og opnaaede dels ved det gode, dels ved at tale ham alvorligt til-

*) Wiberg. I. c. II. Side 361.

**) Wolff. I. c. Side 20. Note.

***) Chancery Proceedings. Bridges Bdl. 135. No. 7. Balzlow v. Weggersloff.

†) Haagen Krog Steffens, Slægten Aall. Kristiania. 1908. Side 16.

rette („auf meine theils gütliche und scharfe erinnerung“), at han lovede at ophøre med sine uregelmæssige Gudstjenester. Ahlefeldt raadførte sig med Prins Jørgens Hofpræst, Dr. Mecke, med Præsten Martini ved den tyske Kirke i Trinity Lane og med Löynschar, og fik ved deres Hjælp en vis Kirkeorden indført og seks Forstandere valgt til at lede Menigheden, nemlig Lionfeldt, Tøger Wegersløff, Albert Albertsen, John Høyer, Peter Johansen og Christian Borris. Da man fandt det utilraadeligt at genindsætte Meidel som Præst, fik man en dansk teologisk Student til at prædike hver Søndag, medens Daab og Nadver blev besørget fra Tid til anden ved svenske og tyske Præster.

Imidlertid var det rygtedes til Danmark, at de Danske i London havde skilt sig fra den tyske Menighed, og Sjællands Biskop eller „General-Superintendent“ Dr. Johannes Bagger,*) forklarede Kongen, hvor uheldigt dette var, og at det allerede havde givet Anledning til kirkelige Uregelmæssigheder og let kunde afstedkomme yderligere Skandale. Derfor skrev Kong Christian V den 10. Februar 1691 til Ahlefeldt**) og paalagde ham at sørge for, at den danske Menighed atter sluttede sig til den tyske Kirke for at den lutherske Religion ikke skulde komme i Foragt i London. En dansk og tysk Præst kunde da afvekslende lede Gudstjenesten i den tyske Kirke i Trinity Lane. Om de Danske imidlertid holdt fast ved Ønsket om at danne en særskilt Menig-

Biskop Hans Bagger.

*) Dr. theol. Hans Olufsen Bagger (1646—1693) kaldtes fra Professoratet i Filosofi ved Lunds Universitet til Biskop i Sjælland i den unge Alder af 29 Aar. Han var en dygtig og frittalende Mand. Han modsatte sig de franske reformerte Flygtninges Nedsættelse i Danmark. Han var gift anden Gang med Søster Hansdatter Svane, en Datter af den mægtige Biskop Svane, der spillede saa stor en Rolle ved Enevoldsmagtens Indførelse i 1660. (Wiberg II Bd. Side 121).

**) Wolff. l. c. Side 391.

hed, skulde Ahlefeldt sørge for, at der indførtes en Kirkeorden ligesom ved den tyske Kirke og at Menigheden kaldte sin Præst fra Universitetet i København, i hvilket Tilfælde Kongen vilde paalægge det teologiske Fakultet at foreslaa et saadant „capables subjectum“, at Menigheden kunde være tjent med ham. Paa denne Skrivelse svarede Ahlefeldt allerede den 27. Februar, at en Sammenslutning med den tyske Menighed ikke var praktisk, da den tyske Kirke laa for langt borte og da de fleste Danske ikke forstod den tyske Præst. Tilmed var den danske Menighed større end den tyske og havde aldrig været virkelig forenet med denne. Og naar de Danske dog skulde have deres egen Præst, kunde de ligesaa godt have deres egen Kirke, hvilket man ikke mente vilde koste mere end at leje et Lokale, som de hidtil havde gjort. Ahlefeldt mente heller ikke en dansk Præst vilde faa Adgang til at prædike i den tyske Kirke. Han forhandlede videre med Lionfeld, som søgte at samle Penge ind for at faa en egen Kirke bygget og mente at kunne faa £ 100 eller 400 Rdlr. fra engelske Venner. I Nødsfald tilbød han selv at betale alle Udgifterne til Kirken, naar de blot kunde faa en dygtig Præst. Men her var der en Vanskelighed. Samtidig med at Forstanderne nemlig højlig glædede sig over den danske Konges Bevaagenhed og Løfte om at sende dem en dygtig Præst fra København og derfor nødig vilde gøre Kongen imod, vilde de ogsaa nødig bryde deres Ord overfor Knut Thomesen Juel, Førstelærer ved Skolen i Trondhjem, hvem de allerede havde tilbudt Kaldet. „Wir haben uns durch solche beginnen nun zwischen Angel und Thuer gleichsam gesetzt“, skriver Lionfeldt,*) og han beder derfor Ahlefeldt, som havde saa stor en Indflydelse, at mage det saa, at det teologiske Fakultet vilde foreslaa denne Juel til deres Præst og Kongen derefter allernaadigst antage ham. Juel synes imidlertid ikke at have modtaget Forstandernes Tilbud og blev i al Fald ikke valgt af Fakultetet. Dette valgte derimod Hr. Iver Brink, som den Gang var med de danske Lejetropper i Irland og et bedre Valg kunde ikke være truffet. Da Brink modtog Tilbudet fra London, vægrede han sig først paa Grund af den ringe Løn, £ 50, og derfor henvendte Forstanderne sig til Hr. Niels Gram, personel Kapellan i Tønsberg, og tilbød ham Kaldet, om Gesandten og Biskoppen vilde samtykke i hans Valg. Disse meddelte imidlertid Magister Brink, at de havde udvirket Tilsagn fra Fædrelandet om Tilskud til Præstens Løn, hvorfor han tog mod Tilbudet og rejste fra Limerick til London, hvor han ankom den 23. August 1691.

Den 17. September begyndte han sin Gerning som Præst, men kort Tid derefter indfandt Niels Gram sig ligeledes i London og gjorde Fordring paa Kaldet, uagtet han hverken havde indhentet Gesandts eller Biskoppens Samtykke. Dette foraarsagede nogen Forvirring, som

*) Wolff. l. c. Side 401.

dog endtes ved at Brink trak sig tilbage, maaske, som Wolff mener, fordi han ansaa Kaldelsen fra Menighedens Forstandere som mere bindende end Gesandtens Tilbud, men maaske ogsaa, fordi han nok saa gerne vilde tilbage til Fædrelandet, hvor hans Evner og Forbindelser lovede ham en smuk Fremtid. Den danske Menighed i London var saaledes nær gaaet glip af denne fremragende Mands Tjeneste; han begav sig endog efter seks Ugers Ophold paa Rejse til Danmark, men blev af Modbør og Uvejr dreven tilbage og tilbragte Vinteren i London, dog uden at prædike, idet Gram besørgede Gudstjenesten. I Foraaret 1692 ordnedes imidlertid Forholdene ved Mægling af Biskoppen, Dr. Bagger, og Provsten ved de danske Hjælpetropper, Dorschæus, som den Gang opholdt sig i London, saaledes at Iver Brink anerkendtes som lovlig kaldet til Menigheden, af hvem han allerede da var meget afholdt, medens der blev lovet Niels Gram et godt Kald i Danmark. Niels Madsen Gram blev 1692 Sognepræst til Søborg og Gilleleje, men blev to Aar efter afsat paa Grund af forskellige Laster og døde i København som Fange paa Bremerholm.*) Den dansk-norske Menighed synes saaledes at have været meget heldig baade med den Præst den fik, og med den Præst, den slap af med.

Ved Gudstjenesten i det tarvelige Lokale i Old Gravel Lane, som stadig benyttedes i Mangel af bedre, blev Magister Iver Brink den 6. Marts 1692 („som var Domin. Lætare“) højtidelig indsat af Provst Magister Johan Dorschæus som Præst for den dansk-norske Menighed i London. Brinks Kaldsbrev blev ham tilsendt af Biskop Bagger, men da der ikke er bevaret nogen Optegnelse derom, kan det ikke siges bestemt, at Brink blev ansat som Sognepræst, hvad dog er det sandsynligste.**)

Den 6. Marts 1692 maa saaledes siges at være Menighedens Stiftelsesdag.

Tre Dage senere blev en Række „Artikler“ vedtagne og underskrevne af Kirkens Forstandere og Ældste, nemlig M. Löynschar, T. Wegersløff, A. Albertsen, Just Massen og C. Borris. I Følge disse Artikler skal det danske Ritual og den danske Alter- og Salmebog bruges ved Gudstjenesten og Kirken styres efter de danske Love. Ved Vakancer skal Forstanderne vælge en Præst „med Menighedens Samtykke“. Præstens Løn, fra først af £ 50, blev snart forhøjet til £ 80, og £ 100 stillet i Udsigt, naar den nye Kirke blev indviet, „om Gud vil at Kirken det

*) Wiberg. l. c. III. Side 252.

**) I 1702 konfirmerede Kongen Ursins Kaldelse som „Sognepræst“ for den danske lutherske Menighed i London. I 1720 omtaler Biskop Worm Pastor Brink som forhenværende „Sognepræst til den Danske Lutherske Menighed i London“. Han kalder ligeledes Bornemann „Sognepræst“. I kgl. Reskript af 17. Maj 1720 nævnes „Sognepræsten til den Danske Lutherske Kirke i London“. (Sjællandske Mssiver).

kan formaae." De seks Forstandere bekræftedes som saadanne paa Livstid med Titel Consistoriales. Ved Vakancer skulde de supplere sig selv „med Menighedens Samtykke", idet Kirkeværgerne havde særlig Adkomst til at blive valgte. Der skulde være to Kirkeværger, som indsamlede Pengene i Kirken og sammen med Præsten tog sig af de Syge og Fattige. Præsten skulde i Sager angaaende Kirkens indre Anliggender have to Stemmer og „Oberforstanderen", Loynschar, gav man for hans For tjenester af Menigheden tre Stemmer i alle Sager angaaende Kirkens Bygning og ydre Anliggender ligesom han fik en væsenlig Del i Kirkens finansielle Styrelse. Som Kuriosum kan nævnes § 15 i disse Artikler, der lyder saaledes: „Herefter skal det ei staae nogen Præst af denne Meenighed frit for at gifte sig med nogen Quindes Person uden af vor egen reene Augsburgiske Confession og Nation af Danmark, Norge, Sværige eller Tydskland". En Bestemmelse angaaende Gudstjenestens Ordning, som tyder paa Indflydelse fra engelsk Side, findes i den 5. Art. som foreskriver, at „tvende Capitler, et af det gamle og et af det nye Testamente, skal af Prædikestolen forelæses".

Den unge Menigheds Bestræbelser gik først og fremmest ud paa at indsamle Midler til Opførelse af en egen Kirkebygning. Saaledes blev der paa Menighedens Anmodning efter kongelig Bevilling optaget en Kollekt i Kirkerne i Fædrelandet til Kirken i London men den gav ikke stort Udbytte. Man henvendte sig derfor atter om Hjælp til Kongen, hvem man ved et Bønsskrift af 24. Okt. 1692*) ansøgte om Tilladelse til at ombære Kollektbog i Husene. Den Kapital, der ansaas fornøden til Kirkens Bygning, angaves til 5 á 6000 Rdlr. Den ene af Forstanderne, Tøger Wegersløff, som i Vinteren 1693 opholdt sig i København, forelagde Kongen dette Bønsskrift, hvorefter Kongen selv lod sig tegne for Bidrag til ialt 500 Rdlr. Den tidligere Gesandt von Ahlefeldt tegnede sig for 100 Rdlr. Forskellige Prinser, Adelige og andre tegnede sig for større eller mindre Beløb; imellem dem findes Ulrik Chr. Gylsig for større eller mindre Beløb; denløve, General-Admiral Niels Juel og Biskop Baggers Efterfølger, Dr. Henrik Borneman.***) Ialt indsamledes paa denne Maade i Danmark og Norge i 1693 og 94 den ikke ubetydelige Sum 1551 Rdlr. 4 Mk. Der synes af have været noget Misforhold mellem, hvad Menigheden selv tilskød og hvad der indsamledes udenfra. I halvandet Aar indsamledes saaledes i Londen ved Kirkedøren, i Fattigbøssen, ved Gaver og ved Dr. Meckes Kollekt i Prins Jørgens Kapel ialt kun £ 136.10.0, saa at Forstanderne „ej var mægtig at betale Præsten hans tilstaaede Løn", hvorfor Biskop Bagger afholdt Udgiften dertil „af de indkomne

*) Wolff. I. c. Side 18.

**) Magister Henrik Philipsen Bornemann (1646—1710) blev i 1693 Sjællands Biskop. Han var lærd, alvorlig og myndig. Sit store brede Skæg beskyttede han paa Rejser og om Natten i en rød Fløjelspung. (Wiberg. II. Bd. Side 122).

Collect Penge til Kirkens Bygning“.

Efter at det var bestemt, at den dansk-norske Menighed i London vilde bygge sin egen Kirke, mødte den den mest beredvillige og rundhaandede Hjælp fra den enevældige Konge ligesom ogsaa Biskop Bagger stod den bi til sin Død i 1693 med Raad og Daad, hvilket utvivlsomt for en ikke ringe Del skyldtes den velsete Iver Brinks Indflydelse. I April 1692 beordrede Christian V sin Gesandt, Magnus Scheel, at henvende sig til den engelske Konge for at opnaa Tilladelse for den dansk-norske Menighed til at bygge sin egen Kirke og til

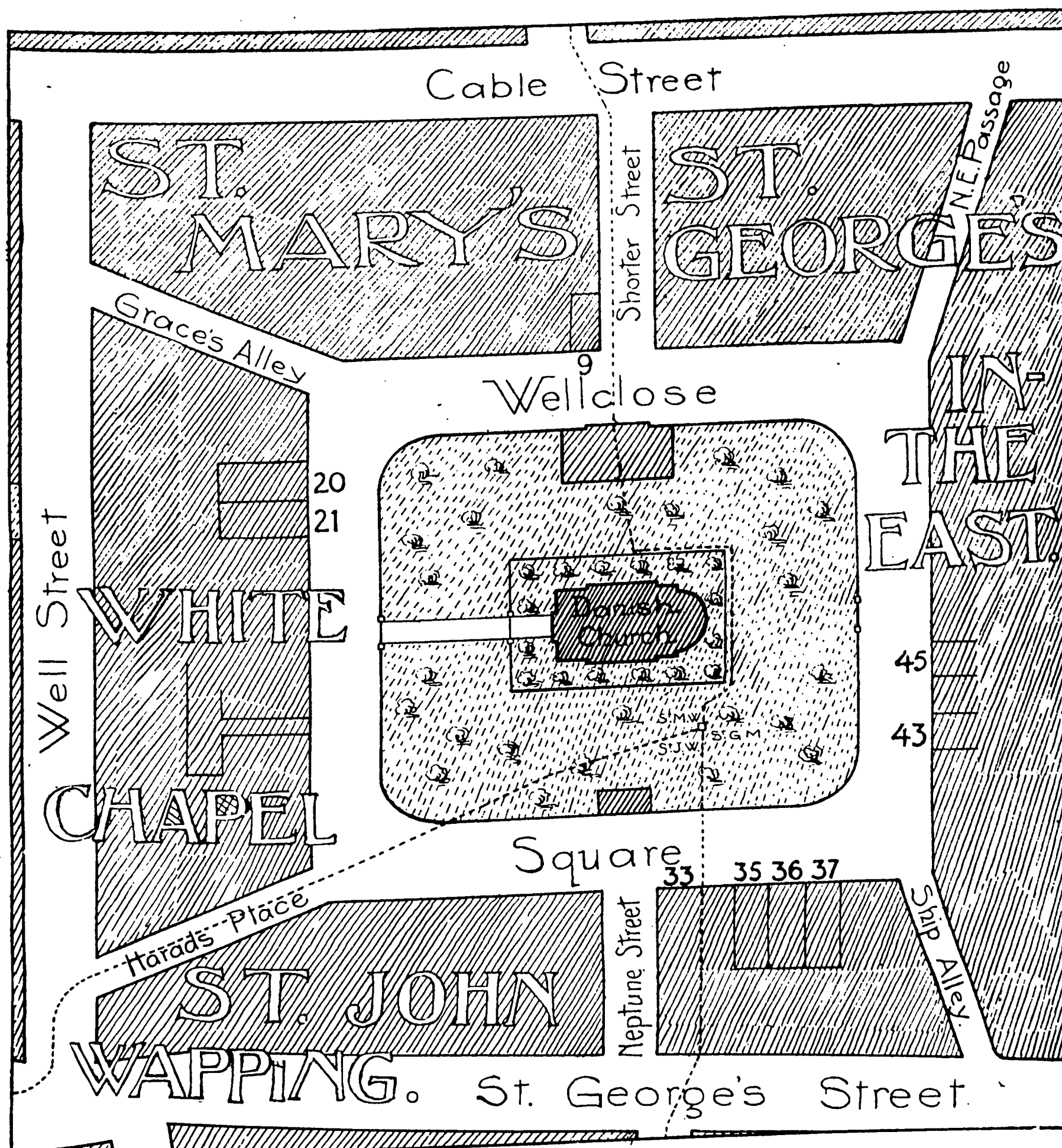

Biskop Borneman.

at nyde de samme Privilegier, som Karl II tidligere havde tilstaaet den tyske Menighed. Denne Gunst opnaaedes og et kgl. Patent blev udfærdiget paa Latin den 4. Maj 1695, et pragtfuldt Pergament med det store kgl. Segl vedhængende, som nu opbevares i Kirkens Arkiv. William og Mary af England, Skotland, Irland og Frankrig, giver deri, efter Ansøgning af danske og norske Lutheranere, Martin Lionfeld og Tøger Wegersløff, „herboende norske Købmænd“ og deres rette Arvinger og Efterfølgere fuld og uindskrænket Ret til at bygge en Kirke i Wellclose Square, i Tower Distrikt, i Middlesex, til at holde Forsamling og Guds-tjeneste der for alle Danske og Norske, efter den augsburgske Konfession, og til at kalde deres egne Præster og andre Embedsmænd og afsætte dem.

Allerede den 1. Oktober 1693 havde man lejet en Byggegrund til Kirken, nemlig en Grund 125 Fod lang, 75 Fod bred, beliggende midt paa Wellclose Square. Udenom Byggegrunden var der en over 70 Fod bred aaben Grønning og uden om den atter Gade. Grunden lejedes paa 999 Aar mod en aarlig Leje af £ 5. Lejemaalet afsluttedes med Ejerne, Sir Michael Heneage og ti andre, som for den nævnte Tid tilskødede Grunden til John Butcher, en engelsk Tømmerhandler i Christ Church, Surrey (Syd for Themsen), som atter ved et Skøde af 2. Juli 1694 overdrog til Martin Lord Lyonfield af Danmark, Repræsentant for den

dansk-norske Menighed i England, alle de Rettigheder og Forpligtelser, som var nævnte i det første Skøde. Denne Omvej benyttedes, fordi ikke nogen af Menigheden, altsaa heller ikke Lionfeld, den Gang var naturaliseret og derfor heller ikke kunde besidde faste Ejendomme eller Grunde

Kort over Wellclose Square.

eller tage dem i Fæste. Man forpligtede sig til at bygge en Kirke paa eller tage dem i Fæste. Man forpligtede sig til at bygge en Kirke paa den lejede Grund inden den 24. Juni 1696 og til at indhegne Byggegrunden paa samme Maade som Grønningen udenom var indhegnet, med en lav Mur, og til at plante en Række Lindetræer indenfor den indre Indhegning. Skødet af 1. Oktober 1693 findes i Kirkens Arkiv med alle Grundejernes Underskrifter. Som Efterskrift paa Bagsiden findes en Erklæring eller „Memorandum“ af 13. Marts 1693,*) hvorefter Begravelser kun

*) Det juridiske Aar begyndte den 25. Marts. Den 13. Marts 1693 i den Tids Sprog er derfor, hvad vi vilde skrive 13. Marts 1694.

maatte finde Sted under Kirkens Gulv, medens Pladsen udenom ikke maatte benyttes som Kirkegaard, og hvorefter ligeledes den ene af Grundejerne, Sir John Parson, forbeholdt sig Ret til at lade afholde engelsk Gudstjeneste i Kirken. Overdragelsen fra John Butcher til Lionfeld findes i Kirkens Arkiv, endog i begge Exemplarer. Bestemmelsen at der ikke maatte nedsættes Lig i Pladsen udenom Kirken var for saa vidt meget heldig, som der fandtes en Brønd og Post i Grønningen, hvor de omboende hentede Vand.

Den 19. April 1694 lagde Gesandten, Hr. Mogens Scheel, paa Kongens Vegne Grundstenen og Konsistorium overdrog Opførelsen af Kirken til en Woodstock med hvem man dog ikke synes at have været synderlig tilfreds, thi ved et Konsistorium i Juni, som holdtes i Magister Brinks Hus, besluttede man at vælge en anden Bygmester. Ved samme Møde anmodedes Præsten om at skrive til Danmark eller Norge „efter en bequem Student til at være Degn til Kirken, der maatte loves ti Pund, samt frie Kost og Kammer, foruden aarligt Offer.“ Studenten Lucas Debes fra Norge paatog sig Embedet. Ved Konsistoriets Møde den 19. Oktober 1694 ansøgte den ene Kirkeværge, Jørgen (George) Michelsen, om at blive afløst, da han nu i to Aar havde holdt Bækkener ved Kirkedøren. Han blev vistnok Aaret efter valgt til Forstander. Ved samme Møde valgte man to nye Forstandere nemlig Peder Balzsløw og Billedhuggeren Cajus Gabriel Cibber, hvem man nu overdrog at bygge Kirken, som han ogsaa gjorde Tegningen til.

Det var to Mænd af meget forskellige Karakter, der saaledes knyttedes til Kirken. Medens Cibber, den berømte Billedhugger, støttede sine Landsmænd og deres Kirke til sin Død, synes det efter Wolffs Optegnelser fra Kirkens Forhandlingsprotokol som om Balzsløw kun deltog i det ene Møde af Konsistoriet, ved hvilket han blev valgt. Maaske afløstes han allerede i 1695 af Georg Michelsen. I 1697 var han ikke længere mellem Forstanderne og rimeligvis har han forladt London inden Aarhundredets Udgang. Balzsløw var dansk og kom i 1689 over med Hjælpetropperne som Officer ved Kavalleriet under Oberst Jvell, men efter Felttoget i Irland tog han sin Afsked og bosatte sig i St. James's, Westminster. Han kom i Forbindelse med Tøger Weggersløff, som gjorde ham forskellige Tjenester, idet han besørgede £ 500 sendt til Danmark for Balzsløws Ven Uldrich af Firmaet van Cappeln, optraadte som Balzsløws Bankier og laante ham forskellige Beløb. Den 31. August 1694 solgte Weggersløff til Balzsløw for £ 175 en Halvpart af Skibet „Fortunen“, 100 Tons, fra Frederikshald i Norge, som var fragtet af Messrs. Samuel Ayres & Co., London, for £ 365. Skibet var den Gang paa Rejse til Lissabon ført af en dansk Skipper Søren Scavenius. I December 1694 kom „Fortunen“ til England med en Ladning Citroner og Appelsiner men blev beslaglagt af en Orlogsfregat, fordi det havde

overtraadt en Bestemmelse i Navigation Act, i Følge hvilken et Skib kun maatte bringe saadanne Varer til England som var frembragte i det samme Land hvor Skibet var bygget.*) Mod Erlæggelse af en Bøde paa 30 Guineas blev Skibet dog frigivet, hvorefter Søren Scavenius fik Ordre til at sejle til Frederikshald for at faa et Pas fra den danske Konge til at sejle i Ballast til Frankrig og der søge Fragt. Da Balzløw var ukendt med Rederiforretninger, handlede Weggersløff efter Overenskomst paa begge Ejeres Vegne. Weggersløff fik Tilbud om Fragt for en Ladning Tømmer fra Norge til Shoreham, Sussex, men Scavenius skrev fra Frederikshald hvor Skibet blev repareret, at han ikke kunde tage denne Fragt, da det vilde stride imod en Traktat mellem Englands Allierede og Kongen af Danmark. Derimod sejlede Scavenius til Frankrig og begik Barrateri, stjal Skibet eller solgte det i Dunkirken. Ejerne hørte altsaa i længere Tid intet fra Scavenius og vidste ikke, hvor Skibet var bleven af, men Weggersløff fortalte Balzløw, at Scavenius vistnok var en Slyngel og havde stjaalet Skibet. Balzløw vilde nu enten ikke tro dette eller han vilde forsøge at redde, hvad han havde betalt for Halvparten af Skibet, og anklagede Weggersløff for Retten for at have solgt ham Halvparten af Skibet paa en Tid, da W. ikke havde Ejendomsret over det. Da Sagen skulde høres af Lord Chief Justice Holt i Begyndelsen af 1696, undlod B. at møde med sine Vidner og mulkteredes derfor £ 3 og Klagen blev afvist. Dette holdt dog ikke B. tilbage fra paany at laane Penge af W., men denne var saa forsigtig at faa Gældsbeviser for Beløbene. Der gik saa et Par Aar og det synes, som om Balzløw havde været i Sverrig og der truffet Scavenius og af ham faaet nogle af Weggersløffs Breve til denne; i al Fald anlagde Balzløw efter Paaske 1698 atter Sag imod W., hvem han beskyldte for at have solgt ham Halvparten af Skibet uden at have Raadighed over det, for i tre Aar at have ladet Skibet sejle i Fragtfart og selv alene at have indkasseret Fortjenesten og endelig for at have solgt Skibet i en fremmed Havn og ved alt dette at have paaført B. et Tab af £ 500. Sagen hørtes for Dommeren Holt efter Trinitatis og B. tabte. Saa syntes Weggersløff, at Balzløw tilstrækkelig havde vist sin Utaknemlighed for beviste Tjenester og at det var paa Tide, Balzløw betalte ham de Penge, han skyldte og som W. forgæves havde anmodet om. Han udtog derfor en Arrestordre ved King's Bench imod Balzløw for sit Tilgode-

*) Dette troede Weggersløff var Grunden til Beslaglæggelsen. Balzløw sagde Skibet blev taget, fordi det sejlede under falsk Pas. Efter Navigation Act 1660, (12 Car II cap. 18) vilde den af W. angivne Grund kun gælde for Varer fra Rusland og Tyrkiet (sect VIII); derimod var det (i sect V) forbudt fremmede Skibe eller Skibe ført af en fremmed Kaptajn at føre Varer fra en engelsk Havn til en anden. Straffen var betydelig, idet hele Ladningen og Skibet med Kanoner, Ammunition, Takkelage og alt Udstyr kunde konfiskeres.

havende paa £ 124 foruden hvad der maatte tilkomme ham i Kommission, men Balzløw stevnede Weggersløff for Retten og paastod, at han ikke skyldte ham det mindste, tvertimod havde lidt stort Tab ved ham. Den 26. November 1698 dømte Lord Chief Justice Balzløw til at betale Weggersløff dennes Tilgodehavende efter Regning, £ 124, og desuden £ 10 for Weggersløffs Kommission og Ulejlighed. Men Balzløw vilde ikke betale, søgte Kanslerretten*) om Beskyttelse mod Weggersløff, som han sagde vilde sætte ham i Gældsfængsel; og blev derfor den 5. Dec. 1698 atter dømt til at betale til Weggersløff £ 146 og £ 9.6.8 i Retsomkostninger.**). Det vides ikke, hvad der senere blev af Balzløw, men han er i al Fald neppe bleven savnet af sine Landsmænd i London, hvis han er sluppet bort.

Magister Brink, som førte en omhyggelig Dagbog over alt hvad der angik den lille Menighed, en Dagbog som nu kun kendes efter de Optegnelser, Wolff har gjort efter den, afsluttede sin Beretning om Aaret 1694 med et Vers til Erindring om Grundstenens Nedlæggelse:

„O! tusind Hierte Tak! O! evig Priis og Ære,
Dig Hierte fromme Gud, maae her opofret være;
Som har os saa beviist Din Naade og Din Magt,
At til vor Kirke er i Aar en Grundvold lagt,

— — —
Vore Efterkommere, det Aar i tusind Tal

Da første Steen blev lagt, høit salig prise skal.

Aar 1694 d. 29. Sept.

I. Brink

Ecclesiæ hujus

Pastor immeritus“.***)

Med Kirkens Indtægter gik det stadig temmelig smaat; det kneb, trods Skippernes Gaver og Tilskud fra Kollekten i Prins Jørgens Kapel, at skaffe nok til Præstens og Betjentenes Løn, naar de allernødvendigste Udgifter var afholdt til Kirkebygningen, som stadig skred frem. Præsten formaaede derfor Forstanderne til at tegne sig for aarlige Bidrag; Wegersløff tegnede sig for £ 5 men Lionfeld kun for £ 3. George Michelsen tegnede sig for £ 4 og Oberstinde Borgaard og Mad. Wegersløff tilsammen for £ 4. Disse Bidrag fra Forstanderne og andre kaldtes Stole-Stade-Penge idet de gav Giverne Ret til bestemte Pladser i Kirken. Men da disse og andre Indtægter ikke forslog maatte Pengene til Kirkens Bygning skaffes ad anden Vej og den letteste og ofte benyttede var en Supplique til den Allernaadigste Arve Konge og Herre. Forstanderne sendte derfor i Oktober 1694 den afholdte og formaaende Iver Brink afsted, for at han i Norge, Danmark og Sverrig men navnlig hos den

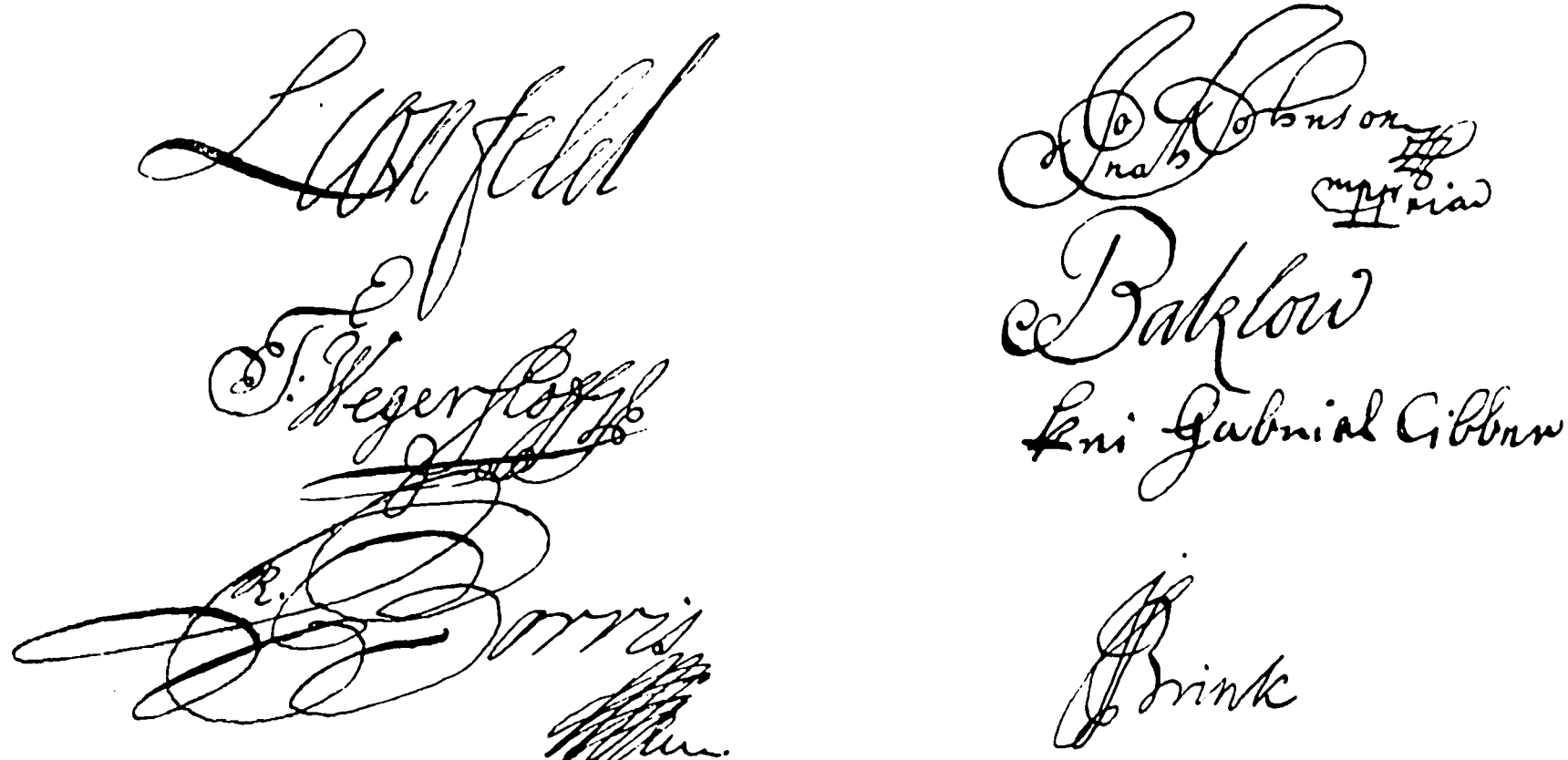
*) Chancery Proceedings. Bridges Bdl. 135. No. 7.

**) Coram Rege Roll. Mich. 10 William III ro 317.

***) Wolff. l. c. Side 37.

danske og den svenske Konge og paa Hjemvejen i Flandern hos de danske Lejetropper, som opholdt sig der i engelsk Tjeneste, skulde bede om Tilskud til Kirken i London. Man udstyrede ham med Fuldmagt til at modtage Bidragene, men man lod ham aflægge et edeligt Løfte om, at „han ved intet Middel lader sig drage fra os men kommer til sin egen Menighed igen, til hvilken saavel hans egen for den hidtil hafte Omsorg som dens Affection og Kiærlighed samme saa højt forbinder“. Under hans Fraværelse forrettede Dr. Mecke fra Prins Jørgens [Kapel og Edzardi fra Little Trinity tyske Kirke Altertjenesten. Man ønskede dog i København ikke, at Brink gik til den svenske Konge og det synes heller ikke, at han har haft noget Udbytte andetsteds udover en mindre Kollekt fra Norge. Men saa meget større Hjælp fik han af Christian V, til hvem han medbragte en egenhændig anbefalingsskrivelse fra Prins Jørgen.

En underdanigst Ansøgning om Hjælp til Kirkebygningen, underskrevet af Forstanderne og Brink, fremhæver, „hvor højt Guds ære og vor rene evangeliske Lærdom der ved kand forplantes og hvor u-disputerlig stor een ære vor nation deraf kand hafve (denne værende dend Eeniste Dansk og Norske Kirke udenfor Eders Kongl. Mj. Riiger og Lande i ald Verden)“, og beder, at „Eders Kongl. Mj. lade sig dog gaa til Hierte en 800 á 1000 Sjæles om Sommeren, og naar mindst er om Vinteren en 3 á 400, deris nød og trang til at drikke det klare liffs Vand af vor reene Religions Strøm her iblandt saa mangfoldige vildfarende Sektors oprørte Sumper“. I Betragtning af at det hidtil fra Hjemlandene modtagne har forslaaet saa lidt til Udgifterne, som nu anslaaes til 9 á 10,000 Rdlr., beder de derfor Kongen om yderligere Tilskud „endskiønt Eders Kongl. Maj. allerede mere end een Gang har rakt os sin kongelige hielp-haand“. Iver Brink sendte med dette Bønskrift fra London en i København den 29. Marts underskrevet Ansøgning til Kongen, hvor han

The block contains five handwritten signatures. On the left side, from top to bottom, are the signatures of L. M. Feldt, J. Jørgensen, and a third signature that appears to be E. B. M. On the right side, from top to bottom, are the signatures of C. P. Johnson (with 'C. P. Johnson' written above), P. Baklow (with 'P. Baklow' written above), and a signature that appears to be Brink.

Forstandernes Underskrifter.

meget praktisk foreslaar, at Kongens naadigste Tilskud skulde bestaa af en Rigsdaler fra hver Kirke i begge Rigerne; og saasom mange af Patronerne (Kirkeejerne) maaske vilde besvære sig derover, skulde Kongen give fornøden Ordre til disse Summers retslige Inddrivelse. Allerede den 13. April udgik der et kgl. Reskript til Stiftsbefalingsmændene og Biskopperne, hvorefter der lignedes 1200 Rdlr. paa danske Landsbykirker med en bestemt Sum for hvert Stift, som atter skulde fordeles mellem Kirkerne efter deres Formue; Pengene skulde betales inden St. Hans Dag, „saafremt de efterladende som I strax i vores Cancellie hafver at angifve ei derfor vil straffes som vedbør“. Fjorten Dage senere takkede Brink Kongen for denne Hjælp, men da Forstanderne i London for-

uden disse Kirkepenge hidtil kun har „tilhaabe sambled“ knap Halvdelen af de fornødne Titusind Rdlr. og da der ikke er berammet noget Bidrag fra Norge, ansøgte han om yderligere Hjælp. Kongen befalede da i Maj Stiftsbefalingsmændene og Biskopperne, at der ogsaa skulde lignedes en Rigsdaler paa hver Kirke i Købstæderne, ligesom Rektor og Professorer i København beordredes til at lade Vor Frue Kirke yde 200 Rdlr. og Trefoldigheds Kirke 50 Rdlr. medens Magistraten i København havde at skaffe fra Hellig Geistis Kirke 100 Rdlr., fra St. Nicolai Kirke 200 Rdlr. og fra St. Peders Kirke 100 Rdlr., alt til „dend danske lutherske Menighed i London i Engeland“. Jens Hersleb modtog paa Kirkens Vegne disse Bidrag og sendte dem over fra Tid til anden.

Efterretningen om denne Hjælp paa over 2000 Rdlr. blev selvfølgelig modtaget med stor Taknemlighed, da Iver Brink i September kom tilbage til London og i Konsistorium aflagde Beretning om sin Rejse; man vilde bevilge ham en Takkegave, som han dog frabad sig. Med Bygningen gik det nu rask fremad under Cibbers Ledelse, og Brink afsluttede Aaret med følgende Takke-Riim:*)

Brink

*) Wolff. l. c. Side 46.

„Hidindtil har Herren ei Hielpe-Stenen vildet flytte
 Fra os bort, men har i Sted for den ringe fiæle Hytte
 Hvorudi vor liden Skare har maat tiene ham vor Gud,
 Givet os et deiligt Tempel og udpyntet saa sin Brud.

— — —
 — — —

Tak skee Gud, og tak skee Kongen, tak skee hver en danne Mand
 Som har hiulpet til den første Danske Kirke i fremmed Land.“

Den 15. November 1696 var Kirken endelig saavidt færdig, at den kunde benyttes til Gudstjeneste, og den blev derfor højtidelig indviet. Man havde indbudt Prins Jørgen og Biskoppen af London, men ingen af dem kom tilstede, idet den første undskyldte sig med Vejens Længde og Dagens Korthed, den anden med sin Upasselighed. *)

Brink har i nogle Vers i Kirkens Journal ønsket at bevare Erindringen om Indvielsesdagen, og man faar af hans Ord en Følelse af, hvilken Glæde og Stolthed Menigheden følte ved at faa sin egen Kirke indviet i den fremmede Stad, saa at de nu paa passende værdig Maade kunde holde deres Gudstjeneste og høre Ordet forkyndt paa deres Modersmaal.

„Gud Lov! vi vandt! vor Kirke er indviet,
 Med os er Gud! vi har ej længer biet,
 For Hielpen kom, vor Suk og Bøn blev hørt,
 Af Herren selv det Værk til Ende ført.

— — —
 — — —

O dyre Dag; da denne Høitid skeede,
 Hvad Fryd da Gud vor Meenighed beredde!
 O glemmer ei vor' Efterkommere
 Forleedet Aars Novembers Femtende!

Aar 1697 d. 1 Januari.

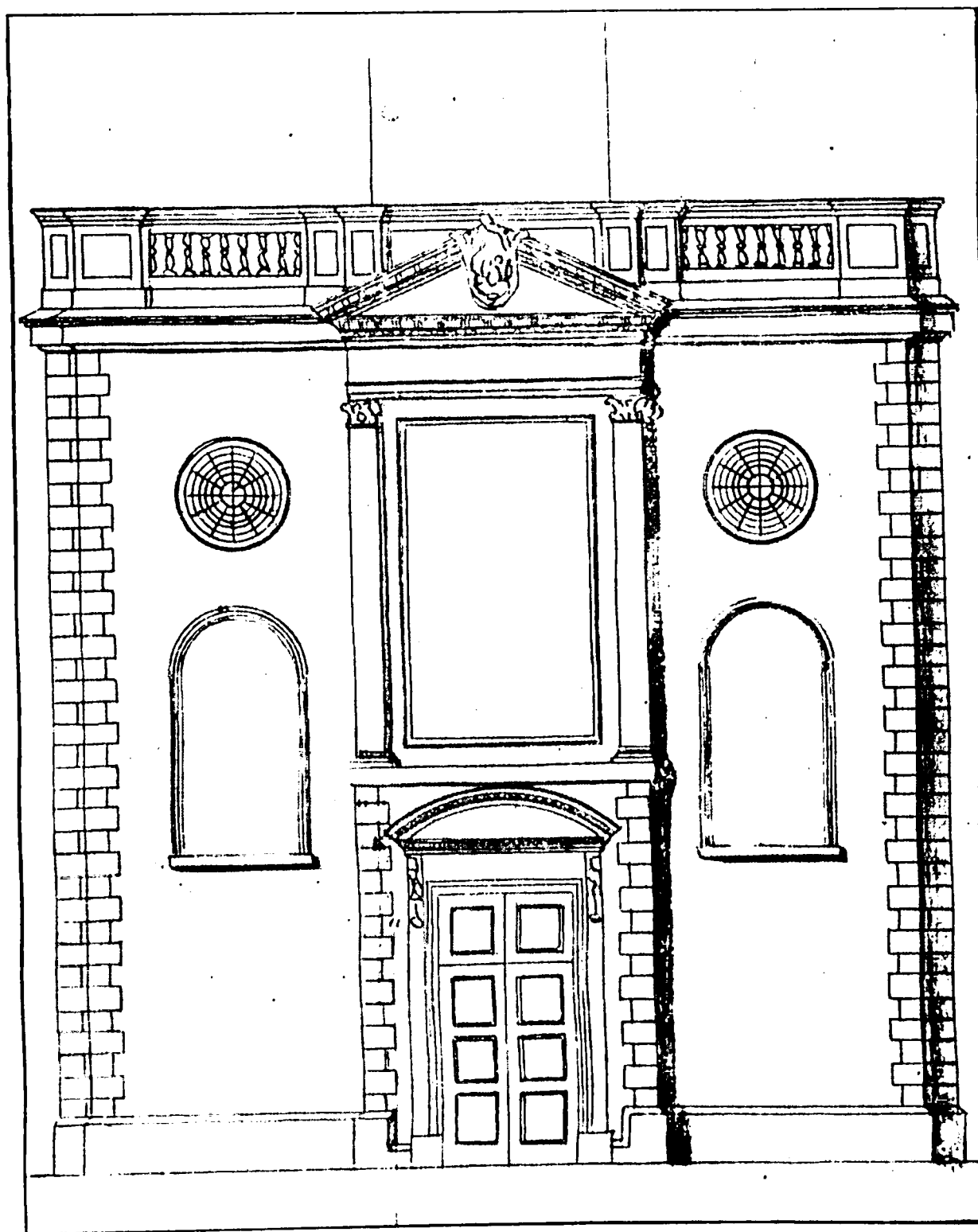
I. Brink.
 Eccl. Pastor.“

*) Wolff. l. c. Side 48.

IV. KAPITEL.

Kirken. — Portage Penge. — Familien Michelsen. — Nyt Tilskud fra Kirkerne i Danmark til Kirkens Bygning. — Aarligt Tilskud fra Kirkerne i København til Præstens Løn. — Degnen Klyne.

Det var en efter Omstændighederne ret betydelig Kirke beliggende i et den Gang velanset Kvarter, som den dansk-norske Menighed havde faaet bygget. Midt paa den aabne firkantede Plads stod Kirken omgivet af en lav Mur, der bar et Jærnrækværk og afspærrede en med

Kirkens Vestfront.

Lindetræer beplantet Gang uden om Kirken. Uden om Muren var den grønne Plads ligeledes beplantet med Lindetræer; Vandposten var i det sydøstlige Hjørne. Udenom Grønningens ydre Indhegning var der Gade eller Vej med en Række Huse, der afgrænsede Pladsen til alle fire Sider. Flere af Husene, byggede omtrent 1683, staar endnu uforandrede, med smukke Indgangsdøre, med magelige brede Egetræstrapper med udskaarne Rækværker, Væggene beklædte med Træpaneler til Loftet; flere Loftter er smukt prydede med Stukarbejder og der er hyggelige gamle Kaminer.

„Kærlighed“.

Tagene er blytækkede. Mellem Beboerne paa Pladsen var flere af de mere velstaaende danske og norske Købmænd.

Grønningen hørte ikke Kirken til, men Menigheden havde Ret til Adgang til Kirken over Grønningen baade fra Vest og fra Øst, hvor Veje førte ind til den indre Indhegning.

Selve Kirken, en hyggelig og harmonisk Rococobygning, var opført i røde Mursten med hvide Portlands Sten i Hjørnerne og omkring Vinduerne, med fladt Tag dækket med Bly. Over Indgangen, som fandtes paa Vestfronten, var følgende Indskrift: *Templum Dano-Norwegicum intercessionem et munificentiam serenissimi Danorum Regis Christiani quinti erectum*

MDCXCVI. Vestfronten var smykket med tre Blyfigurer af ikke ringe Kunstværdi, som maa formodes at være af Cibber. De forestiller Tro, Haab og Kærlighed og er noget under Legemsstørrelse. De to første var anbragt i Nicher paa Siderne; den smukke Gruppe, Kærlighed, lige over Indgangsdøren.**) Indvendig var Kirken hvælvet, Gulvet belagt med Ølands Fliser. Kirken havde en Apsis eller halvrund Korrunding men denne var skilt fra selve Kirken ved en Halvmur med to Døre og benyttedes som Sakristi. Alteret var en stilfuld klassisk Konstruktion, som i Arrangementet mindede en Del om Alteret i Kapellet i Chatsworth, paa hvilket Cibber havde arbejdet. Fire udskaarne Træfigurer i trekvart Legemsstørrelse, forestillende Moses, Johannes Døberen, St. Peter og St. Paul, var anbragte paa Alteret. De to Apostle, som stod paa øverste Del af Altertavlen, over dens Hovedgesims, er kraftigere skaarne, med stærkt bevægede Klædebon og livligt bølget og krøllet Haar og Skæg, medens Profeterne, som stod forneden, er holdt roligere baade i Anlæg og Enkeltheder, men knap saa dygtigt gjorde. Maaske har Elever havt mere med disse to Figurer at gøre og Mesterens Haand sat sit Præg paa Apostlenes Billeder. Alterbilledet forestillede den hellige Nadvere. Paa Kirkens nordlige Væg var en smuk, rigt udskaaret Egetræs Prædikestol, med de fire Evangelister i Fyldingerne og smykket med udskaarne Engle, Frugter og Blomster.***) Den havde tilhørt Jacob II og var skænket Kirken af Prins Jørgen.***)) Lige over for var Kongens Stol som hyppigst kaldtes Prinsens Stol, skønt det var meget sjældent at Prins Jørgen bærede Kirken med sin Nærværelse. Over Indgangsdøren i Vest var der indvendigt et Galleri med Siddepladser til 60 Personer og derover atter Orgelloftet.

Fra først af havde Kirken intet Orgel og man lejede derfor „et Positiv at léege paa“. Længe varede det dog ikke, inden man anskaffede et Orgel, og det er værd at lægge Mærke til som et Exempel paa, hvorledes den lille Menighed søgte at skaffe sin Kirke det bedste af alt,

St. Peter.

*) Der findes ingen Optegnelser om dem og ved et nøje Eftersyn, da de i 1907 fotograferedes, fandtes der ingen Indskrift paa dem.

**) I Følge Auktionskatalog 3. Marts 1869 over Effekter fra Kirken i Wellclose Square.

***)) Notes & Queries. 9 Ser. Vol. 5. 1900 Side 492.

St. Paul.

at man bestilte Orglet til Kirken hos den berømte Orgelbygger „Father Smith“. Under Cromwells Protektorat havde Puritanerne faret ilde med Kirkerne Landet over, Billedstøtter blev lemlæstede, Broncefigurer og Mindetavler nedsmeltede til Kanoner, og Orglerne blev huggede op og brændte. Det gjaldt om at fjerne alle Spor fra den katolske Tid. Ved den store Ildebrand forsvandt det meste af, hvad der endnu var i Behold i Londons Kirker. Efter Restaurationen indkaldtes der da fremmede Orgelbyggere og fremmest mellem disse var Bernard Schmidt eller, som han senere kaldtes, Father Smith og hans Nevø. Smith var født 1630 i Tyskland, maaske Lybeck. Han blev udnævnt til kgl. Orgelbygger for Karl II og fik overladt Arbejdslokaler i Whitehall Slot. Han byggede et Orgel til Whitehall Ban-

ketsal og i 1660 Orglet i Westminster Abbey, derefter en Mængde Orgler til Kirker i London og i de større Provinsbyer ligesom til forskellige Katedraler, som Wells, Durham, Ripon, Manchester og andre. I 1675 byggede han Orglet i St. Margaret's Kirke, Westminster, og virkede som Organist ved denne Kirke til sin Død i 1708. Da den smukke Temple Church i 1682 skulde have et Orgel, var der en stor Kappestrid mellem Smith og hans franske Rival Renatus Harris. Smith byggede et Orgel med en Mængde Finesser, saaledes var der særskilte Piber for $\sharp G$ og $\flat A$, for $\sharp D$ og $\flat E$. I 1685 blev Smiths Orgel valgt og tre Aar senere betalt med £ 1000. Derefter var Smiths Ry som den første Orgelbygger ubestridt og da St. Paul's Domkirke i 1694 skulde have et Orgel, blev dette uden Konkurrence bestilt hos Father Smith. Man kender henvend 50 Orgler byggede af ham og mellem disse nævnes Orglet i den danske Kirke i Wellclose Square.*) Manualerne ved dette havde den Ejendommelighed, at Tangenterne var farvede omvendt af det sædvanlige, de hvide sorte og de sorte hvide. Paa dette Orgel skal John

*) Hopkins, Edw. J. The Organ, its History & Construction. 3 Bd. London 1877. Side 119.

Blow, Purcell, Händel og andre berømte Musikere have spillet. Father Smith indtager paa Orglets Omraade en lignende Stilling som Stradivarius paa Violinens. Den Omhu hvormed han udsøgte Træet til sine Orgelpiber, og den Akkuratesse hvormed disse er sat sammen, gør, at man let kan kende dem; saaledes genfandt man ved Kirkens Nedbrydning flere Hundrede Piber af Father Smiths Orgel mellem de senere tilsatte Piber af ringere Kvalitet.

Kirken havde et Segl, hvoraf findes et Aftryk paa et Brev fra Forstanderne til Biskop Worm i 1713 (Rigsarkivet, aabne Breve, 239), men som muligvis tilvejebragtes langt tidligere og skyldes Brink. Paa en oprørt Sø ses et Skib, i hvis Bagstavn Jesus sidder med en Glorie. Udenom er denne Indskrift: * SIG. ECCL. DAN. LUT. LOND * PREMITUR NON OPPRIMITUR * Da Kirken i London fra Begyndelsen af var nøje knyttet til Skibsfarten og havde det Præg af en Sømandsmission, som den har bevaret gennem alle Dage, var det en smuk og passende Tanke at fremstille Kirken som Herrens Skib, hvorom der siges i den latinske Tekst: det trykkes af Vandene men bores ikke i Sænk. Naar henses til den danske Londoner-Kirkes senere Historie, har Valgsproget: „den trykkes men undertrykkes ikke“ vist sig næsten profetisk. Flere Gange har det set ud, som om Kirken skulde gaa til grunde, men den er dog hidtil kommen frelst gennem Trængslerne.

Kirkens Indtægter begyndte snart at flyde noget rigeligere ved Hjælp af de saakaldte Portage Penge. Stole-Stade Pengene og Kollektterne i Kirken, altsaa Indtægterne fra den bosiddende Del af Menigheden, synes at have været ret ringe, bl. a. indsamledes ved Kirkeindvielsen ikke mere end £ 2.18.5, derimod gav Skipperne et Bidrag af 15 Sh. ved hver Rejse for nogenlunde store Skibe og fra Juni 1696 desuden deres Portage Penge. Da disse har spillet en stor Rolle for Kirken, skal der forklares nærmere, hvori de bestod.

Næst en meget gammel Afgift af Læder og Uld, vistnok ved Udførsel, var den ældste Told i England, fra 1373, en Afgift af Vin beregnet pr. Ton, derfor

Moses.

Kirkens Segl.

Johannes Døber.

kaldet Tonnage, og en Afgift af alle andre Varer, ved Indførsel, beregnet som et vist Beløb af Varens Værdi, f. Ex. 3 Pence af hvert £ Str. og derefter kaldet Poundage.*) Disse to Afgifter, Tonnage og Poundage, blev fornyede under Karl II og kaldtes tilsammen „Old Subsidy”.**) For rigtig Angivelse af Ladningens Værdi og som et Middel til at modarbejde Smugleri tilstodes der Skipperen en vis Procent af Toldens Beløb og denne kaldtes Portage. Tømmertolden var under Karl II bortforpagtet til Lord Yarmouth; i Stedet for Portage blev der af ham tilstaaet Skipperne toldfri Indførsel af et vist Kvantum Tømmer. Da Tømmertoldens Bortforpagtning ophørte og da norske Tømmerskibe kom under den almindelige Toldbehandling, led Skipperne stor Skade derved, at den almindelige Portage blev beregnet med 10 Sh. af hvert £ 100 Told; thi da de smaa norske Skibe sjældent bragte Ladninger, hvoraf der i Told svarede mere end £ 20 à £ 50, gik de helt glip af Portagen. Senere bevilgede Overtoldbestyrelsen dem en speciel Portage af 2 Sh. pr. £ 5, hvilket svarede til, hvad de tidligere havde haft fra Forpagterne. Anvisningerne paa Udbetaling af Portagen, de saakaldte Portage Bills, forfaldt først ved Skipperens

næste Ankomst eller efter en vis Frist. Det hændte ofte, at Skipperen enten ikke forstod sig paa at hæve Beløbet eller mistede det, fordi han ikke kom tilbage til samme Havn. Brink og Forstanderne opnaaede derfor, at de danske og norske Skippere, der anløb London, overfor Toldvæsenet gav Afkald paa disse Penge til Fordel for Kirken og gav Præsten Anvisningerne, hvis Beløb han derefter med Toldvæsenets Sanktion selv lod indkassere. Et senere Forsøg paa at faa dette Arrangement udstrakt til at gælde ogsaa udenfor Londons Tolddistrikt mislykkedes. Denne Portage var en værdifuld Indtægt for Kirken, da den beløb sig til £ 50 à £ 80 om Aaret, hvilket samtidig viser, hvilket stort Antal Skibe der aarligt indkom til London fra Danmark og Norge.

*) Customs Tariffs of the United Kingdom. [c. 8706]. London. 1897. Side 3.

**) Efter Lov af 1660, Subsidy of tonnage & poundage (12 Car II. cap. 4), var Indførselstolden paa „Norway-deals, the hundred, containing six scores“ £ 5.

Den 3. Marts 1697 holdtes det første Konsistorium i den nye Kirkes Sakristi. Forstanderne var den Gang Lionfeld, T. Wegersløff, Jonah Johnsen, C. Gabriel Cibber og Georg Michelsen. Michelsen var en Tid lang en ret velstaaende Mand, men det gik senere tilbage for ham. Han var Forstander fra 1695 eller 1696, og vedblev som saadan til sin Død c. 1720. Han var vistnok Svoger til Iver Brink og var gift med en Søster til General Borgaards Hustru Barbara Bradshaw. Familien Michelsen var paa forskellig Vis nøje knyttet til Kirken gennem en lang Aarrække. Georg M.s ældste Datter Ambrosia blev gift med Bornemann, som i 1713 blev Præst ved Kirken, og efter hans Død i 1725 ægtede hun den rige norske Købmand og Forstander John Collett. En yngre Datter Catherine blev General Borgaards anden Hustru. En Søn Albert M. blev i 1725 Degn og i 1748 Præst ved Kirken og virkede ved denne til sin Død i 1770. To andre Sønner blev Officerer ved Artilleriet under deres berømte Svoger, nemlig George M., som blev Major og faldt i Flandern og den yngre, Borgaard-Michelsen født 1717, som blev General Major, døde 1762 og blev begravet i den danske Kirke.

I Begyndelsen efter den nye Kirkes Indvielse holdt Forstanderne Møde hver Søndag efter Aftensang, senere blev det til hver anden Søndag, og ret snart faldt ogsaa dette dem for besværligt; undertiden gik der endog adskillige Maaneder itræk, uden at der var noget Møde. De endes derfor om, at den Konsistorialis, som udeblev uden lovlig Grund fra Møderne, der ansattes til den første Onsdag i hver Maaned, skulde bøde 5 Sh. til Kirkens Kasse.

Kirken paa Wellclose Square, udv.

Ved Mødet i Marts 1697 forevistes to i Kobber stukne Prospekter af Kirken, som man paatænkte at sende Kongen. For disse fik den bekendte hollandske Kobberstikker Kip £ 25. Man gav den af Menigheden saa højt fortjente Præst det lovede Tillæg til Lønne, saa denne blev £ 100. Dernæst drøftede man følgende Sag. Ved Overdragelsen af Lejemaalet af Grunden til Lionfeld og Wegersløff*) var der ikke truffet nogen Bestemmelse om en eventuel Overdragelse af disses Rettigheder til de følgende Kirkeforstandere. Man ønskede derfor, at der skulde gives en lovmæssig Revers til de lovlig valgte Forstandere. Skønt begge de nævnte Herrer var tilstede, nægtede de dog at gøre dette, men lovede at tage Sagen under Overvejelse. Den blev derfor udsat, drøftedes ved senere Møder, men førtes aldrig til noget Resultat, — uden at der dog vides at være opstaaet nogen Vanskelighed ved denne Forsømmelse.

Endelig gennemgik man i dette og de følgende Møder Kirkebygningens Regnskab. Ifølge et nogenlunde detailleret Regnskab, som sendtes til Kongen tillige med de to Kobberstik og et nyt Bønskrift, beløb samtlige Udgifter sig til lidt over £ 4600, altsaa 3 Gange saa meget som fra først af beregnet: „men vi vidste ikke da, hvad det var at bygge Kirker her i Engeland, hvor alting er saa dyrt, tilmed er altsammen bleven saa meget disbædre og kosteligere baade uden og inden Kirken“. Man havde dog i Udgifterne medregnet £ 200 til et Taarn, ligesaa meget til et Orgel, £ 50 til en Altertavle m. m., som altsammen endnu kun var paatænkt. Man havde endvidere til Kirkebygningens Udgiftposter medregnet £ 60, som var betalt for det kgl. Patent givende Privilegiet til at bygge Kirken, Rejse-udgifter for Mag. Brink for 10 Maaneder, nemlig £ 71. 10. 0, og Betaling for Kobberstikkene, saa man synes at have ønsket at bringe Udgiftsiden op saa højt som muligt. Derimod fortjener det at anføres, at Cibber ikke tog nogen Betaling for Tegningen af Kirken og Ledelsen af dens Opførelse.**). Paa Indtægtsiden er opført £ 1094 som „vor Kirkis Collect Bog her i London samlet in alles“, endvidere ved Bækken Kollekt i forskellige danske og norske Stifter £ 84 og de bevilgede Bidrag fra danske Kirker ved Jens Herslev £ 1165, tilsammen £ 2443, saa at der endnu var en Gæld paa Kirken af £ 2164. Man var altsaa langt fra i Stand til at bringe Balance i Regnskabet. Stenhuggeren, Blytækkeren og Smeden blev mere og mere paatrængende for at faa deres Tilgodehavende. Forstanderne havde det største Besvær med at stille dem tilfreds, og maatte selv gøre Udlæg, love dem Renter og forstrække dem med Tømmer og Jern. Da det tilmed kneb haardt nok at skaffe Penge til de løbende Ud-

*) Saaledes skriver Wolff. Det var dog Privilegiet, der var udstedt til disse to, og Skødet paa Grunden var overført fra Butcher til Lionfeld alene.

**) Notes & Queries. 9 Ser. Vol 5. 1900 Sid 492, hvor ogsaa findes optrykt Kirkens Bygnings-Regnskab efter et gammelt M/S fundet af Indsenderen.

Kirken paa Wellclose Square, indv.

signeret: C. Gabriel Cibber Flensburg Architectus.
og: J. Kip sculpsit London 1697.

gifter ved Gudstjenesten, vidste Forstanderne tilsidst i deres Nød ikke bedre end atter at ty til den gavmilde og naadige Konge.

Det var imidlertid ikke alene Kirken, der var i økonomisk trange Kaar, ogsaa Brink selv fandt det vanskeligt at klare sig i London med den ringe Løn. Der var i sin Tid lovet ham Tilskud hjemmefra, men dette var hidtil ikke bleven til mere end Løfter. I November 1695 henvendte han sig derfor til Storkansleren, Grev Conrad Reventlow, hvem han i Datidens svulstige Sprog kalder „dend Mand Gud skinbarlig har opvakt til denne fattige Kirkes Hjælp og Forsvar“, og erindrer ham om det lovede Beneficium Ecclesiasticum. Men han lod det ikke blive derved. I den følgende Februar skrev han til Kongen selv, at „omskjönt dend Høje Kongl. Gavmildhed Eders Maj. derpaa allerede haver anvendt, maatte billigen stoppe Munden paa os og gjøre os skamfulde meer at begjære“, nødes han dog til at bede om Hjælp til sig selv. „Vil nu Eders Kongl. Maj. naadigst behage at gjøre ogsaa det sidste got, og med en perpetueret Tilhjelp fra Fædrenelandet forøge Præstens Løn til samme Kirke“. Det fremgaar af dette Bønskrift, at Brink er sig bevidst at have bragt et ikke ringe Offer ved at paatage sig Stillingen i London, thi „denne Stæd er meget dyre at leve paa, og enhver skal ej ville gjøre, hvad jeg Eders Maj's underdanigste undersaatte gjort haver, nembl. for en saa ringe Løn at quitere det mand i Fædrenelandet kunde have at vente og sætte sig her i en stoor og vis gjæld for det første“. Dette Bønskrift sendte Brink til Storkansleren, Grev Conrad Reventlow, med en Skrivelse til denne, hvori han siger, at han har „udvalt et villigt exilium iblant en viderværdig Nation og har sacrificeret ald sin fornøjelse i sit søde fødeland, alene til at tjene, næst Gud og Hans Kirke, sine Landsmænd her i det fremmede og udi dem sin hele Nation“. Han beder saa Storkansleren gaa i Forbøn for ham hos Kongen. Til yderligere Sikkerhed, at disse Bønskrifter kom rette Vedkommende i Hænde, sender han dem til Monsieur D. Müller, Reventlows Sekretær, og beder ham søge at udvirke, at han kan faa „et saadant honorabile auctarium“. Det gik dog ikke saa let hermed og i Juli 1696 henvendte han sig derfor atter til Storkansleren og erindrer om sin tidligere Ansøgning og beder for sig selv, sin fattige Hustru og smaa Børn, „ligesom jeg ellers maa fattis og lide mangel“. Der gik dog endnu et Aar, før Hjælpen kom, men den var da ogsaa betydelig.

Den 22' Juni 1697 udstedtes to kgl. Reskripter. I det ene meddeler Kongen Stiftsbefalingsmændene og Bisperne i Danmark, „at vi, foruden hvis Penge Vi af Kirkerne og ellers i andre Maader allernst. haver bevilget og givet til den danske lutherske Menigheds Kirkes opbyggelse til London i England, allernst. haver bevilget at til samme Kirkes fuldfærdigelse skal endnu gives af enhver landsbye Kirke her i Vort Rige Danmark fem Rixdaler“, hvilke Penge Biskopperne skulde sørge for blev betalte inden seks Ugers Forløb, „saafremt I ikke selv dertil vil svare“. Pengene skulde

betales til Povel Vinding, Kirkeværge ved Vor Frue Kirke i København, som skulde sende dem til Menighedens Fuldmægtige. Ved det andet Reskript paalægges det de 5 Hovedkirker i København, Vor Frues, St. Nicolai, Hellig Geistes, Trefoldigheds og St. Peders, aarligen indtil videre at udrede 400 Rdlr. (efter Datidens Kurs svarende til £ 100) til „dend danske Præst ved dend danske lutherske Menighed til London i Engeland“. Kirkeværgerne skulde selv fordele denne Afgift mellem Kirkerne og enedes i August om, at Vor Frue skulde give 110 Rdlr., St. Peder 100 Rdlr., St. Nicolai 80 Rdlr., Hellig Trefoldigheds 60 Rdlr. og Hellig Geistes 50 Rdlr.

Ved denne nye og rundelige Gavmildhed tog Kongen sig altsaa i den Grad af „denne Eeniste danske Kirke uden for sine Lande og Riger“, at han til Præstens Løn tilskød ligesaameget, som Menigheden selv gav, medens han til Dækning af Udgifterne ved Kirkens Opførelse, foruden hvad der var givet frivilligt ved Bækken Kollekten i Stifterne, bevilgede i Tilskud fra danske Kirker betydelig mere end hvad Menigheden selv havde indsamlet i London. Jacob Lerke i København fik Fuldmagt til at modtage og oversende dette nye Tilskud. I Nov. 1697 sendte han £ 350, i de følgende Aar maa han have sendt £ 1350.

Imidlertid har Menigheden i London og de besøgende Skippere og Søfolk glædet sig over deres nye og rummelige Kirke, som blev flittig besøgt. Den blev et Samlingssted for den dansk-norske Koloni, men ogsaa adskillige Svenske søgte til den. De bosatte Skandinaver holdt sig stadig ret afsondrede fra Englænderne og sørgede bl. a. for at deres Børn blev opdragte og underviste paa Dansk. Degnen var tillige Skolemester og desuden Aftensangsprædikant. Under Brinks 10 Maaneders Fraværelse havde Degnen Lucas Debes prædiket og formodentlig har Prins Jørgens Hofpræst og andre besørget Altertjenesten. I Aug. 1697 søgte Debes bort og efterfulgtes af Frederik Klyne, som fik samme Løn, £ 10, med fri Kost og Kammer, men for at han bedre kunde holde Skole for Ungdommen lejedes der to Kamre til ham. Man haabede imidlertid, at Skolepengene efterhaanden skulde kunne forslaa til hans Løn, saa man kunde nøjes med at give ham Kost og Kammer, et Haab som ganske glippede, da Skolepengene syntes at komme ligesaa smaat ind som Menighedens egne Bidrag til Gudstjenesten.

Samme Fred. Klyne foraarsagede Aaret efter stor Splid og Uro i Menigheden og satte Gemytterne i en svær Bølgegang, hvis Dønninger naaede lige til Sjællands Biskop og det teologiske Fakultet. Som det vil erindres, havde i en Efterskrift til Skødet paa Grunden, hvorpaa Kirken blev bygget, den ene Grundejer Sir John Parson betinget sig Ret til at bruge Kirken og der holde Gudstjeneste efter den engelske Kirkes Ritual. Denne Ret benyttede han med Præstens og Forstandernes Samtykke den 23' Sept. 1698, men herover blev Klyne og andre, som ikke vidste Besked med Parsons Ret, fortrydelige, ja Klyne gik endog saa vidt, at han

„indbildte nogle gemeene“, at sligt svækkede Kirkens Frihed og gjorde den besmittet eller vanhellig. Man har sagtens søgt at tale ham tilrette, men han viste sig yderst umedgørlig, truede Forstanderne med, at han fra Prædikestolen vilde klage til Menigheden over det skete Misbrug af Kirken; han skrev tilmed en Klage til Biskoppen af Sjælland, hvem han ansaa som sin rette Øvrighed, og fik „nogle andre Skrædersvenne“ til at undertegne denne Klage sammen med sig, hvorfor Forstanderne henvendte sig til Biskoppen og det teologiske Fakultet om Raad i Sagen. Klyne vedblev at være „usigelig obstinere og traadsig“ og viste tilmed paa andre Maader en usømmelig Adfærd, idet han f. Ex. ved Gudstjenesten nægtede at oplæse de Stykker af Biblen, som Præsten havde foreskrevet ham, og søgte at sætte ondt for Præsten hos Oberforstanderen ved at klage over, at Præsten „imod Ritualet forleden Michelsdag ei havde ladet synge af Prædikestoelen: O Gud vi love dig“, skønt Klyne vidste, at Menigheden „ej vel kunde komme til rette med at synge denne Psalme“. Endvidere havde han „brugt farlige Skiældsord imod den engelske Kirke“ og sagt, at deres Gudstjeneste „var ej af Gud men af Fanden“, samtidig med, at det blev oplyst, at Klyne „al denne hans pretenderende Nidkiærlighed uanseet“ dog havde, Præsten uafvidende, i Kirken assisteret en engelsk Præst ved en Brudevielse efter den engelske Liturgi og som Degn svaret ham paa Engelsk. Da han i det hele taget ikke vilde erkende Konsistoriet som sin Øvrighed, saa besluttede dette „at bruge den Myndighed som Hans Kongelige Majestet af England udi sit kongelige Patent dennem bevilget haver“ og afskedige Klyne skriftlig, idet de samtidig gav ham £ 3 i Rejsepenge. Paa de til Biskop og Fakultet rettede Spørgsmaal svarede disse, at de først kunde udtale sig, naar de fik Privilegiet og Skødet at se. Disse sendtes derfor over i Afskrift, men de faldne Kendelser findes ikke opbevarede. Derimod skrev Biskop Borneman til Klyne og misbilligede hans Adfærd.

Konsistorium besluttede, for ikke at give ny Anledning til Splid, at nægte fremtidige Anmodninger fra Sir John Parson om at benytte Kirken; men der blev ingen Anledning til at tage dette sikkert ganske ulovlige Skridt, idet der ikke kom flere Anmodninger. Efter Klyne blev en H. Pedersen kaldet til Degn og Skolemester.

For Grunden skulde der i Følge Skødet betales £ 5 om Aaret, men i 1697 var Kirken i Restance med 3 Aars Leje af Grunden, og da man ingen Penge havde i Kassen, „undvige man Betalingen til Portagepengene skulle indkomme“. „Siden den Tid er Grundrenten ikke blevet krævet“, skriver Wolff,*) en ret mærkelig Lapsus, da han selv senere oplyser, hvorledes Grundrenten blev i al Fald temmelig regelmæssig betalt op til Aar 1725 og ogsaa betaltes senere.

*) Wolff l. c. Side 55.

Skønt Kirken endnu var tynget af Gæld, anvendte man dog i 1698 £ 235 til at bygge den et Taarn for at Folk kunde se, at de Danske havde en Kirke og ikke blot et Forsamlingshus som Kvækerne og andre Sekterer. Ligeledes bekostede man en Himmel over Prinsens Stol. Man nægtede sig i det hele taget ikke noget, i det Haab at Pengene nok kom, i hvilken Henseende man ganske særlig stolede paa Kongens Gavnildhed. Derimod afslog man, som det synes, en Anmodning fra Dublin om at komme en der oprettet dansk-tysk luthersk Menighed til Hjælp.

I December 1697 døde Cibbers Hustru og blev begravet i Kirken hvor Cibber satte et Marmormonument over hende, som desværre ikke er blevet bevaret. I næste Maaned døde Forstander Jonah Johnsens Hustru og blev begravet i Kirken; for Gravstedet tilbød han at betale £ 5, og derefter indførtes det at tage Betaling for hvert Gravsted. De mere velstaaende Medlemmer af Menigheden havde deres faste Stole-Stader og efter deres Død blev flere af dem begravede under Kirkens Gulv lige ud for den Stol, hvor de plejede at sidde. Senere, da disse Pladser var optagne, indrettedes der Begravelser under Kirkens Kor. Wegersløff skænkede i 1698 Kirken en Lysekrone.

Aaret 1699 begynder Brink med et „Klinge-Riim“, hvori han udtrykker sin egen og Menighedens Taknemmelighed for den i de sidste Aar modtagne rundelige Hjælp, idet han benytter Lejligheden til at gøre opmærksom paa, at Kirken endnu ikke har modtaget hele den lovede Sum.

„Hver Morgen over os Guds Naade nye oprinder,
Hvert Aar vor Kirke og nye Hielp fra Himlen finder.

— — —
— — —

Den dyre Konge, som den største Deel har sendt
Af hvad til Kirkens Gæld han loved at betale,
Han haver og ej glemmt Guds Tiener at husvale,
Men hannem Naadens Spiir med aarlig Løn tilvendt,
Saa ligner Kongen Gud og gjorde alting vel;
Gud derfor først, og saa skee Kongen Tak med Skiell!

D. 1. Janv. 1699.

I. Brink
Eccl. Pastor.“

V. KAPITEL.

Jørgen Ursin. — Pengeforlegenhed. — Krig med Sverrig. — Bornemann kaldes til Præst. — Kgl. Reskript 2. Sept. 1713 om aarligt Bidrag fra Rigernes Kirker. — Rasmus Johnsen. — Reskript 17. Maj 1720.

I Oktober 1699 naaede Efterretningerne om Kong Chr. V.s Død til Menighedens Kundskab. Konsistorium besluttede at anlægge den dybeste Sorg, at klæde Kirken i Sort og at lade Musiken ophøre i Erkendelse af at man havde mistet en trofast Støtte, uden hvilken Kirken sikkert ikke var bleven fuldført. Mag. Brink skrev et Digt i Kirkebogen i Tidens svulstige Sprog men ikke uden en vis praktisk Hensyntagen til Kirkens økonomiske Forhold, som det vil ses af følgende Uddrag:*)

„Min Pen brug Blod isted for Blæk, nu er det Tid at sørge,
Vor Kirke alt for tiilig, ak! nu fik et blodigt Saar.

— — —
Vor stakkels Kirke savner en, sin Hierte fromme Fader,
Hvis Død forhindred, at den ei blev ganske afbetalt,
Just som det sidste sendes skal, han pludselig forlader
Sin Throne og tillige os. Ak! ak! vor Glæde fald,

— — —
Bøj du Kong Friderichs Hierte hid, som er en værdig Søn
Af salig Koning Christian, at det ei længe drager,
Før han seer an vor Kirkes Tarv og hører vores Bøn.

I. Brink.
Eccl. Pastor.“

Ved Sørgegudstjenesten i Januar 1700 beærede Prins Jørgen Kirken med sin Nærværelse.

Igennem Gesandten, von Stöcken, som den Gang (Nov. 1699) opholdt sig i Haag og som havde lovet at befordre Menighedens Anliggende, sendte Konsistorium sin underdanigste Lykønskning til Kong Fred. IV. Heri fremhæves Chr. V.s store Fortjenester af Kirken, at han havde lovet

*) Wolff l. s. Side 85.

£ 2164 „til dends fuldkomne afbetaling“ og 400 Rdlr. aarligen til Hjælp til Præstens Salarium. Af den bevilgede Sum „resterer endnu, som ikke er hid remitteret“ £ 464. Man ansøger altsaa om at faa denne Sum sendt og at faa Bevillingen til Præsten bekræftet. Det er et Bevis paa den Gunst, Mag. Brink nød i formaaende Kredse, at Tilskudet til ham fra Kirkerne i København straks fornyedes, medens der intet Svar kom angaaende Resten af Kirkens Gæld.

Kort Tid efter Chr. V.s Død mistede Menigheden sin oprindelige Stifter og virksomme Oberforstander, „den retskafne Morten Lionfeld“ (Wolff). Hans Død meddeltes i Konsistoriet den 6. December 1699. Da Skødet paa Grunden var overdraget til ham af John Butcher, uden at Forstanderne havde faaet den ønskede Revers fra ham, forlangte de Overdragelsesdokumentet udleveret af Butcher's Søn og fik det ogsaa mod behørig Kvittering. Deraf kommer det, at Kirken nu ejer begge Exemplarer af dette Aktstykke. Wegersløff udnævntes til hans Efterfølger som Oberforstander og fik som saadan 3 Stemmer i Consistorium. Den 20. December 1700 udfærdigede Wegersløff et Dokument, hvorved han erklærede som den overlevende af de to, til hvem det kgl. Privilegium af 4. Maj 1695 var udstedt, at de deri givne Rettigheder tilkom den dansk-norske Menighed, at han selv kun stod som Værge for denne og at efter hans Død Rettighederne skulde tilfalde de lovlig valgte Værger og Ældste for Kirken og Menigheden.*) Ved Opgørelsen af Lionfeld's Bo viste det sig, at han skyldte Kirken „en god Sum Penge“, hvoraf £ 4.15 for 19 Forsømmelser fra Consistoriis uden lovlig Grund. Dette uventede Tab kom højst ubelejligt, da flere Haandværkere stadig med stigende Utaalmodighed krævede deres Tilgodehavende. Man fik da Kirkens Bygnings Regnskab bragt i Orden og forevist for Prins Jørgen, til hvem der gjordes en underdanigst Supplique med det Resultat, at han skænkede Kirken 100 Guineas. Hermed betalte man saa de mest trængende af Kreditorerne og man lovede Blytækkeren 6⁰/₁₀ Renter af sit Tilgodehavende, £ 140.

De Svenske i London havde delvis sluttet sig til den dansk-norske Kirke, omend det synes, at de, der forstod Tysk, foretrak Kirken i Trinity Lane. Men Forholdet mellem de Danske og Svenske var ikke saa godt som ønskeligt. Rimeligvis har Svenskerne forlangt at faa større Indflydelse i Konsistoriet, men det har de andre ikke villet finde sig i, hvorfor det udtrykkelig blev bestemt i et Møde, at mindst de to Trediedele af Konsistorium skulde bestaa af Danske og Norske. Som Bevis paa, hvor forsigtig man mente at burde være for ikke som Fremmede at støde Englænderne eller ved Gudstjenesten faa Skin af at mangle i Respekt for

*) Wolff omtaler mærkelig nok ikke dette Dokument. Derimod synes det i 1858 at have været i hans Slægtnings og Efterfølgers Eje, idet dennes Sagfører Sheffield omtaler det i en Fremstilling af Kirkens Historie, han sendte til Charity Commission. Det findes ikke i Kirkens Arkiv og eksisterer neppe mere.

Landets Øvrighed, blev det i et Møde den 5. Nov. 1700 bestemt, at naar der i Kirken blev bedt for den Danske Konge, saa skulde det ske alene ved Navn, som Kirkens Patron og Velgører; „og føres dette expresse her ind udi vor Protocol til Vidnesbyrd for os og vore Efterkommere, at man kan viide, hvad at svare, om nogen Tid udaf een eller anden nogen Faut skulle findes ved denne vor Kirkebøn, eller nogen Contradiction derimod formeres“.

I Aaret 1700 blev Prins Jørgens Hofpræst Dr. Mecke's Frue begravet i Kirken. De løbende Udgifter var dette Aar saa høje, at Præsten ikke kunde faa sin fulde Løn. Man synes, efter Wolff, at have ansøgt Kongen om en aarlig Hjælp og dertil at have peget paa Bøderne fra Højeste Ret, men fik Aaret efter Afslag, da disse Bøder alt var bestemt til Vor Frelses Kirke paa Christianshavn.*) Dette afskrækkede dog ikke Forstanderne fra at bekoste et Ur og en Klokke til Taarnet, hvoraf Uret skulde koste £ 96 og betales inden Aarets Udgang. Men saa var man ogsaa igen i saa fortvivlede Omstændigheder, at man fandt det nødvendigt for anden Gang at sende Brink til Kongen med en Ansøgning om Hjælp til „vor Kierkes fulde afbetaling, hvortill udkræfvis i aldt Femb Hundrede Pund Sterling, som var ladet u-betalt af dend Summa Eders Kongl. Mj.s højsalige Hr. Fader sidst allern' dertil bevilgede“. Brink rejste i Begyndelsen af Aaret 1702 over med denne Ansøgning og et Brev til Kongen fra hans Onkel, Prins Jørgen, men denne Gang havde han ikke lovet Forstanderne ikke at lade sig drage fra dem. I hans Fraværelse prædikede en Mag. With, medens Hr. Edzardi ved den tyske Kirke i Little Trinity Lane forrettede Åltertjenesten.

Samme Dag Brink ankom til København døde Sognepræsten ved Holmens Kirke, og uden at søge blev Brink straks kaldet til hans Eftermand og holdt sin Tiltrædelsesprædiken Palmesøndag. Man har aabenbart ønsket at beholde ham i København eller at belønne ham for hans hidtidige Virksomhed. Hans Kaldsbrev er dateret 1' April. Som sædvanlig opnaaede han samtidig, hvad han søgte for Kirken. Den 4' April 1702 udstedtes et kgl. Reskript, hvorved bestemmes, at Forstanderne „maa endydermere til bemeldte Kirkes gields afbetaling nyde tu Rixdaler af hver landsbykirke her i vort Rige Danmark“, hvilke Penge skulde opkræves paa sædvanlig Vis og indsendes „til os Elskelige Mag. Iver Brink, Sognepræst til Holmens Kirke“. For denne kgl. Naade takker Forstanderne snart efter, idet de samtidig beklager „den store forliis“ de har lidt ved Brinks Forfremmelse, og beder at Kongen vil dem „med en døgtig og i den sunde og aleene saliggjørende Lærdom vel funderit Præste Mand, i stæden for vor Elskelige Brinck, forsiune“, og „benaade han-nem med den till Mag. Brinck allern. tillagde hielp af 400 Rdl. aarlig,

*) Wolff l. d. Side 93.

saasom Menigheden endnu er svag og spæd, og Stæden dyer at lefve paa“.

Til Efterfølger anbefalede Brink Menigheden at vælge Mag. Jørgen Ursin, Conrector ved vor Frues Skole, København, hvilket Raad man gerne fulgte. Mag. Ursins Kaldsbrev, som gengives hos Wolff,*) er karakteristisk som Bevis paa den Vægt, man lagde paa at holde sig det kgl. Privilegium efterretteligt, særlig naar det forlenede Forstanderne med Magten. Disse skriver saaledes: „have vi hermed eendrægtelig paa vores egne og samtlige Meenighedens Vegne besluttet efter den os af H. K. Mj. til Stor Britanien givne Magt og Privilegie, at kalde og udnævne, saasom vi herved kalder og udvælger den hæderlige og højlærde Mand Mag. Jørgen Ursin“ o. s. v. hvorefter de beder, at Kongen „dette vort Præste-Valg allern. vil samtykke“, samt at Biskop Borneman, „paa H. K. Mj's gode Behag og naadigste Approbation for dette vort Kaldsbrev“, vil ordinere Ursin „saasom Sogne Præst til den Norske og Danske Kirke i London“. Alt dette gik i Orden, Kongen konfirmerede den 2' Juni Ursins Kaldelse „som Sogne Præst for bemeldte danske Lutherske Meenighed“, og den 2' August 1702 holdt Brink sin Afskedsprædiken og indsatte Ursin som sin Efterfølger.

Med Brink mistede den dansk-norske Menighed i London den mest fremragende Præst den nogensinde har haft. Hans Indflydelse kom Kirken tilgode baade mens han virkede i sit Kald i London og senere, da han som Holmens Præst vedblev at bevare sin Interesse for Menigheden og talte dens Sag hos Konge og Biskop. Hans direkte Forbindelse med Menigheden afbrødes nemlig ikke ved hans Bortrejse, idet Forstanderne jævnlig henvendte sig til ham om Raad og Hjælp.

Hans Efterfølger som Præst i London blev den meget lærde og navnlig utrolig sprogkyndige Mag. Jørgen Lauridsen Ursin eller Georg Ursin. Han var født i 1670 i Jerslev ved Hjørring, hvor hans Fader, Laurids Bjørn, var Præst. Familienavnet blev latiniseret til Ursin som saamange andre Familienavne paa den Tid. Foruden at tale Latin, Græsk og Hebraisk var den nye Præst hjemme i de fleste europæiske Sprog selv Polsk, og havde bl. a. skrevet et Digt til Geheimeraad Moth i atten forskellige Tungemaal.***) I Konsistoriet var der sket flere Personskifter. Billedhuggeren Cibber var død 1700 og begravet i Kirken. Da det berettes at Begravelsen blev holdt paa engelsk, er det rimeligt, at hans engelske Venner har overværet den, og at der er vist denne berømte danske Mands Minde velfortjent Ære. Men mærkelig nok har Wolff ikke nogen Optegnelse herom efter Kirkebogen. Hans Efterfølger blev en Broder til Kommissær Tøger Wegersløff, Christian Wegersløff,

*) Wolff l. c. Side 105.

**) C. F. Bricka. Dansk Biogr. Lexikon.

som snart efter skænkede Kirken en Marmordøbefont. Han var gift 3 Gange, først med Anne Teiste, Datter af Præsten Magnus Teiste fra Romerike, som døde 1704 22 Aar gammel; derefter med Maria Tindal fra Croydon, som døde 1706 23 Aar gammel, og tredje Gang med Lætitia Collins. De blev alle tre, ligesom han selv, Sønnen Magnus, der døde som spæd i 1703, og hans Svigerinde Mary Collins begravede i Kirken i Wellclose Square.*) Ved Konsistoriemødet den 15. Nov. 1704 valgte man Oberst Borgaard til at være Forstander, naar han kom hjem fra Portugal. Han var tilstede ved Konsistoriets Forhandlinger i 1710 og tog Del i Kirkens Styrelse til han i 1720 flyttede til Woolwich.

Kirkens økonomiske Stilling var efterhaanden bleven ret god; der var en jevnt stigende Balance efter hvert Aars Slutning, som i 1706 endog beløb sig til £ 240. Deraf skal man dog ikke drage den nærliggende Slutning, at Kirkens Kreditorer var bleven betalt. Forstanderne synes at have betragtet Pengene til Udgifterne til Kirkebygningen som noget, der skulde komme til dem udenfra. Skønt man i 1703 fik mindst £ 300 fra Kirkerne i Danmark, som Kongen sidst havde bevilget til Gældens Afbetaling, og skønt der i 1705 var en Kassebeholdning af omtrent £ 100, klagede man dog sin Nød for Prins Jørgen ved en Supplique, hvorefter Prinsen sendte £ 200, hvormed „de nu mest trængende“ af Kirkens Kreditorer blev betalt.**)

Kongens Bidrag til Præstens Løn, de 400 Rdlr. fra Hovedkirkerne i København, havde Brink modtaget for Aaret efter sin Forflyttelse og beholdt „som et Naadsens Aar“. Derfor søgte Ursin at sikre sig, at ogsaa han i sin Tid skulde faa et saadant Naadsens Aar. Og da Kongens Bidrag vel var bleven fornyet men samtidig nedsat til Halvdelen, bad Ursin desuden, at Forstanderne til Gengæld vilde give ham frit Hus eller fri Husleje. Efter Samraad med Brink blev Naadesaaret bevilget, og senere gik man ogsaa ind paa at betale Præsten £ 20 eller £ 25 aarlig til Husleje, men at købe en fast Præstebolig turde man ikke indlade sig paa. Kirken modtog forskellige Gaver, hvorimellem anføres, at Enken efter Biskop Thomas Kingo skænkede 20 Psalmebøger. Th. Kingo havde som „Biskop i Fyn og det laaland-falsterske Distrikt“ indsamlet de ved forskellige Lejligheder bevilgede Bidrag fra danske Kirker til Kirken i London.

Skolen trivedes en Tid ret godt, og da de fleste Børn kom fra Wap-

*) Lyson gengiver de Vaabenskjolde, Chr. Wegerløff og hans tre Hustruer har ført, og som han vistnok har fundet paa deres Gravsten. Wegersløffs og Teistes Vaaben er formodentlig fri Fantasi. Derimod er de Vaabenskjolde, som de afbildede, anerkendte for Familier Tindal og Collins, men om Wegersløffs Hustruer hørte til de Familier, der havde Ret til disse Vaaben, er et Spørgsmaal, som det ved de forhaandenværende sparsomme Oplysninger er umuligt at afgøre.

**) Wolff. l. c. Side 116.

ping, lejede man i 1704 et Værelse der, hvor Degnen Hansen skulde undervise mindst 3 Gange ugentlig. Forstandernes Bøder for Udeblivelse fra Konsistorium blev lagt til Skolens Indtægter. Foruden Degnen ansattes en Student Hvistendahl som Lærer for de fattige Børn, men da hans Løn var lille, £ 12. 10. 0, blev han ikke længe. Efter ham ansattes forskellige andre Skolelærere, først Niels Krog der snart efter blev Rektor ved Skolen i Trondhjem, efter ham Cosbøl eller Kaasbøll*) (Kogsbølle) en begavet Mand, der senere gik til Danmark, derefter Johan Wærn, som maatte afskediges paa Grund af Haardhed mod Børnene, Spil, Drik og Letsindighed med Fruentimmer. Der undervistes i en imponerende Række Fag, saasom Dansk, Latin, Græsk, Hebraisk, Matematik, Fysik, Retorik, Logik, Musik o. s. v. Skolelærerens Løn blev senere forhøjet til £ 25, et Beløb som maa siges at være yderst beskedent for en Mand, der underviste i alle de nævnte Fag. Senere gik det tilbage med Skolen og i 1713 siges den at være nedlagt, og Børnene gik i engelsk Skole paa Kirkens Bekostning. Et Forsøg fra Ursin's Side paa at sætte Skolen paa Fode igen synes at være mislykket.**)

Kirkens Finanser, som havde bedret sig saa meget, samtidig med at Kirkebygningens Gæld maa antages omsider at være bleven afbetalt, kom nu atter i en sørgelig Tilstand, hvortil forskellige Omstændigheder bidrog. Den ene Forstander, Georg Michelsen, havde £ 132 af Kirkens Penge i Forvaring eller som Laan, og da han gik fallit, tabte Kirken største Delen af denne Sum. Men hvad der var værre var, at de aarlige Indtægter gik stærkt tilbage. Disse bestod overvejende af, hvad Skipperne betalte, dels ved direkte Bidrag ved hver Rejse, dels ved deres Portage Bills, medens den fastboende Menigheds Bidrag var temmelig ubetydelige. I 1707 gav Præsten i Konsistorium Meddelelse om, at Arbejdsmaaden paa Toldboden var undergaaet en saadan Forandring, at den specielle Beregning, der var indrettet for de norske Tømmerskibes Vedkommende, maatte bortfalde. Man blev yderlig alarmeret herover og forhandlede paa mange Møder om, hvad man skulde gøre for at afværge det deraf følgende Tab af Portage Pengene, der havde beløbet sig til omtrent £ 80 om Aaret. Kommissær Wegersløff og Mag. Ursin henvendte sig Gang paa Gang paa Toldboden, hvor en Mr. Cook endog skyldte Kirken £ 28 for forfaldne Portage Bills; Forstanderne sendte et Bønskrift til Tolldirektoratet, som indhentede Mr. Cooks Erklæring, der vel bekræftede Forstandernes Fremstilling, men tillige gik ud paa, at Afgiften var Regeringens frie Gave; tilsidst opnaaede man dog i 1710 et

*) Eiler Christopher Pedersen Kaasbøll (1682—1752) var født i Trondhjem, blev Student i Sorø, Kateket i London i 1708, Magister i 1712. Han blev senere Præst i sin Fødeby, hvor han døde. Han ansaas for en af Byens bedste Præster (Wiberg. II Bd. Side 145).

**) Wolff l. c. Side 189.

Tilsagn fra Toldvæsenet om, at der atter skulde udstedes Portage Bills til de norske Skippere med 2 Shillings af hver £ 5 af Tolden. Herover blev der stor Tilfredshed, men i Betragtning af, at Kirken i de forløbne 3 Aar havde savnet en Indtægt, som man anslog til £ 250, formaaede man Gesandten, Hr. Rosenkrantz, til at henvende sig til den engelske Regering, ligesom man sendte Dronning Anne en Supplique for at faa dette Tab dækket, dog uden Resultat. Ja, ikke blot blev denne Ansøgning afslaaet, men man fik end ikke de bevilgede Portage Penge udbetalte, som det synes tildels fordi der fra Toldembedsmændenes Side klagedes over urigtig Toldangivelse, hvilket mod Skippernes og Forstandernes Protest opfattedes som Toldsvig. Det varede derfor endnu nogle Aar, til 1714, før denne Indtægtskilde atter begyndte at flyde, men da var den stærkt forringet paa Grund af den formindskede Skibsfart, der skyldtes Krigen.

Krigen med Sverrig, der i 1700 var afsluttet med Freden i Travendal, var atter blusset op i 1709. Heraf fulgte for det første, at Skibsfarten næsten standsede, hvorved Kirkens Indtægter tog af. Før Krigen havde Skipperne givet Kirken 15 Sh. for hver Rejse for et almindeligt Skib, foruden Portage. Men ved Krigens Udbrud i 1709 blev Skibene enten opsnappede af Fjenden eller „laa og raadnede i Havnene“. Mens der før kom over 100 Skibe, hvoraf mange gjorde 4 Rejser om Aaret, kom der nu saa faa, at de i 1738 ansloges til neppe 12 Skibe. Hertil bidrog ogsaa meget, at i Mellemtiden havde Englænderne lært selv at sejle paa Norge for at hente Tømmer. Til disse Tab af Indtægten ved Skibsfarten kom dernæst, at Menigheden svandt ind ved at Svenskerne, som hidtil havde søgt den dansk-norske Kirke, forlod denne, da Ursin i 1710 fra Prædikestolen havde anraabt Gud om de danske Vaabens Lykke mod Sverrig. Herover blev Svenskerne saa fortrydelige, som rimeligt var, at de besluttede at danne en egen Menighed. Først lejede de et Lokale i Ratcliff Highway, indtil de fik deres egen Kirke, kaldet „Ulrica Eleonora“ efter den svenske Dronning; den indviedes den 29. September 1728 i Prince's Square, et kort Stykke Øst for den danske Kirke i Wellclose Square.

Resultatet af alt dette blev, at Kirken Aar efter Aar kom dybere i Gæld. Ursin, som Aaret efter sin Ansættelse havde gjort en Rejse til Danmark for at hente sin Hustru over, medens hans Broder, Hans Ursin, vikarierede for ham, ønskede i 1710 atter at rejse hjem og tilbød Forstanderne at søge Kongen om Hjælp.*) Man udfærdigede da et Bønsskrift, hvori man bad om, at der maatte blive lagt en Afgift paa hver Læst af alle Skibe, som landede i Norge, hvilke Penge Toldvæsenet

*) Ogsaa i 1708 havde Ursin været i Danmark, og Dr. Mecke og Ruperti ved Kirken i Little Trinity Lane forrettede Altertjeneste i den danske Kirke.

skulde opkræve og efter Aarets Udgang sende til London. Dette Forslag vandt dog ikke Kommerce-Kollegiets Bifald, men Kongen lovede anden Hjælp som Ursin dog ikke mente at kunne oppebie, da Vinteren nærmede sig. Det blev saa denne Gang ved Løftet, og Kirkens finansielle Tilstand blev værre og værre. Biskop Worm*), som havde efterfulgt Borneman, lovede Forstanderne at hjælpe, om de vilde sende ham Kirkens Regnskab. De sendte ham da en Oversigt over den aarlige Udgift og Indtægt. Den første ansloges til £ 200, hvori dog var indbefattet Præstens og Degnens Husleje, Leje af „Skolerum“ og £ 25 til Fattige, medens Indtægten, „saalænge Negotien ligger“ og Menigheden er formindsket, ikke kom til stort mere end £ 100, selv om Portagen regnedes med.

Samtidig oplystes det, at Kirken skyldte til Michaelis 1712 £ 433, deraf £ 210 til Præsten, £ 111 til Messrs. Weggersløff, til Haandværkere og Kirkebetjente. saa at endog „een og anden af Kirkens betjente allerede for giæld ere blevne Arresterede.“ Biskop Worm skrev til Kongen og anbefalede at søge Kirkens Gæld afbetalt ved en Bækkenkollekt i Danmark, og at skaffe Kirken forøgede Indtægter ved at hver Kirke i Danmark paalignedes 2 Mark aarlig indtil et Aar efter Krigens Afslutning; ligeledes anbefalede han, at Kirkens Regnskab skulde indsendes aarlig til Biskop og Stiftsbefalingsmand i Sjælland.

Imidlertid gik Tiden, og Forstanderne kom mere og mere i Bekneb. Ursin havde tidligere forgæves foreslaaet, at de skulde rejse et Laan, men da de i Januar 1713 maatte afskedige Degnen Wærn og Organisten

Biskop Worm.

*) Christen Villumsen Worm (1672—1737) blev Sjællands Biskop i 1711. (Wi-berg. II Bd. Side 123).

Heydorn og betale dem deres Tilgodehavende, blev denne Udvej delvis benyttet. Forstander Rasmus Johnson optog et Laan paa £ 100 mod samtlige Forstanderes Kaution, men samtidig henvendte Forstanderne sig paany til Biskop Worm og tillige til Mag. Brink om snarlig Hjælp. Til Biskoppen skrev de den 24. Marts 1713: „saa meget got har vi hørt om Hs. V. Hds. Ivrighed for vor Guds Huus her paa steden og saa vist eet haab hafde vi gjort os om undsætning længe før denne tid, at vi saa paa dend Sag som afgjort og derfor tenchte det u-nødigt viedere at bemøye H. V. Hed. Men som vi siden vi oversendte det begierte ofver-slag ofver Kirchens tilstand, har intet hørt fra H. V. Hd. og vor Kirches Vanscheligheder voxse med tiden høyere og farligere uden prospect om een goed udgang derpaa, har vi ej længere kunded opsætte at schriefue H. V. H. til.“ — — „Vi har allereede kun alt forlængge suched ofuer vor Kirches betrøch og lengere forhalning truer os med større Tort end vi eller Nationen schulde taale at see paa.“

Forstandernes og Præstens Underskrifter:

The image shows six handwritten signatures in cursive script. From left to right, they are: Andrew Endrup, Rasmus Johnson, George Muelberg, J. Wegerloff, Albert Borgarff, and John K. Hoff. The signatures are written in dark ink on a light background.

Saa kom der endelig, i Juli 1713, Brev fra Biskop Worm med Meddelelse om, at han havde det bedste Haab om med det første at opnaa en klækkelig Hjælp fra Kongen, men samtidig meddelte han, at Mag. Ursin var kaldet til Sognepræst i Nakskov, og for at Menigheden ikke for længe skulde være uden Præst, havde Worm som en passende Efterfølger udset Philip Julius Bornemann, som i 1708 havde studeret ved Oxford Universitet. *) Ursin havde været Kirken en god Støtte i vanskelige Tider. Han havde nydt stor Anseelse i London som en lærd Prædikant. Han prædikede ofte for Prins Jørgen og fik et meget fordelagtigt Tilbud om at blive Prinsens Hofpræst og Konfessionarius med en aarlig Løn af £ 1500, **) hvilket han dog af Helbredshensyn afslog. Derimod holdt han Sørgetale over Prins Jørgen, da denne var død i 1708. Han var svagelig og Londons Kulrøg fik Skyld for at have angrebet hans Bryst. For sit Helbreds Skyld tilbragte han flere Maaneder

*) Sneedorff, Fred. Samlede Værker. København 1794—97. I Del, Side 523.

**) Saaledes anfører Wiberg, II Bd. Side 421 efter Worm, Lexicon over lærde Mænd 1773 II 530, men hvis det ikke er en Trykfejl, er det sikkert en Misforstaaelse.

i Frankrig, hvor Jesuiterne søgte at omvende den lærde Mand til deres Lære. Under hans gentagne Ophold i København søgte han at bryde den Modstand, som de teologiske Professorer gjorde mod Udgivelsen af en stor lærd Bibeludgave, til hvis Trykning han søgte Privilegium. Hans Hustru, Anna Sophia Eisenberg, hvem han ægtede i 1704, var en lærd Dame og meget velset i engelske Hofkredse. At Ursin søgte Kald i Danmark skyldtes vel nok for en Del, at han mente ikke at kunne taale Klimaet i London, men han har sikkert ogsaa ønsket at vende tilbage til sit Fædreland for at fortsætte sine videnskabelige Studier der. Det har neppe heller været ham behageligt, at han i aarevis maatte staa i Forskud til den fattige Kirke for ret betydelige Beløb. Ved hans Bortrejse kunde Kirken ikke betale ham hans Tilgodehavende, saa at en Del af dette blev givet ham ved samtlige seks Forstanderes Anvisning paa de Penge, Kirken maatte faa bevilgede fra Fædrelandet. Han døde i Danmark i 1727.

Forstandernes Kaldsbrev til Bornemann, med Anmodning om Kongens Konfirmation og Biskoppens Ordination, afsendtes i Juli, men i September erfarede Konsistorium, at Kongen selv havde kaldet Bornemann. Med samme Iver, som Forstanderne tidligere havde vist for at bevare de Rettigheder, det kgl. Privilegium gav dem, henvendte de sig strax gennem Biskop Worm til Bornemann med det Ønske, at „hans Kongebrev blev forandret til en Confirmation paa vort Kaldsbrev, thi det er mere vores Kirkes Constitutioners, og det kgl. Engelske Privilegiums Gemæs, hvilket vi, saa meget mueligt er, maae holde os efter, for ikke at forbryde det“.*) Dette opnaaedes fuldtud, thi ved Bornemanns Ankomst til London fremlagde han for Konsistorium baade Kongens Konfirmation paa Kaldsbrevet og Biskoppens Kollats. Men ved hans Tiltræden af Embedet, i Overværelse af Gesandten, Hr. Rosenkrantz og Frue, blev kun Kaldsbrevet oplæst, thi Forstanderne fandt, det vilde stride mod „vores fra dette Lands Øvrighed havende Privilegia“, at Kongens eller Biskoppens Brev blev oplæste. Man nøjedes med at oplæse Forstandernes Kaldsbrev og derhos at sige, at de andre Skrivelser „var daglig i vente“ — hvilket ganske vist var en noget naiv Udvej, som dog viser, hvilken Vægt man tillagde de nævnte Privilegier.

Den længselsfuldt imødesete Hjælp fra Kongen kom samtidig med Præsteskiftet. Den 2. September 1713 udgik nemlig fra „Gottorph“ et kgl. Reskript til Biskopperne i alle danske og norske Stifter, at eftersom Kongen har erfaret, „hvor stor en giæld og slet tilstand og det NB. ved een og anden af Forstandernes Død og Uvederheftighed den danske lutherske Kirke til London i Engeland er geraadet i,“ har han allern. bevilget, at der „maa Bækken for Kirkedørene overalt udi begge Vores

*) Wolff l. c. Side 174.

Riger Danmark og Norge saa vel paa Landet som i Kiøbestederne udsættes"; ligeledes maatte der ombæres en Kollektbog „i godt Folkes Huse“ i København, og endelig bestemmer Kongen, „at hver Kirke maa komme tilhielp med Tu Mark Dansk aarligen (dog ei længere end denne Krig varer).“ Biskoppen for Sjællands Stift skulde modtage disse Penge fra alle Stifterne og sende dem til London; dog blev det senere ordnet saaledes, at Bidragene fra de norske Stifter indsendtes til Kommerceraad Collett i Kristiania,*) som sendte dem direkte til London, hvorved spares Agio fra Norge til Danmark.

Men samtidig med denne betydelige Hjælp ønskede Kongen at hjælpe Kirken paa anden Maade, hvorfor han ved Reskript af samme Dato til Geheimeraad Otto Krabbe og Biskop Worm befalede, at for at forhindre at Kirken i Fremtiden igen skulde lide Tab ved Forstandernes Uvederhæftighed, skal Kirkens Regnskaber, ligesom andre Stifts Kirkers Regnskaber, aarligen indsendes til Biskoppen og Stiftsbefalingsmanden og af dem revideres.

Den aarlige Hjælp, der ansloges til 785 Rdlr. (efter Datidens Kurs omtrent £ 175), kom naturligvis Forstanderne meget tilpas, men i deres Takskrivelse til Biskop Worm derfor undlader de dog ikke at udbryde: „Gud give den aarlige Kirke-Hielp af 2 Mark dansk havde været perpetueret og ikke restringeret til denne Krigs Værende.“ Biskoppen lover dem i sit Svar af yderste Evne at arbejde for, at denne Hjælp maa bevares efter Krigen, saa Kirken kunde sættes i Stand til at samle en Kapital at tage af i daarlige Tider. Den lovede Kollektbog i København vilde Biskop Worm selv ombære til Kongen, det kgl. Hus og de høje Ministre. Han bragte den ogsaa til Kongen, men trods gentagne naa-

*) Kommerceraad James Collett, hvis Søn og Sønnesøns Søn begge senere blev Forstandere ved Kirken, var en betydelig Købmand (Trælasthandel) i Kristiania. Han var født i London 18. August 1655 af en anset engelsk Slægt og kom som Agent for engelske Trælasthandlere til Norge i 1683, hvor han blev forelsket i den 17-aarige Karen Leuck, hvorfor han bosatte sig i Kristiania og giftede sig med hende i 1686. I 1703 tog han Borgerskab og blev naturaliseret og senere udnævnt til Kommerceraad. Han vedblev at repræsentere engelske Trælasthandlere, men drev ogsaa egen Handel og ansaas i 1710 for den rigeste Mand i Kristiania. Han døde i 1727. Af hans 3 Sønner blev den ene, Peter Collett (1694—1740), af Firma Collett & Leuck, Stamfader til den bekendte norske Familie Collett, medens den yngste, John Collett, gik til London og blev en rig Mand dér og den danske Kirkes Forstander i 1725. Peter Collett havde 3 Sønner; den ene, Kancelliraad Peter C. købte i 1761 Rønnebæksholm, som ved hans Død to Aar senere gik over til hans Broder, Kammerraad Johan C., hvis Søn var Statsraad Jonas C.; en tredie Søn, James C. (1728—94), var en Tid hos sin Farbroder i London. Han gik tilbage til Kristiania, hvor han blev gift med en Slægtning, Karen Leuch, og havde to Sønner, af hvilke den ene, John Collett, (1758—1810), efter at have studeret i Oxford bosatte sig i London 1780. (Se Alf Collett. En gammel Christiania Slægt. 1883.)

dige Løfter blev det ikke til noget med Kongens Paategning, og da „det er i ingen Maade tienligt at lade Collect-Bogen omgaae før Herskabet haver givet“, ventede man, og saaledes varede det syv Aar, inden denne Kollektbog blev ombaaren. Den fornuftige Bestemmelse, at Kirkens Regnskaber skulde indsendes aarlig, blev desværre ikke overholdt. Vel skriver Forstanderne i deres Takkebrev til Biskoppen, at „behøves ellers nogle Documenter fra os, — — —, skal det strax vorde tilsendt,“ og Bispen skriver derefter: „om det og andet faaer vel de gode Herrer med [det] første Skrivelse fra Hans Excellence Hr. Stiftsbefalingsmanden og mig.“ Men skønt Forstanderne i de følgende Aar vekslede adskillige Breve med Biskop Worm, som med største Nidkærhed og faderlig Omhu tog sig af Kirkens Sag, findes der i disse intet meddelt om Regnskaberne.

Pengene fra Stifterne begyndte nu at indkomme, men temmelig uregelmæssig og forsinkede. Som et smukt Exempel paa opofrende Pligtfølelse og Iver for Kirkens Vel anføres, at Biskop Deickmann i Agershus Stift i 1719 sendte to Aars Bidrag fra sine 265 Kirker, Rdrl. 176.2.16, uagtet den største Del af dette Beløb ikke var kommen ham selv i Hænde, da mange af Kirkerne havde lidt saa meget ved to fjendtlige Indfald, at de ikke kunde betale. Paa den anden Side kom der i seks Aar intet fra Trondhjem Stift, ligesom Viborg Stift blev adskillige Aar tilbage med Betalingen. Portage Pengene udgjorde £ 20 à 40, og Bækken og Stolestadepengene beløb sig til £ 30 à 40, hvortil kom jevnlige Gaver fra Tilrejsende, men Udgifterne var saa høje, at Præsten som Regel stod i Forskud til Kirken for godt £ 200.

I Slutningen af Aaret 1713 døde Forstander Rasmus Johnsen. Da han mærkede, at det lakkede mod Enden, begærede han af Konsistoriet at blive begravet under Kirkens Gulv udfor sit Stolestade og at en Ligsten maatte lægges paa hans Grav, og han lovede for saadan Tilladelse at betænke Kirken med £ 50 i sit Testamente. Han fik vistnok Tilladelsen; men han skænkede ikke Kirken de lovede £ 50, hvorimod den ene af Eksekutorerne i hans Bo, Købmand Andreas Endrup, som senere blev Forstander, paa Boets Vegne fordrede £ 100, som Kirken skyldte, hvilket Beløb han bad maatte blive anvist i København af de Beløb, Biskop Worm indsamlede for Kirken.*) Derimod testamenterede Rasmus Johnsen sine Søskende, Jens, Nils og Jakob Johnsen og Anna Johnsdatter, alle i Fellbale (Feldballe) i Jylland, £ 150 til lige Deling; £ 100 til sin Slægtning Cecilia Olsen, gift med John Olsen, eller om hun er død, til sin Nevø Severin Jacobsen, Søn af Jakob Johnsen i Æbeltoft, hvilke £ 100 skulde opkræves efter en Række Gældsbeviser og Laanebreve lydende paa forskellige Sømænd, derefter sættes paa Renter i to Aar og

*) Wolff l. c. Side 190.

saa udbetales. Resten af sin Formue gav han til Cecilia og John Olsen, „imod at de giver og yder min Hustru Margrete Johnsen et godt og tilstrækkeligt Underhold.“ Eksekutorerne var Andreas Enderup, Købmand, og en engelsk Kræmmer, begge i St. John's Sogn i Wapping.*)

I 1716 døde Kirkens anden Stifter og Forstander, Konsul Tøger Wegersløff. Han var i den sidste Tid meget svagelig. Ved sit Testamente, underskrevet i Overværelse af Georg Michelsen og Hans Grønborg, indsatte han Broderen Kristian til Værge for sine seks umyndige Børn, Kirstine, Tøger, Laurence, Frederik, Gunder og Anne, og testamenterede dem hele sin Formue; en ældre Datter Mary Hardie, som tidligere havde faaet sin Arvepart, fik ved Testamentet kun en Shilling.**)

Den 20. Oktober 1717 holdtes Jubelfest i Anledning af Luthers Reformation, og Hr. Hans Wandal, Søn af en Professor theologiæ i København og senere selv Prof. theol., „holdt en Jubeltale paa Latin for en stor Forsamling af Landsmænd og Fremmede.“ Samme Søndag var den første Søndag i Danmark efter „den nye Stil“***) og tillige Georg den 1stes Kroningsdag.

I Maj 1719 rejste den kgl. Gesandt ved det engelske Hof, Grev Holstein, til Danmark og lovede at tale Kirkens Sag hos Kongen, hvorfor Forstanderne opsatte et Bønsskrift og bad om at faa de Penge, som var indkommen ved den Bækken-Kollekt, der blev bevilget i 1713, og endvidere, at Kongen vilde „continuere os samme Tu Mark Danske aarligen af Kirkerne udi begge Rigerne“. I September henstillede Bornemann, at det maaske vilde frugte mere, om han selv rejste til København og „personlig forestillede Kirkens Trang“ hvilket man straks samtykkede i,

*) Principal Probate Register. Leeds, fol. 276. Rasmus Johnsens Ligsten blev ved Kirkens Nedrivning henlagt i Grønningen udenom Byggegrunden; i 1912 blev den bragt til den danske Kirke i Poplar, hvor den nu opbevares.

**) Principal Probate Register. Fox. fol. 61.

***) Den Gregorianske Kalender, indført i de fleste katolske Lande efter Pave Gregor XIII Befaling i 1582, blev ikke benyttet i de protestantiske Lande før langt senere, da man ikke vilde lade sig noget foreskrive af Paven eller anerkende noget, der havde sit Udspring fra ham. I 1700 indførtes den Gregorianske Kalender eller „nye Stil“ i Tyskland, Schweiz og Nederlandene og i 1717 i Danmark, idet man udelod elleve Dage, men i England holdt man, trods al deraf flydende Besvær, fast ved den Julianske Kalender indtil 1752, da den nye Stil indførtes i Følge Lov (24, Geo. II Cap. 23 1751). Rusland og Grækenland er som bekendt nu de eneste Lande i Europa, som ikke har indført den Gregorianske Kalender. I England betød Overgangen til „den nye Stil“ mere end Udeladelsen af 12 Dage. Man henlagde fra 1753 Aarets første Dag, som i 400 Aar havde været den 25' Marts for det borgerlige og juridiske Aar, til den 1' Januar. Derved blev der for Datoer fra 1' Januar til 24' Marts Anledning til nogen Forvirring, idet f. Ex. 20' Marts 1750 gammel Stil blev 20' Marts 1751 ny Stil. Den engelske Stats Finansaar forandredes ikke. Det begyndte 1753 den 6 April som var 25 Marts „gammel Stil“ og endnu begynder det den 6 April, halvandet Aarhundrede efter at „den nye Stil“ blev indført.

hvorfor et omtrent ligelydende Bønskrift udfærdiges og medgaves ham. I København indgav Bornemann i November et Bønskrift som de andre (Stempel: Fire og Tive Skilling). Dette blev henvist til Konseillet, der indstillede, at Biskop Worm skulde konferere med Bornemann og derefter indberette, „hvad Indkomsterne af begge Rigernes Kirker aarligen har kunnet importere for den danske Kirke i London“ og hvorlænge han mente, at Kirkerne burde „være under saadan aarlig forstrekning allerhelst da det er at formode at Kirkens Indkomst efter Krigen ved de Trafiquerendes idelige Negoce fra Norge paa London strax kan forbedres og derfor ikke er at paatvivle at de Svenske med tiden igien og skal indfinde sig i Kirken og da lade see vedbørlig erkjendelighed imod den herefter som tilforn“. I Februar 1720 befalede Kongen Worm at tage sig af denne Sag, hvad han gjorde med megen Omhu. Han raadførte sig baade med Bornemann, som stadig opholdt sig i København, og med Brink, der nu var Præst ved St. Nicolai. Bornemann korresponderede med Forstanderne i London og udarbejdede en Oversigt over Kirkens Indtægter og Udgifter saavel udi Freds Tider som udi Krigs Tider, der viste et aarligt Underskud af £ 77 eller 385 Rdlr. i Fred og £ 167 eller 835 Rdlr. i Krigstid. Af de indhentede Oplysninger fremgik det, at Bidragene fra Kirkerne kunde regnes til 6 à 700 Rdlr., men de kom noget uregelmæssigt fra adskillige af Stifterne, og deres Værdi ahang desuden af Kursen, der kunde være saa ugunstig som $5\frac{1}{2}$ Rdlr. paa 1 £; at Kirken i London skyldte Firmaet Wegersløff £ 250, afdøde Forstander Rasmus Jonsens Bo £ 100 og den forrige Præst Ursin £ 55. 12. 11; at det havde lange Udsigter, før den danske og norske Skibsfart vilde blive saa livlig som før, da Englænderne nu selv besørgede en Del af Trafiken; og endelig, at Svenskerne, selv efter Krigen, neppe kom tilbage til Kirken, da de nu i ti Aar havde haft deres egen Præst og stadig haabede at faa deres egen Kirke. Selv om Svenskerne skulde komme tilbage, vilde det ikke gavne meget: „Næmlig de gave intet eller lidet derimod havde mange fattige at underholde, allene de fyldede Kirken med deres Legemer mere end nu omstunder, det og ei heller herefter skulde være nogen af os mishageligt“, skriver Bornemann. Biskoppen skriver derfor i Marts til Kongen, at Kirken ikke kunde undvære et Subsidium, og anbefaler at den i 1713 bevilgede Kollektbog nu skulde ombæres, og at Bidragene fra Kirkerne skulde vedblive, særlig da det ikke var nogen tung Byrde for disse, idet de fattige Kirker kun gav 12 Sk. og de rige derimod 3 à 4 Mk. Det oplyses samtidig, at der selv i Krigstider er 2 à 300 Medlemmer i Menigheden i London.

Imidlertid gik Tiden, uden at der blev truffet nogen Bestemmelse, og Bornemann ønskede at faa en Afgørelse, saa han kunde rejse hjem og helst ikke med uforrettet Sag. Han henvendte sig derfor i Maj til Geheimeraad Otto Krabbe og bad ham om at søge at udvirke, at der snart

kom en kgl. Resolution. Som et passende fast aarligt Bidrag til Kirken foreslaar han, at der gives 1000 Rdlr. af „Postkassen“, som bl. a. ydede 2000 Rdlr. til Missionsvæsenet. Men denne Udvej viste sig at være lukket, da Postkassen intet havde tilovers, tvertimod selv var i Gæld. Endelig kom saa den 17' Maj Kongens Reskript til Biskop Worm og de andre Biskopper i Danmark og Norge, at Bidraget til den danske Kirke i London paa 2 Mk. fra hver Kirke maatte „continuere, indtil Kirkens Gield endelig bliver afbetalt“; Worm fik dernæst Lov til at lade Kollektbogen ombære i København. Men for at faa noget Tilseende med, at Kirkens Gæld ogsaa virkelig blev afbetalt, befalede Kongen samtidig Stiftsbefalingsmanden F. C. Adelaer og Biskop Worm, at „Sognepræsten til den dansk lutherske Kirke i London“ og Kirkens Forstandere skulde aarlig gøre omstændelig Forklaring til dem om Kirkens Gælds Afdragelse.

I August aflagde Bornemann i Konsistorium Beretning om sin Rejse. Man glædede sig over, at Bidragene fra Hjemlandenes Kirker maatte fortsættes, men man var mindre tilfreds med Tilføjelsen „indtil Kirkens Gield endelig bliver afbetalt“, en Tilføjelse, undskyldte B. sig med, som var indkommen ham uafvidende.

VI. KAPITEL.

Degnen Søren Poulsen ordineres til Præst — John Collett — Kirkens Regnskaber i Uorden — Biskop Herslebs Kritik — Reskript 6' Juni 1740: Bidragene fra Rigernes Kirker vedbliver, Forstanderne maa selv kalde Præster og styre Kirken under Gesandtsens Tilsyn.

I 1716 var Søren Poulsen bleven ansat som Degn og Skolemester. Han havde i 5 Aar været Hører ved den latinske Skole i Ribe og var en begavet Mand. Under Bornemanns Fraværelse i Danmark i 1719-20 prædikede Søren Poulsen i hans Sted, medens den tyske og svenske Præst af og til holdt Altergang. I 1721 ønskede Bornemann atter at rejse til Danmark, hvor han havde mistet sin Moder og sin eneste Broder, og da man ikke havde været særlig tilfreds med de fremmede Præster bl. a. paa Grund af Sproget, foreslog Poulsen, at man skulde præstevie ham og ansætte ham som Kapellan, saa han alene kunde lede Gudstjenesten under Præstens Orlov. Denne uregelmæssige Fremgangsmaade, for hvilken Bornemann nær var kommen i Forlegenhed i Danmark, blev virkelig fulgt. Sammen med den tyske Præst ved Kirken i Trinity Lane, Hr. Mentzer, og den svenske Præst, Hr. Nordberg, ordinerede Bornemann Søren Poulsen, som derefter i hans Fraværelse udførte alle en ordineret Præst tilkommende Forretninger.

Bornemann var gift med Ambrosia, Datter af Købmand Georg Michelsen. Han var saaledes Svoger til General Borgaards anden Hustru, og boede som hun paa Wellclose Square. Bornemann døde 1725. Aaret forud havde han i Overværelse af General Borgaard og Herman Pohlman underskrevet et Testamente, som er bevaret. Det begynder saaledes: „I Phillip Julius Borneman Preston or Minister of the Danish Church in Marine Square or Well Close near the City of London“. Han testamenterede „unto the relief of four poor helpless persons in the Parish of our Blessed Virgin Mary at Copenhagen... 1100 Rdlr... each computed to ninety six Skilling Danish in Courant Klingende Mynt“, som skulde udbetales til „the Dean of the said parish Church or Provston til

vor Frue Kirke i Kiøbenhavn"; til en Kusine Else Bartholin, Datter af Thomas B., testamenterede han 2200 Rdlr. og Resten til sin Enke.*)" Legatet til de Fattige i Københav er indgaaet i Stadens Formue, men Renten udbetales aarlig til Stiftsprovsten, som udbetaler den til Trængende.

Bornemann efterlod Kirken ikke blot i en betydelig Gæld men ogsaa i en yderst uordentlig Tilstand. Af Forstanderne var kun en tilbage; de andre var døde eller havde forladt Kirken; nogle af dem var gaaet fallit, hvorved Kirken havde lidt Tab. Ingen nye Forstandere var valgt i de afgaaedes Sted. I 5 Aar var der intet indført i Forhandlingsbogen og intet Regnskab var ført undtagen private Optegnelser, hvorefter Kirken skulde være Bornemann henved £ 400 skyldig. Biskop Worm har sikkert i disse Aar gentagne Gange afkrævet et Regnskab, efter Kongens sidste Befaling, men intet erholdt; skønt Biskoppen havde faaet Bornemanns Kvittering for de tilsendte betydelige Pengebeløb til Kirken, kunde det aldeles ikke ses, hvad Kirken heraf havde modtaget. Kort sagt, Kirkens Forfatning var yderst slet og i Opløsning, og Biskoppens Taalmodighed og Overbærenhed var ved at briste.

Da magede Søren Poulsen det saa, at den eneste tilbageværende Forstander Erasmus Nicholas med andre af Menigheden kaldte ham til Bornemanns Efterfølger. I det til Kongen stiledede Kaldsbrev beder Forstanderne, at Hans Majestæt ikke vil optage i Unaade, at de som ved tidligere Lejligheder og i Følge det engelske Patent og Privilegium fra Kong William og Dronning Mary selv kalder Præsten og beder Kongen bekræfte Udnævnelsen. Den 30' April udstedtes paa Fredensborg den kongelige Konfirmation paa Poulsens Kaldelse som Sognepræst for den Danske Lutherske Kirke i London. Poulsen tog derefter fat paa at faa Kirkens Sager sat i bedre Skik, hvad Biskop Worm i Brev til Bornemann indtrængende havde tilraadet. Konsistorium blev atter gjort fuldtalligt ja mere end det idet der valgtes seks Medlemmer foruden Præsten nemlig Erasmus Nicholas, John Collett, John Wærn, Hans Grønberg, Herman Pohlman og Kaptajn Matheus Endrup. John Collett, som Biskop Worm havde ønsket valgt og som allerede den Gang var den mest betydelige Mand i Menigheden, var den yngste Søn af ovennævnte Kommerceraad James Collett. Han var født i Kristiania den 29' Januar 1698 men drog 1720 til London**) og bosatte sig i Wellclose Square, Hans Hus, nu No. 43, ***) paa Østsiden, to Huse fra Oberst Borgaards, staar endnu omtrent uforandret som da det byggedes i 1683. Hans Grønberg, som forblev Forstander til sin Død i 1748 boede paa Nord-siden af Wellclose Square, paa det vestlige Hjørne af Shorter Street. ***) Huset er senere revet ned. Købmand Herman Pohlman boede paa

*) Principal Probate Register. Romney. fol. 80.

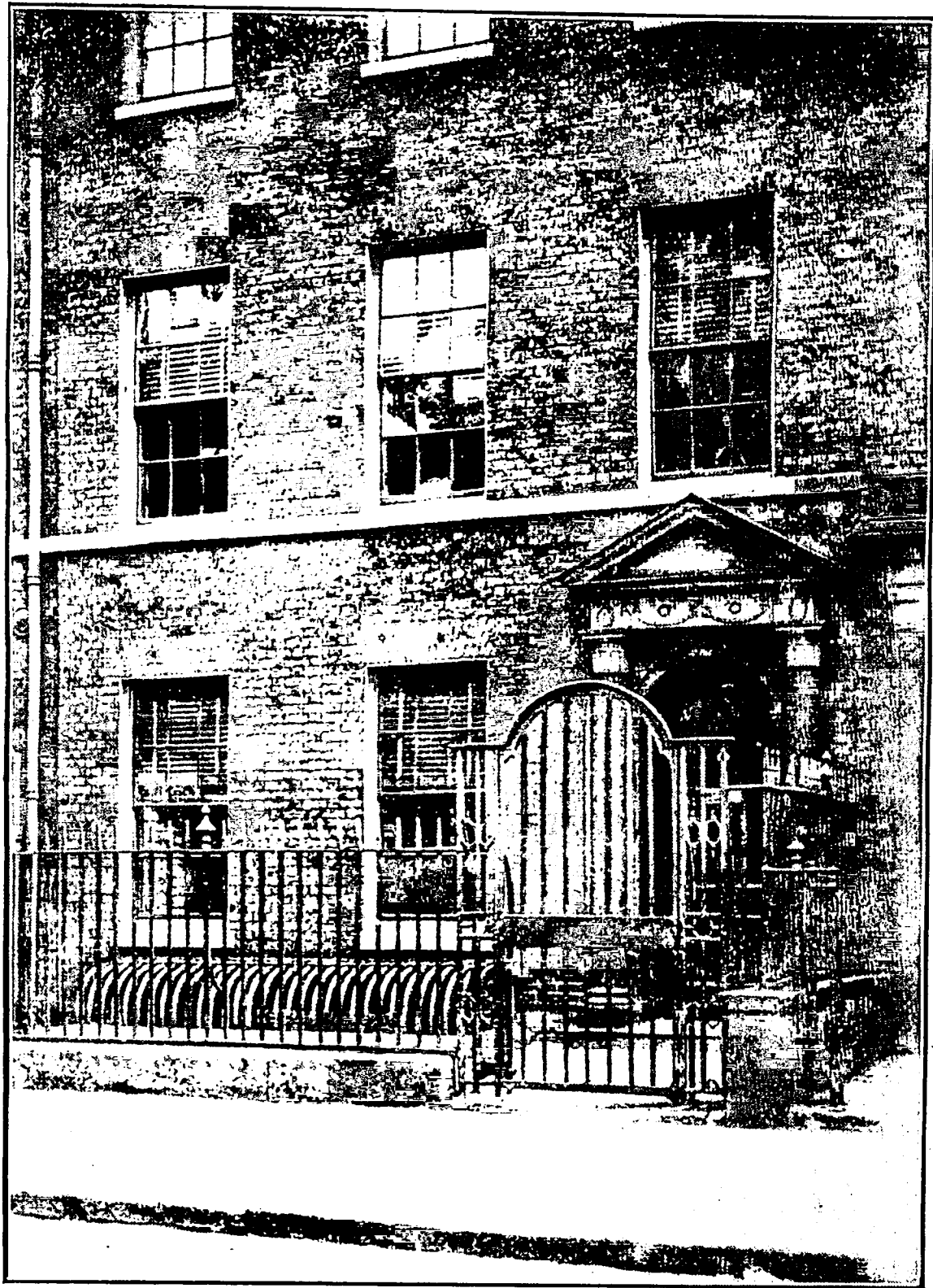
**) Alf Collett. Familien Collett. Kri.a 1872. Side 20.

***) Stepney Arkivs Skattebøger (se Side 51).

Sydsiden, nogle Huse fra Ship Alley, vistnok nuværende No. 36, *) som staar endnu i sin oprindelige Skikkelse.

Til Collett beklagede Worm sig over, at han i flere Aar ikke havde kunnet faa Svar fra London paa sine Breve, end ikke fra Præsten, og at det i 1723 modtagne Regnskab ikke stemmede med de af Biskoppen sendte Remisser. Worm omtaler, **) at tre tidligere Forstandere, G. Michelsen, Andreas Endrup og Chr. Wegersløff alle var fallerede og derved havde paaført Kirkens Tab; hvilket dog ikke stemmer med Præsten Bornemanns Oplysning, at Kirken skyldte Wegersløff £ 250. Da de ny tiltrædende Forstandere var uvidende om Kirkens

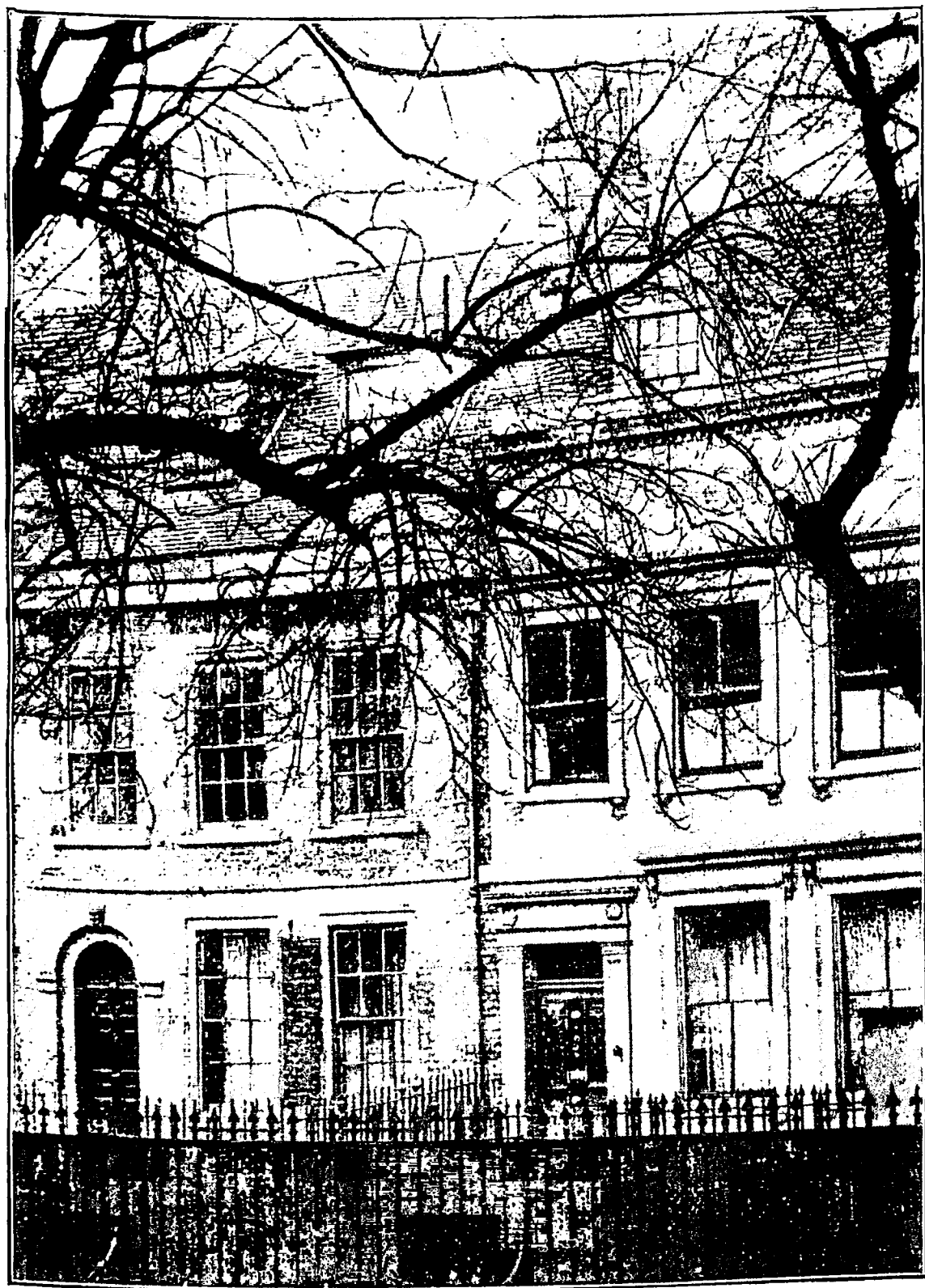
Forpligtelser, og da intet Regnskab fandtes, „fraskreve de sig alt Ansvar til den Gæld Kirken maatte være udi, enten til Arbejdsfolk eller afgangne Hr. Bornemanns Stervboe“. Forstanderne førte derefter lange Brevvekslinger med Biskop Worm om Kirkens Gæld til Bornemanns Bo, som var Biskoppen uforstaaelig i Betragtning af de store Beløb, han havde sendt B.; endvidere om Bidragene fra Rigernes Kirker, hvorved det viste sig, at Kirken havde flere Aars Restancer tilgode fra norske Stifter; og endelig om Kirkens Regnskab, som Worm gentagne Gange bad om nu maatte blive aflagt, som af Kongen forlangt, hvis ikke Bidragene fra Kirkerne skulde bortfalde, hvad neppe vilde være Forstanderne behageligt. Biskoppen gør ogsaa opmærksom paa, at „Subsidiet af Danmarks og Norges Kirker er tillagt ikke Præsten eller Kirkens Betientere men Kirken selv, til hvis Tarv det bør anvendes“. Gælden til Bornemanns Enke var Genstand for aarelange Forhandlinger. En større Reparation af Kirken viste sig fornøden, hvilket forøgede Udgifterne samtidig med, at den

Wellclose Square No. 43.

*) Stepney Arkivs Skattebøger.

**) Wolff. l. c. Side 227.

Wellclose Square No. 35 og 36.

stadig affaldende Skibsfart medførte ringere Indtægter. Forstanderne skød da hver £ 5 til som Laan til Reparationen, og man skrev til Biskop Worm, om endelig at faa Penge sendt over. For at skaane Kirken for større Udgift havde Poulsen i de første Aar ladet sig nøje med £ 50 foruden de 200 Rdlr. fra København, men i 1728 fik han sin Løn sat op til £ 100, hvortil senere kom £ 30 til Husleje og Skatter. Iøvrigt hændte der ikke noget særlig vigtigt for Kirken i disse Aar. Den var klædt i sort i 1727 for George I og i 1730 for Fred. IV.; førstnævnte Aar opvartede de lutherske Præster i London, med Dr. Gerdes fra „den svenske Kirke“ i Trinity Lane

som Talsmand, George II og hans Dronning med en Lykønskingsadresse; samme Aar var der en fashionabel Barnedaab i den danske Kirke, nemlig den svenske Gesandt Grev Sparres Søn, hvis Faddere var Lord Essex paa Kongens Vegne og Hertugen af Newcastle, samt to Hofdamer som Dronningens Repræsentanter. Imellem de begravede nævnes to Sønnesønner af Kai Cibber, hvilket viser, at den danske Kirke holdtes i en vis Veneration af denne nu ellers ganske engelske Familie. Endnu kan bemærkes, at den i 1713 bevilgede Kollektbog endelig blev ombaaren i København i 1725, og at der tegnedes adskillige betydelige Bidrag; Aaret efter sendte man smaa Kollektbøger til Venner i Norge, forsynede med Vers af Præsten, Hr. Poulsen, efter Mag. Brinks Forbillede. Fra „de Kerken Raad tot New York of Mahanatan“ kom der Anmodning om Bidrag fra lutherske Kirker i London til en luthersk Kirke i New York; der blev nedsat et Udvalg til at tage sig af denne Sag, men der anføres ikke, om man gav noget Bidrag, hvad man neppe har gjort.

Saaledes gik Tiden hen, til Biskop Worm døde i 1738. Med ham

mistede Kirken i London en trofast og langmodig Ven, som med rørende Omhu havde indsamlet og med betydelig Besvær oversendt store Summer til Kirken, (i de senere Aar blev de betalt til Kirkens Befuldmægtigede i København, Soelberg), og som havde søgt ved sine Formaninger men uden det ønskede Held at faa Forstanderne til at anvende Pengene rettelig og aflægge Regnskab derfor. Hans Efterfølger blev Mag. Peder Hersleb,*) der kaldtes fra Bispestolen i Kristiania, en praktisk Mand med et sundt Blik paa Livet, en dygtig Administrator og vant til at gribe hurtigt ind. Der var noget

Biskop Peder Hersleb.

af en Jurist i ham, og han taalte intet Omsvøb, men han passede ikke ganske ind i Tidens pietistiske Tankegang og fik derfor ikke den Indflydelse, hans klare Blik berettigede ham til.**)

Det er ikke at forundres over, at Forretningsgangen ved den danske Kirke i London forekom ham at trænge til Reform. Siden 1728 var der slet intet Regnskab aflagt, thi Collett synes at have handlet temmelig egenmægtigt. Han var meget rig, og de andre Forstandere overlod ham derfor ganske Bestyrelsen af Kirkens Pengesager; men samtidig havde han ved sit Giftermaal i 1728 med „Mad. Ambrosia salig Bornemans“ overtaget dennes Fordring paa Kirken, og som det synes, taget selve Kirkebygningen i Pant paa Gælden. Collett har saa ikke brudt sig om at indvie de andre Forstandere i Kirkens Status, og disse har slaaet sig til Ro med, at „han havde nok, hvormed Kirkens Trang kunde afhielpes, hvad heller Penge var i Cassen eller ikke“.

Da Hersleb overtog Bispestolen i København, forefandt han Arkivet

*) Peder Christophersen Hersleb. (1689—1757), født i Trondhjem, hvor Faderen var Præst. Blev 1730 Biskop i Aggershus Stift, 1737 i Sjællands Stift. (Wiberg II Bd. Side 115).

**) Bricka, Dansk Biografisk Lexikon.

eller „Stifts Kisten“ i en noget defekt Tilstand paa Grund af det Tab, den havde lidt ved den store Ildebrand i 1728. Han havde end ikke en Fortegnelse over Kirkerne i Stiftet. De kgl. Reskripter af 1713 og 1720 om Bidrag til den danske Kirke i London og om Kirkens Forpligtelse til at aflægge Regnskab over Indtægt og Udgift og over Afdrag paa Gælden fandtes heller ikke, saa lidt som noget Regnskab. Da Forstanderne og Præsten i London tilskrev ham deres Lykønskning og Anmodning om, at han som sin Forgænger vilde indsamle og til Hr. Soelberg udbetale „det lidet Tillæg fra Kirkerne i Danmark og Norge, som allern. er tillagt vores fattige Kirke her til sin Vedligeholdelse“, og som han i sin Embedsvores Kristiania alt havde samlet og sendt, svarede han derfor, at da han i Stifts Kisten ikke finder noget Regnskab eller Forklaring om Gældens Afbetaling, beder han først de højtærede Herrer meddele ham, om der er indsendt noget Regnskab, naar det sidste Regnskab er approberet, eller om maaske de nævnte Paalæg er hævede ved senere Ordre. Hvis ikke Forpligtelsen er hævet, beder han om Regnskabet for 1737 og en Oversigt over Kirkens Status, uden hvilket han ikke kan gøre nogen Remisse. Iøvrigt lover han derefter med al Flid at vigilere for, at Kirkens Kontingent altid rigtig skal blive betalt Hr. Banko-Kommissær Soelberg. Over dette Brev blev Collett meget vred, og uden Samraad med de andre Forstandere eller med Præsten svarede han paa Forstandernes Vegne, „at de aldeles ikke veed af slige kgl. Reskripter og at de aldrig har aflagt Regnskab, ejheller det nogen Tid hos dem er fordret“.

Hermed lod Biskoppen sig ikke nøje, men skrev atter til Collett. Søren Poulsen modtog dette Brev og besvarede det selv, før han i et Konsistorium i de andre Forstanderes Nærværelse overleverede det til Collett. Poulsens Svar gik ud paa at undskylde Collett og love Biskoppen med det første Regnskaberne for 1737 og 38, som snart efter indsendtes med Brev fra Forstanderne og Præsten, der med en utilgivelig Ringeagt for Sandheden skriver, at Biskop Worm „begiærede ikke noget aarligt Regnskab fra os“. Samtidig gav Poulsen en Oversigt over Kirkens Historie. „Synes Deres Højæreværdighed ikke fornøjet foruden aarlig Regnskab, som dog ikke tilforn er skeet, og saa godt som ikke fornøden, kan det lettelig skee“. Forstanderne beder derfor om snarest muligt at faa de indsamlede Penge tilsendte og beder om Biskoppens Befaling paa et for et Par Aar siden gennem Gesandten, Hr. Sohlenthal, indleveret Andragende til Kongen om, at Bidragene fra Rigernes Kirker maatte blive forøgede med Halvdelen. Sluttelig beder de ogsaa om Afskrifter af de kgl. Reskr. af 1713 og 1720, da saadanne ikke findes ved Kirken.

Med Brevet fulgte, foruden de to Aars Regnskaber, en Liste over to Aars Bidrag fra Stifterne sendte af Eksekutorerne i Biskop Worms Dødsbo, Worm og Bartholin, hvoraf ses, hvad de 6 danske og 4 norske

Stifter ydede aarlig, ialt 785 Rdlr. eller efter Datidens Kurs omtrent £ 150 à 160.

Hersleb underkastede nu Kirkens Regnskaber en grundig Kritik og forhørte sig yderligere om Forholdene i London hos Mag. Kaasbøll, der i 1708-11 havde været Skolelærer ved Kirken, og derefter skrev han til Geheimeraad og Ober Secreterer i det danske Kancellie Johan Ludvig Greve Holstein i April 1739 en lang Betænkning om Kirken i London. Det var urigtigt, at den fattige Kirkes Indtægter, som det fremgik af Regnskaberne, delvis anvendtes til de Fattige, hvem det maatte tilkomme Menigheden at sørge for; Menigheden bidrog næsten intet selv til Kirken, de tidligere betalte Stole-Stade Penge nævnes slet ikke mellem Kirkens Indtægter, af hvis Midler derimod mange den uvedkommende Udgifter bestredes, saasom til Præstens personlige Skatter, Degnens Brændsel, Kirkens Rengøring, „hvilket endog i de rigeste Kirker tilkommer Klokkeren“. Præstens Løn, Husleje og Skatter, samt Degnens og andres Lønninger tages af Bidragene fra Rigerne Kirker, uden at Menigheden yder noget Tilskud, „hvilket er noget usædvanligt“; og da disse Udgifter overskrider, hvad der bidrages fra Rigerne, bliver der følgelig ikke noget tilovers til Kirkens Reparation eller Gældens Afbetaling, hvad dog udtrykkelig er bestemt i det kgl. Reskript.

En Fortsættelse af disse Tilstande vil Biskoppen ikke være med til. Han beder derfor om en „Kgl. allern' udførlig og positiv Ordre“, hvoraf han kan se, om han skal forlange Regnskab af Kirken med Bilag o. s. v., og i saa Fald udbedes „et Reglement at decidere efter“, eller om han, som hidtil, „simpliciter, uden Regnskabs Fordring“, skal sende Pengene „og lade Forstanderne selv sørge for deres Kirkes Regnskab, efterdi det dog ikke er at vente, at disse, som fremmede Undersaatter, vilde lade sig Leges foreskrive“; men i sidste Tilfælde ønsker han saa, at Stiftsamtmanden og han selv maa fritages for den Pligt, der nu paahviler dem. Han nøjes dog ikke med at fordre sin egen Stilling til Kirken i London klaret, han fremsætter et bestemt, nøje udarbejdet Forslag om en Ordning af Kirkens Forhold, hvorved den „meget vel kunde komme sig og holdes vedlige saa og af Gielden, naar den først var examineret og approberet, noget aarligen afdrages“.

Forslaget gik ud paa, „at det maatte allern. behage H. K. M. at lade denne Præst, hvilket hand ofte skal have søgt, blive forflyttet derfra og siden unge, dog lærde Præster derhen sendes paa 3 à 4 Aar, hvilken Lejlighed opvakte og lærde Personer gierne skulde ønske sig, og i den Tid ikke nyde meere i Løn end de 200 Rdl. af Kiøbenhavns Kirker, 100 Rdl. af Contingentet og Offer af Menigheden, men efter de 3 à 4 Aar vis Promotion, og derhos være en Catechetes, som tillige skulde være Degn, og ved en Tiener besørge Klokkeriet, Bælgetræder og Urtegaardsmand, Kirkens Reengjørelse, Grønt til Høitiden etc. og for alt dette nyde af

Contingentet 30 £ Str. og intet videre uden hvad Menigheden godvillig vil tillægge ham ved Offer eller andet dens eget; Resten af Contingentet saavel som de andre Kirkens Indkomster aleene blive til Kirkens Reparation, men de Indkomster af Bækken Penge, Skipper Gaver og Told Boden deeles i tvende liige Parter, Halvdeelen til Kirken og indføres i dens Regnskab, Halvdelen til de Fattige, som Præsten med Forstanderne a parte holde Regnskab over. Men for Begravelser, Stole Stader, som skal betales, saa og godvillige Gaver, hvortil Rejsende med en Bog kunde af Præsten besøges, bliver aleene til Kirken“.

Kancellie Kollegiet indstillede denne Indberetning til Chr. VI., som den 15' Maj i Hirschholm udstedte sit Reskript til Hersleb, der gik ud paa at bestemme, at Kirkens Sager i et og alt skulde ordnes efter hans ovenstaaende Forslag, og at en Genpart af Reskriptet skulde sendes Menigheden.

Da dette Reskript naaede til London, blev der en sand Bestyrtelse i Konsistorium. Hvad blev der af de dyrebare Privilegier, naar den danske Konge selv vilde sende dem Præster over? Og maatte de ikke føre deres egne Regnskaber, som de vilde? Ikke mindst berørt af Udsigten til at faa „unge, dog lærde Præster“ sendt over, blev Degnen, Student Albert Michelsen. Denne, som var en Søn af Kirkens tidligere Forstander, Georg Michelsen, havde en Tid studeret ved Universitetet i København og var i 1725 bleven ansat som Degn og Skolelærer med Pligt til ogsaa „at prædike om Søndagene til Aftensang over Epistlerne og til Højmesse hver anden Dag af de store aarlige Højtids Festdage“. Han var Broder til Ambrosia, salig Bornemanns, nu gift med den mægtige Collett og til General Borgaards Hustru Catherine. Støttet af saadanne Svogre var han udset til Poulsens Efterfølger som Præst. Forstanderne gik til Gesandten, Geheimeraad Baron V. Sohlenthal, for at anmode ham, som Kirkens Patron, om at gaa i Forbøn for dem hos Kongen, saa de kunde beholde deres Kaldsret. Sohlenthal tog imidlertid temmelig kølig paa Sagen, som han fandt sig uvedkommende. Han gav Hersleb Medhold i hans Kritik over Regnskaberne, foreholdt Forstanderne, at Pengene fra Rigernes Kirker var bestemt til Kirkens Vedligeholdelse og Gældens Afbetaling og fik dem ogsaa til at indrømme, at der kunde spares adskilligt i Udgifterne. De vedblev dog at plage ham, og fra Colletts eller Michelsens Side er der muligvis ogsaa faldet nogle Ord om, at hvis de ikke fik den sædvanlige Hjælp hjemme fra og hvis deres Privilegier ikke blev opretholdte, vilde Collett realisere Kirken, som han holdt som Pant paa sit Tilgodehavende. De opnaaede saa tilsidst, at Gesandten lovede dem at indsende og anbefale en Ansøgning fra Forstanderne til Kongen. Hidtil havde Forstanderne henvendt sig til Biskop Hersleb direkte, men efter dennes Stilling til dem „agtede de det ufornuødent at skrive til Biskoppen, der havde gjort det værste han kunde“. Ansøgningen stiledes

derfor til „Stoor-Mægtigste Monarch, allern. Herre og Konge“ og underskrevet den 2. Febr. gl. St. 1740 i London af Johan Collett, John Wern, Herman Pohlman, Hans Grønberg og Præsten Søren Poulsen. Efter at have takket Kongen, fordi han, som sine Forgængere, har vist sin Gavnildhed „imod denne Deres K. M's. eneste udenlands Kirke her til London i Engeland“, beder de om, at Bidragene fra Kirkerne i Hjemlandene maa vedblive at indgaa; de beklager, at Biskop Hersleb har villet foreskrive „hvordan det herefter skulle forholdes med Londons Danske Kirke, som vi ei havde begiert“, og de finder, at det fremgaar af Reskriptet af 15. Maj 1739, at „Biskoppen har ikke været rettelig oplyst om Kirkens Væsen af Begyndelsen, Constitutioner, Privilegier og første forfattede Articuler af vore Forfædre, som derved vilde da aldeles blive giorte til intet“. De beder derfor, at Privilegierne maa staa ved Magt saaledes, „at Forstandere med Menigheden selv kalder og udvælger sin Præst“. De kritiserer Herslebs Bemærkninger om Lønningerne særlig Præsternes, og finder det uheldigt, om Præsterne kun skulde være faa Aar i London, da det er nødvendigt, at Præsten magter det engelske Sprog. Endelig lover de, hvis Kongen forlanger det, fremtidig at indsende Regnskabet, „men som Biskopen synes at gjøre difficulteter i Regnskabet, i Henseende til de Ting, som dog ere højlig fornødne, fordi han vel ikke er ret vidende om Stedets Beskaffenhed; saa bede vi allerunderdanigst at det maa være nok til hans Præcaution, naar han seer samtlige Consistorialium Hænder paa den visse Indtægt og fornødne Udgift, som vi exacte skal forfatte; og saaledes herefter indrette, at aarligen kan afdrages noget til Kirkens forrige Gields Afbetaling“. Tilsidst samles Bønskriftets Indhold i disse 4 Punkter:

„1) At det allern' tillagte Subsidium fra Kirkerne i Dannemark og Norge, som er limiteret, maatte stedse perpetuere, uden hvilket Kirken sandelig aldrig kan opholdes, og ellers som hidindtil,

2) At de allern' Privilegier af Kong Wilhelm og Dronning Maria udgivne, maa altid stande ved Magt,

3) At Hr. Biskopen i Kiøbenhavn, som hannem allern' er anbefalet, maae remittere det allern. Contingent, ligesom det indkommer fra Stifterne, og imod vores eller Befuldmægtigedes Quitting holdes angerløs,

4) At Kirkens Sager maae styres og regieres af Præst og Forstandere allene, ligesom fra Begyndelsen af nu i mere end 43 Aar“.

En Afskrift af det paa Latin affattede kgl. Patent af 1695 fulgte med denne Ansøgning, som indsendtes af Baron Sohlenthal tillige med en Skrivelse til Geheimeraad Schulin i det tyske Kancelli, hvori Gesandten meddeler, at han har søgt at afvise Forstandernes Henvendelse som sig uvedkommende og tilmed foreholdt dem, at deres Anvendelse af Bidragene fra Rigernes Kirker ikke var korrekt, og at der kunde udvises større Økonomi. Men han advarer dog samtidig imod at fordre for meget

af Forstanderne, for at ikke Menigheden skal splittes og de Danske skal søge den svenske, tyske eller endog engelske Kirker, „hvorpaa der allerede haves Exempler“, „saaledes som allerede General-Lieutenant Burckhard [!] ved det herværende Artilleri ganske har forladt den danske Kirke paa Grund af en Uenighed med den forrige Præst; han besøgte ellers tidligere stedse Kirken, uanset sin Stilling, og viste sig meget gavmild mod den“. Gesandten forklarede ogsaa, at „Kirkens Bygning staar i Mangel af Betaling lukke til ja endog nedbryde samme og den bortsælge“.

Begge disse Skrivelser fra London sendtes til Biskop Herslebs Betynkning, som ikke lod længe vente paa sig. Han har sikkert forstaaet, at det ikke var muligt at fremtvinge en virkelig betryggende Ordning, og derfor søgte han blot at faa noget Tilsyn, som bedst kunde udøves ved Gesandten i London, ligesom han søgte at forhindre en Gentagelse af den tidligere forefaldne uregelmæssige Ordination. I sin til Chr. VI. stilede allerund. Erklæring skriver han bl. a., „at det allern' forundte Contingent ikke er brugt til det Øiemerke hvortil det er givet, nemlig Gieldens Afbetaling og Kirkens Vedligeholdelse men Forstanderne har tiltaget sig Frihed at bruge det til blotte Lønninger uden nogen Tilladelse, for selv med heele Menigheden at være fri for Udgift til Kirke, Præst og Betientere“, og han foreslaar derfor, at Gesandten skal føre Tilsyn med, at Halvdelen af Kontingentet benyttes til Reparation og Afbetaling af Gælden. Da Forstanderne „ikke har villet skionne paa den kgl. Forsorg og saa milde Intention til deres Lettelse“, ved at hjælpe dem til Præster til ringere Løn, „men meere seet paa at faae Een af deres Slægt og Svogerskab befordret paa D. K. M's. Omkostning, saa tilstaaer uden Tvivl D. K. M. dem aldeeles deres Privilegier og rett til at kalde Præst“, hvad Biskoppen siger med et Suk og med Henvisning til, at de første Præster i London var lærde og kendte Mænd, men den nuværende derimod kun en Degn. Men, tilføjer han, „allermest maae jeg allerund'. forestille, at den Dristighed de ved sidste Vocation har tiltaget sig maae blive dem aldeeles og platt forbudt — nemlig, at da Sal. Bornemann fik i Sinde at rejse herover til Kiøbenhavn, da ikke alleeneste kaldte de nu værende Præst til Adjunctum men endogsaa Bornemann, før sin Afreise, uden Tilladelse og Forespørgsel ordinerede ham til Præst, for hvilket B. da hand hid kom, skulde været tiltalt for Retten men fandt Møjen til at Sagen blev dæmpet“. Derfor foreslaas, at Udnævnelsen af de af Menigheden kaldte Præster skal konfirmeres af Kongen efter Prøve og Eksamen i København.

Til det 4' Punkt i Forstandernes Bønskrift bemærker Hersleb: „Det vil vel sige: At Kirken vel skal hedde D. M's. Kirke men ikkun til at bygge den, underholde den, lønne Betienterne, betale dens Gield, skaffe til naar der fattes, befordre Præsterne til andre Kald; men ikke til at

giøre nogen disposition — — —. Saa har de gandske Rett til at kalde den den eeneste Kirke D. K. M. har i fremmede Lande, men de skulde og sige, at det er den eeneste Kirke i heele Verden, hvor Menigheden selv ikke contribueringer, enten til Kirken, dens Vedligeholdelse, Præst eller Betientere men altsammen contribueringes dertil af et andet Rige“. Han foreslaar derfor, at Gesandten gives et Tilsyn med Kirkens Styrelse.

Kancellie Kollegiet indstillede derefter til Kongen i Overensstemmelse med Biskoppens Erklæring, og den 6' Juni 1740 udgik fra Rendsborg Kongens Reskript til Geheimeraad Stiftsbefalingsmand Nicolaus Baron af Gersdorff og Biskop Mag. Peder Hersleb, og Dagen efter en kgl. Resolution gaaende ud paa:

„1' mo) At det aarlige Tillæg til den danske Lutherske Kirke i London af hver Kirke i Danmark og Norge altid maa continuere.

2' do) At Forstanderne og Menigheden efter de af Kong Wilhelm og Dronning Maria udi Engelland udgivne Privilegier selv maa kalde Præster, paa hans Kgl. Maj'ts allernaadigste Confirmation, og ellers andre ved Kirken behøvende Personer, dog at den Person, som af dennem bliver kaldet til Præst, i Kiøbenhavn bliver examineret og ordineret.

3' tio) At Biskopen i Sielland skal remittere det Contingent af Kirkerne i Danmark og Norge, ligesom det af Stifterne indkommer, og at hand, imod Forstandernes eller deres Fuldmægtigs Quitering, maa holdes angerløs,

og 4' to), at den danske Lutherske Kirkes Sager i London maa styres og regieres af dens Præst og Forstandere, dog saaledes, at Envoyeen skal have Frihed at informere sig om alt hvis Kirken vedkommer, og de være pligtige, at give hannem underretning om alting, saasom det er Hand Maj'ts allernaadigste Villie, at hand skal være Kirkens Patron, og at det angaaende Regnskabet, som af Kirkeforstanderne aflægges, maa være nok til Stiftsbefalingsmandens og Biskopens præcaution, naar de seer samtlige Consistorialium Hænder paa Indtægt og Udgift, som de exacte skal forfatte og saaledes indrette, at aarlig afdrages noget til Kirkens forrige Gields Afbetaling, hvorfor Kirke-Forstanderne skal være forbundne for Envoyeen at give tilkiende, hvormeget aarligen afdrages, hvilket ogsaa skal bevises at være skeet“.

Saaledes opnaaede Forstanderne alt hvad de ønskede. Det fornyede Paalæg om nøjagtig Regnskabsaflæggelse og Paalæget om aarlig Afdrag af Gælden blev ligesaa lidt overholdt som tidligere, og Gesandten synes ikke at have gjort noget Forsøg paa at faa Orden paa Kirkens Sager.

VII. KAPITEL.

Collett og Pohlman dør. Claus Heide og Jens Pedersen. Christian VII besøger Kirken. Kirkens Arkiv brændes. Ernst og Georg Wolff. Pastor Alexander Holm. Kirkens Forfatning bekræftes 7. Juni 1780.

Den dansk-norske Koloni i London havde nu fået indrettet sig trygt og bekvemt. Kirken underholdtes af Hjemlandene og Skipperne. Paa Wellclose Square boede den rige John Collett, som til sin Medhjælper havde den norsk-fødte*) Claus Heide; nær ham paa den ene Side boede hans Svoger, den gamle General Borgaard; paa den anden Side boede hans Ven Købmand Herman Pohlman, som i sin Forretning havde som Medhjælper Jens Pedersen; og endelig Hans Grønberg. De andre Forstandere var døde, man valgte ingen i deres Sted, ja man holdt i flere Aar intet Møde i Konsistorium. I 1745 blev Søren Poulsen angreben af Hemiplexie, hvoraf han døde i April 1748. Under hans Sygdom forrettede den svenske Præst, Hr. Biørk, Altertjenesten, og Degnen, Albert Michelsen, prædikede, efter 1746 assisteret af Student Andreas Bertelsen.**). Efter Poulsen valgte man Albert Michelsen til Præst, efter at han i 22 Aar havde været „Degn og Aftensangs Prædikant“. Kirkens to tilbageblevne Forstandere, Collett og Pohlman, tillige med 6 Medlemmer af Menigheden, mellem hvilke var Claus Heide og Jens Pedersen, sendte i Maj 1748 et Bønskrift til Kong Frederik V og bad ham bekræfte deres Præstevalg, som var sket i Følge det engelske Privilegium fra William og Mary, samt bad om, at Kongen som sine Forgængere vilde give de sædvanlige aarlige Tillæg til Kirke og Præst. Der fulgte en Skrivelse med fra Gesandten, Baron Sohlenthal, som meddelte Kongen, at det var den gamle Borgaard, „General von der Infanterie und Artillerie“ og John Collett, der havde foreslaaet deres Svoger, Michelsen,

*) Alf Collett. Familien Collett, Side 22.

**) Forfatter til den første i Danmark udkomne engelske Ordbog. Se P. W. Becker. Historiske Afhandlinger. 2. Del. Kbhvn. 1875. Side 46.

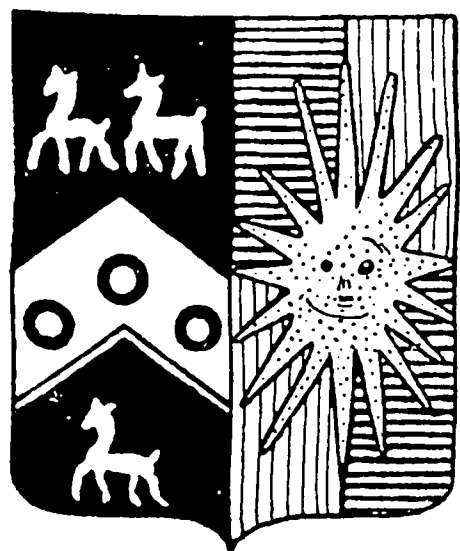
hvilket Valg hele Menigheden havde tiltraadt; Sohlenthal mente, han var saa god som nogen. Inden Kongen svarede paa dette Bønskrift, forhørte han sig hos Sjællands Stiftsbefalingsmand og Biskop, under hvem Kirken sorterede. Geheimeraad Baron af Gersdorff og Biskop Hersleb benyttede da Lejligheden til at beklage sig over, at de i Reskriptet af 1740 fordrede Regnskaber og Optegnelser om Gældens Afbetaling ikke i 8 Aar var indsendte, men det gøres paa en saadan Maade, at man kan forstaa, at de nu har opgivet at faa Kirkebestyrelsen i London til at rette sig efter de til dens eget Bedste foreskrevne Bestemmelser. Ved Reskript af 26. Juli 1748, udstedt paa Fredensborg, bekræftede Kongen Albert Michelsens Præstevalg og bestemte, at Kontingentet skulde vedblive, men forlangte samtidigt, at der aarlig skulde indsendes Regnskab, hvorom der samme Dag udfærdigedes en kgl. Skrivelse til Gesandten, Sohlenthal. Man forhastede sig dog ikke i London, thi nu havde man tilstrækkelig Erfaring for, at man nok fik Pengene ogsaa uden at opfylde sine Forpligtelser. Man holdt ganske vist et Konsistorium i Marts 1749, hvor man bevilgede Hr. Biørk for $2\frac{1}{2}$ Aars Assistance ved Kirken 200 Rdlr., nemlig et Aars Bidrag fra Københavns Kirker til Præstens Løn, men først i August 1749 fik man Regnskaberne for 1739-49 forelagt Gesandten, som derefter indsendte dem til Biskop Hersleb. Det fremgaar af disse, at Kirken endnu skyldte Collett over £ 200.

I 1751 begravedes den gamle General Borgaard i Kirken, og Aaret efter blev Gesandten, Excellence Baron af Sohlenthal, Ridder af Elefanten, som døde den 28. Januar 1752, 69 Aar gammel, begravet samme Sted i en muret Begravelse.

I Dec. 1754 døde Forstander Herman Pohlman efter i 20 Aar at have været Enkemand, og blev begravet i Kirken. Han var den mest velstaaende af Forstanderne næst efter Collett og var dennes gode Ven. Pohlman testamenterede*) Collett £ 200 og sin Halvpart af en Karet med et Par Heste og Seletøj, som de havde været fælles om. Til hver af General Borgaards to ugifte Døttre skænkede han £ 100, til Præsten Michelsen £ 250. Sin Fuldmægtig i Forretningen Jens Pedersen, som boede hos ham, testamenterede han £ 1000 tillige med sit Hus, Bohave, Sølvtoj o. s. v. Hans Brødre og Søstre i Kristiania fik Resten af hans Formue til lige Deling, dog for hver af dem med Fradrag af hvad de skyldte ham ved hans Død. Efter Datidens Skik paalagde han Eksekutorerne Jens Pedersen og Albert Michelsen at give ud af Boet Ringe til Værdi af en Guinea hver til hans Slægtninge og Venner i London og til Medlemmer af hans to Klubber i „Caveat“, et Værtshus i Finch Lane, Cornhill. Jens Pedersen fortsatte Forretningen efter Pohlman og blev boende i Huset, men handlede i sit eget Navn.

*) Principal Probate Register, Pinfold fol. 338.

I Januar 1759 døde den rige Forstander John Collett barnløs og efterlod sig en Formue paa £ 100,000. *) Han testamenterede **) betydelige Summer til Slægt og Venner ialt omtrent £ 50,000. Resten af sin Formue gav han til sin Fuldmægtig Claus Heide, efter at denne forlods havde faaet £ 3000. Heide og Albert Michelsen udnævnte han til Eksekutorer. Collett gav sin afdøde Broder Peters Søn James, £ 8000, medens Peters andre Børn fik £ 18,000 til Deling. Hans Broder James's Børn fik £ 6000 og hans Svoger Anthony Müllers Børn i Kristiania fik £ 5000. Hans Søster Mary, Enke efter Peter Resen i Kristiania, fik £ 3000 og en anden Søster Sarah, Enke efter Lawrence Angell i Trondhjem, £ 1000. Hans Nevø James Collett havde som Kompagnon i sin Forretning en Slægtning Morten Louth [Leuch] som fik £ 1000.

Collett. Michelsen.

Collett glemte i sit Testamente ikke sine Svogre i London og deres Børn. Præsten Michelsen fik £ 1000, afdøde Major Michelsens Enke Anne £ 300, Oberstløjtnant Borgaard Michelsen £ 100, General Borgaards Datter Mary Pattison £ 600, hendes to ugifte Søstre hver £ 500. Han betænkte forskellige, der havde staaet eller stod i hans Tjeneste, mellem dem Kaa (Koe), som boede hos ham; forskellige engelske Tømmerhandlere; gav det hæderværdige Tømmerlaug (worshipful Company of Carpenters) £ 100 til ti fattige Mænd i Godalming. Til Forstan-

derne for den danske Kirke i Wellclose Square gav han £ 200 og eftergav dem enhver Fordring han maatte have paa Kirken. Efter at have bestemt, at der skulde gives Guinea Ringe til alle Arvinger og alle Medlemmer af de Klubber, han selv var Medlem af, samt Sørgetøj til alle hans Tjenestefolk, udtalte han det Ønske, at hans Begravelse maatte blive sømmelig hellere end pragtfuld og at den maatte foregaa ved Dagens Lys for ikke at volde hans Venner for megen Besvær. Det almindelige var paa den Tid, at Begravelser foregik om Natten ved Fakkelskin og under Udfoldelse af ganske urimelig Pomp og Traktement.

I Følge Lysons ***) var der paa Collets, eller muligvis paa hans i 1740 afdøde Hustru, Ambrosia Michelsens, Gravsten et Vaaben repræsenterende Familierne Collett og Michelsen. Michelsens Vaaben er ganske sikkert lavet for Tilfældet, to røde og to blaa Felter med en straalende Sol i Midten. Solen er en heraldisk Spøg, paa engelsk. Solen er sun, der udtales omtrent som son, der betyder Søn, eller i sammensat Navn -sen; en Sol i Midten er derfor: middle sun, Mitchelson,

*) Alf Collett, Familien Collett, Side 22. Note.

**) Principal Probate Register. Arran. fol. 9.

***) Lysons. 1. c. 2. Vol. Part III. Side 427.

Michelsen. Colletts Vaaben er derimod af større Værdi og Alder. Det ligner meget det Vaaben, som førtes af en berømt engelsk Slægt, hvortil bl. a. hørte Dr. John Colet, Dean ved St. Paul's Domkirke og Stifter af St. Paul's School.*) Der er dog den Forskel, at i Dean Colets Vaaben er Sparren takket medens den i John Colletts Vaaben har en lige Rand. Vaabnet med ligerandet Sparre benyttedes af James Collett, da han drog til Norge. Der er en Sandsynlighed for, at James Collett er beslægtet med den ældre Colet eller Collett Familie i England, men noget Bevis derfor, og dermed for Slægtens Ret til at føre Vaabnet med den gamle Devise: Cole deum, kan ikke føres. Ved en heraldisk retslig Undersøgelse i London i 1663 gjorde to forskellige Familier Krav paa at føre Colet's Vaaben, men Retten anerkendte intet af disse Krav.

Med Collett døde den sidste af de seks Forstandere, som Søren Poulsen fik valgt i 1725; ingen var valgt til at træde i deres Sted og efter Colletts Død var der derfor ingen Forstandere mere. „Nu bleve Claus Heide og Jens Pedersen Kirkens Forstandere“, skriver Wolff,**) men hvorledes de blev det og hvorfor der kun blev to, faar vi ikke at vide. Det sandsynligste er, at de to som Indehavere af de to største dansk-norske Forretninger paa Wellclose Square, Efterfølgere som Forretningsmænd efter Collett og Pohlman, simpelthen betragtedes som disses Efterfølgere ogsaa som Forstandere.

Heide lod Kirkens tarvelige Gulv af Ølands Fliser erstatte med et sort og hvidt Marmorgulv til en Bekostning af £ 100 og Jens Pedersen skænkede £ 50 „til at meublere Printzens Stol“. Orglet blev sat i Stand og forøget med nye Piber til et Beløb af £ 210. Portagepengene, som med den forøgede Skibsfart var voksede betydeligt, var i en Aarrække ikke bleven udbetalte, men i 1765 lykkedes det at faa 7 Aars Restancer betalt med £ 436, hvilket gav Kirken et Overskud, som dog Aaret efter forvandlede til et ret betydeligt Underskud paa Grund af en større Reparation. I den følgende Tid kom Portagepengene regelmæssigt ind og disse sammen med Skippernes Gaver og Bidragene fra Hjemlandenes Kirker bragte Kirken paa Fode i finansiell Henseende.

I 1768 foretog den danske Konge, Christian VII, en større Udenlandsrejse. Skønt han rejste incognito som Prins af Travendahl, rejste han dog med kongelig Pragt og et stort Følge og bebyrdede Landet med store Udgifter. Han kom ogsaa til London, hvor han opholdt sig i længere Tid i Besøg hos Kong Georg den III. Han boede i St. James's Palace. Den 14. August blev Præsten med Ældste og Forstandere for den danske Menighed forestillede for Majestæten, som ved

*) Knight, Samuel. D. D. Life of Dr. John Colet. London 1724. Side 434.

St. Paul's School, nær ved Domkirken, grundlagdes i 1512, men flyttedes i 1884 til Hammersmith.

**) Wolff. l. c. Side 357.

den Lejlighed skænkede £ 500 til Menighedens Fattigkasse. Kongen overværede nogle Gange Gudstjenesten i „det af Dronning Anna til Ære for hendes Gemal Prinds Jørgen af Danmark opbyggede danske Capel“ *), hvilket maa være det lille Kapel syd for Colour Court i St. James's Palace. **) Den 25. September, som var 12. Søndag efter Trinitatis, bivaanede Kongen Gudstjenesten i Wellclose Square og bærede Claus Heide med et Besøg i hans Hus, det samme som det af John Collett beboede, No. 43. Derefter besøgte Kongen Lord Mayoren, med hvem han synes at have staaet paa en meget venskabelig Fod. Den 10. Oktober vedtoges det i London Citys Raad at tilbyde Kongen at blive Æresborger i London, ***) hvilket Kongen allernaadigst modtog, men da han som en uafhængig Fyrste ikke kunde aflægge den Troskabsed, som var nødvendig for at faa Borgerskab, nøjedes man med at give ham den Resolution, der tilbyder Borgerskabet, smukt udarbejdet med heraldiske Prydelser og indesluttet i et Guldskrin til en Værdi af 200 Guineer. Da Skrinet ikke kunde blive færdigt, mens Kongen var i London, blev det senere overrakt til Gesandten, Baron Dieden von Fürstenstein, og af ham sendt til Kongen. Samtidig blev Kongen optaget i Guldsmedenes Laug, hvilket ikke krævede nogen Troskabsed; Resolutionen herom, i et Guldskrin til en Værdi af 150 Guineer, blev ligeledes sendt over.

Christian VII er den sidste regerende Fyrste, hvem London City har tilbudt Borgerskab, men det beror sikkert paa en Fejltagelse, naar man deraf har sluttet, at han var den første, der gjorde Lord Mayoren opmærksom paa, at en Konge ikke kunde aflægge Troskabseden. Ingen regerende Fyrste er indskrevet som Borger i London, fordi ingen har aflagt den fornødne Ed; men Borgerskabet er tilbudt tidligere Konger, deriblandt den danske Konge Christian IV, og de har taget imod Æren. Men senere end ved Christian VII's Besøg er denne Form ikke benyttet overfor nogen regerende Fyrste. Da efter Slaget ved Waterloo Kejseren af Rusland og Kongen af Prøjsen besøgte den engelske Konge, vaterede London City dem en Lykønskingsadresse. En saadan eller en Velkomstadresse er senere overrakt en Række regerende Fyrster, derimellem de danske Konger Christian IX, Frederik VIII og Christian X. Derimod tilbød London i 1857 Prins Frederik Wilhelm af Prøjsen Borgerskab, hvilket han modtog, dog ligeledes uden at aflægge Eden og derfor uden virkelig at faa Borgerskab. Det var en engelsk Prins, den senere Kong Georg IV, der som Prins Regent i 1811 rent ud, om end yderst høfligt, afslog det af City tilbudte Borgerskab, som han fandt uforeneligt med sin Stilling.

I Juni eller Juli 1770 døde Albert Michelsen. Han skyldte maaske

*) C. Olsen. Kong Chr. VII's udenlandske Rejse i 1768. Randers 1837.

**) Se Side 8.

***) London's Roll of Fame. London 1884.

sine formaaende Slægtninge mere end sine egne Evner, at han trods den megen Modstand fra Biskop Hersleb blev Præst ved Kirken, og han har neppe haft den akademiske Dannelse, man ventede at finde hos en Præst, men han tilfredsstillede Menigheden, hvis fleste Medlemmer var ret jævne Folk, ligesom han kunde glæde sig ved de rige Købmænds Venskab og Tillid. Han var ugift og testamenterede*) en Del Penge til sine Slægtninge og til velgørende Stiftelser, saaledes £ 100 til hver af følgende: til General Borgaards Døtre Mary Pattison og Elisabeth Parry (den ugifte Catherine maa være død den Gang); til sin Broder Major George Michelsens Enke Anne; til hendes tre Døtre, Anne, Catherine og Mary; til London Hospital (grundlagt 1740); til Raine's Charity,**) og til Magdalene Hjemmet.***) Samme Beløb skænkede han til Kirken i Wellclose. Til Aftensangsprædikanten, Degnen Otto Christian Werkman, gav han £ 50, et mindre Beløb til Kirkebetjent Knud Norman, og til Organisten, Bælgetræderen og Rengøringsmanden, £ 5 til hver. Resten af sin Formue testamenterede han til Claus Heide, hvem han indsatte som sin eneste Eksekutor. Testamentet var oprettet og underskrevet den 22. Maj 1770 i Overværelse af følgende Vidner, John Koe, Great Ayliffe (Alie) Str., St. Mary, Whitechapel, og Poul Weideman, Wellclose Square, St. George's.

Degnen Werkman (Wolff kalder ham Wichman og Claus Heide, som i 1768 testamenterede ham £ 100 kalder ham „Rev. Hr. Wightman“) havde ventet at blive forfremmet til Præst efter den senere Tids Sædvane ved Kirken, men Forstanderne henvendte sig i Stedet for til Etatsraad Bernt Anker†) i Kristiania og bad ham at udse en værdig Mand, som

*) Principal Probate Register, Jenner fol. 272.

**) Henry Raine (1679-1738) en rig Brygger i Wapping, grundede i 1719 „the Raine's Foundation“ paa hvis Bekostning der byggedes Skoler, hvor fattige Dreng og Piger undervistes, „indtil de kunde sørge for sig selv og blive nyttige Medlemmer af Samfundet.“ Den første Skole byggedes nær Old Gravel Lane. Disse Skoler findes endnu og gør megen Gavn.

***) Et Magdalene Hjem aabnedes i Prescott Street, Goodman's Field, nær Wellclose Square, i 1758. Det var det første i sin Slags i al Fald i England. Der var et Kapel i Forbindelse dermed, hvor en meget bekendt og veltalende Præst, William Dodd, var ansat. Kapellet kom ved hans Taler paa Moden, den højeste Adel med Damer kom for at høre William Dodd og hans veltalende Prædikener „i den franske Stil“ rørte de fortabte Faar i Forsamlingen, skrev Horace Walpole, og det ingenlunde alene dem der boede i Hjemmet, til Taarer. Senere flyttede Dodd til Bloomsbury, kom i Vanskeligheder, skrev en tidligere Elev, Lord Chesterfield's, Navn paa en Forskrivning paa £ 4200, og blev trods en ivrig og meget udbredt Agitation for at faa ham benaadet, hængt i 1777 i Tyburn. (Wm. Dodd. D. L. L., An accoutnt of the Magdalen Hospital, 5 Udg. London. 1776.)

†) Bernt Anker (1746-1805) var Søn af Justitsraad Christian Ancher og Karen Elieson, Datter af en rig Kristiania Købmand. Efter Faderens Død drev han (1767-83) Forretningen i Moderens Navn. Der blev da skiftet mellem de fire Brødre; Bernt, den næstældste, fik Mosse Jernværk, hvor han støbte Kanoner, og drev desuden en stor Trælasthandel med Leverance bl. a. til den engelske Marine. Han sendte aarlig 170 Ladrin-

maatte være ordineret, saa han uden Ophold kunde modtage Embedet. Saaledes fik Kirken atter en præsteuddannet Mand, men Degnen blev saa misfornøjet over den Tilsidesættelse, at han rejste til Danmark. Den norske Præst, H. C. Roede, som havde været Kapellan i Modum, blev valgt og hans Valg bekræftet af Kongen i April 1771. Han var afholdt i Menigheden men døde allerede i Oktober 1773. I Vakancen indtil Roede kom og ligeledes efter hans Død besørgede den svenske Præst, Aron Mathesius, Embedets Forretninger.

Den danske Konsul i London, Etatsraad Passow,*) mente, det vilde være praktisk efter Roede at faa ansat en Præst, som kunde prædike Tysk hveranden Søndag, da Gesandtskabet, baade Herrer og Tjenere, hyppigt ikke kunde forstaa Dansk og da den danske Konge havde mange tysktalende Undersaatter. Han haabede ogsaa, at man derved kunde forøge Menigheden ved at trække tyske Lutheranere til den. Han indsendte i November 1773 et Forslag til Statsminister Grev Bernstorff, som lod forespørge hos Menigheden, hvor Forslaget dog ikke fandt Anklang. Derimod mente Forstanderne, at det vilde gavne Menigheden langt mere, om Præsten kunde prædike paa Engelsk, da adskillige baade Danske og Tyske, efter længere Tids Ophold i London og særlig, om de giftede sig med Engelske, forlod den danske Kirke for at slutte sig til den engelske Kirke. Gennem Legationssekretær Hannecken svarede Forstanderne, at de ikke ønskede en tysktalende Præst, hvad de endog fandt vilde stride mod deres Privilegier, dem de altid holdt saa strengt paa, hvorfor Kancelliet ganske overlod det til Menigheden selv at kalde hvem de ønskede. Efter fornyet Henvendelse til Etatsraad Anker fik de anvist en anden Kapellan i Norge, Hans Hammond, som dog allerede Aaret efter tog tilbage til Norge, hvor han havde faaet Kald.**)

Claus Heide var en virksom Mand og forvaltede Kirkens Sager vel. Skønt han i 1772 havde maattet anvende over £ 400 paa Kirkens Reparation, var der en ret betydelig Balance i Behold i Kassen, hvilket dog ikke forhindrede Heide fra i 1773 at rette en Henvendelse til Gesandten, Baron Dieden, for at formaa denne til paa Grund af Kirkens betænkelige

ger Trælast fra Norge og havde 40 Skibe i Søen, ja udrustede i 1792 et Skib til Ostindien. Han blev i 1773 gift med Matthia Collett, Datter af Peter C., Broder til den rige Forstander C. i London. Hun var da Enke efter Morten Leuch. Bernt Anker var den rigeste Mand i Norge, fremragende dygtig og meget indflydelsesrig, ogsaa meget forfænelig. Han var Kammerherre, Konferentsraad og Ridder af Dannebrog. (Bricka. Dansk Biogr. Leksikon).

*) Etatsraad Christian Albrecht von Passow var Konsul fra 1764 til 1777. Hans Forgænger var Henry Muylmann, 1760-64.

**) Hammond, som skal nedstamme fra en af den engelske Konge Karl I' Dominere, var ivrig Republikaner og glædede sig over Englændernes Nederlag i den nordamerikanske Frihedskrig (P. W. Becker, Historiske Afhandlinger. 2. Del. Kbhvn. 1875. Side 41, og der anførte Kilder).

Tilstand at udvirke, at Bidragene fra Rigernes Kirker maatte indgaa noget regelmæssigere, og at de maatte blive betydelig forhøjede, nemlig fra 2 Mk. til 6 Mk. for hver Kirke. Gesandten indsendte Andragendet, som han anbefalede, men Biskoppen, den lærde Ludvig Harboe,*) der var fulgt efter sin Svigerfader Hersleb, og hvis Mening blev æsket af Kancelliet, forklarede, at det var meget vanskeligt at faa Bidragene ind fra Stifterne; han skulde sende til London snarest mulig, hvad han havde; men han fandt det ikke tilraadeligt at paalægge Kirkerne større Byrder. Derimod foreslog han, at man skulde forunde Kirken i London en Kollekt i begge Rigerne. Claus Heide var dog ikke tilfreds dermed men sendte Gesandten en Oversigt over Kirkens Regnskab, som neppe vilde have tilfredsstillet den forrige Biskop. Regnskabet angiver „de visse Indtægter i Fredstider“ til £ 145, „den faste Udgift“ til £ 205, men de første er udelukkende Bidragene fra Rigernes Kirker; de „uvisse Indtægter dependerende af Freds-Roelighed og ubehindret Skibs-Fart“ er: Portage £ 33, Redernes og Skippernes Gaver £ 75 og Kirkebøssen £ 17, hvilket sidste Beløb er den bosatte Menigheds beskedne Bidrag. Da Regnskabet med disse „uvisse“ Indtægter viser et betydeligt Overskud, bad Heide Gesandten om ikke at ulejlige sig mere. Dog synes det, at denne paa ny har bedt Regeringen om Hjælp til Kirken og faaet den Besked, at det maatte blive ved Biskoppens Erklæring, og at Kancelliet var villig til, om det maatte forlanges, at ansøge hos Kongen om en Kollekt. Da Erfaringen havde vist, at disse Kollektter ikke indbragte meget, og man maaske ogsaa fandt det mindre heldigt at trænge paa, da Kirkens Stilling forbedredes fra Dag til Dag, lod Heide derefter videre Ansøgning falde. Som et yderligere Bevis paa Heides Interesse og Iver for Kirken kan nævnes, at da den blev sat i Skat for £ 11.5.0 om Aaret under en ny Brolægningslov for London, nægtede Heide at betale og blev derfor i Novbr. 1773 stævnet men forsvarede sin Vægring saa vel

Biskop Harboe.

*) Ludvig Hansen Harboe (1690-1783) ægtede 1748 Frederikke Hersleb, blev samme Aar adjungeret Sjællands Biskop, blev Biskop 1757. (Wiberg II. Side 105).

ved Hjælp af en Advokat, at man foreløbig frafaldt sin Fordring. Fra 1782 maatte Kirken dog betale denne Skat, som imidlertid blev nedsat til £ 6.6.0 aarlig.

Den 22. Maj 1774 døde Claus Heide. I sit Testamente,*) skrevet 1768, havde han tiltænkt Albert Michelsen £ 1000 og alt sit Bohave, Sølvtoj, Bøger, m. m. hvilket viser, hvormeget han skattede ham, hvem han imidlertid overlevede. Han testamenterede Kirken i Wellclose £ 200, London Hospital £ 100, sin Fuldmægtig Poul Weideman £ 1000, sin Ven Jens Pedersen £ 100 og sin Vogn med et Par Heste, George Wolffs ældste Søn £ 100, o. s. v. Resten af sin Formue delte han mellem sin Slægtning John Koe, der fik de 3 Fjerdedele, og Poul Weideman, og disse var Eksekutorer i Boet. Weideman boede paa Nordsiden af Wellclose Square, øst for Shorter Str.**)

Efter Heides Død viste det sig ret, hvor uheldigt det er, naar en enkelt Mand er eneraadende i Kirkens Styrelse, om han saa er aldrig saa dygtig og samvittighedsfuld. Jens Pedersen, hans eneste Medforstander, havde mistet Interessen for den danske Kirke og sluttet sig til den engelske Kirke paa det Sted, hvor han boede. Han var vistnok flyttet fra Wellclose Square, hvor han under eget Navn havde fortsat Pohlmanns Forretning og hvor han boede i det samme Hus i al Fald indtil 1769.***) Det er rimeligvis ham, der i 1782 gav £ 200 i 3% Obligationer for at der hvert Aars 1. August for Renterne skulde uddeles Brød og Kød til de Fattige i Sognet, St. George's-in-the-East, hvis Sognkirke ligger lidt øst for Wellclose Square.***)

Snart efter Heides Død rejste Pastor Hammond til Norge og der var derefter ingen tilbage med Kendskab til Kirkens Sager.

Koe og Weideman „ansaae sig nu berettigede til at være Kirkens Forstandere, da ingen, efter at Protokollen og Kirkens Bøger havde været i Heides Bevaring over 70 Aar, vidste det mindste om dens Huusholdning eller Regnskab“.†) Under Koe's og Weidemans Ledelse gik det hurtigt tilbage med det tidligere højtansete Firma Heide & Co., og deres Ledelse var ogsaa meget uheldig for Kirken, idet det meste af dens Arkiv brændtes i 1774. Wolff skriver i Slutningen af Bogen, at det var den magelige Weideman, der „uden Vedkommendes Vidende“ brændte Arkivet sammen med Boets øvrige Papirer. Men i Fortalen til samme Bog††) er det John Koe, der faar Skyld for „den ligesaa ulykkelige som strafværdige Beslutning de andre Kirkens Forstandere (?) uafvidende, at brænde Boets Papirer, Regnskaber og Dokumenter“. Det eneste, der reddedes, var, efter

*) Principal Probate Register. Bargrave fol. 231.

**) Stepney Arkivs Skattebøger.

***) Lysons. I. c. 2 Vol. Side 436.

†) Wolff. I. c. Side 387. De 70 Aar er formodentlig en Trykfejl, i al Fald en Fejl.

††) Wolff. I. c. Side 388 og Side XI.

Det kgl. Patent af 4' Maj 1695.

Det store kgl. Segl vedhængende Patentet.

samme Kilde, „den saakaldte Protocol og Ministerialbog“, og Maaden, de reddedes paa, var den, at de „af en Hændelse var paa den Tid hos min Broder, den nuværende Consul Hr. George Wolff“. Det var dog ikke det eneste, der reddedes, thi endnu den Dag i Dag findes der, som alt tidligere nævnt, af det gamle Arkiv bevaret 4 Pergamenter, nemlig det latinske kgl. Privilegium, Skødet paa Grunden, og Butchers Overdragelse af denne til Lionfeldt, det sidste endog i begge Exemplarer. Disse Dokumenter findes tilmed aftrykte i Wolffs Bog, hvor det ses, at Privilegiet var i Georg Wolffs Varetægt i 1778, medens Skødet er optrykt efter en Genpart, som blev taget i 1792. Det synes ogsaa mere end tvivlsomt, om Georg Wolff i Weidemans Levetid var i Besiddelse af de nævnte to Kirkebøger, da den daværende Præst opgiver, at han fandt disse Bøger tillige med Skødet i Weidemans Dødsbo. Desværre er Kirkens Protokol og Ministerialbog senere forsvundet, men forinden blev de af Ernst Wolff benyttede til hans Bog: „Samlinger til Historien af den Danske og Norske evangelisk-lutherske Kirke i London“, som udkom i København 1802, en Bog, der trods sine Unøjagtigheder har faaet betydelig Værdi, fordi den indeholder mange Oplysninger, som nu ikke kan findes andetsteds. *) Det er beklageligt, at Wolff ikke førte sin Skildring videre end til Arkivets Brand. Alt, hvad der findes i Kirkens Arkiv fra de næste 80 Aar, er en Regnskabsbog paa-begyndt i Marts 1779 og ført til ind i Trediveerne.

I 1777 afløstes Baron Dieden som Gesandt af Konferentsraad Dreyer.

(Christopher Vilhelm D. 1737—1810). Denne var, i Modsætning til mange af Datidens Embedsmænd og særlig Diplomater, en dansk Mand, der som

Konferentsraad Dreyer.

*) Kirkens Arkiv ejer et Exemplar af denne Bog, som har tilhørt Forstander Peter Alsing. Guildhall Bibliotek i London købte i 1906 et Exemplar, som har tilhørt Georg Wolffs Datter, Inger Marie, og senere Etatsraad Jens Wolff.

Søn af en Købmand følte sig knyttet til den Befolkning, for hvilken han virkede, og ikke fremmed for den og hævet over den saaledes som de fleste af de tyske Adelige. Han beskrives som en smuk og belevn Mand, vindende ved sin Aabenhed og Ærlighed og derhos en praktisk Embedsmand. Han var Gesandt i London fra 1777 til 1784, da han flyttedes til Madrid. Samtidig var Oberst Peter Anker Konsul, idet han 1777 fulgte efter von Passow; han blev senere Generalkonsul og virkede som saadan til 1786. Den Mand i den dansk-norske Koloni i London, som den Gang havde den største Indflydelse og som vel er en af

Nr. 20 og 21 Wellclose Square.

de betydeligste Mænd Kolonien nogensinde har talt mellem sine Medlemmer, var Georg Wolff. Han var født i Kristiania 1736, Søn af Franz Christopher W. (1660—1740) og hans Hustru Inger Frederiksdatter Bruun (1711—1759).*) I en Alder af 23 Aar finder vi ham i London som Handelsbetjent hos Købmand Jens Pedersen paa Wellclose Square; Aaret efter ægtede han den 18-aarige Elisabeth Gorham, f. 14. Jan. 1742, af en anset engelsk Slægt. I 1766 flyttede han ind i Huset Nr. 21 paa Vestsiden af Wellclose Square, og i 1767 begyndte han sammen med Broderen Ernst en selvstændig Forretning som Tømerhandler og Skibsmægler og lagde ved sin Dygtighed Grunden til den store Formue, han efterhaanden samlede sig. Samme Aar blev han natu-

*) Franz Christopher var muligvis en Sønnesøn af den bekendte Forfatter og Boghandler Jens Lauritzen Wolff (1584—c. 1660), som bl. a. forfattede og udgav Beskrivelser af Norge og Danmark.

raliseret*), og hans Søn Jens W. fødtes, som blev ligesaa fremragende en Mand som Faderen. I 1782 tog Georg W. ogsaa Nabohuset Nr. 20, og han beboede disse to Huse til ind i Halvfemserne**). Husenes ydre Udstyrelse har tildels Præg fra ham, og der gaar endnu Sagn i Egnen om den danske Konsul eller „Ambassadør“, som boede der. Georg W. udnævntes til Konsul den 14. Febr. 1787. Han var det foregaaende Aar

Basrelieffer fra Konsul Wolffs Hus.

bleven midlertidig ansat af Anker, som rejste fra London. Paa Husenes Façader er anbragt to smukke Basrelieffer forestillende Landbrug og Kunst, og der er lagt fortløbende arkitektoniske Baand, der gør de to Huse til en Enhed. Den nederste Etage er ødelagt i Tidernes Løb, bl. a. da Husene en Tid benyttedes til Brandstation. Basreliefferne bærer Indskriften: Coade. Lambeth. 1790, og stammer fra et bekendt Firma, som i 1760 opfandt en kunstig Stenmasse, der ved Brænding blev meget holdbar og benyttedes som en billig Erstatning for Stenhuggerarbejde.***) Fabrikken arbejdede

*) Ved Parlamentslov 7 Georg III. Nr. 170, sammen med ovennævnte John Koe, Søn af Jacob Koe og hans Hustru Karen.

**) Skattebøgerne mangler for nogle Aar. I 1796 var W. flyttet. Jeg har gennemgaaet Skøderne paa Ejendommene fra 1725 til 1815, men de mangler for de Aar W. boede der, saa det kan ikke ses, om han ejede eller lejede Husene. Det første er det rimeligste.

***) Jewitt, Llewellynn. F. S. A. Ceramic Art in Gr. Britain, London 1878. 1 Vol. Side 138.

i en lang Aarrække, og John Bacon, Flaxman, Banks, Rossi og Panzetta arbejdede for Coade. I en Fortegnelse i Guildhall Bibliotek over de fra Coade udgaaede Værker nævnes Basreliefferne paa Wellclose Square.*) Om Georg Wolff boede i disse Huse til Halvfemserne eller mod Slutningen kun benyttede dem til Kontorer for sin stadig voksende Forretning, og hvor Forretningslokalerne derefter fandtes, vides ikke, men han flyttede selv til Balham, hvor han beboede et stort, rigt udstyret Hus, som bar det beskedne Navn, Balham Cottage, og var et Samlingssted for Familien i en lang Aarrække. Det var den Gang langt udenfor London, og til Landstedet hørte baade Mejeri og Bryghus. Hans ældste Datter Elisabeth blev gift med John Dorville, som havde sit Landsted, Ravenscourt Park, i Hammersmith.***) Dorville blev optaget i Firmaet, som i 1783 tog Navnet Wolffs & Dorville. Samme Aar skænkede Georg Wolff 500 Rdlr. til Opfostringshuset i Kristiania. I 1805 gav han £ 2000 til den norske Krigsskole, en for den Tid meget betydelig Sum.***)) Han viste ogsaa sin Gavnildhed overfor engelske Institutioner og var saaledes Governor (o: stor Bidragyder) til London Hospital.†) Til Kirken paa Wellclose Square skænkede han en ny Altertavle. Billedet fra 1696, forestillende den hellige Nadver, blev fjernet, og et større, smukt Billede af Kristus i Gethsemane indsat i dets Sted. Desværre vides det ikke, naar eller af hvem det er malet; det bærer stærkt Præg af den engelske Skole i Slutningen af det 18de Aarhundrede og er et dygtigt Arbejde. Det er bevaret og anbragt i den lille, danske Kirke i Poplar.

En to Aar ældre Broder, den tidligere nævnte Ernst Frederik W., ligeledes født i Kristiania, kom ogsaa til London og var Medindehaver af Handelshuset. Han synes i 1778 at have boet i Neptune Str. ved Wellclose Square (se Side 51).††) I 1779 udgav han i London en dansk-engelsk Ordbog og senere en Haandbog i Trælasthandel kaldet „Den norske Lastdrager“, som udkom i mindst 4 Oplag. 4de Oplag udkom i London, og den udkom ogsaa med engelsk Tekst. Den indeholder Tabetler til Beregning af „Dobbelte og tykkere Bords Indhold fra 9 til 20 Fod“.†††) I 1802 udkom hans Bog om Kirken. Ernst W. boede en Tid lang, indtil 1806, i America Squ., Minories; muligvis var Wolffs & Dorvilles Kontorer i Halvfemserne flyttede derhen. Nr. 1 i den nærliggende John Street ejedes af Firmaet og var forbundet med Ejendom-

*) Coade's Gallery or Exhibition in Artificial Stone. Westminster Bridge Road. 1799.

**) Dorville Row og Dorville Road i Hammersmith bærer Navn efter Familien. Ravenscourt Park, 33 acres, er nu en offentlig Lystpark, og den gamle Hovedbygning bruges som offentlig Bibliotek.

***)) N. Nicolesen. Norske Stiftelser. III. Christiania. 1858. Side 10 og 161.

†) Fred. Sneedorff. l. c. Side 501.

††) Stepney Arkivs Skattebøger.

†††) Nyerup, R. Litteraturlæxicon. Kbhvn. 1820.

men i America Squ. Huset i John Street var kendt som Kroll's Hotel efter en af Kaptajnerne i Firmaets Tjeneste, som rimeligvis var Vært eller Bestyrer. Huset er endnu i Slægtens Eje, idet det tilhører Mrs. Crispe, Enke efter T. E. Crispe, K. C., en Datterdatter af Jens Wolff, af hvem, ligesom af hendes Datter, Mrs. Athelstan Moore, jeg har faaet mange værdifulde Oplysninger om Familien Wolff.

Foruden Datteren Elisabeth og Sønnen Jens havde Georg W. en Datter Martha Ann, som blev gift med Edward Poore, en Nevø af Sir John Methuen Poore, Bart. En Sønnesøns Søn af hende er den nulevende Sir Richard Poore, Bart., K. C. B., Admiral i den engelske Flaade og Kommandør af Dannebrog. Den 30. Juni 1770 døde Georg W.s Hustru, og han satte et Monument over hende i den danske Kirke.*) Han giftede sig senere med Sarah Cheesment og havde med hende en Datter Sarah Augusta, som vistnok ægtede en Rogers, M. P., en anden Datter Inger Marie, som ægtede Rev. Geo. D. Whitehead i Lincoln, og flere Børn, der døde ganske unge. Georg W.s anden Hustru døde den 15. April 1795 og blev ligeledes begravet i den danske Kirke.

Baade Georg og Ernst W. var religiøst interesserede (Brickas Meddelelse, at de to Brødre var Methodister, maa temmelig sikkert bero paa en Misforstaaelse), og de tog sig af Kirkens Affærer, hvad ogsaa fremgaar af, at Ernst W. skrev sin Bog om Kirken. Men ogsaa den nye Præst, Alexander Holm**), som i 1775 fulgte efter Hammond, viste Interesse for Kirkens Styrelse, hvad adskillige af hans Forgængere ganske synes at have forsømt. Han mødte heri en Modstand fra Weidemanns Side, som, efter Holms Fremstilling, lod ham vide, at med Styrelsen havde Præsten intet at gøre. Da Holm senere erfarede, at Kirken havde en Del Penge tilgode, som stod hos Firmaet Heide & Comp., fik han udvirket, at der for disse Penge købtes en „Actie i Banken af England“, hvilket sikkert var meget fornuftigt, da det senere gik meget tilbage med Handelshuset Heide. Efter Weidemanns Død har Holm imidlertid, ved at gennemsøge hans utvivlsomt meget uordentlige Efterladenskaber, fundet i Boet „Kirkens Skiøde-Brev, et kongl. Rescript af 1740 og en gl. Consistorii Protocoll; jeg tilmeldede den danske Envoyé Dreier dette“, skriver Præsten, „meddeelte ham en Copie af Rescriptet og af nogle gl. Regler for Kirkens Bestyrelse, begierende, at den deri fastsatte Orden maatte indføres“. Gesandten gik ind paa dette Forslag og paalagde Præsten fra Prædikestolen at bekendtgøre, at Gesandten vilde komme i Kirken den

*) Lysons, l. c., gengiver et Vaabenskjold for Wolff (en gul Ulv i grøn Grund) og Gorham, som synes at have været anbragt paa Elisabeth Gorhams Gravsten. Det lader sig ikke afgøre efter de foreliggende Oplysninger, om Elisabeth Gorham hørte til den Familie Gorham, som havde Ret til at føre det paagældende Vaabenskjold, tre gyldne Kædebolte paa Linie i rød Grund.

**) Født 14. Maj 1740. Han skrev adskilligt i „Politivennen“. (Becker. Side 41.)

George Wolff

Portræt malet af Sir Thomas Lawrence.

Der findes to Portræter af Georg Wolff, begge malede af Sir Thomas Lawrence, men de blev ikke udstillede i Royal Academy og findes ikke omtalte i Literaturen. Derfor er det umuligt at sige naar de blev malede, men der er ingen Grund til at betvivle deres Ægthed. Billederne selv viser deres Herkomst. Det ene Billede gav Wolff til sin Datter Inger Marie og det har været i Familien Whiteheads Besiddelse, indtil iaar det sidste Medlem af denne døde. Det andet gav han til sin Datter Sarah Augusta, som ægtede Edward Rogers Esq., M.P. De

Mrs. Sarah Augusta Rogers.

Portræt malet af George Dawe, R. A.

boede i Ludlow indtil Edw. Rogers arvede Stanage Park i Herefordshire, hvor Billedet nu findes. Den nuværende Ejer, C. Coltman Rogers Esq., et virksomt Medlem af Royal Agricultural Society of England, har beredvillig tilladt mig at lade det fotografere og gengive her. I samme henrivende Herresæde findes et Maleri af George Dawe, R. A. forestillende Sarah Augusta med Sønnen Edward. Baggrunden af Maleriet er en Gengivelse af et Billede hun selv havde malet af Egnen ved Ludlow.

førstkommende Søndag, ved hvilken Lejlighed der da skulde vælges Forstandere. Dette var vistnok i 1778.

Men af en eller anden Grund var der kommen en betydelig Spænding mellem Præsten paa den ene Side, som muligvis havde nogle af Menighedens Medlemmer paa sit Parti, og Wolff og hans indflydelsesrige Venner paa den anden Side. Holm har ønsket at bryde, hvad han ansaa for en Uskik, hvad det sikkert ved tidligere Lejligheder har vist sig at være, at nogle faa af de rigere Menighedsmedlemmer ganske paa egen Haand styrede Kirken og dens Midler uden mindste Tilsyn fra Menighedens eller Gesandts Side; han ønskede, at Menigheden skulde have den Indflydelse paa Præstevalg, som Reskriptet af 1740 tilsiger den, og som den havde haft fra Begyndelsen, saaledes som der staar i Artiklerne fra 1692, at „Consistoriales skal udvælge Præsten med Meenighedens Samtykke“; han mente ligeledes, at Menighedens Samtykke skulde kræves ved Valg af Konsistoriets Medlemmer, saaledes som det ogsaa var paa-budt i Artiklerne fra 1692; endelig fandt han det nødvendigt, at der foreskrevs bestemte Regler for Kirkens Formues Forvaltning, hvad Fortidens Historie noksom gav ham Medhold i. Wolff og de andre Ældste har derimod foretrukket at indskrænke Menighedens Indflydelse og forbeholde Konsistorium Magten endog udover, hvad der fra Kirkens tidligste Tid var Tilfældet. Foruden ved sine demokratiske Ideer har Præsten stødt Wolff og de andre ved sin ubeherskede Optræden og sit myndige og noget besynderlige Væsen. Gesandten, som i Begyndelsen synes at have støttet Holm i hans Bestræbelser for at faa en bedre Ordning indført, blev selv ubehagelig berørt ved hans Fremfusenhed og tog mere og mere Afstand fra ham.

Da Præsten efter Gesandts Ønske fra Prædikestolen indvarslede et Menighedsmøde for at foretage Valg af Forstandere, benyttede han Lejligheden til ligeledes at oplæse det kgl. Reskript af 1740, og troligen har han anket over, at dette Dokument, som giver Menigheden Delagtighed i Kirkens Styrelse, aldrig var bleven bekendtgjort for Menigheden, hvorved han maaske endog har beskyldt Wolff og hans Venner for at ville forholde Menigheden dens Ret. Wolff har da i Kirken taget til Genmæle, og som Holm skriver „søgte at hindre mig i mit Embede og at bringe Menigheden til et Oprør imod mig“, og senere efter Gudstjenesten beskyldte Wolff Præsten for at have stjaalet Konsistoriets Protokol. Gesandten søgte at mægle de stridende Parter imellem. „Paa min Besværing til Envøien Dreier maatte bem'te Georg Wolff gjøre en Afbigt, som jeg bad Envøien at ville foreskrive ham, i hvilket dette Udtryk var: at han meente, at hans Samvittighed forbandt ham til at handle saaledes; i Stedet for at erklære, at han havde intet imod min Karakter, boyede bem'te Wolff sig ned til Jorden, sigende med en latterlig Mine: Jeg beder eder underdanigst Pardon. Jeg lod mig noye hermed, fordi jeg ikke

vilde forøge det Engelske Folks Fordømme om mine Landsmænd ved at bringe for Rættens en Mishandling imod en Lærer, hvorpaa man intet Exempel har i den Engelske Historie“. Dette Uddrag af Holms Beretning til Regeringen om det forefaldne viser, at han har været en besynderlig Mand og neppe ganske normal og derfor sikkert vanskelig at arbejde sammen med.

Paa Gesandtsens Forslag blev der nu valgt Forstandere, men kun fire, nemlig Konsulen Oberst P. Anker, Georg Wolff, John v. Helm og Jonas Dael. Man gik derefter i Gang med at udfærdige et nyt Reglement for Kirken, og Præsten blev af Gesandten, Kirkens Patron, anmodet om at gøre et Udkast. Dette blev derefter sendt til Forstanderne, som fandt adskilligt at udsætte. Præsten imødegik deres Indvendinger, og Sagen gik saa til Gesandten. Denne samlede dernæst Konsistorium for at drøfte Udkastet, og da man ikke blev enige, blev det overdraget Præsten at arbejde videre paa det. Han lovede dette men nægtede senere at gøre det, da Forstanderne ikke vilde gaa ind paa i Reglementet at give Udtryk for den Opfattelse af Reskriptet af 1740, som Præsten mente var den rette. Derefter tog Forstanderne selv Sagen i Haand og sendte et af dem forfattet Udkast til Kirkens Artikler til Regeringen med Anmodning om at faa kgl. Konfirmation derpaa.

En anden Tvist mellem Præst og Forstandere opstod om den saakaldte Portage. Denne Opmuntringspræmie, som Toldvæsenet tilstod Skipperne, naar de gjorde en rigtig Tolddeklaration, og som disse fra Kirkens tidligste Tid havde afgivet til denne, var i lange Tider afhentet paa Toldboden af Præsten. Men der havde efterhaanden indsneget sig den vistnok noget uregelmæssige Skik, at de Toldembedsmænd, der udbetalte Portagen, fradrog en stedse større og større Del af Beløbet under Navn af Salarium, vel en Slags Returkommission, som efter Holms Sigen- de var vokset til at udgøre endog de to Trediedele af Portagen. Forstanderne vilde nu, at Præsten som sine Forgængere skulde hæve disse Penge paa Toldboden, men neppe helt med Urette har han befrygtet, at naar han kom tilbage med kun en ringe Del af det Beløb, han havde faaet Anvisninger paa, man da skulde rette Bebrejdelser imod ham eller endog delvis debitere ham personlig for det manglende. Han nægtede derfor at afhente disse Penge, før det var nærmere undersøgt, hvorledes det forholdt sig med dette Salarium, med mindre Gesandten, som Kirkens Patron, vilde holde ham skadesløs for Følgerne, „hvilket han ey lovede“. Saaledes er i al Fald Holms Fremstilling.

Efterhaanden blev Spliden mellem Præsten og Forstanderne mere og mere tilspidset. Wolff var Kirkens Kasserer. Ved et Konsistoriemøde mente Præsten, at der var en Fejl i Regnskabsbogen derved, at en Sum paa £ 49 var opført to Gange. „Da jeg begierte, at denne Feyl maatte rættes og foreslog, at vi efter Sædvane skulle med Eed forsikre, at vi

ville i Kirkens Bestyrelse alleene see paa Guds Ære og Kirkens Bedste, sagde Georg Wolff til mig: Gaae I og sværg Ier Fanden i Vold“. Under Gudstjenesten var der ofte Uroligheder. Præsten fik ikke blot intet Offer, men Wolff fratog ham Kirkens Nøgler og nægtede endog at betale ham hans Løn, hvorved Holm kom i meget betydelig Forlegenhed, indtil han blev hjulpet med Forskud fra nogle af Menighedens Medlemmer og engelske Venner.

Under disse fortvivlede Tilstande skrev Holm i Begyndelsen af Aaret 1779 en Supplique til Kongen, i hvilken han beklager sig over Wolffs Opførsel og beder om, at Gesandten maa faa Paalæg om at hjælpe ham til at faa Kirkens Bøger udleverede. Af disse vilde han da gøre de fornødne Uddrag for at bevise sin Sag. Han beder ligeledes om Tilladelse til at rejse til Kjøbenhavn for at forelægge sin Sag for Regeringen, idet „Andenpræsten“, Kordegn Niels Juel, under hans Fraværelse skulde prædike til Højmesse, hvorfor Holm vilde betale ham 2 Rdlr. for hver Prædiken, medens den svenske Præst havde lovet at besørge Ministerialia. Da Holm ikke fik Svar paa sin Supplique, skrev han gentagne Gange til Biskoppen men ligeledes uden Resultat. Skønt Kronprins Frederik havde bevilget Holms Ansøgning om Rejsetilladelse, spurgte Kancelliet dog Biskop Harboe, som ønskede, at Gesandten først skulde undersøge Sagen og afgive Indberetning, og at Præsten foreløbig skulde blive og „holde sig stille“. Da Gesandten imidlertid sendte Regeringen flere Indberetninger, „hvori han hoyligen besværer sig over Præsten Holms besynderlige og ubesindige Forhold“ og mener, at det var bedre for Kirken, „om Hr. Holm, en uroelig, trættekiær og selvmyndig Mand, jo før jo heller blev forflyttet derfra“, og da det tilmed rygtedes, at Holm var ved at rejse uden Tilladelse, bad Biskoppen, at der maatte skrives til London, at Præsten ufortøvet maatte forføje sig til Kjøbenhavn, „thi hans Ophold der paa Stedet længere ville kuns forøge Urolighederne og bringe Gemytterne end meere i Harnisk“. I Kjøbenhavn kunde Holm da „nærmere yttre og beviisliggiøre de Indvendinger han haver mod det af Gesandten og de Ældste forfattede ny Reglement for Kirken m. v.“. Men inden dette naaede London, var Holm trods Gesandtens Forbud rejst, efter ved en Aftengudstjeneste at have meddelt Menigheden, at han begav sig til Danmark for at faa Kirkens Sager ordnede, og hvorledes han havde sørget for, at Gudstjenesten kunde fortsættes under hans Fraværelse. Forinden Afrejsen lykkedes det ham ved en Prokurator at faa sin Løn udbetalt af Forstanderne, hvem han truede med Arrest.

I Septembér 1779 var Holm i Kjøbenhavn, og Biskop Harboe skulde da tale ham til Rette. Den rettænkende og milde men noget svagelige og allerede aldrende Biskop har neppe fundet det let at tumle den mere ivrige end hensynsfulde Londonerpræst. Men foruden Præstens uregelmæssige Opførsel, efter hvilken Biskoppen mener, at han ikke bør komme

tilbage til Menigheden, som ogsaa straks havde søgt om en ny Præst, har Harboe og Holm ogsaa drøftet det nye Reglement for Kirkens Styrelse. Biskoppen finder Holms Indvendinger søgte og ubegrundede, men her har Biskoppen ikke været ganske heldig. Holms Ønske, at Menigheden skulde deltage i Præstevalget, har troligen paa den Tid maattet forekomme en Biskop meget urimeligt. Holm henviste til Reskriptet af 7. Juni 1740, hvor det tydeligt nok staar, at Forstanderne og Menigheden selv maa kalde Præster; dertil har Biskoppen, i Følge hans egenhændige Erklæring, svaret, at Reskriptet siger „Forstanderne af Menigheden, ikke Forstanderne og Menigheden“, hvilket hverken er rigtigt ej heller sprogligt synes rimeligt. Hvormeget man end kan finde Præstens Optræden uheldig, kan man dog kun have Medlidenhed med ham, naar han som Forkæmper for Folkestyre-Former, som var nedarvede fra Fortiden, og som godt 100 Aar senere atter banede sig Vej til Anerkendelse, maatte ligge under for sine Foresatte, der argumenterede som Biskop Harboe. Resultatet blev paa dette Punkt, at Præstevalget blev lagt alene i Forstandernes Hænder i Strid med Kirkens oprindelige Love og i Strid med Reskriptet af 1740.

Efter denne Samtale med Holm afgav Biskop Harboe en Erklæring angaaende Forstandernes Ansøgning om at maatte vælge en ny Præst, da Holm havde forladt Kirken, samt angaaende det nye Reglement. „Ilde er det, at Hr. Holm uden at søge Tilladelse (sic) har forladt Mee-nigheden, og forargeligt er det, at han ey har kundet komme overens med de Ældste, hvilket er ham bleven foreholdt“, og Biskoppen mener derfor, at en ny Præst bør vælges, og at Holm ikke bør gaa tilbage til London. Men Holm mente anderledes og rejste uden Tilladelse tilbage til London. Herover blev Biskoppen yderst opbragt og udvirkede et kgl. Reskript af 20. November 1779, at det skulde forbydes Holm at befatte sig mere med sit Embede. Holm skrev imidlertid fra London til Biskoppen, at han agtede i England at offentliggøre et Skrift med en Skildring af hele Stridens Gang og retfærdiggøre sin Adfærd. Man kan tænke sig, hvilket Indtryk dette har gjort paa Biskoppen. Han søgte at faa Regeringen til at skride ind, men Departementet for de udenlandske Sager erklærede, at det ikke lod sig gøre at forbyde Holm at gøre, hvad han har truet med, „i et Land som Engeland hvor Trykfriheden er tilladt“. Derimod var Holms Karriere i Danmark naturligvis færdig, skrev Departementet, hvad dog ikke forhindrede, at den overbærende Regering tre Aar efter gjorde ham til Sognepræst for Nykøbing og Rørvig paa Sjælland.

Ved kgl. Resolution af 7. Juni 1780 bekræftedes Forstandernes Valg af Studiosus Lauritz Gross til Menighedens nye Præst og samme Dag stadfæstede Kongen de med saa megen Besvær og under saa heftige Stridigheder tilvejebragte Regler for Kirken. Med en ubetydelig Ændring blev Forstandernes Forslag fulgt, og dette var i det væsentlige en forkortet

Udgave af Artiklerne fra 1692. Forandringerne bestod i, at Menighedens Indflydelse paa Valg af Præst og Forstandere blev strøget, at Præstens Salarium blev bestemt til „uforandret 100 £ aarlig foruden 23 £, ham er tillagt til Huusleje, inclusive de 40 £, som fra de Kiøbenhavnske 4 Hovedkirker allernaadigst er henlagt til Præstelønnen, og Præsterne i nogen Tid selv have oppebaaret hvilke 123 £ betales ham quartaliter af den Forstander, som holder Regnskabet, da Forstanderne igien lade indcassere de ovenmeldte 40 £, som Kirkens Indkomst til Præstelønnens Afbetaling“. Den efter den engelske Kirke indført Oplæsning af et Kapitel af det gamle Testament og et af det nye Testament samt Brugen af Trosbekendelsen og Litaniet ved Gudstjenesten blev strøget. Antallet af Forstandere indskrænkedes til 4 og de fritoges for at „aflægge en Eed for Consistorio at ville i deres Embede alleneste ansee Guds Ære, m. m.“. Derimod blev der foreskrevet nye Regler for Bestyrelsen af Kirkens Indtægt og Udgift. Regnskabet skulde aarlig forevises Gesandten, som Kirkens Patron, og Afskrift sendes under Consistorii Hænder til Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen udi Sielland.

Det er næsten overflødigt at bemærke, at Regnskaberne ikke blev indsendte til Biskoppen, hvorimod de virkelig i en Aarrække blev foreviste for Gesandten.

VIII. KAPITEL.

John Collett. Jens Wolff. Wolffs og Dorville. Kirkens Velmagtsdage. Krig mellem Danmark og England. Pastor Rosing. Kongen skænker Kirken til Menigheden og alle Bidrag fra Rigerne ophører, 7. Januar 1817.

Mellem de ledende Mænd i den dansk-norske Koloni i London paa den Tid maa nævnes John Collett, en Sønnesøn af den tidligere Forstander John Collett's Broder Peter. Han var født i 1758 i Kristiania i den rige, dannede og indflydelsesrige Slægt,*) rejste som ung i Udlandet og studerede bl. a. i Oxford. I 1780 bosatte han sig i London, hvor han i 1783 gik i Kompagni med Nordmanden Andreas Gram. Samme Aar blev han og hans Broder Peter gift med to Søstre, deres Kusiner f. Elieson. Bryllupet stod i Bernt Ankers Hus. John C. drog med sin unge Hustru til London, hvor de boede i ni Aar; deres gæstfri Hus var et Samlingssted for Skandinaver. Collett blev snart, som hans Navne før ham, den ledende Mand mellem sine Landsmænd. Han valgtes til Forstander for Kirken efter Oberst Anker, som i 1786 rejste til Indien. Han stiftede dernæst „det Nordiske Selskab i London“, som endog paa-begyndte Udgivelsen af en „Samling af Skrifter“, hvoraf 1. Bind 1. Hefte udkom i 1788 paa Gyldendals Forlag i København. Det hedder i Fortalen: „At oplive og vedligeholde en fornuftig og varm Kierlighed til Fædrelandet især hos dem, som paa fremmede Steder opholder sig, er og bliver en af det Nordiske Selskabs vigtigste Hensigter, og fornemste Bestræbelser“. Man udsatte en Prisopgave, „Kierlighed til Fædrelandet“, som fremkaldte 4 Besvarelser, hvoraf den der fik Prisen viste sig at være af Sognepræst til Korskirken i Bergen, Johan Nordahl Brun, den senere Biskop. Hans „Priis-Skrift, fornuftig Kierlighed til Fædrelandet“, blev optrykt i Selskabets Skrifter 1. Hefte, der desuden indeholdt en Ode af samme Forfatter, kaldet Fiskerierne. 2. Hefte indeholdt „Indtrædelses Tale i det nordiske

*) Alf Collett. En gammel Christiania Slægt. 1883.

Selskab i London den 11 Martii 1790 ved Anker, Medlem af de kgl. Videnskabers Selskab i London og Trondhjem“ og et Digt af A. Bull kaldet „Kierlighed til Fædrelandet“. Med disse af Tidens Stemninger og Smag stærk prægede Arbejder sluttede saa denne Samling af Skrifter, og Selskabet sygnede hen; thi Drivkraften i Selskabet, John Collett, gik i 1792 efter Broderen Peters Død tilbage til Kristiania som Associè i Huset Collett & Søn og blev den rigeste Mand i Kristiania næst efter Bernt Anker;*) desuden var der for faa Nordboere i London til at opretholde et saadant Selskab. Antallet af bosatte Familier var kun ringe og der kom i de følgende Aar ikke mange til. I 1800 kom Peter Arboe Alsing til London og i 1802 H. F. Hornemann, denne sidste som Supercargo for de Coninck & Co.**)

Efter Colletts Bortrejse var Familien Wolff langt den betydeligste i den dansk-norske Koloni, og skønt indgift i engelske Familier og ved Slægtskab og Forretningsforbindelser nøje knyttet til fremragende Englændere, og selv, ved Georg Wolffs Naturalisation i 1767, af engelsk Nationalitet, bevarede Familiens Medlemmer Sympatier for deres oprindelige Fædreland. Georg Wolff var en statelig men ogsaa en selvbevidst Mand. Admiral Dahlerup, der som ung Søofficer kom til London og var meget imponeret af Handelshuset Wolffs & Dorville, som han endog men med Overdrivelse kalder „et af de allerrigeste og mest ansete Handelshuse i England“, beskriver et Besøg hos Konsulen, som giver et meget levende Indtryk af denne Mand. „Mr. Wolff modtog os som en Minister der giver Audients. Efter at have ladet os vente en halv Times Tid i et Forværelse, lod han os indtræde og modtog os, staaende i den øverste Ende af Værelset, i full dress efter den Tids Mode, Silkestrømper, Chamois Atlaskes korte Buxer, Vest af samme Farve og Stof og en violetbrun Kiøle. Med den ene Haand i Vestelommen vexlede han nogle faa Ord med os og affærdigede os med et Buk.“ ***)

Broderen Ernst Wolff døde den 3. Januar 1808 i Balham Cottage og efterlod sig en ret anselig Formue. Han testamenterede over £ 5000 til forskellige Slægtninge i Norge, Kristiansfeld og London, mindre Summer til engelske velgørende Selskaber, til Kontorister i Firmaet Wolffs & Dorville, og £ 50 til Pastor Rosing, den daværende Præst, „for at underholde hans talrige Familie“; han glemte heller ikke Institutioner i Hjemlandene og gav saaledes £ 100 til det kgl. Landhusholdnings Selskab i Kbhvn. og £ 60 til en Fattigskole i Kristiania. Resten af hans Ejendom gav han Broderen Georg, hans Executor testamenti.†)

*) Bricka, Dansk Biogr. Lexicon.

**) Record Office. Alsing junr. Skr. 18 Jan. 1843 i Denmark Domestic. Vol. 145.

***) Dahlerup, Joost. Hans Birch Dahlerup. Mit Livs Begivenheder. 1790—1814. København 1908. Side 198.

†) Principal Probate Register. Ely. fol. 76.

Men en større Rolle end de to Brødre, og en ikke ringe Rolle i det fine Selskab i London spillede Jens Wolff, Georg W's eneste Søn. Han var født i 1767, blev optaget i Firmaet Wolffs & Dorville og blev i 1793 adjungeret Konsul. *) Han var en høj smuk Mand, vel bevandret i Klassikerne, levende interesseret i Kunst og Videnskab; han samlede Mineralier og havde sit eget kemiske Laboratorium. Han ægtede en overordentlig smuk og talentfuld engelsk Dame, hvis Navn vistnok var Flester og som muligvis var en Datter af Rev. Edmund Marshall, Præst i Charing, Kent. Der kom hun i al Fald jævnlig i Besøg. Hun holdt „Salon“, hvor fremragende Kunstnere, literære Mænd og Beaumonden kom. De boede i „Sherwood Lodge“ som laa ved Battersea ud imod Floden, ved Siden af York House og Tudor Lodge, som beboedes af forskellige kongelige Personer. Her vejede det danske Flag, og paa Kronprins Frederiks Fødselsdag salutedes der fra et lille Batteri. Til Sherwood Lodge lod Wolff bygge et Galleri ved Sir Robert Smirke, den samme Arkitekt som gjorde Tegning til British Museum. Dette Galleri indeholdt en værdifuld Samling af Afstøbninger af Antikker (bl. a. den fægtende Gladiator, Niobe, Barberini Faun, den døende Gladiator, Farnese Herkules) og andre Kunstsager. **) Jens Wolff rejste meget og han rejste standsmæssigt, kørte saaledes fra Calais til Rom i sin egen „Berline“. I 1801 udgav Jens W. i London: „Sketches & Observations taken on a Tour through a part of the South of Europe“, som omhandler en Rejse, han gjorde i 1785 sammen med en svensk Diplomat til Spanien, Sydfrankrig og Italien. Denne Bog og hans i 1814 udgivne og smukt udstyrede „Sketches on a Tour to Copenhagen, through Norway & Sweden“, som han dedicerede til „Christian Frederik, King of Norway“ og forsynede med et Appendix med et varmt Indlæg imod Norges Forening med Sverrig og for Landets Selvstændighed, viser ham som en alsidig dannet Mand, der bevægede sig i det bedste Selskab. Han boede i 1814 i Gloucester Place, Portman Square. Han var Medlem af det islandske Selskab i Kbhvn. og udgav i 1820 i Paris „Runakefli, Le Runic Rim-Stock ou calendrier runique... auquel est ajoutée... Thryms-Quida ou le Rapt du Marteau de Thor“.

Mellem de Kunstnere, der besøgte Wolffs i Sherwood Lodge, var Jens's gode Ven, Sir Thomas Lawrence, bekendt som Portrætmaler og President i Royal Academy. Mellem Sir Thomas, som var en stor Beundrer af det smukke Køn, og den indtagende Mrs. Wolff opstod der et meget varmt Venskab, som vel efter nogles Sigende var ganske platonisk, ***) men som dog efterhaanden udviklede sig saaledes, at det gav Anledning

*) Erslev T. A. Forfatter Lexicon. III. København, 1853. Side 604.

**) Lysons, Environs of London. 2. Udg. Vol. I. London 1811. Side 22, anfører, at det var den første Afstøbning af den Barberiniske Faun der bragtes til England.

***) Williams. D. E. Life and Correspondence of Sir T. Lawrence. London 1831.

Mrs. Wolff.

Portræt malet af Sir Thomas Laurence og udstillet i 1815.

til en Del Skandale og til at hun og Jens W. skiltes. Hun flyttede ud i Kent og Sir Thomas førte en udstrakt Brevveksling med hende. I 1815 udstillede han et Billede af hende i Royal Academy, og tegnede en smuk Tegning af hende med et Barn og en Puddel, som var paa Udstillingen i 1818. De sidste Aar af sit Liv tilbragte hun i det fjerne Wales (Monmouth), hvor hun levede meget tilbagetrukket „som en Nonne“, indtil hun døde af Brystsyge. Hun havde en Søn Herman St. John Wolff.

Den glimrende Handelsperiode i Slutningen af det 18. Aarhundrede betingede en livlig Skibsfart paa London fra Danmark og Norge. I Følge Jens Wolff*) kom der fire Hundrede Ladninger Fyrretræs Planker om Aaret fra Norge til England, for hvilke der betaltes en Indførselstold af en halv Million £ Str. Konsulatet var i den Tid ret indbringende. Der var derfor adskillige Ansøgere til Pladsen, da Oberst Anker forlod London for at gaa til Trankebar, men Georg Wolff betalte ham £ 2000 for at blive hans Efterfølger. Da Krigen udbrød mellem England og Frankrig og da England ved Kontinentalspærringen søgte at komme Napoleon til Livs, blev Skibsfarten forbunden med stor Risiko og Fristelsen til ulovlig Transport stor. Det var derfor en Tid, hvor der stilledes store Krav til Konsulatet i London og det var meget heldigt, at dette kunde støtte sig til et saa velhavende Handelshus som Wolffs & Dorville. Dette havde udstrakte Forbindelser paa Danmark, Norge og Holsten, navnlig med Tømmer og Korn. I Følge Traktat mellem England og Danmark af 1670 tillod England Danmark at bringe Korn og Levnedsmidler til Englands Fjender, men selvfølgelig ikke Krigskontrabande. Danmark besørgede den Gang en meget betydelig Del af den neutrale europæiske Skibsfart. En Mængde danske Skibe blev under Krigen tagne som Priser og bragte i engelsk Havn og Konsulatet maatte hjælpe med at forsvare Skib og Ladning for Retten og samtidig forstrække Ejerne med betydelige Beløb. I 1794 havde Wolffs & Dorville saaledes over £ 30.000 udestaaende af den Grund. Under Fjendtlighederne mellem Danmark og England i 1801 blev 200 danske, norske og holstenske Skibe i engelske Havne beslaglagte og W. & D. stod atter i Forskud med £ 25.000 til Kaptajners og Besætningers Underhold m. m. Jævnlig lykkedes det Wolff at faa Skibene frigivne. Som Paaskønnelse af deres Virksomhed ved at faa det Kgl. Danske Asiatiske Compagnies Skib „Prindsen af Augustenborg“ med Ladning frigivet i 1806 skænkede Compagniet Jens Wolff sin største Medaille i Guld.***) I ikke faa Tilfælde havde de danske Skibe Krigskontrabande ombord og deres foregivne Destination til neutral Havn blev ikke taget for gode Varer. De blev i

*) Wolff, Jens, Tour to Copenhagen. London 1814, Appendix IX.

**) Wolff, Jens, Appeal & Memorial. Clapham 1833, Side 17.

saa Tilfælde konfiskerede med hele Ladningen, og Ejerne led store Tab. Naar danske Skibe med Kornladning blev kaprede, købte den engelske Regering jævnlig Ladningen og gav 10 % over Værdien ved Afskibningen. Det er en Selvfølge at den engelske Ret (Admiralty Court) var stærkt overlæsset og da tilmed Dommeren var gammel og svagelig, var der i 1797 saa mange Sager henstaaende og mange af dem fra saa langt tilbage, at Tabene alene derved løb op til store Beløb, selv om Skib og Ladning eventuelt blev givet fri. Jens Wolff fik derfor i 1798 en Petition sat i Gang fra neutrale Konsuler og en Række indflydelsesrige Handelshuse, der repræsenterede Handelshuse i neutrale Lande, hvis Skibe og Ladninger var for Retten, om at faa endnu en Dommer ansat, og dette lykkedes.*)

Den livlige Skibsfart kom ogsaa den danske Kirke i London tilgode. Portagepengene indkom med £ 50—80 om Aaret, hvorfra dog gik ret høje Afgifter; Skippernes Gaver beløb sig til £ 70—100, men den faa-tallige faste Menighed gav som hidtil kun lidet. Kirken begyndte under det nye Forstanderskab med en Formue paa £ 800 i 3 % Consols, og under Wolffs Ledelse blev der jævnlig indkøbt nye Consols. I 1787 bortfaldt ved en Parlamentslov „den Skik at betale Portage“ og skønt Kirkens Finanser vel kunde bære dette Tab, henvendte Forstanderne sig i 1790 til Kongen med Bøn om Erstatning og Gesandten Wedell Jarlsberg anbefalede deres Ansøgning. I to Aar ventede Regeringen paa, at det skulde lykkes Gesandten at faa Forstanderne til at tage Ansøgningen tilbage, men disse trængte tværtimod paa og foreslog, at da Portagen var en Gave fra Skipperne, kunde den passende afløses med en Afgift til Kirken lagt paa danske og norske Skibe der anløb engelsk Havn. Dette fandt man dog vilde være en Straf for forhen udvist god Villie og dermed faldt Sagen. Omtrent hvert andet Aar købtes der et Par Hundrede £ Str. Consols, i 1796 og 97 endog hvert Aar £ 800 til den lave Kurs af 49¹/₄. Trods en Hovedreparation paa £ 900 var Kirken i 1807 i Besiddelse af den ret betydelige Kapital af £ 5500 i Consols (nominel Værdi). Denne Velstand gjorde dog ikke Forstanderne overbærende overfor Kirkens Skyldnere. Da i 1805 Biskoppen i Christianssand Stift søgte Regeringen om at være fri for at svare de 47 Rdlr. til Kirken i London, „saalænge Stiftets egen Cathedral er i saadan Underbalance“, blev Forstandernes Erklæring indhentet, som gik ud paa, at Kirken ingenlunde kunde undvære dette Bidrag. Paa den Tid var Kirkens aarlige Renteindtægt efter Fradrag af Skat £ 126—11—3.

Ved den store Ildebrand i 1795 brændte St. Nicolai Kirke og i 1804 blev Sognet nedlagt og delt mellem de tilgrænsende Sogne. Meget karakteristisk lader da Konsul Wolff ved sin Befuldmægtigede, Handels-

*) Appeal & Memorial. Side 149.

huset Abraham Falch & Sønner & Co., i Maj 1806 forespørge, hvor de 40 Rdlr., som den nedlagte Kirke hidtil havde bidraget til Præstens Løn i London, herefter skal oppebæres. Dette gav Anledning til en Undersøgelse af, hvorvidt Kirken fremdeles trængte til Bidrag fra samtlige Kirker i Danmark og Norge, og hvorledes Forstanderne havde efterkommet Forpligtelsen til aarlig at indsende Regnskab. Biskop Balle*) erklærede, at han aldrig havde set noget Regnskab. Gesandten blev hørt og indsendte en omstændelig Forklaring fra Forstanderne, der viser, at Kirkens Fond vel er vokset til £ 4800 i 3 % Consols; men Gesandten tilføjer, at det ikke kan ventes at ville vedblive saaledes, thi for det første skyldes Fremgangen de gamle Brødre Wolffs gode Bestyrelse, saa den „frygtelig vil formindskes naar deres dødelige Afgang indtræffer“, for det andet skyldes den Gaver fra Skibene „i Anledning af den danske Skibsfarts Tiltagelse under en lang Tid“, en Indtægt som regnes for „temporær“, hvilket jo desværre snart viste sig at slaa til, og endelig var Kirkens Udgifter „stigende med Dyrheden i London“. Forstanderne mente derfor, at selv om de kunde undvære Bidraget fra Nicolai, kunde de slet ikke undvære de andre Bidrag, og med sædvanlig Eftergivenhed resolverede Kancelliet saa, at de andre Bidrag bør vedblive indtil videre, men Nicolai Bidrag hæves, hvilket gennem Legationssekretær Rist meddeltes Forstanderne. Det maa dog siges til dissers Ros, at de ikke lod Præsten føle denne Indtægtsnedgang, idet hans Embedsløn blev uberørt deraf.

Pastor Lauritz Grooss blev i London i 12 Aar og fik i 1792 Kald i Tromsø og Øster Moelands Præstegjæld i Christianssand Stift. Efter ham kaldte Forstanderne cand. Lars Bræmer fra Norge, hvis Kaldelse Kongen bekræftede den 2. Januar 1793. I Slutningen af 1800 rejste Bræmer til Norge, hvor han havde faaet Kald, og Embedet i London var atter ledigt. Der meldte sig som Ansøger en ung Kandidat Rosing, ældste Søn af Toldkasserer Rosing i Frederiksstad. Ved formaaende Venner, blandt hvilke hans Faders gode Ven, Kommerceraad og Godsejer Paul Thrane i Kristiania, opnaaede han, at General-Land-Øconomie- og Kommerce Kollegiet i København skrev til Konsul Wolff og anbefalede ham til Embedet. Wolff svarede og takkede for Anbefalingen, „hvilket ieg gierne kunde ønske at opfylde, men maa foruden at erhverve trende Medforstanderes Vota, holde mig selv Stifternes Order og Regler saavidt muligt efterrettelig først at søge en Mand, der har allerede været andvent til Præst og har betient Embede tilforn førend en anden præfereres, da man har fundet adskillige Ulejligheder, naar Persohnen har ej været Embedet bevandt, dernest er endnu ikke bekiendt

*) Nicolai Edinger Balle (1744—1816) var Søn af en Degn, ægtede en Datter af Biskop Harboe, blev Biskop 1783, tog sin Afsked i 1808 bøjet af Sorg og Arbejde. (Wiberg II Bd. Side 85).

at Embedet er bleven ledigt da ieg ikke vil mangle at virke hvad blir mueligt“. Men Rosing var ikke den Mand, der tabte Modet for dette foreløbige Afslag. Hans Ven Paul Thrane raadede ham til særlig at arbejde paa at faa Biskop Balle til at hjælpe sig. „De maae legge Mærke til at Wolfferne ere af de saakalde hellige Personer — og Balle er bekiendt for dem for en af de første retskafne Religions Lærere — saa at ieg troer hans anbefaling vil virke mere end alle andres“. Samtidig opnaaede Kommerceraad Thrane, at ogsaa Kammerherre Anker, som stod i stadig Forbindelse med Wolff, da han besørgede Bidragene fra de norske Stifter sendt til London, anbefalede Rosing i London.

Navnlig ved Biskop Balles anbefaling blev Rosing ogsaa omsider antaget og fik tilsendt et Kaldsbrev fra Forstanderne. Kaldelsen blev konfirmeret af Kongen den 2. Oktober 1801. Paul Thrane udtrykker sin Glæde over, at hans unge Ven har faaet sit Ønske opfyldt, tilbyder ham Hjælp til Rejseudgifterne og giver ham „det venskabelige Raad at De gjør Dem megen Umage for at vinde Wolffernes Yndest, det vil bidrage meget til Deres behagelige Ophold i London. Bremer forfeylede deri, som ikke ville faldet saa vel ud havde han ikke haft sande Venner“. Wolfferne gav straks Rosing Lejlighed til at vise dem sin Tjenstvillighed ved at give ham en Række Kommissioner at besørge; saaledes ønskede de medbragt eller tilsendt Holbergs Danmarks og Norges Riges Historie i Kvart, 3 Bind, smukt indbundet, en Hof- og Statskalender, to Bøger om Fattigvæsenets Ordning til Mr. Planta ved British Museum, ligesom Rosing anmodedes om hos den lærde Antiquarius, Professor og Justice Raad Torkelin at forhøre, hvorledes det gik med Trykningen af Ernst Wolffs Bog om Kirkens Historie og om mulig at faa et Oplag sendt over.

Den Mand, der nu overtog Embedet som Sognepræst for den dansk-norske Menighed i London, Ulrik Frederik Rosing, var født den 17. Decbr. 1776 i Frederiksstad i Norge og kom af en bekendt Familie. Hans Bedstefaders Bedstefader var Biskop i Oslo, Hans Clausson Rosing, som døde i 1699. Dennes ældste Søn, Provst Thomas Rosing, havde til Fadder Norges Statholder, Frederik d. III's Søn, Ulrik Frederik Gyldenløve, og opkaldte efter ham sin ældste Søn, senere Oberstløjtnant, U. F. R., som var Bedstefader til den unge Præst i London. Navnet Ulrik Frederik holdes stadig vedlige i Familien, der for Tiden tæller fire af dette Navn.

Skønt kun 25 Aar gammel forstod den unge Rosing snart at hævde sin Stilling i London og ved sin Begavelse og sit beskedne Væsen skaffede han sig mange Venner og betydelig Indflydelse. Han nøjedes ikke med at arbejde i sin egen Menighed men tog Del ogsaa i engelsk religiøs Virksomhed; saaledes var han et aktivt Medlem af „British

& Foreign Bible Society“, som dannedes i 1804*) og hurtig fik stor Tilslutning, ligesom han den 13. Aug. 1806 sammen med en Række andre fremmede Præster, den svenske Pastor Brunnmark, de tyske Præster Dr. Schwabe og Dr. Werninck, samt Præsterne Mercier, Segalken og Ubele, stiftede „Society of Friends of Foreigners in Distress“, som i Tidernes Løb har gjort meget til at lindre Nøden iblandt Udlændinge, der har lidt Skibbrud paa den ene eller anden Maade i den store By. Med ovennævnte Pastor Ernst Schwabe ved den i 1763 grundlagte tyske lutherske St. George Kirke i Little Alie Str., Goodman's Fields, sluttede Rosing et varmt Venskab og de Breve, Schwabe skrev til ham, da han senere forlod London, vidner højt om Rosings ædle Karakter og den berigende Indflydelse han havde paa sine Omværende. Dette er saa meget mere beundringsværdigt, som Rosings's økonomiske Kaar var ret trykkede. Han fik ved sin Tiltrædelse i Overensstemmelse med Reskriptet af 1780 den samme Løn som var betalt Præsterne lige siden Brinks Tid, nemlig i Gage £ 100, i Huslejegodtgørelse £ 23 og saa Bidragene fra de københavnske Kirker, 200 Rdlr., som i Følge Reskriptet betaltes ham af Forstanderne med £ 40, hvilket var en meget liberal Kurs. Men disse £ 163 slog kun daarlig til i de dyre Tider, som det den Gang var i England, med Rosings rundhaandede Gavmildhed og med hans talrige Familie. Han ægtede i London den smukke Enkefru Dahl, som da havde en Datter og to Sønner og som skænkede ham 4 Sønner i de første sex Aar af deres Ægteskab. Han søgte en Lønforhøjelse og bad samtidig Ernst Wolff om et Laan paa £ 50. Svaret er ganske karakteristisk. Rosing faar et Forskud paa sin Løn og den Forsikring, at „vi ønskede at Kirken kunde formaae med Tillæg paa Lønnen. Men dens Udgifter er dobbelt mod Indkomsten, at vi skulle tænke best at andsøge Regieringen i Danmark om et convenable Tillæg, hvilken andsøgning vi gierne ville recommendere“. Skønt Kirken endte Aaret med at købe £ 500 3 0/0 Consols (for £ 294—7—6), maatte naturlig-

Ulrik Frederik Rosing

*) En ung Pige i Wales, Mary Jones, vandrede paa sin Fod henved 12 danske Mil til Præsten i Bala for at købe en Bibel paa sit Modersmaal. Dette Eksempel paa Trangen til lettere Adgang til at faa Bibelen tilkøbs var medvirkende til Beslutningen om at danne B. & F. B. S. En Meddelelse herom findes paa en Mindestøtte paa Mary Jones's Grav i Bryn Crug nær Towyn, Wales.

vis enhver forøget Udgift skaffes fra Regeringen i Danmark! Rosing besluttede sig derfor til at søge et andet Kald. I sin Ansøgning skriver han, „et bekymringsfuldt og kummerligt Liv finder mig saa nedsunken i en Afgrund af Gæld og Forlegenheder, af hvilke intet uden snar Befordring kan redde mig“. „Jeg tilstaar at min næsten fortvivlede Forfatning og min Families Talrighed ere de eneste Motiver, paa Grund af hvilke jeg tør haabe at komme i fortrinlig Betragtning til Forfremmelse“. Forstanderne og Gesandten, som Kirkens Patron, anbefalede hans Ansøgning, men der kom intet ud deraf, hvorimod Forstanderne i 1805 forhøjede hans Løn til £ 200. Alligevel søgte han senere igen at komme tilbage til Hjemlandet og søgte i 1807 gennem sin Svoger Bondrup Gausdals Præstekald i Gudbrandsdalen, men saa kom Krigen. Ansøgningen var bleven indsendt til det udenlandske Departement for med Anbefaling derfra at gaa til Kancelliet, „men da de øverste Collegial Betiente strax tog over til Hoffet i Colding, blev alt for Krigens Skyld nedpaked af Papirer at være og lige inu uaabnet, saa Ansøgningen vist ikke inu er sendt til Cancelliet, men paa disse og mange flere gamle Kalds Bortgivelse tænkes ikke i disse Tider“. Rosing kom saaledes til at opleve den sørgelige Krigstid som Præst i London og fik derved Lejlighed til at udvise den sjældne Opofrelse og Trofasthed mod sine Landsmænd og særlig mod Krigsfangerne, som vil bevare hans Navn i taknemlig Erindring til fjerne Tider.

I 1807 udrustede England ved Kanalen en Flaade, hvis Bestemmelse hemmeligholdtes. Rygtet vilde vide at der paatænktes Fjendtligheder imod Danmark. Konsulerne Wolff modtog følgende pseudonyme Brev, som de indberettede til den danske Regering:

„Sirs,

„It is the opinion of some well-informed persons, that the expedition now fitting out in this Country is intended for the purpose of taking possession of Copenhagen & the whole Island of Zeeland — of which your Government should certainly be informed in time to prepare accommodations for the said troops, &c. — wishing for peace among all mankind

I am, Sirs,

London 2. June 1807

yours sincerely

Messrs. Wolffs.

Howard“.

Den engelske Konsul i Tønning beordrede alle engelske Skibe at forlade denne danske Havn, hvilket naturligvis opfattedes som Bevis paa en forestaaende Krigstilstand. Danske Kaptajner i engelske Havne var derfor meget bekymrede for deres Skibe og Konsul J. Wolff skrev den 14. Juli til Kommerce Kollegiet, om man i København nærede nogen Frygt og om han skulde raade danske Skibe til at sejle fra England.

Den 25. Juli svarede Kollegiet, at „man undlader ikke at give Dem tilkjende, at dette Rygte er aldeles ugrundet“, samt at man „maae anmode Herr Consulen om bestemt at modsige alle saadanne ugrundede Rygter og beroelige vore Søfarende . . . da Collegium ikke vilde undlade . . . betimelig igjennem de Kongelige Consuler at lade de Søfarende meddeele det fornødne til Efterretning“. Støttet til Efterretningen om, at den første Del af den engelske Eskadre havde passeret gennem Sundet, skrev Chargé d'affaires J. Rist ogsaa officielt til J. Wolff, at Rygterne „are without the least foundation“.*) Engelske Kapere var paa den Tid meget generende i Kanalen; den 23. Juli blev alle danske Skibe i engelsk Havn beslaglagte, men Embargoen hævedes igen en Uge senere. Det varede dog som bekendt ikke længe, før Englands Hensigt blev aabenbar og den for Danmark saa sørgelige Krig udbrød, som begyndte med Tabet af Flaaden og endte syv Aar senere ved Freden i Kiel 1814 med Adskillelsen fra Norge.

Endnu inden Krigserklæringen var forkyndt skrev Huset Wolffs & Dorville til Statsminister Grev Bernstorff, at da Krigen synes uundgaaelig, var det at vente at alle engelske Ejendomme i Danmark og Norge og alle engelske Undersaatters Fordringer paa Danske og Norske vilde blive sequestrerede; de beder da, at W. & D., som „virkelig er og altid bliver anset som et dansk Etablissement“ maatte blive undtagne i Tilfælde af en saadan Sequestration, som ellers vilde ramme dem særlig stærkt paa Grund af deres store Engagementer og som vilde være dobbelt haardt imod dem, fordi de havde betydelige Beløb tilgode i Danmark og Norge, som de havde udbetalt forskudsvis for danske og norske Firmaer under Retssager om Frigivelse af danske kaprede Skibe. Men da var det allerede for sent; ved kgl. Anordning af 9. Septbr. var al britisk Ejendom i Danmark beslaglagt og al Gæld til engelske Huse beordret indbetalt i Statskassen. W. & D. berøvedes derved udestaaende Fordringer til et Beløb af £ 100,000. Over £ 13,000 indbetaltes i Statskassen som Gæld til W. & D.

Alle danske Skibe i engelske Havne blev tagne i Septbr. og Mandskabet kastet i Fængsel. W. & D. gav £ 500 og indsamlede £ 5500 til Hjælp for disse Fanger. Vel var Wolffs, Fader og Søn, traadte ud af Funktion som Konsuler ved Krigens Udbrud (den gamle Georg W. var allerede i 1804 traadt ud af Firmaet), men de vedblev at hjælpe og støtte hvad de synes at have betragtet som deres Landsmænd. Den danske Konge lod udtale sin Anerkendelse af deres Iver og Nidkærhed og paa lagde den 28. Septbr. 1808 Huset W. & D. fremdeles at hjælpe Krigsfangerne og at udbetale mod Kvittering og for den danske Regerings Regning til Sø- og Landofficerer indtil 4 à 6 Shillings om Dagen, til

*) Wolff, Appeal & Memorial, Side 163—178.

Skibskaptajner, Supercargos og Styrmand indtil 1 Sh. og til Matroser 2 Pence daglig, som Tillæg til de meget ringe Beløb som den engelske Regering tilstod Krigsfangerne. W. & D. paatog sig dette Hverv, som maatte udføres „i den største Taushed og med den mueligste Sparsommelighed“, og stod snart i Forskud for meget store Beløb, som i 1810 beløb sig til £ 17000, et Kapitaludlæg, der i de vanskelige Tider var saa meget mere føleligt, som Firmaets store Tilgodehavende i Danmark og Norge var delvis tabt, delvis indgaaet i Statskassen. I Oktober 1809 blev 700 af de fangne Kaptajner og Styrmand sat paa fri Fod i Anledning af et officielt Jubilæum og W. & D. forstrakte de frigivne med £ 3000 til deres Hjemrejse. I fire Aar udbetalte Firmaet forskudsvis £ 50.000 uden at beregne sig mindste Provision. Man kunde vel med Rette have ventet at disse Tjenester havde fortjent i al Fald Tak og Anerkendelse. Men det var saare langt fra. Imellem de faa Danske og Norske, der under Krigen var blevne tilbage i London, synes der at have været en Del Misundelse overfor Wolffs, som i Modsætning til de andre var vant til at bevæge sig i store Forhold. Man beskyldte Jens Wolff for at være „engelsk-sindet“, skønt hans Handlinger noksom beviste det modsatte, og man havde ikke Vanskelighed ved at finde Misfornøjede mellem dem, der ikke havde faaet deres kaprede Skibe sat fri eller paa anden Maade ikke havde opnaaet, hvad de mente Konsulen var pligtig at skaffe dem. Kun ved at antage, at Bagtalelse og Mistænkeliggørelse har fundet et for villigt Øre i Regeringskredse i København synes det muligt at forklare, at Kongen ved Resolution af 9. Sept. 1812 simpelthen gav W. & D. Ordre til at afslutte Regnskabet angaaende Krigsfangerne og at aflevere alle Dokumenter og Oplysninger til Henrik Frederik Hornemann, som derefter skulde besørge disse Forretninger, uden den mindste Tilkendegivelse af Regeringens Tilfredshed eller Taknemmelighed overfor Wolffs & Dorville.

Imidlertid var Huset Wolffs & Dorville kommet i saa store Vanskeligheder bl. a. ved den standsede Handel paa Norge og Danmark og ved Sequestrationen af deres Tilgodehavende i disse Lande, at det maatte fallere i 1812. Jens Wolff solgte det herskabelige Sherwood Lodge, som købtes af Mrs. Fitzherbert, George IV's morganatiske Hustru. Hun solgte det i 1824 til Lord Darnley for £ 12000. Efter ham har det tilhørt flere bekendte Mænd, men er nu, med York House og Tudor Lodge, nedrevet og har givet Plads for en stor Fabrik, Belmont Works, tilhørende Price's Patent Candle Company. Det lykkedes W. & D. i Løbet af nogle Aar at betale Kreditorerne 66 %. Allerede i 1809 havde de gennem F. C. Prosch i Kbhvn. henvendt sig til Regeringen angaaende deres sequestrerede Ejendele i Danmark og Norge men faaet Svar at „indtil Conjuncturernes Forandring kan intet være at foretage.“ Efter Fallitten henvendte Prosch sig atter, paa Boets Vegne, for at faa udbetalt de

Beløb som i 1807 var indbetalt i Statskassen som W. & D.'s Tilgodehavende, men dette blev afslaaet.*) Den danske Regering var jo selv i yderst vanskelige økonomiske Omstændigheder og Landets Pengevæsen ødelagt. Nedslaaet af Sorg over Fallitten og over Tabet af sin ægteskabelige Lykke begav Jens Wolff sig paa en flere Aars Rejse til Syden, ligesom han ogsaa i Danmark og Norge søgte at indløse nogle af Husets Fordringer og at tale sin Sag hos Myndighederne.

Den 7. Febr. 1814 blev baade Georg og Jens Wolff afskedigede i „Naade“ fra Konsulatet og H. F. Hornemann ansat som Konsul. Denne Mand, som i ingen Henseende kunde staa Maal med sine Forgængere, formaaede kun i to Aar at holde sig oven Vande og fallerede i 1816.

For Kirkens Vedkommende følte Krigen derved, at baade Søfolkenes Besøg i Kirken og Skippernes Gaver til denne bortfaldt. Dertil kom endvidere, at Pengene fra Hjemlandene ikke kunde sendes over. Paa et Andragende fra Pastor Rosing svarede der (kgl. Resolution 24. April 1809), at Kirken maa „see at hielpe sig med de Fonds den ejer og med den Kredit den kan finde“. Forstanderne maatte altsaa sælge bort af Kirkens Obligationer til lave Kurser; i fire Aar blev der sat £ 2000 til. Efter at Ernst Wolff var død i 1808 og begravet i Kirken, var Forstanderne den gamle Georg W., Poul Johnsen, Peter Alsing og H. F. Hornemann. Imidlertid blev Bidragene fra Kirkerne i Hjemlandene stadig indsamlede af Biskopperne og ved ovennævnte kgl. Resolution blev det bestemt, at disse Penge af Biskop Münster skulde udsættes paa Rente blandt Stiftets offentlige Midler til Fordel for Kirken. Saaledes samledes der efterhaanden i København en Kapital tilhørende Kirken i London.

En anden Følge af Krigen var, at der i de engelske Havne samledes et stadigt voksende Antal af danske og norske Krigsfanger, navnlig Matroser fra de af Englænderne kaprede Skibe. Det er Rosings Virksomhed overfor disse Fanger, der har gjort hans Navn berømt.***) Ombord paa gamle Blokskibe, sammenstuede i de lave Rum med sparsomt Lys og utilstrækkelig Luft, yderst sparsomt ernærede og ofte uden tilstrækkelige Klæder, henlevede disse Ulykkelige Aar efter Aar, uden Beskæftigelse, et sørgeligt Liv, strengt afskaarne fra al Forbindelse med Omverdenen og derfor ofte af deres Paarørende betragtede som døde. Navnlig i de første to Aar var Tilstanden frygtelig, og der opstod jevnlig Slagsmaal mellem de mere voldsomme Elementer blandt de Ulykkelige. Nødstilstanden udøvede efterhaanden en opdragende Indflydelse paa dem, saa de indførte en streng Skibsdisciplin***), men naar Tilstanden mellem de dansk-norske

*) Wolff. Appeal & Memorial, Side 121.

**) se Hedevig Rosing: Prisonlivet 1807—1814, i Folkevennen 1875, og sammes: Erindringer om Livet paa de engelske Fangeskibe 1807—1814, i Folkelæsning 1875.

***) Dahlerup. Side 201.

Fanger, som tildels holdtes for sig paa bestemte Skibe, var langt bedre end mellem de franske Fanger skyldtes dette for en stor Del Rosings Indflydelse. Sammen med Wolffs samlede Rosing Penge og Gaver til disse Fanger. Af Kirkens Midler blev der straks bevilget £ 100 og senere mindre Beløb til Tøj, Føde og Bøger, men meget kunde Forstanderne ikke afse, da Kirken selv havde ikke saa faa Fattige at hjælpe. I Følge Kirkens Regnskabsbog modtog den £ 500 fra et „Society for distressed Swedes and Danes“, som blev anvendt til Krigsfangerne. Ved sin Indflydelse opnaaede Rosing den engelske Regerings Tilladelse til en Gang maanedlig personlig at besøge Blokskibene og tale med Fangerne. Til de fjernere Havne kunde han dog kun sjældent naa, fordi Rejsen var saa dyr. Derimod besøgte han hveranden Maaned Chatham, „hvor over tretten hundrede af vore uheldige Landsmænd ere Frihed og næsten alle jordiske Goder berøvede“. Det var særlig Blokskibene „Bahama“ og „Irresistible“ i Chatham, som Rosing besøgte, men i 1811 var han i Plymouth paa Blokskibet „The Brave“. Af andre Skibe, hvis Fanger indskrives som Nadvergæster i den danske Kirkes Ministerialbog, nævnes „Buckingham“, „Nassau“ og „Fryen“. For at spare Rejsepengene vandrede han undertiden tilfods den henved 8 Mil lange Vej fra London til Chatham. Det er betegnende for den Tilstand, hvori disse Fanger befandt sig, at de Gaver, Rosing bragte dem, for en meget stor Del bestod af Skjorter, Sæbe, Kamme og Læder til Sko. Rosing talte og prædikede for Fangerne og fik de ældre af dem til at tage sig af den talrige Ungdom, der var blandt dem, saa at de bl. a. læste med dem. Ligeledes skaffede han dem, der kunde arbejde, Redskaber og Materialer, saa der efterhaanden indrettedes smaa Værksteder ombord paa Fangeskibene. Mange af de tilvirkede Sager besørgede Rosing solgt for Fangerne. Han fik „British & Foreign Bible Society“ til paa Selskabets Bekostning at lade trykke 5000 Exemplarer af det nye Testament paa Dansk til Uddeling, og senere fik han „Society for Promoting Christian Knowledge“ til at trykke 2250 Exemplarer af et Udtog af den nye danske Evangelisk-christelige Psalmebog til Fangerne. Endnu efter mange Aars Forløb fandtes i Danmark Exemplarer af dette nye Testament, som Fangerne havde taget med sig ved deres Frigivelse i 1814. Da Rosing i December 1808 sendte Biskop Münster en Beretning om denne Virksomhed og en Anmodning om, saafremt muligt, at faa Penge sendt over, tilføjer han, at han haaber, „at Alt dette maatte udvise det herværende Kirke Etablissements Gavnlighed, ogsaa i Særdeleshed i et Tidspunkt som det nærværende“. Derimod fortæller ikke han selv men den Lieutenant Lork, som ved sin Tilbagekomst fra Fangenskab overbragte Brevet til Biskoppen, at „den Troeskab de danske Matroser, som holdes fangne i Chatham, vise mod Konge og Fædreland, ved uagtet alle Tillokkelser ikke at tage Tieneste hos Fjenden, for en stor Deel skyldes den værdige Lærer Hr. Rosings ivrige

Formaninger“. Af 7000 danske og norske Fanger gik kun 300 i engelsk Krigstjeneste. Admiral Dahlerup, der som ung Søofficer selv var Krigsfange paa „Bahama“ i 14 Dage og baade derved og under sine Ophold i London havde Lejlighed til at lære Rosing at kende, beskriver ham som „en dannet Mand, med et blidt og ærligt Væsen samt et fiint og behageligt Ydre, i det Hele en smuk Representant for Nationens Geistlighed i et Land som England“. Og han tilføjer: „Hvor lidt havde man seet her-paa ved Valget af hans Eftermand.“ *)

Biskoppen sendte i aabent „Brev ved parlamentær Lejlighed“ Rosing et opmuntrende og anerkendende Svar paa hans Beretning bl. a. meddelende, at der af den kongelige Kasse var bevilget Præsten £ 100 aarlig. En Mistanke om, at Rosing havde hjulpet nogle Fanger til at undvige, havde nær standset hans kærkomne Besøg paa „Bahama“, men ved den bekendte Menneskeven Lord Wilberforce's Indflydelse blev hans Tilladelse tvertimod udstrakt til at gælde alle Fangeskibene, som han maatte besøge, naar som helst han vilde, og han fik endog indrettet et Lukaf ombord til et Slags Kontor, hvor han kunde arbejde og tale med Fangerne i Enrum.

Opofrende sig for sit Arbejde for Kirken og Krigsfangerne levede Rosing selv i trykkende Kaar. „Min Tilstands Kummerlighed er større, end Beskedenhed tillader mig at skildre,“ skrev han til Biskop Münter, og han bad derfor om at maatte blive forflyttet. Han holdt dog ud endnu i nogle Aar og Forstanderne viste deres Anerkendelse ved atter at forhøje hans Gage i 1809 til £ 230. Tilsidst nødtes Rosing af Familiensyn til at bede om Tilladelse til at rejse hjem. Ved hans Virksomhed var Fangernes Tilstand bleven betydelig forbedret. Foruden den aandelige og materielle Hjælp han havde bragt dem, havde han været Forbindelsesleddet med Omverdenen for mange af dem. „En stor Mængde private Breve skrev Rosing for dem af de Fangne, som ikke selv kunde skrive. Den hele Korrespondance gik igjennem ham, til hvem ogsaa alle Breve og Bidrag til Fangerne blev adresseret. Og fordi mange af disse Skrivelser kom fra Hjem, hvor Læsekunsten ikke stod højt, kunde Udskriften være pudsigt nok. Han boede i en Sidegade til den store Hovedgade Commercial Road, hvilket stadigt forvandlede til Hr. Commeceraad. Men hans Navn var nu saa vel kjendt, at Titel og Adresse gjorde lidet til Sagen, naar kun „Rosing“ var læseligt.“ **) I adskillige Tilfælde havde Rosing været medvirkende til, at Fanger blev udvekslede med engelske Krigsfanger i dansk Fangenskab. Intet Under derfor, at Fangerne nærede en Hengivenhed og Taknemmelighed imod ham, som de søgte at give Udtryk efter Evne. Fra Fangerne i en fjernere Havn modtog Rosing en

*) Dahlerup. Side 201.

**) Hedevig Rosing. Prisonlivet. Side 19.

smukt rigget Model af et Orlogsskib, en Alen langt, sammentømret af Benstykker fra Knoklerne af det Kød, Fangerne havde faaet til Føde, med Tougværk fremstillet af deres eget Haar. En lignende Model sendtes til Kongen og findes i Frederik VI's Værelse paa Rosenborg. Denne Model blev benyttet ved en Forestilling, som kgl. Skuespiller Knudsen gav paa det kgl. Teater til Fordel for danske og norske Sømænd i engelsk Fangenskab og disses Koner og Børn, idet „Hr. Knudsen havde den heldige Idee at fremvise Tilskuerne den Fregat af Knogler, som danske Krigsfanger i Engelland havde forfærdiget“.) Til den danske Kirke i London skænkede Fangerne en Model af en Fregat, som blev ophængt i Kirken, men som desværre ikke er bleven bevaret.

Om Rosings Afsked med Fangerne paa „Bahama“ skriver hans Datter:**)

„Om det rørende Optrin, der fandt Sted paa „Bahama“, talte Rosing først tretti Aar efter, da hans Sønner i den tavse Nat sad ved hans Leje, faa Timer før hans Død. En af dem skulde hente et Skrin med vigtige Dokumenter til den Syge, og ved at tage Papirerne op fik han tilfældigt Øje paa en rød Kapsel med en Guldmedalje, som han aldrig havde set. Den var saa stor som en Specie. Paa den ene Side var præget en sørgende Skikkelse, lænet til en Søjle, med den højre Haand pegende ud over Havet efter et Skib, som fjerner sig, med den venstre aftørrende sine Taarer. „Den 20de Juni 1811“ angav Datoen. Paa den anden Side stod følgende Indskrift: „Til vor Velgører, U. F. Rosing, et Taknemmelighedsminde fra Krigsfangerne paa Bahama.

„Medens Sønnerne ved det dæmpede Lampelys betragtede Medaljen, fortalte Rosing, at da han sidste Gang havde holdt Gudstjeneste paa „Bahama“, traadte en af Fangerne frem og holdt en Taksigelsestale til ham, idet han overrakte ham denne Medalje som et Minde om dem alle. „Og den vilde de, jeg skulde bære paa Brystet“, tilføjede han med et Smil. I den Hensigt er Medaljen forsynet med en Ring, hvorigjemmen er trukket et blaat Baand.

„Naar man betænker, hvad Penge var for de Fangne, da føler man ogsaa, hvilket personligt Offer det har været dem en Trang at bringe den bortdragende Ven. Naaede de end ikke sit Maal, at udmærke ham for Verden, saa vil dog denne Medalje vidne for Efterslægten om deres Taknemmelighed, og om Rosings Kjærlighed til sine Landsmænd.“

En af Fangerne ombord i „Bahama“, Rasmus Henriksen Kock fra

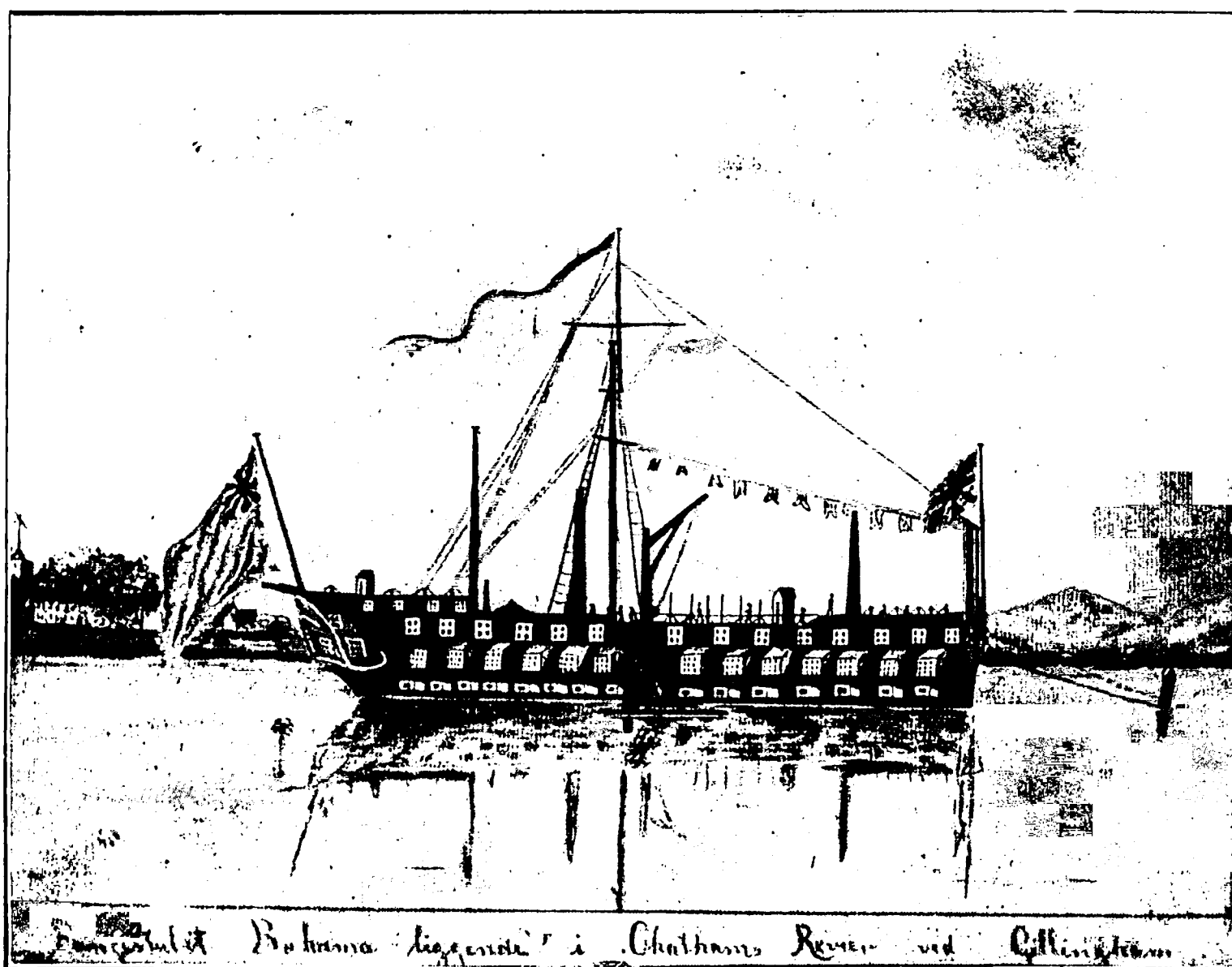
*) „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn“ 1811. Nr. 9.

Ogsaa franske Krigsfanger forfærdigede saadanne Skibsmodeller og andre kunstfærdige Sager af Kødben, og ligeledes Billeder og andet af farvet Straa. En fransk Skibsmodel fra Portsmouth fra 1813, da der var omtrent 18000 franske Krigsfanger i denne Flaadehavn, findes afbildet i „The Connoisseur“ Febr. 1910. Pag. 116.

**) Prisonlivet. Side 29.

Ærøskøbing, medbragte ved sin Frigivelse et Billede af „Fangeskibet Bahama liggende i Chatham Revier ved Gillingham“, tegnet af en anden dansk Fange. Kocks Sønnedatter Christiane gift med Krydstoldassistent Peter Martin Albertsen i Ærøskøbing ejer nu dette Billede og har velvilligt tilladt at det gengives her.

„Til de Frigivnes sørgelige Minder knytter sig ogsaa lyse og venlige Billeder“, skriver Fru Rosing. „Saaledes var der i Reading en ældre dansk Læge, Hr. Bentzen, som frivilligt delte Prisonlivets Lidelser med sine Landsmænd for at pleje og hjælpe de Syge, skjønt Englænderne havde tilbudt ham paa Æresord at bo i Byen“.*)

Fangeskibet „Bahama“.

Da Rosing i 1811 kom tilbage til Danmark, benaadedes han for sine udmærkede Handlinger med den da sjældne og derfor værdifulde Udmærkelse, Dannebrogordenens Ridderkors, som Kong Frederik VI personlig fæstede paa hans Bryst, men som Rosing var for beskeden til at bære. I 1812 blev han Præst i Jyllinge og Gundsømagle i Sjællands Stift, hvor hans første Hustru døde efter i Danmark at have skænket ham endnu to Sønner og en Datter. Ti Aar senere blev han Præst i Horsens hvor han ægtede sin anden Hustru, født Lasson, med hvem han fik to Døttre, hvoraf den ene, den for sine Fortjenester af Døvtummeundervisningen i Norge bekendte Fru Hedevig Rosing, blev gift med sin Fætter, Kemi-keren Rosing, og efter hans Død levede som Enke i Kristiania indtil

*) Prisonlivet. Side 32.

Slutningen af Aaret 1913. Fra hendes Haand stammer de interessante og særdeles levende Skildringer som er citerede i det foregaaende og som tildels støtter sig til Pastor Rosings Dagbøger og efterladte Papirer. I 1829 fik Rosing Titel af Konsistorialraad. Han døde den 2 April 1841 og ligger begravet i Horsens.

Efter Rosing kaldte Forstanderne Adjunkt ved Nyborg lærde Skole, Andreas Charles Kierulf (1783—1827), hvis Valg blev bekræftet af Kongen, som desuden ved Resolution af 13. Juli 1812 bevilgede ham et midlertidigt personligt Tillæg af £ 100 aarlig, som for det første Aar forskudsvis betaltes ham med 1600 Rdlr. af det Kirken tilhørende opsparede Fond men derefter af den kgl. Kasse. Kierulf medbragte Anbefaling til Konsul Jens Wolff fra G. Torkelin, der specielt bad Wolff introducere ham til „Sir Joseph Banks, han som er Storbritanniens Stolt og Mænneslægtens største Prydelse og kraftfulde Talsmand“. Efter Wiberg var Kierulf gift med en engelsk Dame Claesia; Dahlerup siger han var gift med en Datter af Peter Alsing og Alsing junr. kalder ham Svoger.

Indtil Kierulf kom, vikarierede den svenske Præst, Dr. Brunmark, og da denne senere rejste til Sverrig, vikarierede Kierulf ved den svenske Kirke.*) Den danske Kirke blev i nogen Tid efter Rosings Bortrejse benyttet af dennes meget gode Ven, Dr. Schwabe fra den tyske Kirke i Little Alie Str., medens Schwabes egen Kirke blev repareret. Med den Begrundelse, at den under Krigen saa vanskelig stillede danske Kirke i London ogsaa maatte hjælpe forarmede Søfolk fra Hertugdømmerne, søgte Forstanderne i 1813 Biskop Münster om et Tilskud ogsaa fra Kirkerne i Hertugdømmerne, og da det slesvig-holstenske Kancelli fandt dette billigt og foreslog at bevilge 3 Mark i Sølvværdi af hver Kirke, skete dette ved kgl. Reskript af 28. Juli 1813. Bidragene fra Hertugdømmerne beløb sig til 172 Rdl. aarlig. Dette nye Bevis paa Kongens Gavmildhed, selv i saa trange Tider, er sagtens ikke bleven Forstanderne meddelt, da den diplomatiske Forbindelse under Krigen var afbrudt; da de aabenbart ikke havde ventet en saa let og hurtig Opfyldelse af deres Ønsker, indsendte de Aaret efter gennem den efter Freden tilbagevendte Gesandt samme Anmodning til Regeringen, hvor den indtraf 1½ Aar efter, at den var imødekommet.

Alt for tillidsfulde efter denne forøgede Støtte hjemmefra gik Forstanderne nu videre i deres Fordringer, men saa viste det sig ogsaa, at Grænsen var naaet. Den 30. Oktober 1815 holdt Forstanderne et Møde og besluttede at inddrage af Kirkens Midler, hvad der var disponibelt, hvorfor de anmodede Handelshuset Abr. Falch & Sønner & Co. i København om at henvende sig til Biskop Münster for at faa udbetalt af denne, hvad der af Kirkens Midler henstod kontant eller let omsætteligt i hans Forvaring og at sælge Kirkens Obligationer paa belejligt Tidspunkt.

*) Carlson, Side 112.

Forstanderne sendte behørig Fuldmagt til Firmaet Falch. Paa Firmaets Henvendelse til Biskoppen svarede denne, at han først maatte have Regeringens Billigelse til at udbetale Pengene, og han forespurgte derfor det danske Kancelli. Der henstod ved Udgangen af 1815 9100 Rdl. S. V. kgl. Obligationer foruden kontant 179 Rdl. 3 Mk. 11 Sk. N. V. Da det saaledes trak ud med denne Sag, henvendte Forstanderne sig gennem Gesandten til Regeringen med Anmodning om, at Bidragene hjemmefra maatte blive forhøjede, da Kirken var i en trængende Forfatning, saa Forstanderne havde maattet nedsætte Præstens Løn og yderligere maatte nedsætte den, om der ikke kom Hjælp. Senere ansøgte de endvidere om, at Kontingentet fra Kirkerne i Danmark maatte beregnes efter en fordelagtigere og fast Kurs og om, at der maatte blive lovet en norsk Præst, hvis Menigheden, der mest bestod af Norske, ansatte en saadan, Forfremmelse som Præst i Danmark, naar han havde været et vist Aaremaal i London. Disse forskellige Henvendelser bevirkede, at Spørgsmaalet om fremtidig Støtte til Kirken i London blev taget op til grundig Overvejelse af Regeringen.

Siden Norge var bleven skilt fra Danmark ved Fredsslutningen i 1814, kunde man ikke vente, at Kirkerne i Norge vilde vedblive at yde Bidrag til Kirken. Bidragene fra Norge inddroges dog først i 1818.*) Da tilmed Menigheden efterhaanden var svundet saa stærkt ind, at der i Følge en Kancelliskrivelse (7—12—1816) kun var fem danske Familier med Præstens,**) og da den for største Delen bestod af Fattige, saa at Kirkens Drift maatte komme til at hvile omtrent udelukkende paa Hjemlandet, og da man ikke mente at kunne bebyrde de danske Kirker med det forøgede Bidrag, Forstanderne bad om, og Statskassen ogsaa i de trykkende Tider havde tunge Byrder nok at bære, henstillede det danske Kancelli, at Kirken med dens Ejendomme overlodes til Menigheden, idet man henstillede til denne, om den vilde fortsætte Kirkens Drift. Biskop Münster som blev adspurgt, erklærede sig dog imod denne Ordning. Var der end ikke ret mange Danske i London, kunde der senere komme flere, naar Virkningerne af Krigen var forbi; han mente, at en dansk-norsk Kirke i London som „et iblandt Baandene imellem de tvende Nationer“ burde bevares, og at man ogsaa kunde love at give en norsk Præst ved Kirken Indfødsret og Forfremmelse i Danmark efter 6 eller 10 Aars Tjeneste, saaledes som Tilfældet var med den tyske Præst ved St. Petri Kirke, Kbhvn. Dog forudsatte han, at de norske Bidrag til Kirken maatte vedblive. Departementet for udenlandske Sager var derimod stemt for at skænke Kirken til Menigheden, saa meget mere som de Deputerede for Finanserne

*) Carlson. Side 297.

**) I 1843 skriver A. D. J. Alsing, at der i 1817 var meget faa bosatte Danske og Norske, nemlig Georg og Jens Wolff, Alsings Fader Peter A., H. F. Hornemann og en Høyer, som var ansat i Wolffs Forretning. (Record Office. Denmark Domestic. Vol 145).

ikke mente i Længden at kunne afholde det Præsten i London bevilgede Tilskud af £ 100 om Aaret. Man overvejede derfor, om ikke Præsten kunde hjemkaldes og Menigheden ophæves, idet dog Bidragene fra Kirkerne i Danmark skulde vedblive, indtil Finanskassens Udlæg til Præsten var refunderet. Da Pensionskassen, som rimeligt var, bestemt nægtede at have Penge tilovers til Vartpenge for Præsten, maatte ogsaa disse tages af Kirkernes Bidrag. Den 7. Januar 1817 udstedtes da i København følgende kgl. Resolution:

„Vi bifalde alln. at Præsten for den danske Menighed i London, Kierulf, hjemkaldes i Overensstemmelse med Vor allerh. Resolution af 7. September f. A. og ville Vi alln. have ham tillagt 600 Rdl. S. V. i aarlige Vartpenge, beregnet fra indeværende Aars Begyndelse af;*) derhos ville Vi alln. have skjænket Menigheden den danske Kirke i London til fri Raadighed tilligemed samtlige dens nuhavende Ejendomme, Bidragene fra Kirkerne i Danmark og Hertugdømmene indtil forrige Aars Udgang derunder indbefattede. Endeligen bifalde Vi alln. at disse Bidrag fra Kirkerne i Danmark og Hertugdømmene fremdeles skulle erlægges, og fra indeværende Aars Begyndelse af anvendes til Udredelse af Vartpengene for Præsten Kierulf, saavel som og til at godtgjøre Finanskassen indbemeldte af samme udredede Forskud til Præsten Kierulf, samt til at dække det den forrige Præst ved den danske Menighed i London, Rosing, bevilgede Laan af 400 £ Str., hvilket Laan Vi ved allerh. Resolution af Dags Datum alln. have eftergivet ham; og ville Bidragene fra Kirkerne altsaa først ophøre naar samtlige ovenanførte Fordringer ere fyldestgjorte.“

*) Allerede 1818 kaldtes Kierulf til Præst for Søborg og Gilleleje (Wiberg).

IX. KAPITEL.

Den danske Koloni svinder ind. Kirkekapitalen sættes overstyr. Kirken lejes ud til „Baadsmænd“ Smith. Den paatænkes inddraget i den danske Statskasse. Forholdet til de Norske.

Resolutionen af 7. Januar 1817 meddeltes gennem Gesandten i London til Forstanderne med den Tilføjelse, at det derefter var overladt til Menigheden selv at afgøre om den vilde vedligeholde en Gudstjeneste, hvad den selvfølgelig ikke kunde magte paa egen Haand. Det var meget hensynsfuldt af den enevældige Regering at paatage sig en Gæld paa ialt £ 800 eller 7500 Rdlr. S. V., de Bidrag som var bevilget de to sidste Præster af den kgl. Kasse, og samtidig lade Menigheden beholde ubeskaaret de 9100 Rdlr. som var indsamlet fra Stifterne og som Biskop Münter opbevarede, de £ 2400 der var tilbage i London, og Kirken, hvis Værdi antagelig var £ 1500, ialt en samlet Værdi af £ 5000. Men det havde været heldigt, om man havde agtet paa Biskop Münters Henvisning til den Mulighed, at der senere kunde danne sig en større Menighed i London, og derfor havde forbeholdt Gesandten i London, som Menighedens Patron, et Tilsyn med Pengenes Anvendelse og Kapitalens Bevaring. Man ventede til 1840 med at give Gesandten et saadant Tilsyn men da var det meste sat overstyr.

Der var saa faa Danske i London efter Krigen og de fleste af disse tilmed mer eller mindre ruinerede, at der ikke var nogen dansk Mand i London som egnede sig til at være Konsul, saa en Englænder, John Campbell, der i 1814 blev ansat som Vicekonsul, blev konstitueret som Konsul, til han døde i 1826. I halvandet Aar var Jeremias Dick konstitueret, og derefter var Thomas Wilson Konsul til sin Død i 1829 og efterfulgtes af sin Søn Fletcher Wilson, som var Generalkonsul fra 1830 til 1861, da der atter kunde udnævnes en dansk Mand, efter at I. S. Priestley, Sekretær hos Wilson og Købmand, havde bestyret Konsulatet i 2 Maaneder.*)

*) Efter velvillig Meddelelse af Arkivar i Udenrigsministeriet, nu Departementschef, Dr. Erik Arup.

Ikke blot var Menigheden svundet ind i Tal og Betydning, men ogsaa Kirkens ydre Forhold gik det tilbage med. Ved Anlæget af London Dok i 1805 og senere af St. Katherine Dok i 1828 havde det hele Kvarter, hvoraf den venlige og tidligere velrenommerede Wellclose Square udgjorde en Del, skiftet Karakter. Det befolkedes af Dokarbejdere og Søfolk, og med dem kom der tarvelige Logishuse og Beværtninger, medens Forretningskvarteret flyttede Vest paa. Kirken henstod tom i omtrent ni Aar og forfaldt efterhaanden. Renterne af Kirkens Formue blev brugt til at lønne de tilbageblevne Kirkebetjente, til Fattighjælp for nødlidende Danske og Norske og til de allermest fornødne Reparationer. Understøttelserne til de Fattige antog lidt efter lidt Form af Pensioner og Kirkens Administration blev tilsidst en blot og bar Fattigpleje. Af Forstanderne var, efter Hornemanns Fallit, kun den gamle Georg Wolff og Peter Alsing tilbage. Jens Wolff tog Del med i Kirkens Styrelse, som dog mere og mere blev overladt til Wolffs Sagfører, Sheffield.

Huset Wolffs & Dorvilles Forhold til den danske Regering stod stadig uafgjort. Ved en fornyet Henvendelse til Kongen i 1818 opnaaede F. C. Prosch ganske vist, at der udbetaltes Jens Wolff £ 4000 „i Betragtning af de Tjenester han har udviist mod vore Undersaatter og med Hensyn til Handelshuset Wolff og Dorvilles frivillige Opofrelse til Fordeel for vore Undersaatter“, men denne Sum, som Jens Wolff indbetalte i Boet til Fordel for Kreditorerne dækkede ingenlunde, hvad Wolff mente sig berettiget til. Sammen med sin gamle Fader søgte han atter i 1827 Kongen om Tilbagebetaling af de Beløb, de havde tabt ved før Krigen at give Forskud til danske Handelshuse, men da Statsgældsdirektionen gav dem Afslag, udgav Jens Wolff i 1833 i London sin „Appeal and Memorial“ (paa Engelsk og Fransk) og tilegnede Statsgældsdirektionen den. Samme Aar udgav han i København „Bemærkninger om de Fordele, som Skibs- og Bygningstømmer samt andre Materialier erholde ved Brug af den i England ny Opfindelse til at forhindre Forraadnelse og Ødelæggelse“.) Han havde ægtet sin anden Hustru, Susan Amelia Covey, og efter at de havde boet i nogle Aar forskellige Steder i Udlandet tog de med deres eneste Datter, Amelia Susan Maria kaldet Emma, til København, hvor de boede paa Søholm. Som nogen Trøst for den Uret og de Tab han havde lidt, som Statskassens Tilstand ikke tillod at godtgøre paa anden Maade, blev Jens Wolff i 1834 gjort til Ridder af Dannebrog og til virkelig Etatsraad. I København kom Wolffs i de bedste og fornemste Kredse, til Hoffet, til Teselskaber hos Prins Ferdinand og Prinsesse Caroline, omgikkes Familierne Oxholm, Falbe (Emma Wolff kaldte sine Døttre Ida og Clara efter Frkne. Falbe), Huygens, General Scholtens o. f. Særlig intim var Datteren Emma med Prinsesse Louise af

*) Erslev, T. H. Forfatter Lexicon, III Side 604.

Hessen, den senere Dronning Louise af Danmark, og hendes yngre Søster Augusta, senere Baronesse Blixen Finecke, og med Prins Fritz, den senere Fred. VII, som endog en Gang opvartede hende med en Serenade. Sammen med Prinsesserne af Hessen tog hun Undervisning hos. Portrætmaler Jensen. Hendes Buste blev modeleret af Thorvaldsen. I 1839 spillede hun i Københavns dramatisk littéraire Selskab i en Dilletantkomedie til Fordel for nødlidende Jyder, i Overværelse af Kongefamilien. Hun blev senere gift med den hollandske Officer L. Ed. Maas, og Jens Wolff flyttede derfor til Chateau Milfort, Slein, ved Mons, for at være nærmere ved sin eneste Datter. Hans anden Hustru døde i Paris i 1844 og nogen Tid derefter giftede han sig, skønt nu en gammel Mand, for tredje Gang, men døde i Maj 1845 under et Ophold i London.

Etatsraad Jens Wolff.

Den gamle Georg Wolff var død i Balham den 8. Marts 1828. Et yngre Firma, E. G.

& H. Wolff blev dannet af en Sønnesøn af Georg Wolffs ældre Broder Frantz, Ernst George Wolff; H. Wolff er muligvis Herman St. John W., Søn af Jens Wolffs første Hustru. Men Firmaet kunde ikke klare sig. De fik af Jens Wolff „med Forstandernes Samtykke“ udbetalt £ 500 af Kirkens Fonds som et Laan, men gik fallit i 1831. Der var saa £ 1500 tilbage af Kirkens engelske Fonds og over disse disponeredes der i Følge Kirkens Regnskabsbog, som vistnok førtes af Sheffield, paa følgende Maade:

„Mr. Jens Wolff with the consent of the Elders of the Church was under the necessity of borrowing the funds of the Church standing in their joint names in the 3 pCt Consols £ 1500 Stock in order to pay off Mr. Geo. Wolffs balance of Marriage Settlement on his daughter Inger Maria, married to the Revd. Geo. D. Whitehead of Lincoln. The funds of Mr. Geo. Wolff not being found by his Executors sufficient for that purpose which Debt is to be repaid out of the funds expected from the

Danish & English Government for confiscated property of the House of Wolffs og Dorville.“

Samtidig med at man saaledes satte Kapitalen i London overstyr, henvendte man sin Opmærksomhed paa den Kapital, som henstod i København. I 1819 havde „de Ældste og Forstanderne for den danske lutherske Kirke i London“ henvendt sig til det danske Kancellie for i Overensstemmelse med den kgl. Resolution af 7. Januar 1817 at komme til at nyde Frugterne af den Kapital paa 9100 Rdlr., som Biskop Münter i 1819 havde indbetalt til Nationalbanken; og den 18. August 1819 meddelte Gesandten de Ældste og Forstanderne, at denne Sum var til deres Raadighed. Gennem deres Befuldmægtigede, Direktør Duntzfelt i København, hævede de derefter Renterne med ca. £ 38 om Aaret.

I 1825 var det lykkedes at faa den tomme Kirke lejet ud efter at der var anvendt £ 600 paa en Reparation. Lejeindtægten £ 50 aarlig tillige med Renterne af Kapitalen i København uddeltes af Sheffield til fattige Danske og Norske, af hvilke adskillige blev faste Pensionister. Efter sin Fallit fik Ernst George W. af Kirkens Midler først £ 50 om Aaret, senere indtil 1835 de fra Duntzfelt indløbende Renter. Den gamle Peter Alsing laante i December 1832 £ 41 af Kirken. I Januar 1833 døde han og Sønnen erklærede, at Gælden ikke kunde betales.

Der var derefter ingen af Kirkens Forstandere tilbage. Jens Wolff og hans Neveu Ernst G. W. optraadte som Forstandere men det var vistnok Sheffield som traf de fleste Dispositioner. I Følge en Indførsel bag i Kassebogen, dateret den 18. Februar 1833 blev der af Enken Elizabeth Heyerdahl testamenteret Kirken en Sum af £ 100 til Hjælp til Fattige. Kapitalen blev sat fast i Jens Wolffs og Ernst George Wolffs Navn, men neppe paa meget betryggende Maade. Anders Westenholz søgte i 1860 at faa Oplysning herom af den da endnu levende E. G. Wolff men uden Resultat.

Den Mand som i 1825 lejede Kirken var en engelsk Præst, George Charles Smith, hvis store Arbejde for Sømandsmissionen er vel kendt. Da den danske Kirke i London fra Begyndelsen af har haft og endnu den Dag i Dag har nøje Tilknytning til Sømandsmissionen, vil det være værd et Øjeblik at dvæle ved den ejendommelige Bevægelse i Aarene 1814—1820, som lagde Grunden til den engelske Sømandsmission og som et halvt Aarhundrede senere naaede til de skandinaviske Lande. Og dette vil være saa meget mere paa sin Plads her, som det kun derigennem vil være muligt at forstaa, hvilken Rolle den gamle danske Kirkebygning kom til at spille i de følgende Aar.

I Begyndelsen af det nittende Aarhundrede naaede den religiøse Vækkelse fra Midten af det foregaaende Aarhundrede ud til Skibene. Efter Krigens Ophør kom der flere og flere Skibe til London Havn navnlig fra de nordlige engelske Havne med kristne Kaptajner og Søfolk;

ombord i disse Skibe, som laa i „Lower Pool“, Themsen mellem London Dock og Limehouse, blev der jevnlig holdt Gudstjeneste og som Tegn paa, hvor der holdtes gudeligt Møde, blev der efter en Kaptajn Wilkins Ide hejst et Bethel Flag, blaat med Ordet „Bethel“ i Midten og en rød Stjerne i Hjørnet. Disse Møder i „Lower Pool“ tiltrak sig mere og mere Opmærksomhed. Saa kom i 1817 G. C. Smith til London. Hans Livsførelse havde været ejendommelig. Han er født i London i 1782. 1793 gik han som Skibsdreng til Koffardis, tjente i den engelske Marine fra 1796—1803 og blev muligvis Baadsmand, var i Slaget paa Københavns Red, Skærtorsdag den 2. April 1801, ombord i „H. M. S. Ardent“ og saa „Dannebrog“ springe i Luften. I 1803 blev han omvendt i Reading og blev i 1807 Præst ved en Metodistmenighed i Penzance i Cornwall men følte et særligt Kald til at prædike Evangeliet for sine tidligere Standsfæller og optraadte som Sømandsmissionær paa Krigsskibene i Plymouth og Mounts Bay, ligesom han førte Korrespondance med Officerer og Mænd paa henved 70 Orlogsskibe. Det synes at han en Tid var i Spanien som Missionær mellem de engelske Soldater under Lord Wellington. I 1817 kom han til London for at samle Penge ind til en Landsby Frikirke i Cornwall og hørte da om de gudelige Møder ombord i Skibene paa Themsen. Han tog Del i disse og søgte derefter at faa indrettet et flydende Kapel. Sammen med en Købmand Martin holdt han Møder, skrev i Bladene og fik i 1818 dannet „Port of London Society for promoting Religion among Merchant Seamen“, som købte et mindre Krigsskib, Sluppen „Speedy“, som registreredes som Kirke (place for worship) og ankredes ud for Wapping New Stairs i Sognet St. John's, Wapping, altsaa nær Wellclose Square. Smith bad en Indgangsbøn ved den første Gudstjeneste ombord i Sluppen, som i Almindelighed gik under Navnet Arken. Aaret efter tog han en ledende Del i Oprettelsen af „British & Foreign Bethel Seamen's Union“, som i 1820 blev til „British & Foreign Seamen's Friend Society and Bethel Union“, hvis to Udsendinge var Præsterne Kapt. Angas & G. C. Smith. Det var Angas's Tanke, at dette Selskab skulde have hele Jorden til Virkekreds ligesom „British & Foreign Bible Society“, en Tanke som blev taget op for Alvor da Selskabet i 1833 reorganiseredes som internationalt Selskab under Navnet „British & Foreign Sailors' Society“, et Selskab der nu virker i 60 britiske og ligesaa mange udenlandske Havne med Hovedsæde i „Jack's Palace“ paa Hjørnet af West India Dock Road, Limehouse, London E., med 180 Missionsarbejdere i sin Tjeneste, med halvt hundrede Missionsskibe og henved 120 Sømandsstuer, Sømandshjem og Kirker og med et aarligt Budget paa tre Kvart Million Kroner; et Selskab med hvilket danske Sømandspræster i London i de sidste 40 Aar har haft Samarbejde og i hvis Sømandsstue ved Millwall Dock den danske Sømandsmission har været tilleje de sidste fem Aar.

Smiths Begejstring for Sømandsmissionen, hans rastløse Energi, hans

store Evne til at samle Penge ind ved at begeistre andre for Arbejdet og hans administrative Anlæg, skaffede ham den Omtale, at han var „the morning star of the sailor's reformation“. Han rejste rundt fra Havn til Havn og fik overalt oprettet „Seamen's Friends' Societies & Bethel Unions“. Men saa viste det sig, at Morgenstjernen ikke var en Planet med et stadigt Lys og en regelmæssig Bane men en blinkende Komet, hvis Bane paa uberegnelig Maade krydsede andre Stjerner, med andre Ord, at Smith ikke i Længden kunde samarbejde med andre, at hans Energi gav sig Udslag i Stridbarhed der maatte have Luft om han saa skulde strides med de ypperste Ledere, ligesom det ogsaa føltes som et Savn ved hans Virksomhed at han aldrig var i Stand til at gøre Regnskab for de indsamlede Beløb, som dog vel at mærke aldrig blev hængende ved ham selv, der altid var og blev fattig. Smith skiltes derfor efterhaanden fra de andre Ledere af Sømandsmissionen og da han i 1824 kom tilbage til London arbejdede han mest paa egen Haand, først syd for Floden sammen med en Ven Phillips der boede der, senere ved Møder i det Frie paa Tower Hill.*)

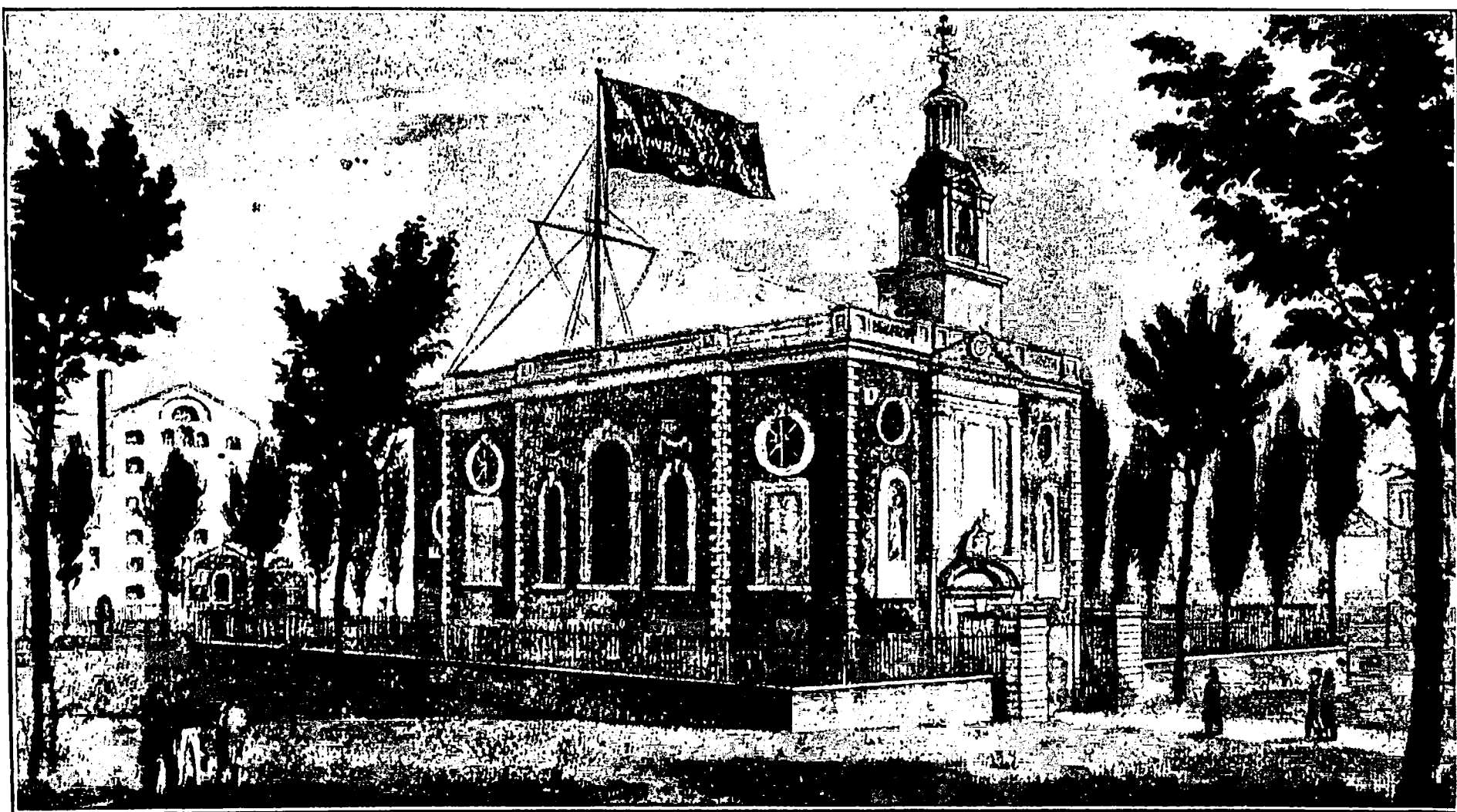
Disse Møder er kommen Forstanderne for den gamle danske Kirke for Øre, thi i Følge et Brev fra Smith til Rev. Eastburn, en Sømandsmissionær i Philadelphia, kom der en Nordmand til ham og indbød ham til at tage den gamle Kirke i Wellclose Square i Øjesyn; og dette ledte til at Smith lejede den af Forstanderne, George Wolff, Alsing sen. og Jens Wolff, med hvem han oprettede en Lejekontrakt hos Wolffs Sagfører, Sheffield. Kirken skulde sættes i brugelig Stand, hvorefter Smith skulde have fri Benyttelse af den for en Leje af £ 50 aarlig med Forpligtelse til at holde den vedlige.

Wellclose Square blev nu Midtpunktet for en Sømandsmission under Smiths Ledelse men vistnok med Tilknytning til „British & Foreign Seamen's Friends' Society“. Smith lejede et Hus paa Wellclose Square til sin Bolig og Hovedkvarter for Arbejdet og kaldte det „Naval & Military Office, Bethel House, Wellclose Square“; Kirken kaldte han „London Mariners' Church“ og hejsede et stort blaat Bethelflag over Koret. Foruden at han selv holdt Møder der, talte ogsaa Missionærer fra andre Lande i mange forskellige Tungemaal til Søfolk af alle Nationer og forskellige Farver. En Tid var Kirken meget besøgt af Lascars fra Indien. De franske Matroser, som kom til London med Maréchal Soult i Anledning af Dronning Victorias Kroning, besøgte Kirken og en fransk protestantisk Præst prædikede for dem. Missionær Ward fra dansk Serampore talte for indiske Matroser og Dr. Marshman fra Serampore besøgte Kirken paa sin Hjemrejse til København.

Smith som selv yndede at mindes sin Fortid i Marinen og derfor

*) Chart & Compass, Sailors' Magazine, New Series Vol. I. London 1879.

satte Bogstaverne R. N. (Royal Navy) efter sit Navn og som jevnlig af andre omtaltes som „Boatswain“ Smith, synes at have udfoldet en meget betydelig Virksomhed; han dannede alene eller sammen med andre en hel Række humane og religiøse Foreninger, som „British Female Penitent Refuge“ i Hackney, „Shipwrecked & Destitute Sailors' Asylum“, o. s. v. En enkelt Institution, i hvis Oprettelse han havde nogen Del, fortjener at omtales nærmere. Lige Vest for Wellclose Square er Well Street. Her byggedes i 1787 et „Royalty Theatre“, hvis Navn siges at hidrøre fra at det laa „within the Liberty of His Majesty's Fortress & Palace of the Tower“. Det aabnedes med en Forestilling af Shakespeare's „As you like it“, men sank snart ned til at blive en tarvelig Variété afpasset til det tarvelige Publikums Smag. Theatret brændte i 1826 men genopbyggedes

Mariners Church, Wellclose Square.

i 1823 under Navnet „Brunswick Theatre.“ Kun i tre Dage stod dette, før ogsaa det blev et Rov for Flammerne. Smith, som havde følt den nedbrydende Indflydelse, der udgik fra dette Theater, opfattede dets Skæbne som et Vink fra Himlen. Han gik ind blandt de rygende Ruiner, hejsede sit Flag over Tomten, holdt Møder der og opfordrede til at anvende Pladsen i en bedre Sags Tjeneste. To engelske Marinekaptajner, Gambier og Elliott, som i længere Tid havde arbejdet i Sømandsmissionens Tjeneste, traadte til, købte Grunden og oprettede et „Sailors' Home“, som endnu den Dag i Dag findes der og som er alle Sømandshjems Moder. Det staar i nøje Forbindelse med den engelske Kirke, St. Paul's, Dock Street.

Ogsaa en dansk Mand har arbejdet sammen med Smith som Sømandsmissionær blandt skandinaviske Søfolk paa Themsen. Det var Karl eller

Carlos von Bülow, tidligere i den danske Hær. Med Hjælp fra et engelsk Selskab for Evangeliets Udbredelse paa Kontinentet besøgte Bülow danske, svenske, finske men navnlig dog norske Skibe paa Themsen og prædikede for Søfolkene. Hans Hu stod til at sejle med et Bethelskib til Norge og Danmark. Da det ikke lykkedes at samle tilstrækkelige Midler til et 30 Tons Skib, som paataenkt, maatte han nøjes med en 6 Tons Dæksbaad. Med denne har han besøgt norske Havne og Øer fra Kristianssand til Trondhjem og med Bethelflaget vajende fra Masten prædiket for Søfolkene, baade norske og fremmede. Han ønskede derefter at faa sig et større Skib, men da Selskabet mente at denne Virksomhed faldt udenfor dets Omraade, dannedes i Hull en Komite for at indsamle Penge til en saadan Mission, med den svenske Konsul, John Clay, som Kasserer. Af „Port of London Society“ fik von Bülow foræret et Bethelflag og af det britiske Bibelselskab et Tusind Ny Testamenter, ligesom han fik et meget stort Antal Traktater til Uddeling.*)

Londons Biskop synes ikke ganske at have billiget „Baadsmand“ Smiths Virksomhed og han henvendte sig derfor i 1836 til Jens Wolff med Tilbud om at købe Kirken for at den „kunde blive indviet til en mindre ureglementeret Religions-Øvelse.“ Wolff spurgte den danske Regering om den havde noget imod at han solgte Kirken for £ 1500 à 2000 til den engelske Kirke, men Departementet for udenlandske Sager svarede samme Aar med Henviisning til Reskriptet af 1817: „De vil deraf se, at Regeringen har frasagt sig sin Ret til at disponere over Kirken.“ Der skete flere Henvendelser til Forstanderne Jens Wolff og E. G. Wolff om at købe Kirken uden at det dog blev til noget, men Forhandlingerne foranledigede, at det svenske Kirkeraad meldte sig paa de Norskes Vegne med Fordring paa Halvdelen af den eventuelle Salgssum.

I 1839 foreslog Etatsraad Jens Wolff Regeringen at de 9100 Rdlr., som var skænket Menigheden og henstod i Nationalbanken, skulde anvendes i andet offentligt Øjemed, da de neppe nogensinde vilde blive brugt til dansk Gudstjeneste. Den yngre Horneman, som var Sekretær i „Society of Friends of Foreigners in Distress“, var i 1840 i København og havde Audiens for at anbefale at det Beløb, der kom ind ved Salget af den gamle Kirke, skulde bruges til Understøttelse af gamle fattige Danske i London. I 1841 androg Hans Jacob Alsing, Søn af Peter Alsing, det danske Kancelli om at de 9100 Rdlr. maatte blive udbetalte til Deling mellem de tiloversblevne Medlemmer af Menigheden fra 1817 men fik Afslag ved en kgl. Resolution 20. Aug. 1841. Alsing og Horneman henvendte sig derefter sammen til den danske Gesandt i London, Grev Reventlow, i samme Anledning men med samme Resultat, hvor-

*) Green, Ashbel, D. D. *Memoirs of the Rev. Joseph Eastburn of the Mariners Church Philadelphia.* Philadelphia 1828. Pastor R. Andersen i Brooklyn har været saa venlig at laane mig denne Bog.

efter de gennem den engelske Regering sendte en Ansøgning til den engelske Gesandt i Kbhvn., Sir H. W. W. Wynn for at han hos den danske Regering skulde søge at udvirke, at de fik Del i disse Midler, hvortil det synes de trængte. Den 30. Januar 1843 svarede Foreign Office, at denne Sag maatte afgøres af de danske Myndigheder,*) som jo alt havde givet deres Svar. I Følge Burn**) havde Alsing flere af Kirkens Dokumenter „i sit Eie“ derimellem Ministerialbog fra 13. Juni 1802 til 20. Oktober 1816, som nu er tabt. Den indeholdt bl. a. en Liste over Altergæster mellem hvilke en stor Mængde af de danske Krigsfanger, og over Døbte, Konfirmerede og et Par Viede, Kaptajn Krøger og Miss Netzer.

I 1840 havde Jens og Ernst G. Wolff søgt gennem Duntzfelt at faa udbetalt de 9100 Rdlr., hvis Renter ikke var hævede siden 1835, men Departementet for de udenlandske Sager resolverede den 13. Oktober 1840, at de Herrer Wolff ikke kunde anses for kompetente til at handle paa den ikke længer eksisterende Menigheds Vegne, hvorfor Kapitalen ikke kunde udbetales dem, „samt at den forrige Kirkebygning, der ligeledes maa anses som hjemfalden til det Offentlige, i sin Tid vil blive at realisere“. Gesandten blev spurgt, om man ikke kunde sælge Kirken strax, hvis man tilsikrede Pensionisterne deres sædvanlige Pension for Livstid, men han raadede til at vente til Forstanderne var døde. Der paalagdes ham at holde et Øje med Kirken og dens Indkomster og en kgl. Resolution af 31. Oktober 1842 bestemte, „at der om Anvendelsen af Kirken og dens Midler ikke skulde tages nogen endelig Bestemmelse, førend samtlige Medlemmer af Menigheden var bortdøde“.

Der var, som nævnt, fra norsk Side gjort Fordring paa Andel i Kirkens Salgssum og Wolff ansaa de tilbageblevne norske Medlemmer af Menigheden som berettiget til en saadan Andel, ligesom der ogsaa stadig blev udbetalt Hjælp til norske Fattige af Kirkens Indtægter. Da der i 1837 var Tale om at sælge henvendte Jens og Ernst Wolff sig gennem Sheffield til den svensk-norske Generalkonsul i London, Chas. Tottie, for at faa en Erklæring fra de norske Autoriteter om Hensigtsmæssigheden af at sælge Kirken.***) Ved kgl. svensk Reskript af 22. Januar 1838 anmodedes den norske Regering om at udtale sig, hvad den gjorde i en Skrivelse af 26. April s. A. underskrevet af Baron Wedel Jarlsberg. †) Først refereres Konsul Totties Udtalelse, at det vilde være heldigt om Kirken blev solgt og den norske Menigheds Andel i Salgssummen administreret af det Kirkeraad i London, som leder saavel den norske som den svenske Menigheds Anliggender. Efter en Oversigt over Kirkens

*) Record Office. Denmark Domestic. Vol. 145.

**) Burn, J. S. History of Foreign Protestant Refugees. London 1846. Side 242.

***) Carlson. Svenska Kyrkan i London. Stockholm 1852. Side 125.

†) Carlson. Side 294.

Historie udtaler den norske Regering dernæst: „Efter det saaledes anførte, samt da alt Norges Mellemværende med Danmark maae ansees afgjort ved Conventionen af 2. September 1819 og Opgjørelses-Acten af 20. April 1820, forekommer det Departementet klart, at der fra den Norske Stats-Casses Side ikke kan gjøres nogen Paastand paa Andeel i den Sum, som ved Kirkens Afhændelse maatte indkomme, og at dette Salg er Stats-Cassen uvedkommende.

„I denne Anskuelse har ogsaa Finants-Departementet erklæret sig enigt. Departementet antager heller ikke at der fra den Danske Regjerings Side ville fremkomme Oplysninger som kunne give Anledning til at betragte Sagen fra nogen anden Synspunkt“. Derimod maa den norske Regering „erklære sig ude af Stand til at afgive nogen bestemt Formening, saavel om hvem det kan tilkomme med Competence at tage Beslutning angaaende Kirkens Salg, som hvilken Andeel de forskellige i Kirken interesserede Parter kunne paastaae i Købesummen for samme“. Men det formenes, at Købesummen bør deles efter samme Forhold, hvorefter Kirkens Lejesum nu fordeles mellem Danske og Norske. „I andet Fald, og forsaavidt de angjældende Parter ikke maatte komme overeens om en anden Opgjørelse, forekommer det Departementet, at Formodningen maae være for en lige Fordeling“. Endelig udtaltes den Mening, at da der ikke kan være Tale om at benytte den norske Andel efter den oprindelige Hensigt, til luthersk Gudstjeneste, da Nordmændene har Adgang til den svenske Kirke, „bør de Norskes Andeel i Købesummen blive at anvende til Understøttelse for trængende Norske“.

Det svenske Kirkeraad nedsatte et Udvalg bestaaende af Legationspræst Rahmn og Generalkonsul Tottie til at forhandle med Sheffield & Sons om Kirkens Salg. Da Messrs. Sheffield havde betvivlet at der fandtes en norsk Menighed som kunde rejse Krav paa Andel i Købesummen, sendte Udvalget den 6. Nov. 1839 en Skrivelse til Sheffield af ikke ringe Interesse.*) At en norsk Menighed findes og er officielt anerkendt fremgaar deraf, skrives der, at det norske Storting den 20. Juli 1824 bevilgede en aarlig Sum, som udtrykkelig var bestemt for den norske Menighed i London som er forenet med den svenske Menighed; i denne norske Menighed findes der 31 Personer, hvis Navne opgives, som mellem 1779 og 1817 var bleven Medlemmer af den dansk-norske Menighed; mellem disse er der flere som fremdeles faar deres ugentlige Pensioner udbetalt af de Herrer Wolff. Derfor er den norske Menighed, som nu er forenet med den svenske, identisk med den norske Del af den tidligere dansk-norske Menighed, og derfor har den norske Menighed Krav paa Del i Ejendomsretten til Kirken; man anerkender de Herrer Wolff som Ældste for den danske Del af Menigheden og tilbyder at holde dem skadesløse

*) Svenska Kyrkans Arkiv.

for Følgerne af at sælge Kirken indtil et Beløb lig den Del af Salgssummen, som tilfalder den norske Menighed. Et halvt Aar senere beder Udvalget om Svar paa denne Skrivelse og fik en ganske kort Meddelelse om, at da der ikke længer var Tale om at sælge Kirken, forelaa Spørgsmaalet om Fordeling af Salgssummen ikke til Afgørelse.

Kort Tid derefter blev Pastor G. W. Carlson ansat som Præst ved den svenske Kirke og den Iver han lagde for Dagen i Kirkens Anliggender, bl. a. ved at skrive sin Bog om „Svenska Kyrkan i London“, røbede sig ogsaa derved, at han genoptog Spørgsmaalet om de Norskes Andel i den gamle danske Kirke. I Februar 1843 holdtes et Møde mellem Chargé d’Affaires Baron v. Rehausen, Pastor Carlson, to norske Medlemmer af Kirkeraadet samt Mr. W. Sheffield som Repræsentant for Wolff, hvor det blev bestemt, at Halvdelen af Kirkens aarlige Lejesum skulde udbetales til det svensk-norske Kirkeraad til Fordeling mellem norske Fattige, som søgte den svensk-norske Kirke, en Ordning som bifaldtes af den svensk-norske Udenrigsminister Baron v. Ihre.*)

*) Carlson. l. c. Side 126.

X. KAPITEL.

Grev Reventlow redder Kirken for den fremtidige Menighed. Kornhandelen samler atter en dansk Koloni i London. E. G. Wolff overdrager i 1848 Kirken til Gesandtskabet. Father Lowder.

I 1841 efterfulgtes Blome som Gesandt af Grev Frederik Detlev Reventlow, der virkede i den Stilling i 10 Aar til sin Død (i Glasgow) den 6. Oktober 1851. Det skyldes hans Anstrengelser, at Kirken blev bevaret for den fremtidige danske Menighed i London i Stedet for som af Regeringen paatænkt at blive inddraget i Statskassen.

I Slutningen af 1843 meldte der sig en Køber til Kirken hos den danske Generalkonsul i London, Wilson. Den Gang var Forholdene dog endnu ganske de samme som fire Aar forud, da Gesandtskabet havde fraraadet Salg, men der indtraadte snart en Forandring. For det første havde Smith, hvis excentriske og stridbare Væsen syntes at blive mere og mere fremtrædende med Aarene og som stadig benyttede Kirken, ikke svaret sin Leje i nogle Aar, og da Sheffield paa de to Herrer Wolffs Vegne derfor sagde ham op og han nægtede at anerkende deres Ret dertil og at udlevere Kirkenøglerne, lod Sheffield med Rettens Hjælp Kirken opbryde. Da Smith ikke kunde betale de ved denne Fremgangsmaade foranledigede Udgifter, lod de ham i Februar 1845 sætte i Fængsel for Gæld. Fra Fængslet sendte Smith til Grev Reventlow en Række Petitioner stiledede til den danske Konge og det engelske Parlament og beklagede sig over den Vold og Uret, der var bleven begaaet mod ham, hvorunder nu ogsaa de fattige Danske og Norske led, som han hidtil havde hjulpet. Sheffield fik snart Kirken lejet ud igen til „British & Foreign Sailors' Society“, som underskrev en Kontrakt med J. & E. G. Wolff, hvorved de forpligtede sig til at reparere Kirken, som de holdt aaben for Gudstjeneste for Søfolk. Lejen, 75 £, med Fradrag af omtrent 7 £ til Skatter og Assurance, fordeltes ved Sheffield mellem danske og norske Fattige.

Dernæst indtraf Etatsraad Jens Wolffs Dødsfald i Foraaret 1845, saa den eneste tilbageblevne af de Ældste var Ernst G. Wolff, som

boede i Hull. Grev Reventlow underkastede derfor Kirkens juridiske Stilling og Muligheden af at sælge den en nøje Undersøgelse og forhandlede derom med Sheffield. Han sendte Resultatet af sit Arbejde i en lang Indberetning af 5. August til det kgl. Departement for de udenlandske Sager, i hvilken han forklarer forskellige Omstændigheder, der gør Afhændelsen betænkelig, og dernæst fremfører han følgende Betragtninger til Departementets Overvejelse:

„I et Land, hvor Kirker, Gudstjeneste og Godgjørenhed nyde en saa varm Understøttelse af Privates frivillige Gaver, kunde den offentlige Mening muligen finde noget Stødende i, at en Kirke, der var grundlagt af en Dansk Konge og ved Privates Gavmildhed til Afhjælp af Danske Borge- res aandelige Trang i et fremmed Land, der senere har været skjænket til Menighedens frie Raadighed, og hvis Indtægt efter dennes Opløsning, i en Række af Aar har været uddelt til Fattige, nu af Regjeringen solgtes og Kjøbe-

Grev Frederik Detlev Reventlow.

summen inddroges i den almindelige Statskasse. Skjøndt der for Øieblikket ei er synderlig Udsigt til, at de Danskes Antal i London vil tiltage saameget, at de ville være istand til at danne en Menighed og saaledes som Tilfældet med de Svenske og Norske, med Regjeringens Bistand, være istand til at underholde en Præst, kunde det dog synes ønskeligt, at Regjeringen beholdt Midlet til at afhjælpe et saadant Ønske, hvis det skulde opstaae. I ethvert Tilfælde aabner den hidtilværende Brug af Kirken en Udvei til at anvende den, om end ikke efter sin oprindelige Bestemmelse, dog til et nærbeslægtet Øiemed og til Gavn for Danske, naar Regjeringen lod sig bevæge til at tillade, at Kirken, som hidtil, bortleiedes og at Indtægten anvendtes til Understøttelse af trængende Landsmænd“.

Gesandten foreslog derfor, at der skulde træffes Bestemmelse angaaende Pengenes Anvendelse og at Kirkens Styrelse skulde undergives Regjeringens Tilsyn. Han henvendte sig gentagne Gange til Wolff for

at formaa denne til at overlade Kirkens Styrelse til Gesandtskabet. Dette bevirkede, at Wolff søgte en Advokats Bistand og af ham fik oplyst, at han ikke var lovlig berettiget til at overdrage Kirken til Gesandtskabet; den danske Krones Ret til Kirken maatte betragtes som ophørt i 1817; Wolff kunde ikke fritages for sine Forpligtelser som Værge undtagen ved en Ansøgning til Kanslerretten eller til Parlamentet. Men da Grev Reventlow vedblivende ønskede at Wolff skulde afstaa ham Kirkens Ledelse og underskrive en Kontrakt desangaaende, fandt Sheffield, som den behændige engelske Sagfører han var, en Udvej, hvorved Wolff paa Skrømt kunde tilfredsstille den danske Gesandts Ønsker. Efter at Gesandten havde indhentet Regeringens Billigelse, blev der i Juli 1848 oprettet en Kontrakt gaaende ud paa, at Ernst George Wolff „saavidt han lovlig dertil maatte være berettiget, afstaaer Overopsynet over og Administrationen af Kirkens Anliggender til det kgl. Gesandtskab under Betingelse af, at Lejesummen som hidindtil fordeles imellem trængende Danske og Nordmænd og at de nuværende Lejere saalænge de ordentligen betale Lejen beholde Kirken, indtil det Tilfælde maatte indtræffe at samme behøvedes til sin oprindelige Bestemmelse samt endeligen under det Vilkaar, at det herværende Gesandtskab holder ham fri for alt Ansvar, han ved Undertegnelsen af denne Overenskomst maatte kunne paadrage sig“.

Fra den 1. Januar 1850 overtog Gesandtskabet Kirkens Administration og lod Lejen, som stadig indbetaltes til Sheffield, fordele halvt til norske Fattige gennem den svenske Pastor Carlson, halvt til danske Fattige gennem Anders Westenholz, som bistod Gesandtskabet i denne Sag. Kontrakten fik den meget vigtige Virkning, at den danske Regering lod Planen falde om at inddrage Kirken og dens resterende Midler i Statskassen, og Kirken blev derved bevaret for en fremtidig dansk Menighed i London.

Kirkekapitalen, den saakaldte Londonske Kirkekapital, som henstod i de danske Finanser, var derimod allerede den Gang bleven betydelig beklippet. Den havde i 1817 udgjort godt 9100 Rdlr.; fra 1819 til 1835 havde Forstanderne oppebaaret Renterne, som for en ikke ringe Del var kommen Ernst G. Wolff personlig tilgode. Efter den Tid var Renterne løbne paa og udgjorde i December 1842 c. 2500 Rdlr. Af denne Kapital blev der ved kgl. Resolution af 10. April 1844 anvendt 5400 Rdlr. til Restauration af Ribe Domkirke og ved kgl. Resolution af 23. April 1845 yderligere 3000 Rdlr. til samme Formaal. Ved Udgangen af 1847 var Kapitalen bragt ned til 4676 Rdlr. i 4 $\frac{0}{10}$ Obligationer og 94 Rdlr. Renter. Heraf blev ved kgl. Resolution af 4. April 1848 skænket 3200 Kr. til Hjælp til en ny Kirke i Hobro. Resten af Kirkekapitalen udgjorde i 1857 med paaløbne Renter omtrent 2400 Rdlr. Naar Grove i sin Rejsebog Jylland (1879) skriver om Skagens Kirke: „Den nye Kirke, indviet 1841, blev tilvejebragt ved en Kollekt over hele Landet og ved Hjælp af 8000 Kr.

indvundne ved Nedlæggelsen af det dansk-lutherske Kapel i London“, saa er dette ikke ganske korrekt om end der er en Sammenhæng mellem Kirken i London og Kirken i Skagen. Det forholder sig nemlig saaledes, at ved den kgl. Resolution af 7. Januar 1817, ved hvilken Kirken i London og dens Midler skænkedes Menigheden, overtog Regeringen en Gæld paa £ 800 m. m. og det bestemtes derfor, at Bidragene fra Kirkerne i Kongeriget og Hertugdømmerne skulde vedblivende indsamles til denne Gæld var dækket. I 1830 skrev Biskop Münter, at Gælden nu var afbetalt; men da Bidraget for hver enkelt Kirke var saa lille og Kirkerne nu i saa lang Tid havde erlagt dem, fandt man det praktisk at lade disse Bidrag vedblive at indkomme til Brug til andre kirkelige Øjemed. Fra 1830 til 1841 samledes 8800 Rdlr. Imidlertid gjorde Universitetet Fordring paa Tilbagebetaling af det af dets Kirker for meget betalte og ved Kancelli Plakat af 18. November 1841 indkaldtes derfor de Kirkeejere, som ønskede at faa tilbagebetalt hvad de havde bidraget til Kirken i London siden 1829, til at melde sig inden 3 Maaneder, hvad meget faa af dem gjorde. Der var altsaa paa denne Maade tilvejebragt et Fond og det var af dette at der ved kgl. Resolution af 29. Oktober 1841 anvendtes et Beløb til Kirken i Skagen som var kommen i Pengetrang paa Grund af de uforudsete Vanskeligheder ved at fundere Kirken i Kviksand.

Carl Joachim Hambro.

Der havde i en Aarrække været yderst faa Danske i London og Grev Reventlow havde ikke ventet nogen snarlig Forøgelse af deres Antal. Men hurtigere end nogen anede det dannede der sig atter en Koloni og ligesom i det syttende Aarhundrede var det Handelsforholdene der var Drivkraften. En enkelt fremragende dansk Mand var kommen forud, det var Carl Joachim Hambro hvis Navn endnu kendes og skattes gennem det af ham stiftede Bankfirma. Han fødtes i København d. 23. Nov. 1807, Søn af Joseph Hambro (1780—1848), begyndte allerede som 12 Aars Dreng, efter Datidens Skik i Jødekredse, at løbe om med Varer men arbejdede sig hurtigt op til en betydelig Stilling i Københavns Handelsverden, byggede Rismøllen paa Bodenhoffs Plads, grundlagde et Slagteri

og Salteri og udførte ret betydelige Mængder salt Flæsk (Forretningen overtoges siden af A. N. Hansen), men kastede sig senere over Bankvæsenet og negotierede et Statslaan for Norge og senere andre Statslaan. I Begyndelsen af Trediverne flyttede han til London, hvorhen hans Fader fulgte ham i 1840, grundlagde Huset C. J. Hambro & Son, 70, Old Broad Street, og blev i 1851 gjort til Baron.*) Han havde megen Interesse for sine Landsmænd baade i Danmark og London, gav København de Hambro'ske Badeanstalter og støttede danske Foretagender i London til sin Død i 1877, hvorefter hans Søn, Sir Everard Hambro, har fortsat hans rundhaandede Gavmildhed og hans Subskription til danske Institutioner.

Men hvad der navnlig kaldte Danske til London i Halvtredserne i forrige Aarhundrede var Kornhandelen, og det var Kornhandlere og Skibsmæglere der dannede den solide Del af den ny opblomstrende Koloni, som det havde været Tømmerhandlere og Skippere knap 200 Aar tidligere. En Række Omstændigheder bidrog dertil. Mellem danske Købmænd rejste der sig efter den første slesvigske Krig en Stemning for at løsrive sig fra Handelsvejen over Hamborg og Kiel og at komme i direkte Handelsforbindelse med England. Frihandelens gradvise Indførelse i England og først og fremmest Kornlovenes Ophævelse bevirkede et stærkt Opsving i Kornhandelen, som kom Danmark til gode. Med den stærke Opblomstring i den engelske Industri og Bybefolkningens Tilvækst krævede England i stigende Grad en Tilførsel af Korn udefra. Men den engelske Korntold havde været ualmindelig generende for Exportørerne i andre Lande, fordi den ikke var en fast forud bekendt Afgift, som man kunde tage Hensyn til ved Beregningen af, hvorvidt en Kornforretning paa England vilde betale sig eller ej. Tolden rettede sig nemlig efter Kornets Pris i England saaledes at Tolden blev større jo lavere Prisen faldt og omvendt. Naar man derfor købte et Parti Korn i Danmark eller Østersølandene i Tillid til en høj Konjunktur i England, saa kunde man risikere at Prisen var faldet og Tolden steget, inden Partiet naaede over, fordi der var indført store Partier ved andre Handlende, som havde iagttaget samme gunstige Konjunktur men naaet Markedet tidligere. Det var med andre Ord en Spekulationshandel der nærmede sig til Lotteri. I 1849 hævedes denne Korntold under Robert Peel, og det gav et Opsving i Kornhandelen, som danske Købmænd med Held og Dygtighed benyttede sig af. Flere danske Købmænd etablerede sig i England, saaledes Hans Brøchner i Hull og Carøe i Liverpool. I London var Regner Westenholz en af de første, eller den første danske Kornhandler; Broderen Anders Peter Westenholz, f. 1825, var først gaaet til Leith i Firmaet Stegmann, Westenholz & Co., men kom omtrent 1854 til London og

*) C. F. Bricka. l. g.

dannede med Broderen Firmaet Westenholz Bros. Broderen Regner gik snart derefter tilbage til Danmark. De to Brødre Frederik og Ernst Adolf Delcomyn kom til London omkring Aaret 1850, efter at den første, f. 1824, havde været i Kornforretningen hos Firmaet Elias B. Muus, Kerteminde, medens Adolf Delcomyn, f. 2. Januar 1828, kom fra Pontoppidan i Hamborg og fik Plads hos Regner Westenholz. Den 1. Maj 1854 etablerede Brødrene sig som Fr. & A. Delcomyn og oparbejdede hurtigt en betydelig Forretning. De indførte den i Hamborg benyttede saakaldte cif. Forretning i Modsætning til den tidligere almindelige Konsignationshandel og denne Forandring i Handelen, som var til stor Betryggelse for Afskiberne skaffede dem mange Ladninger af Byg og andre Kornsorter fra Danmark og Østersøen, som ellers vilde være gaaet til andre Kornhandlere.

Adolf Delcomyn

Danmark var den Gang i endnu højere Grad end nu et Landbrugsland; mindst $\frac{3}{4}$ af Befolkningen levede direkte af Landbrug. Landbrugets Hovedproduktion var Korn, og Korn i raa eller formalet Tilstand var Hovedudførselsvaren. Englands Betydning for Danmarks Handel steg efter Ophævelsen af Korntolden i England saaledes, at fra at modtage en Fjerdedel af Danmarks Udførsel tog det snart henved to Tredjedele, og Danmarks Forsyning fra Udlandet blev i et endnu stærkere stigende Forhold hentet i England. I Løbet af faa Aar voksede Kornhandelen fra Danmark saaledes, at Antallet af danske Skibe, der anløb London, ansloges til mellem 600 og 800 om Aaret; der var henved 200 danske Sømænd hver Søndag i Londons Havn, thi i de Tider laa Skibene ofte flere Uger i Havnen og der var ikke det Hastværk med at komme i Søen om Søndagen som nu. Denne livlige Skibsfart bevirkede naturligvis at danske Skibsmæglere og Skibsredere og andre, der havde med Skibsfart at gøre, nedsatte sig i London, ganske som 200 Aar tidligere. Skibsfartens Opblomstring i Danmark begyndte forøvrigt før de engelske Kornlove ophævedes, og allerede tidligt i Fyrerne var C. Møller etableret som Skibsmægler i London og i 1845 kom Johannes Grønsund, som etablerede sig sammen med en velstaaende Englænder som Litchfield & Grønsund. Da Litchfield i 1862 trak sig ud af

Firmaet blev dette Joh. Grønsund. I 1859 kom P. A. Petersen til Grønsund og blev i 1865 Kompagnon i Joh. Grønsund & Co. Da Grønsund døde i 1867 blev P. A. Petersen Eneindehaver til han i 1904 trak sig tilbage, medens Firmaet stadig fortsættes. I 1853 kom Alfred Tegner og fik Plads hos C. Møller paa Tower Hill. Nogle Aar senere etableredes Hutchinson, Tegner & Co., og var bl. a. Agenter for de Dampere der bragte Kvæg fra Jylland til Thameshaven. Efter nogle Vanskeligheder forandredes Firmaet i 1872 til Tegner, Price & Co., som blev Agenter for Det Forenede Dampskibs Selskab i København. Tegner døde i 1894, 60 Aar gammel. I 1905 amalgameredes Firmaet, hvis Indehaver var Walter L. Calkin, med andre Firmaer til United Shipping Co., Ltd.

Medens der saaledes efterhaanden atter samledes en ret talrig og velstaaende dansk Koloni i London, henlaa den gamle Kirke ubenyttet af de Danske. Der taltes vel undertiden om, at der burde indrettes en dansk Gudstjeneste men det blev ikke til noget.

„British and Foreign Sailors' Society“, som havde lejet Kirken, fandt den for dyr at vedligeholde, hvorfor Gesandtskabet maatte bekoste en Reparation paa £ 222, hvortil dog Lejerne, som var forpligtede til at holde Kirken vedlige, bidrog £ 75. Alligevel lykkedes det ikke at holde paa Lejerne, som i 1856 flyttede til Shadwell. Flere Aars Lejeindtægt gik med til Reparationen, hvorfor der fra 1853 intet udbetaltes til de Fattige. De Danske blev hjulpe ved en privat Understøttelsesforening, som Anders Westenholz fik dannet og som blev bestyret af Jacob Meyer, Vært i et Pensionat, der besøgte af mange tilrejsende Danske. Den svenske Pastor F. T. Carlson, som var fulgt efter sin Broder, spurgte paa de fattige Nordmænds Vegne, hvorfor disse ikke fik den sædvanlige Hjælp, men lod sig stille tilfreds med ovenstaaende Forklaring.

I det halve Aars Tid, i hvilket Kirken derefter stod tom, medens man ved Avertering søgte at faa den lejet ud, hændte det, at den tidligere Lejer, Smith, kom fra Hull til London og aflagde Besøg paa Stedet for sin tidligere Virksomhed. Han ønskede igen at faa den danske Kirke overladt til sig og skrev derfor, fra Bethel Union House, Wellclose Square, en Petition til den danske Konge og bad om, at hans Selskab maatte faa Kirken foræret mod, at de gav 20 £ Str. aarlig til de fattige Danske og bad i Kirken for det danske Kongehus og den danske Nation, et Andragende som man naturligvis ikke bevilgede. Derimod synes det, at Smith i nogen Tid benyttede Kirken til sine Møder. Hans Iver for at prædike paa Gaderne, hvor Pøbelen samlede sig om ham, mødte ikke altid Politiets Paaskønnelse, og han blev jevnlig bragt for Retten som anklaget for at foranledige Gadeuorden. Han døde i Januar 1863 i Penzance. For hans Omdømmes Skyld havde det været bedre, om han var død tidligere, thi hans Arbejde i de yngre Aar var fortjenstfuldt. Den Præst der begravede

ham udtalte, at det var den lykkeligste Dag i hans Liv, da han stededede „Baadsmand“ Smith til Hvile, hvad han ikke havde turdet sige mens den gamle „Baadsmand“ levede.

Omsider lykkedes det at faa Kirken lejet ud, og den blev atter i en Aarrække benyttet til engelsk Gudstjeneste. Havde den tidligere været Sædet for en temmelig formløs og konfessionsløs Virksomhed, saa blev den nu et Centrum for en meget højkirkelig Bevægelse. Der foregik i de Aar en stærk Rørelse indenfor den engelske Kirke, som er præget af to Ting, et dygtigt og mangesidigt Arbejde for indre Mission og en stærk Udvikling af det ceremonielle og liturgiske i Gudstjenesten. Man benyttede Processioner, Musik, Billeder og Røgelse, indførte hyppige Nadvertjenester og Børnegudstjeneste, oprettede Kirkeskoler, Broderskaber og Søsterskaber, der i meget lignede Munke og Nonneklostre, og man tog sig af de Fattige, som hidtil havde været meget forsømte. Det var ikke usædvanligt i tidligere Tider, at en Præst samtidig nød Indtægterne af flere Kald men lod de fattige Kald bestyre af en Hjælpepræst, mens han selv levede et mageligt Liv i de rigere Kvarterer. Saaledes havde en tidligere Præst i det Sogn, St. George's-in-the-East, hvorunder Wellclose Square hørte, neppe sat sin Fod i Sognets Kirke i syv Aar. Tilstanden var derfor i Retning af kirkeligt Liv saa elendig som muligt. Biskoppen i London, Blomfield, rettede en kraftig Opfordring til sit Præsteskab om at vise større Iver navnlig overfor de stærkt forsømte, østlige Distrikter. I 1842 var Rev. King bleven kaldet til Præst i St. George's og havde som saadan, med en enkelt Kapellan til Hjælp, 38.000 Sjæle at sørge for. Med stor Iver kæmpede han for at vække aandeligt Liv i denne store Fattigbefolkning, hvis lavest sunkne Elementer ydede ham en kraftig Modstand, der fik Støtte fra de lavkirkeliges eller Puritanernes Side, idet disse følte sig frastødte ved de katolske Skikke, som den nye Retning indførte. Da fik King i 1856 Hjælp i sit Arbejde ved Oprettelsen af St. George's Mission, hvis Hovedmand var den bekendte Rev. Charles Fuge Lowder eller, som han gerne kaldtes,

Father Lowder.

Father Lowder.*) En skotsk Præst, Mackonochie, som besøgte Father Lowder, blev saa betaget af hans opofrende og strenge Arbejde i Missionens Tjeneste, at han forlod sit eget Kald og blev Lowders Hjælper. Denne St. George's Mission lejede den danske Kirke, aabnede et Missionshus i Wellclose Square, No. 37, som staar endnu fra gammel Tid, hvor Præster og Læghjælpere levede et fuldstændigt Munkeliv, og oprettede Skoler, hvor de fattige Børn fik fri Undervisning og meget ofte desuden fri Maaltider. Den danske Kirke lejedes den 10 Dec. 1856 til Rev. Charles Fuge Lowder og Rev. William Marle Lyall for £ 50 om Aaret. Over Korbuen sættes en engelsk Indskrift, paa begge Sider af Alteret indrettedes Sæder for Koret, der bestod af Dreng og Mænd; rundt om i Kirken opstilledes udskaarne og malede Fremstillinger af Lidelseshistorien, tilhøjre for Alteret stod et Krucifiks med Jomfru Marie og Marie Magdalene ved Korsets Fod. Billeder af Helgener og Helgeninder ophængtes rundt om paa Væggene, men derimod fjernedes Cibbers fire Figurer fra Alteret og gemtes hen paa Orgelloftet. Der hændte en Gang en ejendommelig Tildragelse i Forbindelse med denne Anbringelse af Cibbers Figurer paa Orgelloftet. En Dreng, der gjorde Tjeneste som Bælgetræder, var under Prædiken falden i Søvn. Da han vækkedes for at træde Bælgen, blev han saa forskrækket ved at se disse Figurer, som det forekom ham truede ad ham, at han i sin Forfærdelse løb sin Vej og lod Organisten i Stikken. Kirken, som i den dansk-norske Tid ikke synes at have baaret noget særligt Navn, blev indviet under Navnet St. Saviours & Cross. Da den aabnedes til Missionens Tjeneste kort efter Paaske 1857, prædikede Dr. Stanley, som den Gang var Professor regius i Oxford og Hofpræst hos Dronning Victoria, senere kendt som Dean of Westminster.

Den Forandring, der ved Hjælp af denne Mission indførtes i Sognet St. George's-in-the-East, gav sig bl. a. Udslag deri, at der i Stedet for 4 Gudstjenester ugentlig i Sognekirken nu kunde holdes 54 i Sognet ved Hjælp af 6 Præster og talrige Lægmænd, og Kirkeskolerne besøgte af 600 Børn. Men imod dette Kirkeliv rejste der sig en stærk Modstand, som tilsidst gav sig Udslag i tøjlesløse Spektakler og Pøbeloptøjer, som rasede i det meste af 10 Maaneder, idet Autoriteterne synes at have optraadt baade lunkent og vaklende. Da Biskoppen tilsidst saa sig nødsaget til at lukke Sognekirken, vendte Pøbelen sig mod Kirken i Wellclose Square, og nogle Søndage i Træk var der en hujende Skare paa over Tusinde Mennesker af de laveste Elementer samlede omkring den gamle Kirke, og søgte med Stenkast og anden Overlast at hindre Gudstjenesten. Men Father Lowder forstod bedre end Sognepræsten at faa Politiet til at hjælpe sig, og da han desuden traf den Foranstaltning at nægte alle

*) C. F. Lowder, Ten years in St. George's Mission, London, 1867; og Charles Lowder, A Biography, London, 1881.

andre Adgang til Kirken end dem, til hvem der var uddelt Adgangskort, og samtidig viste en saa værdig og uforsagt Optræden, holdt Optøjerne i Wellclose Square snart op og bidrog snarest til at styrke Befolkningens Respekt for Missionen.

Father Lowder flyttede senere sit Hovedkvarter til St. Peters Kirke i Old Gravel Lane, Wapping, hvor hans Mission fortsættes endnu den Dag idag, og Kirken i Wellclose Square, som han vedblev at benytte lige til den solgtes i 1868, blev derfor i en Aarrække et Missionskapel under St. Peter's.

Efter et ualmindelig opofrende og virksomt Liv, som har sat sig dybe Spor, men som jevnlig bragte bitre Skuffelser og virkede nedbrydende paa hans Helbred, døde Father Lowder i Sept. 1880 paa en Rekreationsrejse i Tyrol og blev under stor Deltagelse begravet paa Chislehurst Kirkegaard i Kent.

XI. KAPITEL.

Kontrakten med Gesandtskabet underkendes. Regeringen lover Menigheden sin Støtte. De Danske henvender sig til Charity Commission. „Danish Chapel Charity“ oprettes 7. Februar 1859.

I Foraaret 1857 ønskede Wolff at holde £ 100 tilbage af Kirkens Indtægter for at holde sig skadesløs om der krævedes Penge til yderligere Reparation. Gesandtskabet lod svare, at dette ikke kunde tillades ham og at Ansvar for Kirken ifølge Kontrakten var hos Gesandtskabet, som vilde holde Wolff skadesløs. Herpaa svarede Sheffield i Brev til Westenholz, at Wolff efter engelsk Ret ikke kunde fritage sig selv for Værgemalet for Kirken, at denne stadig forvaltedes af Sheffield paa Wolffs Vegne og at man misbilligede, at der i 3 Aar intet var udbetalt til de Fattige. Wolff vilde nu selv tage sig af Kirkens Sager. Da Gesandtskabet søgte at berolige Wolff med en fornyet Erklæring om at holde ham skadesløs under Kontrakten, erklærede Sheffield rent ud, at Kontrakten fra 1848 var lovstridig og ugyldig, en Erklæring hvis Rigtighed Gesandtskabet fik bekræftet ved Henvendelse til Attorney General (Statsadvokat) White. Wolff kunde kun fritages for sit Værgemaal derved, at Kanslerretten udnævnte andre Værger. Denne vigtige Oplysning tog man sig naturligvis til Efterretning og den fik Indflydelse paa Bestræbelserne for at faa Kirken overdraget til den danske Menighed, som man alt i nogen Tid havde tænkt paa at faa oprettet. F. S. Bang, Bogholder hos C. J. Hambro & Son (senere Bogholder i Privatbanken i Kbhvn. og Justitsraad) skrev i April 1856 til Legationssekretær, Grev Reventlow-Criminil, at „der har saa ofte været Tale om, at vi burde have en saadan (Menighed) etableret, uden at det hidtil er lykkedes at komme til noget Resultat.“ I Januar 1857 udviklede Westenholz i en lang Beretning til Gesandtskabet Fordelene ved at faa oprettet en fri Menighed, som lettere end Gesandtskabet kunde ordne Forholdet overfor Wolff og den norske Menighed.

Gesandtskabet indberettede dette Forslag til Regeringen, hvor det fik en særdeles gunstig Modtagelse. Udenrigsministeriet skrev den 4. August 1857, „at ikke blot Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, men ogsaa Finantsministeriet ere med undertegnede Ministerium aldeles enige i Ønskeligheden af, at der paany oprettes en dansk Gudstjeneste i London, at til Udførelsen af en saadan Plan saavel den danske Kirkebygning sammesteds som Restbeløbet af den ved Allerhøjeste Resolution af 7. Januar 1817 den forhenværende Menighed skænkede Capital, der, efter Fradrag af hvad af samme i Henhold til tidligere kgl. Resolutioner er forbrugt til adskillige kirkelige Formaal, nu udgjør 2394 Rdlr. i Statsobligationer med vedhængende Renter fra 11. December f. A., vil i fornødent Fald kunne anvendes til Stiftelsen af en ny Menighed og at et aarligt Beløb af 100 £ vil, dersom Rigsraadet dertil maatte give sit Samtykke, af Statskassen blive udredet til Lønning af den eventuelle Præst“, under Forudsætning, „at den nye Menighed og Kirken stilles under det Kongelige Gesandtskabs Patronat“. Efter at Westenholz yderligere den 31. August havde udviklet Ønskeligheden af, at den nye Menighed fik Lov til at skrive sin egen Forfatning og særlig at den fik Kaldsretten til Præstembedet, samt at de Beløb, der var udgivne i andet Øjemed af de 9100 Rdlr. som i sin Tid var skænket Menigheden, blev denne tilbagebetalt, og at Regeringens Tilskud blev forhøjet, svarede Udenrigsministeriet den 12. Oktober, at det har indledet Correspondance med Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, for om mulig at bevirke, at et „større Pengetilskud end det allerede betingelsesvis tilstaaede stilles til den eventuelle Menigheds Raadighed.“

I Overensstemmelse med Statsadvokatens Erklæring besluttede man med Regeringens Tilslutning at søge Wolff fjernet ad juridisk Vej ved en Henvendelse til Kanslerretten. Man henvendte sig dog ikke direkte til Kanslerretten, men derimod til en ved Parlamentslov af 1853 (Charitable Trusts Act, 16 & 17 Vic., ch. 137) oprettet Myndighed, Charity Commission, som fører Tilsyn med Bestyrelsen af velgørende Stiftelser i England og Wales og som muliggør en meget simplere og billigere Forretningsgang end Procedure for Kanslerretten. Til Charity Commission indsendtes der da den 11. November 1857 gennem Attorney General en Henvendelse undertegnet af 16 danske Mænd og Firmaer med danske Indehavere. Mellem Underskrifterne findes Westenholz Bros., Litchfield & Grønsund, Kirschstein, Grev C. Moltke, Gunni Busck og J. Meyer. Efter en kort Oversigt over Kirkens Historie og en Omtale af Overenskomsten mellem Gesanden og Wolff af 1848, forklaredes det, at Wolff gjorde Fordring paa uindskrænket Raadighed over Kirken og dens Midler, hvilket paa Grund af hans fjerne Opholdssted, Hull, var uheldigt for Kirken; at det derfor var ønskeligt, at Wolff trak sig tilbage som Værge, hvad han vel efter eget Sigende ønskede, men dog nægtede

at gøre med mindre han holdtes skadesløs overfor baade fremtidige og tidligere Forpligtelser; hvorfor Underskriverne af religiøse og nationale Grunde og af Hensyn til deres trængende Landsmænd ansøgte om, at Wolff maatte blive fjernet og passende Værger udnævnte; de foreslog dernæst med den danske Gesandts Billigelse en Ordning, hvorefter Gesandten skulde udnævne to Værger for Kirken og disses eventuelle Efterfølgere, under hvem Kirken og dens Midler skulde henlægges; at Kirken skulde kunne bruges til luthersk Gudstjeneste i det danske Sprog, naar der skønnedes at være en tilstrækkelig Menighed, men ellers skulde kunne lejes ud og Indtægten anvendes til Reparation, Skatter og lignende og Overskuddet fordeles som hidtil mellem trængende Pensionister; man foreslog at Anders Westenholz og Johannes Grønsund skulde udnævnes til Værger efter Wolff; og endelig anmodedes Charity Commission om at give sin Billigelse til, at den nævnte Ordning søgtes gennemført ved Henvendelse til Kanslerretten.

Dette Forslag fra de Danske i London forelagdes i Begyndelsen af det følgende Aar af Charity Commission for Wolff, som foreslog, at den svensk-norske Gesandt skulde udnævne Værger til at fungere sammen med de af den danske Gesandt valgte, hvilket Forslag Charity Commission dog ikke fandt tilstrækkelig begrundet. Efter yderligere Forhandlinger, ved hvilke de Danske stadig repræsenteredes af Attorney General, bestemte Charity Commission, at der skulde ske en Henvendelse til en Dommer, og Westenholz og Grønsund valgtes til at ansøge Master of the Rolls*), Sir John Romilly, om at godkende et Regulativ som det foreslaaede, hvori der dog af Charity Commission foretoges væsentlige Ændringer. Men inden en saadan Henvendelse til en Dommer kunde ske, skulde der gives mulige andre Interesserede Lejlighed til at erklære sig, hvorfor Charity Commission den 11. Juni 1858 udstedte en Ordre, at der paa Kirkens Dør skulde opslaaes en Bekendtgørelse i foreskreven Form, som skulde forblive der i mindst 15 Dage, hvorved rette Vedkommende underrettedes om, at der paatænktes en Henvendelse til Master of the Rolls om at udnævne Westenholz og Grønsund til Værger efter Wolff, som ønskede at træde tilbage, og at nærmere Oplysning derom kunde indhentes hos eller begrundet skriftlig Indvending derimod indsendes til Charity Commission.

Opslaget paa Kirkens Dør foranledigede en Henvendelse af 6. Juli til Charity Commission fra 13 Nordmænd, bosatte i London, som ønskede,

*) „Master of the Rolls“ er den fornemste Dommer i Kanslerretten. I gammel Tid var han en Hofembedsmand ligesom Master of the Horse o. a. Han havde Tilsyn med Statsdokumenter og andre juridiske og historiske Dokumenter af Vigtighed, som kaldes Rolls, fordi de er skrevne paa lange Ruller af Pergament. Master of the Rolls er endnu i Følge en Lov fra Dronning Victorias første Regeringsaar, hvad vi vilde kalde første Rigsarkivar, Keeper of the Records.

at den Andel, Norge og Nordmændene havde haft i Kirken fra Begyndelsen af, skulde anerkendes derved, at der blev udnævnt en Værge for de Norske, foruden de to danske Værger, hvis Valg de fuldtud billigede; til norsk Værge foresloges den svensk-norske Viceconsul Wm. Tottie. Charity Commission mente dog ikke paa Grund af denne Henvendelse at burde standse Sagen men svarede Nordmændene, at den endelige Ordning vilde blive truffen af Dommeren. Paa en samtidig Henvendelse fra den svenske Gesandt svarede den danske Gesandt, at den danske Regering ikke havde andet med Ordningen af Kirkens Sager at gøre end at den havde lovet Bidrag til Gudstjenesten.

Den 27. September 1858 udstedte Charity Commission en Autorisation for Henvendelsen til Dommeren og den 7. Februar 1859 gav Master of the Rolls sin Sanktion til det Regulativ, som derefter skulde gælde for „Danish Chapel Charity“, hvorefter atter samme Domsmyndighed ved en Ordre af 18. Februar ansatte Westenholz og Grønsund som Værger for „Danish Chapel Charity“ i Stedet for E. G. Wolff og beordrede denne til at aflevere til de nye Værger alle Dokumenter, Papirer, Penge og Værdisager tilhørende Kirken. Samtlige Omkostninger ved den juridiske Ordning, ialt omtrent £ 140, skulde udredes af Kirkens Indtægter.

Regulativet af 7. Februar 1859 for „Danish Chapel Charity“, som endnu er gældende med en enkelt mindre Ændring i § 8, gaar ud paa følgende:

1. Der skal være to Værger for Kirken eller Stiftelsen (the Charity).
2. Ved indtrædende Vakancer vælges deres Efterfølgere af den danske Gesandt i England.
3. Kirkens Grund med, hvad derpaa staar, underlægges den offentlige Bestyrelse for velgørende Stiftelser, „the official Trustee of Charity Lands,“ hvorimod andre Ejendele Stiftelsen tilhørende skal underlægges Værgerne.
4. Værgerne skal af Stiftelsens Indtægter holde Kirken vedlige og svare Skatter og Afgifter, forsaavidt disse Udgifter ikke afholdes af Lejerne.
5. Værgerne maa udleje Kirken for et Tidsrum af ikke over syv Aar ad Gangen, naar dette ikke hindrer dens Anvendelse til Gudstjeneste som nedenfor udviklet.
6. Værgerne maa med Kanslerrettens Sanktion afhænde Byggegrunde eller Bygninger og anbringe Salgssummen i Statsobligationer i Værgerne og Gesandts Navne, men Ansøgning til Retten om Tilladelse til at sælge skal ledsages af Gesandts skriftlige Samtykke.
7. Naar Værgerne mener, at en tilstrækkelig stor Menighed nærer Ønske om at faa indrettet luthersk Gudstjeneste paa det danske Sprog, skal de med Gesandts Samtykke kunne benytte Kirken dertil, eller købe eller leje Grund til derpaa at bygge et Kapel, eller leje en Bygning dertil,

og dertil anvende Stiftelsens Midler, hvad enten Kapital eller Indtægter, eller sælge Obligationer for at benytte Pengene til nævnte Formaal.

8. Naar et Kapel paa angivne Maade er indrettet, skal Værgerne anvende det nødvendige af Stiftelsens Indtægter til der at lade afholde luthersk Gudstjeneste paa det danske Sprog.

9. Den Del af Stiftelsens Indtægter, der ikke bruges som ovenfor angivet, skal af Værgerne fordeles ligeligt mellem fattige Danske og Norske i England, halvt til hver Nation.

Med ovennævnte Regulativ var Kirkens indviklede Forhold nu endelig ordnede ad Rettens Vej, og for d'Hrr. Westenholz og Grønsunds Fortjeneste af, at dette Maal blev naaet, foreslog Gesandten, at der skulde vises dem Paaskønnelse fra allerhøjeste Side, hvilket skete, idet Westenholz benaadedes med Dannebrogssordenens Ridderkors*). Forholdet til den norske Menighed, som havde givet Anledning til en Del Spænding, var afgjort derhen, at Kirkens Indtægter, naar de ikke benyttedes til dansk Gudstjeneste, skulde deles som tidligere ligeligt mellem Danske og Norske. For saa vidt skete der ingen Forandring i det Bestaaende. Om Kirkens Midler derimod skulde blive benyttede til Indrettelse af Gudstjeneste „paa det danske Sprog,“ fik Nordmændene den fulde Fordel deraf, fordi Sproget jo ogsaa var deres, og fordi de selvfølgelig, som ogsaa Praksis har vist, var ligesaa velkomne i Kirken som de Danske. Del i Styrelsen af Kirken fik Nordmændene ikke, som de havde ønsket, men det vilde ogsaa med Rimelighed medføre Deltagelse i Menighedens Byrder eller Tilskud fra den norske Regering, hvilket maatte synes uensigtsmæssigt, naar denne Regering alt bar sin Del af Udgifterne til den svensk-norske Kirke i Prince's Square. Der har derfor ogsaa paa dette Punkt været Tilfredshed med den trufne Ordning.

Den eneste Indskrænkning, som den trufne Ordning lægger paa Stiftelsens frie Benyttelse er den, at Værdien, hvad enten som Grund med Bygning, eller som Værdipapirer, skal bevares for en dansk Menighed i London, og at, naar en saadan ikke findes, Renterne skal komme fattige Danske og Nordmænd i England tilgode, medens Kapitalværdien bevares for en mulig senere Menighed. Men derimod kan en dansk Menighed i London ikke have noget at indvende. Langt snarere er der Grund til dybt at beklage, at der ikke i 1817 blev lagt et lignende betryggende Servitut paa de betydelige Midler, som den Gang overgaves Menigheden og derefter forødedes.

At Kanslerretten gik ind paa at oprette denne Institution og at vælge Værger for den, var foranlediget ved en Henvendelse fra en Række danske Mænd, som handlede ud fra religiøse og nationale Følelser. Det vil med andre Ord sige, at „Danish Chapel Charity“ oprettedes som den

*) Grønsund fik i 1863 samme Udmærkelse for sin Fortjeneste af den danske Skibsfart.

danske Menigheds Ejendom, naar der er en saadan Menighed, og ellers som en dansk-norsk velgørende Stiftelse. De aarlige Indtægter ved Udleje eller som Renter af Kapital bestyres af to Værger, som skal anvende Overskuddet enten til dansk-norsk Fattighjælp eller til bedste for den danske Menighed. De første Værger valgtes af Kanslerretten paa Anmodning af Menigheden. De senere vælges af den danske Gesandt, ikke som den danske Regerings Repræsentant men som Menighedens Patron.

Efter at denne vigtige Sag saaledes var ordnet paa betryggende og tilfredsstillende Maade, stod endnu tilbage at faa Menigheden organiseret og en Gudstjeneste indrettet for den.

XII. KAPITEL.

Prins Vilhelm i London i 1862. Gudstjeneste indrettes Nytaar 1863. Prinsesse Alexandra kommer til England Marts 1863. Det danske Samfund og „Foreningen Danmark“. Menigheden genoprettes 1864. Strid med Værgerne. General Bülow.

Omkostningerne ved Oprettelsen af „Danish Chapel Charity“, henved £ 150, bevirkede, at man ikke straks turde begynde en Gudstjeneste. Indtægten ved Kirkens Udleje til Father Lowder maatte først dække denne Gæld og dernæst maatte man have den af Staten lovede Støtte. I Juli 1862 holdtes der en enkelt dansk Gudstjeneste under ganske ejendommelige Omstændigheder, og den gamle danske Kirke i London er derved kommen til at spille en vis Rolle med i den Udvikling, der har ført Medlemmer af det danske Kongehus til forskellige europæiske Troner og derved kastet Glans over det lille Land. Allerede inden Prins Otho af Bayern, den første Konge i det nyoprettede græske Kongerige, ved Opstanden i Oktober 1862 maatte forlade Landet, var det klart for mange, at Grækenland vilde komme til at trænge til en ny Konge. Grækerne selv ønskede Prins Alfred af England, hvis Valg dog mødte megen Modstand fra den engelske Regerings Side. Da fik den danske Bankier i London, Baron Hambro, den Tanke, at Prins Christian af Danmarks næstældste Søn, Prins Vilhelm, den Gang Kadet i den danske Flaade, var et passende Kongsemne. Fra den 10. til den 18. Juli 1862 laa den danske Orlogskorvet „Jylland“, Kaptain E. Suenson, paa Themsen ved Greenhithe, nær Gravesend. Korvetten havde Kadetter ombord og mellem dem var Prins Vilhelm, den Gang 16½ Aar gammel. Denne Lejlighed benyttede Baron Hambro. Ved Kirkeværgernes Medvirken blev der arrangeret en Gudstjeneste om Søndagen i den danske Kirke, og Prins Vilhelm blev anmodet om at deltage i den, medens Hambro samtidig sørgede for, at forskellige repræsentative Grækere i London kom tilstede, mellem dem D. Katenakis, Direktør i Anglo-Foreign Banking Co., med hvem Hambro særlig havde forhandlet. Af Kirkens ene Værge, Grønsund, blev Prins Vilhelm ført op ad Kirkegulvet til Koret, hvor

der tilhøjre var stillet en Række Stole, paa Fløjen en forgyldt Stol til den unge Prins, som dog beskedent foretrak en af de andre, saa Guldstolen stod ubenyttet. De Danske i London gav talrig Møde, glade ved at se den gamle Kirke benyttet til dansk Gudstjeneste, interesserede i at mødes med en dansk Prins men paa enkelte Undtagelser nær ubekendte med det dybere Motiv til Højtideligheden. En dansk Præst, hvis Navn det ikke har været mulig at opspørge, prædikede over Teksten: „han overbeviste Jøder og Grækere“ (Apostlenes Gern. 18, 4). Han talte bl. a. om

Prins Vilhelm.

Dronning Victorias store Indflydelse; det engelske Riges Magt, sagde han, skyldtes den Omstændighed, at det støttede sig til Bibelen.

Nogle Dage senere gav Baron Hambro en Middag i Krystalpaladset, hvortil alle Officerer og Kadetter fra „Jylland“ samt en stor Mængde af de Danske i London var inviterede, og hvor Prins Vilhelm ogsaa var tilstede.

Den unge Prins anede ikke, hvorfor han var anmodet om at deltage i denne Gudstjeneste, eller at han ved denne Lejlighed første Gang fremstilledes for Grækerne som en mulig fremtidig Konge for dem. Dette erfarede han først som Konge adskillige Aar senere, da en græsk Gesandt oplyste ham derom. Men endnu 45 Aar efter denne Gudstjeneste stod

den klart i Hans Majestæts Erindring, og flere af de omtalte Smaatræk i denne Fremstilling skyldes mundtlig Meddelelse fra Kong Georg selv.

Paa de tilstedeværende Grækere gjorde den friske, unge Prins et særdeles gunstigt Indtryk, og Katenakis arbejdede videre paa hans Kandidatur. Da Grækerne i 1862 stemte om en Konge og Grækerne i London afgav deres Stemmer paa det græske Konsulat, stemte ganske vist alle 129 paa Prins Alfred af England, skønt der fra engelsk Side klart nok var erklæret, at ham kunde de ikke faa, men 6 Grækere stemte subsidiært paa Prins Vilhelm af Danmark. Da Prins Vilhelm Aaret efter i Begyndelsen af Marts igen kom til London i Anledning af Prinsesse Alexandras Bryllup, havde Baron Hambro henvendt sig til Lord Russell om hans Valg. Ved den store Bryllups Banquet i Windsor skal Lord Russell og Lord Palmerston have taget den unge Prins tilside og spurgt ham, om han kunde have Lyst at blive Konge i Grækenland. Den 30. Marts 1863 valgtes Prins Vilhelm til Grækenlands Konge under Navnet Georg den I.

Aaret forud havde Westenholz, som den 15. September 1861 var bleven udnævnt til Generalkonsul, og Gesandten Kammerherre Bille, henvendt sig til Regeringen om den lovede Støtte, nemlig den i Finanserne henstaaende Kapital og et aarligt Bidrag til Præstens Lønning paa £ 150, hvad Gesandten fandt var „holdt inden for de snævre Grænser“. Skønt man ikke fik noget Svar paa denne Henvendelse, søgte Westenholz i Efteraaret at faa en dansk Præst ansat og Gudstjenesten begyndt. Det traf sig da saaledes, at en ung islandsk, teologisk Kandidat, Eiríkr Magnusson, stod i Begreb med at rejse til London for at udarbejde en Oversættelse af Bibelen paa Islandsk for „British & Foreign Bible Society“. Han blev anbefalet til Gesandten af Legationsraad Grimur Thomsen. Det havde vel næppe været hans Hensigt at blive Præst; i fire Aar efter at han havde taget Examen ved Præsteseminariet i Reykjavik, var han Sekretær hos Landfogeden. Men for at kunne overtage Ledelsen af Gudstjenesten ved den danske Kirke i London lod han sig ordinere inden han rejste til London, og blev antaget som Præst af Westenhölz. Søndag efter Nytaar 1863 aabnedes efter omtrent 50 Aars Afbrydelse Kirken i Wellclose Square atter for regelmæssig dansk Gudstjeneste. Den første Gudstjeneste overværedes af en ret talrig Forsamling af bosiddende Danske og af danske og norske Søfolk, og der var ogsaa senere stadig god Tilslutning og mange Danske i London var særdeles glade ved den Lejlighed, der nu gaves dem til at høre Ordet forkyndt paa deres Modersmaal og til at høre og synge de kendte danske Salmer. Snart ansatte Westenholz endnu en Præst. Det var den engelske Rev. James Mansell, som havde studeret i Cambridge og blev ordineret som Præst i 1861. Han var i 1861—63 ansat som Kapellan ved Holy Trinity, Lambeth, og senere, 1863—65, ved St. Thomas, Portman Square. Mansell, hvis Moder vist-

nok var dansk, talte nogenlunde godt dansk, men det var dog ret ejendommeligt at antage en anglikansk Præst til at fungere ved en dansk luthersk Gudstjeneste. Da Magnusson, som i nogen Tid prædikede skiftevis med Mansell, var færdig med sit Arbejde for Bibelselskabet, rejste han i Sommeren 1863 som Missionær til Grønland, og Mansell var derefter eneste Præst ved den danske Gudstjeneste*).

Marts Maaned 1863 vil af de Danske i London altid mindes som den Tid, da det danske og det engelske Kongehus knyttedes sammen ved

Prinsesse Alexandra.

Prinsen af Wales Giftermaal med en dansk Prinsesse. Den 7. Marts steg Prinsesse Alexandra i Land i Gravesend ledsaget af sine Forældre, Prins Christian og Prinsesse Louise af Danmark, og sine Søskende, og hun indtog straks Befolkningen i sit fremtidige Hjem ved sin ungdomsfriske Skønhed og sit milde og taktfulde Væsen. De Danske i London, Damerne klædte i hvidt og rødt, modtog Prinsessen ved Landingsstedet.

*) Magnusson (1833—1913) kastede sig senere over literær og journalistisk Virksomhed, indtil han i 1871 blev Underbibliotekar ved Cambridge Universitetet og i 1876 Medlem af Trinity College. Han blev i 1883 udnævnt til Ridder af Dannebrog, og døde i Januar 1913. Mansell gik i 1865 som Minor Canon til Lincoln Cathedral, blev i 1871 Præst ved St. Mark's, Lincoln og døde i 1899 paa Guernsey.

Generalkonsulinde Westenholz og Fruerne Simonsen, Adolf Delcomyn og Lund overrakte Prinsessen en Ode paa dansk, som Prinsessen modtog med et „Tak, tusind Tak“.*) Søndagen efter Brylluppet, den 15. Marts, overværede Prins Christian og Prinsesse Louise af Danmark, med Prinsesserne Dagmar og Thyra og Prinserne Frederik, Vilhelm og Valdemar, Gudstjenesten i den danske Kirke i Wellclose Square, som i den Anledning var festlig smykket af Father Lowder. Pastor Mansell prædikede paa dansk med en kendelig fremmed Accent, assisteret af Magnusson.

Westenholz havde paa egen Haand truffet alle Arrangementer ved den danske Gudstjeneste, som holdtes hver Søndag Eftermiddag, medens Father Lowder benyttede Kirken Morgen og Aften. Men det viste sig snart, at Lejeindtægten af Kirken og de frivillige Bidrag, der indkom fra de Danske, var ganske utilstrækkelig til at dække Udgifterne. Gesandten henvendte sig derfor i 1863 gentagne Gange til Regeringen om den lovede Støtte; i December bad han, om der ikke kunde opnaas i alt Fald dette, „at Renterne af den lille Kapital, 2394 Rdlr., som tilhører Kirken og som bestyres af Kultusministeriet, maatte blive Kirkeværgerne udbetalt til Hjælp ved Dækningen af de betydelige Udgifter, de havde haft i Løbet af dette Aar ved at holde Kirken aaben til dansk Gudstjeneste“. Herpaa kom der endelig Svar i Januar 1864. Finansministeriet mener ikke at kunne udbetale den Kapital, „der har tilhørt den tidligere dansk-norske Menighed i London“, „forinden Menighedens Bestaaen er nogenlunde sikret“ og det er endvidere „meget tvivlsomt, hvorvidt der til Menighedens Gjenoprettelse vil af Statskassen kunne udredes et saa betydeligt aarligt Bidrag som det, der af Kirkeværgerne er blevet foreslaaet“, nemlig £ 150. Det var en stor Skuffelse for de Danske i London, som havde stolet paa den Støtte, Regeringen havde lovet den Menighed, man ønskede at faa oprettet. Selv ikke Renterne af den Kapital, der havde tilhørt Menigheden i London, vilde Regeringen overlade dem, men om Gesandten vilde oplyse, hvormeget af Udgifterne til den danske Gudstjeneste „det ikke har været muligt at bestride paa anden Maade“, vilde dette blive dækket.

Westenholz fandt det derfor umuligt at vedligeholde Gudstjenesten, navnlig da han efterhaanden kom paa en mere og mere spændt Fod med de Danske, der ønskede at han, som det havde været hans Hensigt i 1857, skulde reorganisere Menigheden og give sine Landsmænd Del i Styrelsen og Ansvar, som de var villige til at tage Del i Byrderne. I 1864 blev Mansell afløst af en Pastor Johannes Plenge, som kom fra Nordslesvig, hvor han dog ikke havde været særlig vel anskreven. Af og til havde danske Teologer paa Besøg i London prædiket i den gamle Kirke, saaledes den senere Professor, Henrik Scharling, som udgav fire Prædikener holdt i London i Sommeren 1863. Da Westenholz ikke kunde

*) The Times. 10. Marts 1863.

bekvemme sig til at søge Samarbejde med sine Landsmænd, opsagde han den 1. April 1864 Pastor Plenge med 6 Maaneders Varsel. Da dette rygtedes tog de Danske i London Affære.

I den danske Koloni var ganske naturligt Citymændene de ledende. Nogen egentlig Forening dannede de ikke, om end Udtrykket „Det danske Samfund“ undertiden benyttedes, men der valgtes en Sammenholds-Komitee og der holdtes „Almindelige Danske Møder“ i Radley's Hotel, Blackfriars, naar der var Anledning dertil, ligesom der ogsaa sammesteds holdtes Fester, f. Eks. i Oktober 1863 paa den danske Konge, Frederik VII's Fødselsdag. Ved den Lejlighed præsiderede Adolf Delcomyn og udbragte Skaalen for den danske Konge og den engelske Dronning. Kommerceraad Lundt*) talte for Prinsessen af Wales og Westenholz for Prins Vilhelm, som var i London paa Vej til sit nye Kongerige. Mellem Gæsterne var Peter Faber, Forfatteren af den tapre Landsoldat**). I Anledning af Krigen i Danmark indsamledes der ved ugentlige Subskriptioner over £ 300 til danske Krigeres Efterladte, som efterhaanden sendtes til Centralkomiteen i København. Sammenholds-Komiteen overtog i Samvirken med J. Meyer den af Westenholz oprettede Hjælpefond for danske Fattige i London. Paa Forslag af P. A. Petersen vedtoges det i April 1864 at sende en Takadresse til Marquis'en af Clanricarde „for den Interesse han havde lagt for Dagen for den danske Sag ved at aabne en Subskription for de syge og saarede danske Soldater og Matroser“. Paa den Tid var Garibaldi med sine Sønner i London og Komiteen ønskede at hilse paa ham som Frihedens og den nationale Uafhængigheds Forkæmper. Men derimod protesterede Adolf Delcomyn, thi efter hans Mening var Garibaldi „Revolutionens Mand og med denne bør vi ei identificere os“, hvorfor Delcomyn tilskrev Komiteen at han traadte ud, hvad de andre Medlemmer meget beklagede. Den 18. April havde Komiteen i Stafford House, St. James's, Foretræde for Generalen, som iført sin røde Skjorte og graa Kappe foret med rødt udtalte sine varme Sympatier for det ædle Land, der kæmpede saa tappert imod de kolossale Magter, „som er baade Deres Fjender og mine Fjender“, og erklærede at han var villig og rede til at kæmpe for Danmark***). Sammenholds-Komiteen repræsenterede alle Danske i London og ved de almindelige Møder var alle Danske velkomne.

Foruden Citymændene var der mange danske Haandværkere i London og disse, som navnlig holdt til i Soho Kvarteret, dannede en Forening til gensidig Støtte og Underholdning. Foreningen „Danmark“ stiftedes

*) I. H. Lundt fra Aalborg fik ca. 1850 Koncession paa Mineralbrydning i Grønland og dannede det dansk-engelske Mineselskab. Kryoliten havde endnu ikke den Gang fundet Anvendelse, derimod forsøgtes i 1854 Brydning af Sølv- og Tinnmalm ved Ivigtut.

**) Daily Telegraph 9. Okt. 1863.

***) Berl. Tid. 21. April 1864.

den 12. December 1863 for i de bevægede Krigstider at fremme Sammenholdet mellem de Danske i London og fik ret snart et betydeligt Medlemsantal. Der var 16 Snedkere, 15 Uhrmagere, 11 andre Haandværkere, desuden 7 Købmænd og 6 i andre Livsstillinger. Danske Haandværkere var velsete i mange engelske Forretninger og adskillige var ogsaa selvstændige, særlig af Uhrmagerne, mellem hvilke var flere Kronometermagere. At Snedkerne spillede en større Rolle i Foreningen fremgaar af et Referat fra et af Møderne hvor en Taler beskyldes for at søge Popularitet idet „han smurte Snedkerne om Munden med en Harefod.“ Foreningen holdt Møde en Gang om Ugen; der holdtes flere danske Blade og samledes efterhaanden et lille Bibliotek. Mellem de Bøger der benyttedes meget var flere Eksemplarer af Ejbes „100 Timer i Engelsk“. „At vejlede de til London ankomne Danske var Foreningens Øiemed og Stræben“ men dog uden at give nogen Pengeunderstøttelse. Mødestedet var i Begyndelsen Morland's Hotel, Dean Street, Soho, og megen Tid hengik med Drøftelsen af de stadig fremkommende Forslag til Ændring af Foreningens Love og med Valg paa Generalforsamlingerne, der afholdtes hvert Kvartal. I 1867 oprettedes der en Sygekasse, som først var en selvstændig Forening men i 1878 gik op i Foreningen „Danmark“, saa det maanedlige Kontingent af 1 Sh. indbefattede Bidrag (4 Pence) til Sygekassen. Foreningen holdt sig paa det jævne. Da det i April 1864 blev foreslaaet at udnævne Gesandten, Kmh. Bille, til Æresmedlem, endes man om at „en Udsættelse vilde være rigtigere for nøje at overveie dette Skridt“ og senere kom Forslaget ikke igen. Man mærker i Referatet fra Møderne meget lidt til en patriotisk Bevægelse selv i Krigsaaret med Undtagelse af, at der paa Opfordring af Haandværkerforeningen i København om Bidrag til en Bazar til Fordel for de i Krigen Faldnes Efterladte indsamledes £ 15, hvori dog et Bidrag fra Brødrene Delcomyn. Man ønskede at Foreningen „Danmark“ skulde optræde selvstændigt og vilde derfor ikke indsende Pengene gennem Generalkonsul Westenholz, gennem hvem Opfordringen var kommen, men købte derimod en Kasse engelske Isenkramvarer, som sendtes til Haandværkerforeningen i København som Foreningen „Danmark"s Bidrag. Den danske Kirkesag interesserede ikke Medlemmerne meget. De fleste betragtede Kirken og Gudstjenesten som noget der nærmest holdtes i Gang for Søfolkenes Skyld. Dog var Foreningens Formand i 1866, J. J. S. Jacobsen*), meget interesseret i at vedligeholde en dansk Gudstjeneste.

Allerede inden Westenholz havde sagt Pastor Plenge op, havde de Danske i London vist deres Interesse for Kirkesagen. Paa det aarlige

*) Jens Jørgen Severin Jacobsen handlede sammen med L. Frost med Korn under Firmanavn Jacobsen, Frost & Co. Jacobsen var meget interesseret i nordisk Mytologi og holdt Foredrag derom i engelske Foreninger.

Møde den 17. Marts 1864 i Radley's Hotel, hvor Skibsmægler C. Møller præsiderede som Formand for Komiteen, og hvor omtrent 70 var tilstede, forebragte Kommerceraad Lundt Spørgsmaalet om den danske Kirke og stillede følgende Resolution, der sekunderedes af N. F. Fabricius, Svoger til Fr. Delcomyn og ansat i Firmaet Fr. & A. Delcomyn, og vedtoges enstemmigt: „Forsamlingen ønsker, at den danske Kirke i London opretholdes og er villig til, enhver efter Evne, at bidrage til dette Øjemed“. I Diskussionen deltog bl. a Grønsund, der saavel som Westenholtz var indbudt. Ligeledes vedtoges enstemmigt, paa Forslag af L. Frost og J. J. S. Jacobsen, Komiteens Sekretær: „At det er den saaledes konstituerede danske Menigheds Ønske, at den danske Kirke i London ei sælges, eller paa anden Maade bliver disponeret over, uden at et andet Lokale med Menighedens Samtykke er sikret“. Der tegnedes straks £ 50 i aarlige Bidrag, deraf £ 20 fra Kmhr. Bille. Senere tegnede Baron Hambro sig for £ 20 og Bidragene beløb sig snart til over £ 100 aarlig.

Menigheden som foreløbig repræsenteredes af den danske Komite henvendte sig i Maj til de to Kirkeværger og foreslog et Samarbejde, men Kirkeværgerne nægtede at tage Stilling til dette Forslag og udbad sig Betænkningstid. Paa et Møde den 13. Oktober 1864 nedsattes et Udvalg paa to Medlemmer, Jacobsen og Ravn (ansat hos Hambro), til sammen med Pastor Plenge at gøre et Udkast til Love for Menigheden. Efter at dette var affattet, indkaldtes et nyt almindeligt dansk Møde den 10. November 1864, hvor ca. 45 var tilstede. Her vedtoges „Statuter for den danske evangelisk-lutherske Menighed i London“. Ligesom det havde været Tilfældet med den ældre Menighed, anser den nye Menighed Sjællands Biskop som sit kirkelige Overhoved og Gesandten som sin Patron. I Kirkeraadet, som styrer Menighedens Anliggender, er Gesandten Formand og Præsten samt de to Værger for Kirken i Wellclose Square selvskrevne Medlemmer, tre andre vælges af Menigheden. Stemmeret ved Menighedsmøderne betinges af, at man bidrager mindst fem Shillings aarlig til Menighedens Kasse. Indtægterne er de frivillige Gaver, Tavlepenge i Kirken, Bidrag fra Skibsførere eller Rederier og andre Gaver. Ved Hjælp af dem bestrides Udgifter til Gudstjenesten, Præstens Løn m. m. Menigheden vælger selv sin Præst; Valget skal stadfæstes af Kongen.

Disse Statuter blev enstemmig vedtaget og underskrevet af de Tilstedeværende. Kommerceraad Lundt, Ravn og Fabricius valgtes til Medlemmer af Kirkeraadet, og Pastor Plenge valgtes „paa Basis af disse Statuter“ til Menighedens Præst foreløbig fra 1. Oktober 1864 at regne. Endelig besluttedes det næste Søndag den 15 November, Aarsdagen for Kirkebygningens Indvielse i 1695, at samle en Kollekt i Kirken „til Fordel for Kirkens frivillige Fonds, der tiltrænge al mulig Forøgelse“, hvorfor Menigheden anmodedes om at møde saa talrigt som muligt.

Desværre mødte Menigheden fra første Færd af en afgjort Modstand fra Værgernes Side. Efter det omtalte Møde, hvor Menigheden havde besluttet at indsamle frivillige Bidrag ved næste Gudstjeneste, gik Grønsund i Westenholz' Fraværelse til sin Prokurator for at raadføre sig med ham om, hvorledes han skulde forhindre et saadant formentligt Indgreb i Kirkeværgernes Rettigheder og om Søndagen stod han op i Kirken og erklærede, at alt, hvad der indsamledes i Kirken, tilhørte Værgerne. Der blev derfor slet ingen Indsamling foretaget, da man ikke turde

udsætte sig for Spektakler i Kirken. Westenholz var en meget vanskelig Mand at forhandle med. Han viste selv i Smaating sin ejendommelige Utilbøjelighed til at rette sig efter Andre. Hans Kone var skotsk presbyteriansk og han forlangte derfor at Pastor Plenge efter presbyteriansk Skik skulde lede Gudstjenesten i almindelig sort Frakke. Fra den Dag Menigheden selv ansatte Plenge benyttede han den sædvanlige danske Præstedragt.

Derimod mødte Menigheden større Imødekommenhed hos Gesandtskabet. Baron H. Rosenkrantz, der efter Kmhr. Billes Fratræden som Gesandt i Efteraaret 1864 fungerede som Chargé d'affaires, indsendte paa den danske Komites Anmodning de vedtagne Statuter til

Johannes Grønsund.

Regeringen med Anmodning om at faa dem konfirmerede. Desværre, skriver Baronen, mangler der Samarbejde mellem Værger og Menighed, men da Menigheden bidrager alt, hvad Kirken har af Indtægter, undtagen Lejesummen af Kirken, mener han, at Menigheden har „fuld Berettigelse“ til den Myndighed, den tiltager sig, hvorfor han paa det varmeste anbefaler Sagen til hurtig Fremme. Et Bidrag fra Regeringen hjemme, som tidligere stillet i Udsigt, har man nu opgivet, „kun turde man maaske vente, at den af Kultusministeriet bestyrede, Kirken tilhørende Kapital paa 2394 Rdlr. eller i alt Fald Renterne af samme herefter vil komme Kirken til Gode“. I Marts 1865 sendte Prinsesse Alexandra af Wales gennem Legationen Menigheden et Aarsbidrag paa £ 10 som Bevis paa den Interesse, H. K. H. altid viste sine Landsmænd, saa at Menigheden ogsaa paa højeste Steder nød Anerkendelse.

Grønsund, som de sidste Aar af sit Liv var noget svagelig, nedlagde i 1865 sit Hverv som Værge for Danish Chapel Charity og Adolf Delcomyn, den yngste af Brødrene i Handelshuset Fr. & A. Delcomyn, som nød stor Anseelse iblandt sine Landsmænd for sin noble og retskafne Tænkemaade og besindige Optræden, blev den 15. Marts 1865 af Chargé d'affaires, Baron Rosenkrantz, valgt til hans Efterfølger, eller

som den officielle Udnævnelse udtrykker det, valgt „til Værge for den danske evangelisk-lutherske Menighed i London tilhørende Kirke“. Grønsund var dog ingenlunde straks parat til at anerkende Delcomyns Udnævnelse, som han forlangte skulde bekræftes af Court of Chancery. Han gik først til sin Prokurator og lod ham indhente en Advokats Erklæring i Sagen, og da denne gik ham imod, gav han Prokuratoren Ordre til at ansøge Master of the Rolls om en Stævning for at faa Sagen bragt for Retten. Dog, da Master of the Rolls rent ud nægtede dette, og da Prokuratoren stærkt anbefalede Grønsund at anerkende den danske Gesandts Udnævnelse af Delcomyn og at tilkendegive dette for de to Værger, Westenholz og Delcomyn, gik han omsider ind derpaa. Omkostningerne ved disse forskellige Benyttelser af juridisk Assistance maatte Kirkens Midler dække.

Nogen væsentlig Bedring af Forholdet mellem Værger og Menighed resulterede ikke af dette Personskifte. Værgerne afslog en Anmodning fra Menigheden om at yde Bidrag til Præstens Løn med den Motivering, at da Menigheden selv havde ansat og paataget sig at lønne ham uden at spørge Værgerne til Raads, maatte Menigheden ogsaa selv bestride Udgifterne. Ganske vist havde den ny tiltraadte Værge som Medlem af Menigheden været personlig med til at vedtage og underskrive Statutterne, vælge Præsten og bestemme hans Løn, men dette synes senere at være undsluppet hans Erindring.

Der var med andre Ord en alt andet end blid og fordragelig Aand over disse Forhold, da en ny Mand traadte til og med en varm og usvækkelig Iver for at faa de kirkelige Forhold i London ordnede til Fordel for de Danske, der trængte til og ønskede at høre Guds Ord i deres Modersmaal, med en rørende Udholdenhed og med en aldrig svigtende Takt gennem en Række Aar søgte at mægle mellem de to stridende Parter. Det var General Carl Ernst Johan von Bülow (f. 1814), som i Foraaret 1865 blev ansat som dansk Gesandt ved det engelske Hof.

Han forefandt en Menighed paa henved 100 bosatte Danske, og Lon-

Carl Ernst Johan von Bülow

dons Havn besøgte af 3 à 4000 danske Søfolk aarlig, som kom med de mange mindre Sejlskibe, der i de Aar bragte Korn til London, og som laa adskillige Dage i Havn ved hver Rejse og i Reglen om Søndagen. Firmaet Joh. Grønsund & Co. besørgede alene 4 à 600 Skibe om Aaret. Det var særlig Havre men ogsaa Byg fra Danmark og desuden Havre fra Sverrig, Østersøen og Hvidehavet, som gav Fragt til disse Skibe. Bülow's første Skridt, efter at han havde sat sig ind i Kirkesagens Forhistorie og lært dens øjeblikkelige Stilling at kende, var at kalde det i Statutterne nævnte Kirkeraad sammen hos sig. Dette var ligesaa klogt, som det var usædvanligt. Men her var det særlig praktisk, thi det ved Statutterne af 1864 oprettede Kirkeraad havde aldrig været samlet og kunde næppe tænkes samlet uden netop ved Gesandtsens Initiativ. Det var tilmed en Tilkendegivelse af Sympati overfor Menigheden, der havde vedtaget Statutterne, at Gesandtsens første Optræden var en praktisk Hensyntagen til disse.

Bülow saa imidlertid snart, at Statutterne ikke egnede sig til kgl. Stadfæstelse, men at det burde overlades til Menigheden selv at bringe dem i en brugelig Form. Han foreslog derfor Værgerne, at Regeringen foreløbig kun skulde opfordres til at erklære, „at den anerkender som gyldige de kirkelige Handlinger, som her maatte blive udførte af en ordineret Geistlig af den danske Folkekirke, som er valgt af Menigheden og anerkendt af Regeringen“. Dette billigede Værgerne, idet det var „deres Overbevisning, at Statutterne ikke egnede sig til allerhøjeste Stadfæstelse, saameget mere som de i flere Punkter komme i absolut Collision med den af Court of Chancery vedtagne Ordning“. Paa Bülow's Indberetning svarede Regeringen, at den under de nævnte Forudsætninger vilde søge allerhøjeste Samtykke til en Anerkendelse af de kirkelige Handlinger udførte ved den danske Præst i London. Da Pastor Plenge havde opsagt sin Stilling, idet han fra den 1. Oktober 1865 skulde overtage Stillingen som Agent i København for „British & Foreign Bible Society“ *) maatte der skrides til Valg af en ny Præst. Bülow søgte at faa dette ordnet i Overensstemmelse med Statutterne og troede at have naaet en Overenskomst mellem Menighedsraadet og Værgerne herom, idet de sidste bl. a. var gaaede ind paa, at der maatte indsamles et aarligt Offer i Kirken til den nye Præst. Da indtraadte der Vanskeligheder, idet Menighedens Udvalgte, hvis Talsmand og ledende Mand var Fabricius, stillede Fordring om, at Statutterne først skulde anerkendes af Værgerne. Forgæves fremhævede Bülow, at det var vigtigere at faa en Præst, og at det andet

*) Det Britiske Bibelselskab fandt i 1855, at det i 1814 paa engelsk Initiativ stiftede Bibelselskab for Danmark udrettede for lidt og oprettede derfor et britisk Agentur i København, som støttedes af Enkedronning Caroline Amalie. Pastor Plenge arbejdede i denne Virksomhed til sin Død i 1889 med Iver og Dygtighed men ogsaa med nogen Hensynsløshed. (Bibelselskabet for Danmark, ved Biskop A. S. Poulsen, Kbhvn. 1914).

kunde vente. Fabricius stod paa sit og besluttede med sine Kollegaer at nedlægge deres Mandater ved et forestaaende Menighedsmøde i September og at anbefale, at Menighedens Bidrag til Gudstjenestens Afholdelse blev indstillet. Da et Forsøg paa at afværge et Brud viste sig forgæves, haabede Bülow, at det skulde lykkes ham paa anden Maade, uden Menighedsraadets Medvirkning at holde Gudstjenesten vedlige. Nogle Dage før det skæbnesvangre Menighedsmøde, der skulde afholdes Lørdag den 23. September, anmodede han derfor Pastor Plenge om den følgende Søndag fra Prædikestolen at bekendtgøre, at Gudstjenesten i den danske Kirke vilde blive holdt vedlige og at den svensk-norske Præst havde lovet at prædike, indtil en ny Præst kunde komme fra Danmark. Paa Mødet om Lørdagen vedtog Menigheden en Resolution gaaende ud paa at man ikke vilde vælge nogen Præst, førend Menighedens Ret til Selvstyre og Tilskud fra Kirkekassen var anerkendt af Værgerne. Da samtidig den af Gesandten paatænkte Udvej viste sig ufarbar, indstilledes dermed atter den danske Gudstjeneste i London fra 24. September 1865.

N. J. Fabricius

General Bülow lod sig dog saa lidt afskrække af dette første Nederlag, at han tværtimod søgte at vende det til en Fordel. Han kaldte Menighedens Tillidsmænd til sig, og allerede i November opnaaede han, at de lod Statutterne falde og bad om at faa Udkastet sendt tilbage fra Regeringen. Dermed haabede Bülow at en væsentlig Anstødssten for en Overenskomst med Værgerne var ryddet af Vejen. Menighedens Tillidsmænd gav dernæst deres Tilslutning til et helt nyt Grundlag for Kirke-sagens Ordning, som Bülow havde udarbejdet og som gik ud paa følgende:

1. Kirkeejendommen (eller eventuelt dens Værdi) erkendes at skulle vedligeholdes for Menighedens Skyld i dennes Interesse til dansk Gudstjenestes Afholdelse.

2. Deputerede af Menigheden, i Forbindelse med de to Værger (Trustees) og under Gesandstens Forsæde, varetager Menighedens Interesse i saa Henseende.

3. Denne samlede Repræsentation fastsætter paa Menighedens Vegne det aarlige Budget til Gudstjenestens Afholdelse med Alt, hvad dertil hører.

4. Trustees meddeler aarlig denne Repræsentation Oplysning om Kirkeejendommens Finansstatus, forhandler med samme Kirkens Budget for det kommende Aar, og den samlede Repræsentation træffer derefter Disposition over Anvendelsen af det faktiske Overskud (det, efter at Udgifterne til Kirkens nødvendige Vedligeholdelse er udredede, tilbageblivende Overskud) i Gudstjenestens Interesse (jfr. Court of Chancery Akt af 7. Februar 1859 § 8).

Efter at Menighedens Tillidsmænd var gaaede ind paa at arbejde paa dette Grundlag, forelagde Bülow det for Værgerne ved en Skrivelse af 12. November 1865. Delcomyn gav det straks skriftlig sin fulde Tilslutning, men Westenholz gjorde en Del Indvendinger, vilde have Behandlingen af Forslaget udsat til Kirken var solgt, hvad der atter var Tale om, stillede Ændringsforslag og søgte som sædvanlig at undgaa at tage en endelig og klar Stilling. Alligevel indsendte Bülow Forslaget til Regeringen, som erklærede sig enig med ham i den Betragtning, at det saa vidt mulig burde overlades til Menigheden selv at ordne sine Sager. Bülow havde saameget mere Haab om at faa Vanskelighederne løst paa Basis af sit Forslag, som han haabede paa Kirkens snarlige Salg, og med Fjernelsen af den gamle Kirkebygning ventede han, at Værgernes ængstelige Følelse af Ansvar for Bygningen, som de skulde holde vedlige, vilde svinde, og en bedre Samvirken mellem Værger og Menighed derfor mulig-gøres. „Er Kirken solgt“, skriver han til Regeringen den 26. Februar 1866, „da have Trustees kun Forvaltningen af Capitalen, og Menigheden vil, saalænge den bestaar, blot have at modtage et bestemt aarligt Bidrag fra Trustees til Gudstjenestens Afholdelse, men hver Collision om Kirkelivet mellem disse to Parter hører op“.

Den 19. April 1866 samledes Menigheden til et Møde, hvor Fabricius i et længere Foredrag gav en Fremstilling af Kirkens tidligere Historie, der, om end ikke ganske korrekt, dog viser, at han havde søgt at sætte sig ind i Sagen. Med Styrke fremhævede han Forskellen mellem Westenholz Forslag til Regeringen i 1857 om at genoplive den danske Menighed, skaffe den en udstrakt Indflydelse paa Kirkens Styrelse, Kaldsret, m. m. og hans haardnakkede Vægning ved at anerkende Menigheden, da den endelig var bleven dannet. „Menighedsraadet“, hvorved maa forstaas de af Menigheden valgte Medlemmer til Kirkeraadet, stillede derefter en Række Resolutioner, der blev enstemmig vedtaget, bl. a. at Menighedsraadet, hvis Medlemsantal forøgedes til 5, bemyndiges til at foretage de fornødne Skridt for at skaffe Menigheden sin Ret (hvorunder bl. a. paa-tænktes en Klage til Regeringen med Anmodning om at foranledige

Westenholz fjernet som Værge), og til at træffe Overenskomst med Værgerne om Kirkens Afbenyttelse til Gudstjeneste.

Mellem det nyvalgte Menighedsraad (Fabricius, Jacobsen, Lundt, Møller og H. Ehnhuus), Gesandten og Værgerne forhandlede der derefter om paany at faa en dansk Gudstjeneste indrettet men stadig uden Resultat. Skønt Westenholz ikke vilde have med den organiserede Menighed at gøre anerkendte han dog fuldtud Trangen til at faa en Præst ansat, men vel at mærke, han vilde selv personlig og alene ansætte ham og selv alene ordne alt. En ganske pudsigt Situation blev Resultatet af dette Dobbeltspil.

En ung teologisk Kandidat, Chr. O. Holbek, som for sit Helbreds Skyld havde opholdt sig i Skotland i et Aar og havde godt Kendskab til det engelske Sprog, fik i Sommeren 1866 Opfordring fra Menighedens Side til at søge Embedet som Præst i London, en Henvendelse der vistnok var underskrevet af Fabricius og Delcomyn. Nogle Dage efter fik Holbek en ganske lignende Opfordring fra Westenholz, og denne lod yderligere telegrafere, at Holbek maatte lade sig ordinere hurtigst mulig og at Biskop Martensen vilde yde al mulig Hjælp. Da Holbek hos Biskoppen erfarede, at denne var ganske ubekendt med at man atter søgte en Præst til London, og endog fandt det ret overflødigt „at prædike Dansk for de londonske Kræmmere“, skrev Holbek til General Bülow og foreslog at de stridende Parter, som begge havde ønsket ham over, skulde undertegne en fælles Henvendelse til ham; men Bülow forklarede, hvor umuligt det vilde være at opnaa sligt, hvorfor Holbek definitivt afslog at tage til London.

I Foraaret 1867 henvendte Westenholz sig til den svenske Pastor C. O. Svedberg for at faa Lov til at benytte den svensk-norske Kirke til dansk Gudstjeneste og Forhandlinger herom førtes i over et Aar. Det fremgaar af Brevene at det svenske Kirkeraad og Pastor Svedberg var af den Anskuelse, at Henvendelsen var sket paa „de øvrige herværende Danskes“ Vegne, noget der var saa urigtigt som vel muligt. Hen paa Aaret 1868 modtog det svenske Kirkeraad nemlig en Henvendelse fra „adskillige her bosatte Danske“, som ogsaa ønskede at benytte den svenske Kirke til dansk Gudstjeneste, og da det svenske Kirkeraad blev bekendt med „de, som det synes, divergerende Ønsker“ hos de Danske, trak det sig tilbage fra sin oprindelige velvillige Stilling.

Gesandten og Menighedsraadet følte sig tilsidst tvungen til at se sig om efter andre Midler for at naa det attraaede Maal. Da det var den ene Værge som stod imod Gesandt, Menighed og Medværge, laa det nær at søge denne Værge fjernet. Men Westenholz vilde trods gentagne indtrængende Anmodninger ikke vige sin Plads, skønt det betydedes ham, at han personlig var den eneste Hindring for Kirkesagens heldige Ordning. En anden Udvej var at faa en tredje Værge valgt. I Juli holdt Menighedsraadet

Møde og vedtog en Henvendelse til Gesandten om at søge udvirket hos Charity Commission, at Antallet af Værger blev forøget til tre. Baade General Bülow og Delcomyn søgte Autoriteterne, den sidste i September 1866 med et formelt Andragende, ledsaget af en Skrivelse fra Menighedsraadet og en anbefaling fra Gesandten. Der var fra Charity Commission's Side intet til Hinder for denne Reform; de udtalte endog (16. November 1866), at efter deres Mening vilde det være heldigt, at der udnævntes mindst een Værge mere, og at det sandsynligvis var endnu bedre, om der blev udnævnt flere. Men Sagen stillede sig saaledes, at Charity Commission straks og uden Omkostninger kunde foretage den ønskede Ændring, naar blot de to Værger var enige derom og havde Gesandts Samtykke. I modsat Fald maatte Sagen bringes for Kanslerretten; den Part, der var imod Reformen, kunde der plædere sin Sag, føre Vidner o. s. v., med andre Ord, det vilde blive en kostbar Historie, som med den Opfindsomhed for Udflugter og Udsættelser, som den vedkommende Part i Sagen allerede mange Gange havde vist sig i Besiddelse af, meget let kunde sluge hele den Kapital, om hvis Administration man stredes, et ikke aldeles uhørt Tilfælde i engelsk Rettergang.

Westenholz var naturligvis klog nok til at benytte sig af denne Stilling. Efter lang Betænkningstid skrev han, at han ikke indsaa Nytten af at have flere Værger, spurgte om Beviser for, at Værgemaalet var misbrugt, og søgte Udsættelse. Der blev svaret ham fra Charity Commission, at Delcomyns Ansøgning alene var Bevis nok for det uheldige i, at der nu kun var to Værger, idet naar disse var uenige en Bestemmelse alene kunde tages ad Rettens Vej. Men lige meget hjalp det. Autoriteterne var rede til at give enten Delcomyn eller Fabricius eller andre i Sagen Interesserede Bemyndigelse til at bringe Sagen for Kanslerretten, men de betydelige Omkostninger afskrækkede. Under disse Forhold fandt Menighedsraadet det utilraadeligt at hente en dansk Præst over, og da der derfor ikke længere var Brug for Bidrag fra Menigheden, indsamledes disse ikke længere. Og freindeles stod den gamle Kirke hen, kun benyttet af engelske Præster, og ingen dansk Gudstjeneste holdtes.

XIII. KAPITEL.

Den danske Koloni vokser. Kirken sælges 18. Februar 1868 og nedrives 1869. En Del af Indboet reddes.

Den danske Koloni i London voksede fremdeles, og mellem dens Medlemmer opnaaede flere at skabe sig smukke Stillinger. I 1860 kom William Lund, som var født 1837 i Aabenraa i Slesvig. Han etablerede sig i 1861 som Sejlmager og Skibsinventariehandler og han sluttede et varmt Venskab med Brødrene Delcomyn, som ydede ham Assistance paa forskellige Maader, som de gjorde det overfor saa mange af deres Landsmænd. I 1866 begyndte Lund at sætte egne Skibe i Søen og hans Forretning tog et betydeligt Opsving, da Kronprins Frederik og General Bülow i 1872 aflagde Besøg ombord paa hans nye Skib, „Ambassador“, i London Dock. I 1880 løb hans første Dampskib, „Delcomyn“ af Stablen i Newcastle og dermed var Begyndelsen gjort til Oprettelsen af „Lund's Blue Anchor Line“ mellem London og Australien, den første regelmæssige Linie af Fragtskibe til Adelaide, Melbourne og Sydney. I 1910 solgte Lund sin Dampskibsflaade til Peninsular & Oriental Steam Navigation Co. og trak sig tilbage fra Forretningslivet. Da Kong Christian X besøgte London i Maj 1914 benaadede han Wm. Lund med Ridderkorset. Lunds Sønner fører under Navnet Wm. Lund & Sons Forretning som Skibsejere og Kulagenter.

I 1862 etablerede to danske Mænd sig som Abrahamson, Lihme & Co. i Kolonialvarehandelen. Abrahamson gik senere tilbage til Kbhvn. og P. G. Lihme fortsatte Forretningen, som efter hans Død gik over til hans Broder under Navn af A. G. Lihme & Co. Firmaet gik ind ved dennes Død. Omtrent samtidig var M. R. Meyer etableret i samme Handelsbranche og skabte sig en meget smuk Forretning og en betydelig Formue. Først som Kontorist senere som Associé var William Berg knyttet til denne Forretning, som han førte videre efter Meyers Død.

Frants Bølling kom til London i 1853, 22 Aar gammel, og fik

Plads i Hambro's Bank. Efter nogle Aars Forløb tog han tilbage til Danmark og gik i Kompagni med en Messerschmidt, men tog i 1863 atter til London og kom til Firmaet Wm. Bird & Co. Hans Dygtighed

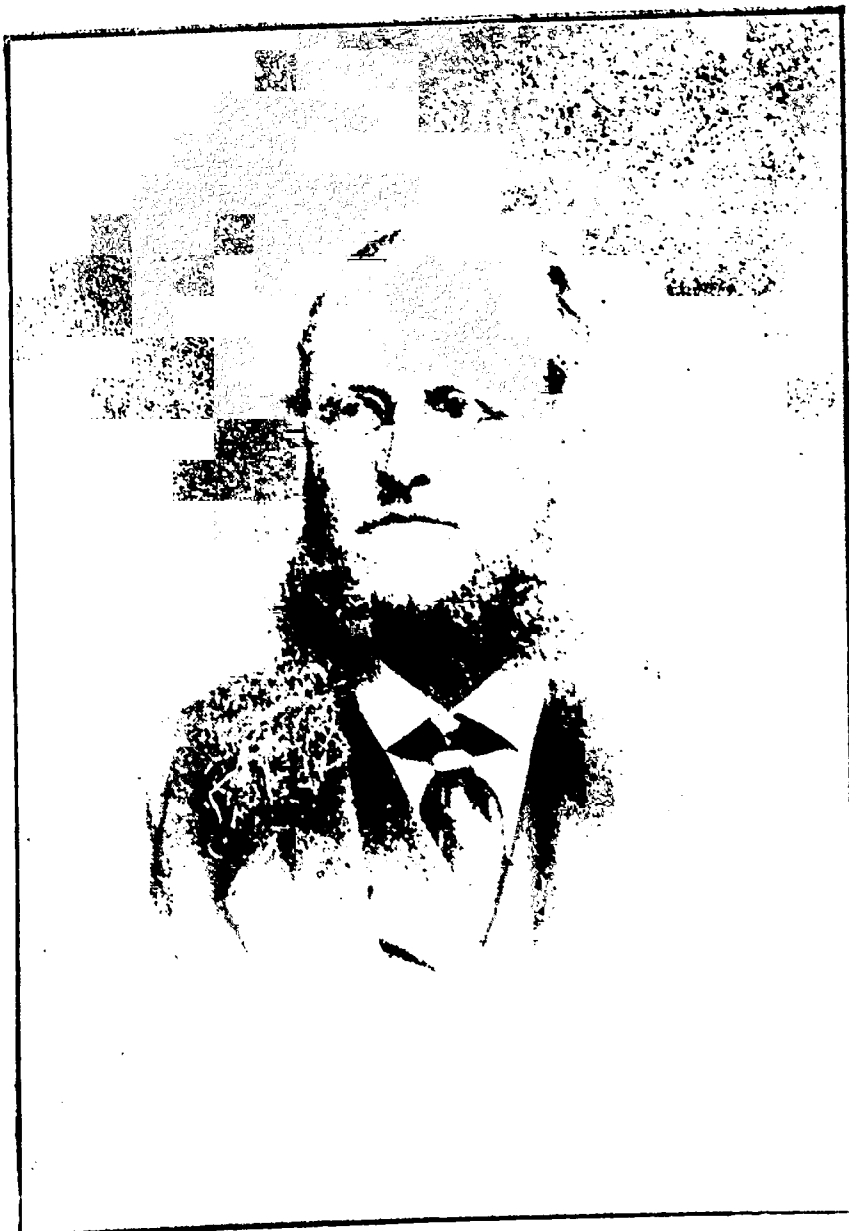

William Lund.

gjorde sig her gældende, saa han snart avancerede til Afdelingschef. Da Wm. Bird og senere hans to Sønner trak sig tilbage fra Forretningen overtog Bølling sammen med den tekniske Leder Firmaet, som i 1879 blev Bolling & Lowe. Firmaet handler med Jern og Metaller, Jernkonstruktioner, Jernbaner og alt Materiel til Ingeniørarbejder. Bølling var Medlem af „British Iron Trade Association“. I 1891 blev han Ridder af Dannebrog. Han døde efter et virksomt Liv i Juni 1907. Firmaet „Bolling & Lowe, formerly Wm. Bird & Co.“ fortsættes af Stifterens Nevø, Mr. Clarence Bird, en fint dannet Englænder med megen Sympati for Danmark og et nøje Kend-

skab til den ældre danske Literatur.

En betydelig Tilvækst fik den danske Koloni, om end ikke ligestraks, da Det Store Nordiske Telegraf-Selskab kom til London med H. G. Erichsen som Selskabets Repræsentant i England. Erichsen fødtes i Kbhvn. i 1828. Tyve Aar gammel kom han til Newcastle, hvor han etablerede sig som Købmand. I 1868 stiftede han sammen med Etatsraad Tietgen Dansk-Norsk-Engelsk Telegraf-Selskab og senere Dansk-Russisk Telegraf Selskab, og Aaret efter amalgameredes disse to, sammen med et Norsk-Britisk Selskab, og blev til Det Store Nordiske Telegraf-Selskab. Den 1. Juni 1869 flyttede Erichsen til London som Selskabets Repræsentant og trak sig samtidig ud af Firmaet i Newcastle. Den 12. Sept. 1871 aabnede Selskabet sine Lokaler i 7, Gt. Winchester Street. Erichsens Energi svækkedes efterhaanden og i 1883

Frants Bølling.

overtoges en Del af hans Arbejde af F. C. C. Nielsen, som efter at have arbejdet i Selskabets Tjeneste fra 1870, først i Østasien i 8 Aar, derefter i Kbhvn. i 5 Aar, ansattes som Driftsbestyrer i London. I 1890 døde Erichsen. Selskabet har ikke blot bragt mange Danske til London, men har gennem sine Ledere tilført den danske Koloni betydelige Kræfter til Løsningen af de samfundsmæssige Opgaver, velgørende og sociale, som forefalder indenfor det lille Samfund, og ikke mindst gælder dette om Selskabets nuværende Repræsentant.

Mellem de Danske, der senere er kommen til London fortjener to at nævnes paa Grund af den Gæstfrihed som de og deres Hustruer i en Aarrække udviste mod deres Landsmænd og navnlig mod de unge Mennesker, som savnede et Hjem i den store By. Eduard M. Warburg fødtes 1843 som Søn af en jysk Landmand. Slægten kom fra Tyskland, hvor den havde grundlagt de store Handelshuse D. S. Warburg, Altona, og R. D. Warburg & Co., Hamburg. I 1871 kom Warburg til London for sidstnævnte Handelshus og ægtede i 1876 en Datter af afdøde Oberst Wilhelm Dreyer. I en lang Aarrække samlede de hver Juleaften en Mængde Danske i deres Hjem i Hampstead og holdt desuden

H. G. Erichsen.

om Vinteren aabent Hus en Gang om Maaneden for de Unge. I 1904 trak Warburg sig tilbage fra Firmaet og R. D. Warburg's Londoner-afdeling opløstes. Foruden en betydelig Export af forskellige Varer havde Huset en stor Import af Elfenben, Perlemor, Skind, Gummier o. s. v. Warburgs flyttede i 1906 til Kbhvn., hvor han nu er Generalkonsul for Bolivia.

P. Karberg nedstammer fra en velstaaende sønderjydske Slægt. Han fødtes 1840 paa Als, kom i 1863 til Kina, hvor han sammen med en Hamburger grundede Firmaet Arnhold, Karberg & Co., som bestaar endnu. I 1877 bosatte han sig i London. I 1869 havde han ægtet sin Kusine, Helene Karberg fra Sønderborg, og i en Aarrække holdt de en Aften om Ugen aabent Hus for Danske i deres Hjem i Belzise Park Gardens. Paa Grund af svageligt Helbred traadte Karberg i 1891 ud af Firmaet og flyttede til Danmark.

I 1863 ønskede Father Lowder at købe den danske Kirke i Wellclose

Square for sin Missionsvirksomhed. Da Kirkens Beliggenhed ikke var særlig bekvem for de bosatte Danske og heller ikke for Søfolkene, idet Skibene lagde til i Dokkerne længere Øst paa, og da Kirkebygningen var større end fornødent for de Danske og tilmed dyr at holde vedlige, ønskede Værgerne at sælge og bad om Gesandstens Samtykke til at søge Rettens Bemyndigelse til at sælge. Gesanden var ikke stemt derfor og spurgte Regeringen i Danmark, som den 4. Januar 1864 fraraadede Salget, idet Kultusministeriet anbefalede „et vist Fællesskab mellem den svensk-norske Kirke i London og den eventuelle Danske“ og endog tænkte sig,

Edm.

at den svenske-norske Regering vilde „yde et aarlig Tilskud til den danske Kirke“—, hvilket unægtelig tager sig mærkeligt ud, naar man betænker, at den svenske Kirke, som laa nær den danske, støttedes af den svensk-norske Regering, medens den danske Regering nægtede den danske Kirke ethvert Tilskud, selv Renterne af den londonske Kirkekapital! Westenholtz fik dog senere Kmhr. Bille overbevist om Ønskeligheden af at sælge Kirken og sendte i December Regeringen en Imødegaaelse. Da General Bülow afløste Bille som Gesandt, gav han Værgerne en Erklæring om at han billigede Salget, hvorefter Værgerne søgte Charity Commission om Tilladelse til at sælge. Da Bülow i Febr. 1866 indberettede herom, havde Udenrigsministeriet endnu ikke faaet Kultusministeriets Svar paa Westen-

holtz Indberetning af Dec. 1864, hvorfor Udenrigsministeriet misbilligede Gesandstens Optræden under Henviisning til sit Afslag af 4. Januar s. A. Men i April 1866 kom endelig Kultusministeriets Svar, som gik ud paa, at man billigede Kirkens Salg, hvad Udenrigsministeriet saa tiltraadte.

Nogle Maaneder derefter meldte der sig en ny Køber, nemlig Biskoppen af Londons Fond, en Institution som ønskede Kirken og Grunden for at oprette en Skole i Forbindelse med den nærliggende Kirke, St. Paul's, Dock Street, idet der var stor Trang til Skoler for den store fattige Befolkning i Distriktet. I August sendte Charity Commission Værgerne en Erklæring som skulde slaas op paa Kirkens Dør og averteres i „The

Times". Sagen laa derefter hen paa Grund af Westenholz jævnlige Bortrejse og hans Hang til Udsættelser. Først et Stykke ind i det næste Aar var de fornødne indledende Skridt gjorte og Charity Commission skrev da den 6. Februar 1867 til Gesandten, at Kirken kunde sælges for £ 2000, og at Salget kunde ske efter Ordre af Charity Commission, hvilket var simplere og billigere end at udvirke en Ordre fra Kanslerretten, men til begge Dele krævedes Gesandtens Billigelse. Omgaaende gav Gesandten sit Samtykke til Salget og til at dette skete efter Ordre af Charity Commission.

Den 22. Februar udstedte da Charity Commission en Ordre, der bemyndigede Værgerne til at sælge Kirken for ikke under £ 2000 og saaledes, at Køberne afholdt Omkostningerne ved Salget. Den 26. Februar udstedte samme Myndighed endvidere en Ordre angaaende Anbringelsen af Salgssummen, hvorefter der bestemtes, at den af Værgerne skulde indbetales til Bank of England til Conto: „The Official Trustees of Charitable Funds“; disse skulde da straks anbringe Pengene i 3⁰/₁₀₀ Consols lydende paa deres, de officielle Trustees, Navn, indtil Beløbet efter Ordre af Charity Commission eller en kompetent Domstol bliver at anvende paa anden Maade; Renterne af Fondet skulde udbetales af de officielle Trustees til de til en hver Tid fungerende Værger for Danish Chapel Charity for af dem at anvendes i Følge Regulativet af 1859 eller et senere Regulativ oprettet af Charity Commission eller en kompetent Domstol.

Denne vigtige Ordre er ikke i Overensstemmelse med Regulativets § 6, hvor der staar, at Pengene skal anbringes i Statspapirer i de to fungerende Værgers og den danske Gesandts Navn. Den Forandring der indføres i Bestemmelsen, og som Charity Commission havde fuld Kompetence til at indføre, efter at Gesandten, som alt nævnt, havde givet sin Sanktion dertil, tilsigtede en meget ønskelig Besparelse af Tid og Penge i Fremtiden. Var nemlig Ordlyden af den nævnte Bestemmelse i Regulativet bleven fulgt, saa maatte der foretages en bekostelig og besværlig Overdragelse hver Gang der var et Personskifte enten i Gesandskabet eller blandt Værgerne. Imidlertid forstod hverken Gesandten eller Værgerne Betydningen eller Berettigelsen af denne Forandring, hvorfor den første beklagede sig overfor Værgerne, medens disse overfor Charity Commission udtalte en Frygt for, at Kapitalen ved den trufne Ordning var tabt for dem eller Menigheden. Men Charity Commission beroligede dem med en Henviisning til sin Ordre af 26. Februar 1867, hvori der udtrykkelig nævnes det modsatte: „naar somhelst derfor Værgerne, med Gesandtens Samtykke, mener, at Kapitalen med Fordel kan anvendes for et af de Formaal, der nævnes i Regulativet, kan de derom henvende sig enten til Kanslerretten under Regulativet af 1859 eller til denne Kommission.“ Gesandten forelagde dog til yderligere Betryggelse Sagen for

Master of the Rolls, der erklærede sig ganske enig med Charity Commission og ogsaa bekræftede Gesandts Formodning at det trufne Arrangement var endeligt og ikke lod sig forandre.

Salget havde imidlertid været forbundet med nogle Vanskeligheder. Værgernes Ret til Kirken og dens Grund hvilede paa den gamle Lejekontrakt fra 1693. Det gamle Skøde skulde derfor fremlægges, men det var intetsteds at finde. Det formodedes, at det i 1859 var overleveret Westenholz, men denne erindrede intet derom, hvorfor han udstedte en retslig Erklæring gaaende ud paa, at saavidt han og hans Medværge vidste, var Lejemaalet oprettet den 1. Oktober 1693 for et Tidsrum af 999 Aar til en aarlig Leje af £ 5, at Lejekontrakten forlængst maatte være gaaet tabt eller brændt, at han aldrig havde betalt Lejen, og at efter gamle Bøger og Dokumenter at dømme Lejen ikke i over 50 Aar nogensinde var afkrævet eller betalt. Hermed følte Køberne sig saa tilstrækkelig overbeviste om, at ingen anden havde Krav paa Ejendommen. Men hvorledes det er gaaet til, at baade det oprindelige Skøde og begge Exemplarer af Butcher's Overdragelse til Lionfeldt tilligemed det kongelige Privilegium fra 1695 senere fandtes mellem Konsulatspapirerne, da Generalkonsul Delcomyn overtog disse efter Westenholz i 1883, er en uløst Gaade.

Overdragelsen af Kirken skete den 18. Februar 1868, og Overdragelsesdokumentet oprettedes mellem følgende 3 Parter: H. M. Vane, som „Official Trustee of Charity Lands,“ under hvem Grunden og Bygningen sorterede, de to Værger for Danish Chapel Charity, Westenholz og Delcomyn, samt fire Herrer som Værger for Biskoppen af Londons Fond, mellem dem den senere konservative Statsmand, Minister i Lord Salisbury's Ministerier og Leder af Underhuset, William Henry Smith, hvis Firmas Bog- og Avisforretning med Hovedkontor i 186 Strand er velkendt. For den nævnte Sum af £ 2000 blev Kirkens Grund med derpaa staaende Bygninger overdraget til de fire Værger for Biskoppens Fond for Resten af det Lejemaal, der i Følge det forsvundne Skøde fra 1693 den Gang oprettedes paa 999 Aar. I Virkeligheden var dog det, der overdroges, den Ret som Værgerne havde erhvervet ved en Aarrækkes uforstyrrede Besiddelse. Samme Dag udbetaltes de £ 2000 til Westenholz og blev den 6. Marts indbetalt i Bank of England til „The Official Trustees of Charitable Funds,“ af hvem de anbragtes i 3% Consols til et Beløb af £ 2147.13.0. Renterne af dette Beløb udbetaltes derefter halvaarsvis til de danske Værger med £ 32.4.3.

Der fandtes i den gamle Kirke bl. a. Cibbers fire udskaarne Træfigurer forestillende Moses, Johannes Døber, St. Peter og St. Paul, som hørte til det oprindelige Alter, men som senere var gemte hen paa Orgelloftet; endvidere den af Konsul Wolff skænkede Altertavle forestillende

Kristus i Getsemane. I Sakristiet hang et malet Portræt af Iver Brink, ikke særlig godt men i en pragtfuld udskaaret og forgyldt Træramme. Man gættede sig til, at det var „en tidligere Præst ved Kirken.“ Desuden var der i Kirken tolv Mindetavler over afdøde Danske og Norske samt under Kirkens Gulv de jordiske Levninger af de mange i Kirken begravede. General Bülow satte sig tidlig i Bevægelse for at faa disse Genstande bevarede i dansk Eje. Portrætet foreslog Gesandten sendt til Gesandtskabet til Opbevaring, hvilket dog strandede paa, at Westenholz nægtede sit Samtykke til at udlevere det. Derimod gik baade Værger og Købere ind paa at undtage disse Ting fra Salget. Der blev oprettet en særlig Kontrakt med Køberne gaaende ud paa, at de tolv Mindetavler, Alterbilledet, Portrætet, de fire Træfigurer og Ligkisterne med deres Indhold foreløbig skulde blive i Kirken under de danske Værgers Ansvar og Opsigt, og disse skulde have Ret til at fjerne dem paa egen Bekostning, ligesom Køberne skulde give betids Underretning til Værgerne, saafremt Kirken skulde nedrives, for at Værgerne i Tide kunde fjerne dem, saafremt de maatte ønske at bevare dem.*)

Biskoppen af Londons Fond overdrog den 9. Febr. 1869 Kirken og Grunden til Sognepræsten og Kirkeværgerne for St. Pauls Kirke, Dock Street, og Præsten, Rev. Dan Greatorex, skrev til Værgerne for Danish Chapel Charity om at fjerne de Sager, der var undtagne fra Salget. De tolv Mindetavler eller Gravmonumenter, blev magasinerede hos en Stenhugger Laws i Mile End Road. Da han i mange Aar havde gemt dem uden at nogen spurgte efter dem og uden at faa noget for sin Ulejlighed, solgte han dem, og da Pastor Storm 30 Aar senere hørte om dem fra Rev. Greatorex og søgte dem, var de forsvundne.

Hvem disse tolv Mindetavler var sat over er ikke ganske sikkert. Wolff gengiver som Bilag i sin Bog Indskriften paa Gravmonumenter over følgende: 1. Jane Colley, Cibbers anden Hustru; 2. Wegersløffs to første Hustruer Anna Teiste fra Romerike og Maria Tindal fra Croydon, Surrey; 3. Chr. Wegersløff, hans 3die Hustru Lætitia Collins og hendes Søster Mary; 4. Anne Penelope fra Bornholm, Herman Pohlman's Hustru; 5. Ambrosia Michelsen gift først med Pastor Bornemann, senere med John Collett; 6. John Collett; 7. Herman Pohlman; 8. Claus Heide; 9. Elisabeth Gorham, George Wolffs 1ste Hustru; 10. Sara Cheesment, George Wolffs 2den Hustru. Rev. Lysons, som i 1795 gav en Beskrivelse af Kirken, omtaler at Cibber var begravet der, men det er ikke ganske klart om han saa et Monument over ham. Det er muligt at nogle af de ovennævnte Monumenter var forsvundne mellem 1802, da

*) Heraf følger, at hvad der endnu er bevaret af disse Sager, nemlig Alterbilledet, Portrætet og de fire Træfigurer, fremdeles tilhører Værgerne for Danish Chapel Charity.

Wolff omtaler dem, og 1868; der maa have været indsat nogle efter 1802 men over hvem vides ikke. Rev. Greatorerx havde paa eget Initiativ sendt Westenholz Facsimiler af Indskrifterne, men denne har ikke brudt sig om at bevare dem. Alt hvad der nu er tilbage er et Dødningehoved hugget i Marmor, som Greatorerx gav Pastor Storm; det opbevares i den danske Kirke i Poplar.

De fire udskaarne Træfigurer blev, rimeligvis af en Fejltagelse, opførte i Kataloget over Bygningsmaterialer og Inventarium fra Kirken, som Greatorerx lod sælge ved Auktion*) i Marts 1869, men de blev dog ikke solgte. De blev senere opstillede i den danske Kirke i Poplar, hvor de endnu findes.

Alterbilledet og Portrætet blev foreløbig opbevarede i Sakristiet i St. Pauls Kirke og derfra bragt til den danske Kirke i Poplar. Begravelserne blev aabnede; Kisterne eller i mange Tilfælde de løse Ben samledes og nedsattes i en fælles underjordisk Hvælving under Kirkens Gulv, hvorefter Hvælvingen tilmuredes. Der optoges en Fortegnelse over Navnene paa dem hvis Kister kunde genkendes; en Genpart af denne blev ophængt i Sakristiet i St. Pauls Kirke, en anden Genpart blev givet de danske Værger og findes nu i Kirken i Poplar.**). I Fortegnelsen findes kun faa Navne fra Kirkens ældre Tid. De Navneplader med Aarstal og undertiden andre Oplysninger, som fandtes paa Kisterne, blev taget af, før Kisterne atter begravedes, og samlede i en Kasse, der ogsaa bragtes til Kirken i Poplar.

Det er ganske mærkværdig saa lidt Interesse Værgerne havde for at bevare Minderne om den gamle Kirke. I Sakristiet hang to Kobberstik forestillende Kirken udvendig og indvendig. Det var Aftryk af de Plader, Kip stak i 1697 efter Bestilling af Forstanderne, som ønskede at vise Kong Chr. V, hvorledes Kirken saa ud. Man lod disse Kobberstik hænge uænsede. Heldigvis tog Greatorerx dem i Forvaring og gav dem 30 Aar efter til Pastor Storm, som senere skænkede dem til den danske Kirke i London, hvor de nu er ophængt.

Bortsolgt med Kirken og af Køberne atter solgt ved Auktion blev den smukke, rigt udskaarne Egetræs Prædikestol, som havde tilhørt Kong Jakob II og var skænket Kirken af Prins Jørgen; den skal nu findes i en eller anden Landsbykirke i det sydlige England. Ligeledes den Marmordøbefont som Chr. Wegersløff i 1704 skænkede Kirken. Derimod blev det gamle Orgel opstillet i Skolen i 1872 og benyttedes til 1907, da det blev taget ned, fordi det tog for stor Plads. Cibbers tre Blyfigurer fra Kirkens Vestfront, forestillende Tro, Haab og Kærlighed, gik med i

*) Denne indbragte det ret betydelige Beløb af £ 545.

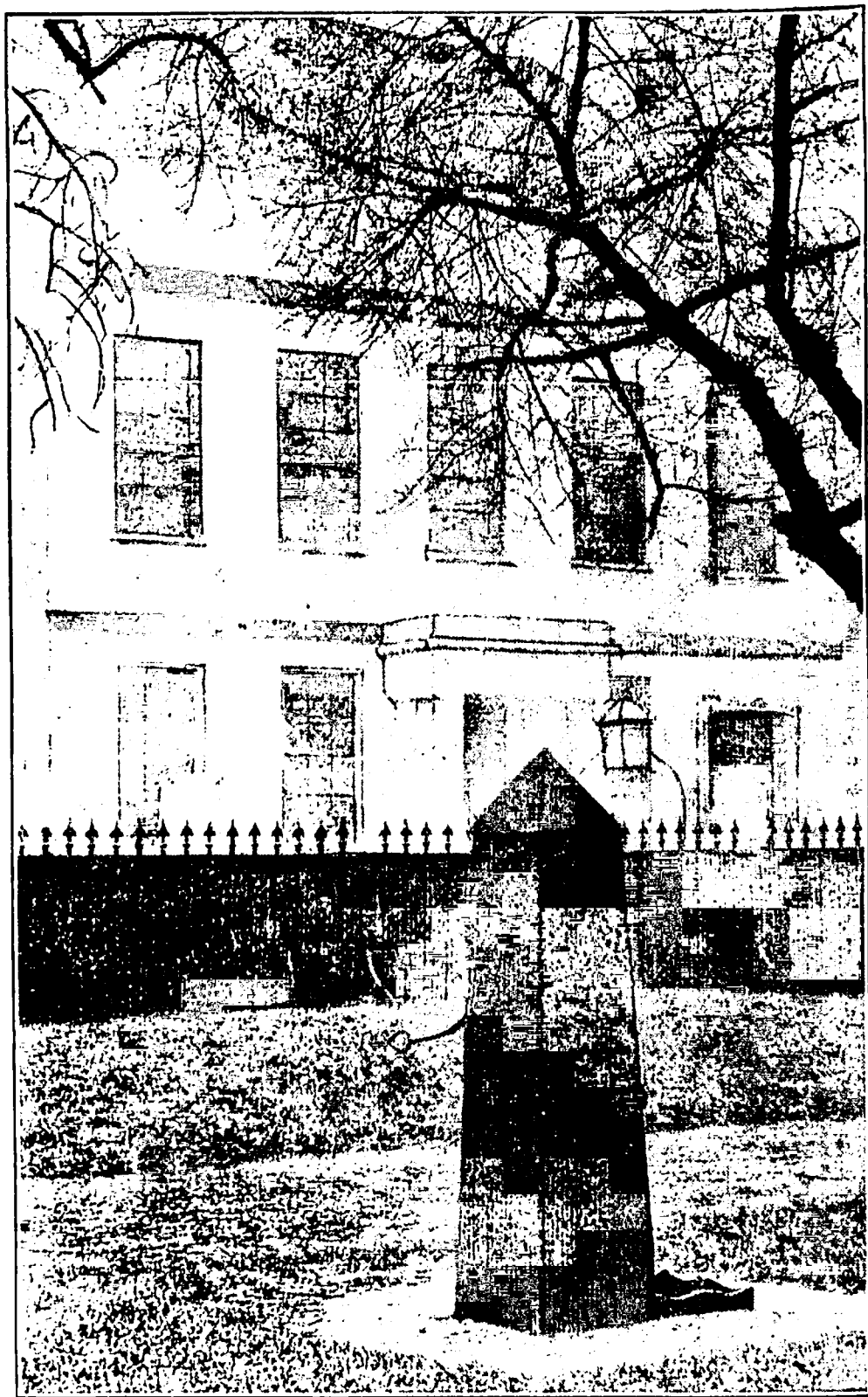
**) Se Bilag.

Købet og blev benyttet til Udsmykning af Kirkeskolen saaledes at den Gruppe, der forestiller Kærligheden (caritas), anbragtes over den vestlige Indgang til Skolen meget nær sin oprindelige Plads, medens de to andre Figurer stilledes nær ved Jorden paa hvert sit Hjørne af Skolens Vestfront, hvor de stod i mange Aar. Men da der to Gange blev gjort Forsøg paa at stjæle dem, rimeligvis for at smelte dem, hvorved de blev noget forslaaede, anbragtes de i Skolens Kulrum. Da Greatorex's Eftermand, Rev. Parry, lod mig vide, at han ønskede at sælge dem, meddelte jeg dette til Bestyrelsen for Ny Carlsberg Glyptotek, som saa i 1908 købte Figurerne og lod dem restaurere og opstille i Glyptotekets Gaard, de eneste Arbejder af Cibber som findes i Danmark.

Den 30. Juni 1870 aabnedes den engelske Kirkeskole i Wellclose Square af Prinsen og Prinsessen af Wales. Der var ikke nogen dansk kongelig Person til Stede, den Gang den danske Kirke indviedes her i 1696; men der

var altsaa henved 200 Aar senere en dansk Prinsesse til Stede, da en engelsk Skole aabnedes paa den gamle Kirkes Plads.

I det sydøstlige Hjørne af den grønne Plads uden om Skolen findes endnu den Brønd efter hvilken Pladsen har Navn, og over denne en Vandpost med den gaadefulde Indskrift: „The Trustees of the Precinct of Wellclose, 1828“. Foran denne var paa Jorden henlagt en Ligsten fra den gamle Kirkes Gulv, hvis Indskrift viste, at den i sin Tid var nedlagt over den velfornemme Rasmus Johnson, Kirkens Forstander, født i Jylland og død 1713. Den blev i 1912 med Tilladelse af Rev. Parry flyttet ned til den danske Kirke i Poplar.

Court House, Wellclose Square.

XIV. KAPITEL.

Den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne stiftes 1867. Dansk Gudstjeneste begynder i London 1869. En ny dansk Kirke bygges ved West India Dock 1873. Gudstjeneste i Soho for de bosiddende Danske begynder 1874.

General Bülow havde haabet, at Menigheden efter Kirkens Salg ikke længere skulde „være udsat for den vedkommende Kirkeværges altid fjendtlige og hæmmende Opfattelse af sin Stilling til Menigheden“. Da han den 12. Marts 1868 indberettede til Regeringen om Salget, hvorved „den saalænge henstaaende Kirkesag nu endeligen er kommen paa det Punkt, hvor det skulde synes, at de tidligere Conflicter kunne og ville ophøre, idet D'Herrer Trustees kun have at indrømme Menigheden Renten af den indvundne Kjøbesum“, maa han samtidig meddele, at „det er hidtil ikke lykket Menigheden at faa Svar fra Herr W. om at Renten vil blive stillet den eventuelt til Disposition“. Og der er ingen Grund til at tro, at det skulde lykkes at overvinde denne Modstand, hvis der ikke var kommen en Impuls udefra. Denne kom fra „den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne“, hvis Forbillede var den ved den norske teologiske Kandidat J. C. Storjohann i 1864 i Bergen stiftede norske Forening med tilsvarende Navn. Pastor Storjohann virkede selv som norsk Sømandspræst i London fra 1868. Den danske Forening stiftedes den 12. November 1867 ved et Møde i København med Dr. theol. & phil. C. H. Kalkar som Formand og cand. theol., senere Biskop, H. V. Sthyr som Sekretær.

En af de første Handlinger den nystiftede danske Sømandsmissionsforening foretog sig, var at henvende sig til Kultusministeriet med Anmodning om at „den saakaldte Londonske Kirkekapital“, som da udgjorde 3700 Rdlr., maatte blive overladt til Foreningen, som tænkte paa at sende en Sømandspræst til London. Kultusministeriet, som gennem Udenrigsministeriet sendte dette Andragende til den danske Gesandt i London til

Erklæring, vilde gerne give Foreningen et Tilsagn om den ønskede Støtte, men var dog strax klar over, at der for det første kun kunde være Tale om at overlade Sømandsmissionen Renterne, og at det desuden maatte anses „som en Selvfølge, at der til det nævnte Tilsagn maatte knyttes det fornødne Forbehold for det Tilfælde, at den danske Menighed maatte reconstituere sig uafhængig af den nu oprettede Forenings Virksomhed“. General Bülow's Erklæring i Sagen røber hans usvækkede Interesse for den londonske Menighed. Han mente at Sømandsmissionen ikke paa det Tidspunkt burde have Renterne af den i Finanserne staaende londonske Kirkekapital. Den londonske Menighed havde ved egne Midler vedligeholdt en dansk Gudstjeneste, og „den ene Kirkeværge var ene Aarsag i at Menigheden fandt det nødvendigt at suspendere Gudstjenesten“. Menigheden burde derfor selv have disse Renter og Sømandsmissionen burde i al Fald ikke begynde nogen Virksomhed i London før den havde sat sig „i Forbindelse med den i London af der bosatte Danske alt organiserede og ved et valgt Menighedsraad repræsenterede danske Menighed for at erfare, hvorvidt den trænger til og ønsker Foreningens Assistance“. Med denne Affattelse tilkendegav Bülow klart nok, at den danske Menighed ikke behøvede, som af Kultusministeriet forudsat, at „reconstituere sig“. Han opfordrede til „at den alt i London organiserede danske Menighed fremdeles fra Regeringens Side ydes den samme moralske Støtte som hidtil“.

Udenrigsministeriet mente i Tilslutning dertil, at der burde søges en Samvirken mellem Foreningen og Menigheden og skrev den 18. December 1867 til Kultusministeriet: „Under Forudsætning af en saadan Samvirken vil der kun ligge liden Vægt paa, om Renterne af den londonske Kirkekapital stilles til Foreningens eller den Londonske Menigheds Raadighed“. Sømandsmissionen blev derfor anmodet om at sætte sig i Forbindelse med Menigheden i London.

Da det blev bekendt i London at Sømandsmissionen tænkte paa at sende en Præst dertil, vakte det Haab om at man ved Samvirken med denne Forening kunde faa Kirkesagen bragt ud over det døde Punkt. Men hvorledes dette skulde udføres var der forskellige Meninger om. Gesandten, Delcomyn og Menighedsraadet ønskede naturligvis at den eksisterende Menighed skulde samarbejde med Foreningen og til det fælles Arbejde benytte sine forskellige Midler, Medlemmernes Bidrag og Renterne af dens Kapitaler. Men Westenholz ønskede derimod at benytte Sømandsmissionen til at faa Menigheden skubbet til Side. Han satte sig i Marts 1868 i Forbindelse med den forhenværende Gesandt, Kammerherre Torben Bille, som stadig boede i London, og de enedes om, at de Danske i London skulde overdrage til Foreningen at udnævne en Præst, helt overlade denne Ordningen af Gudstjenesten og at de to Værger for Danish Chapel Charity skulde give Præsten Renterne af det i Chancery staaende

Fond. Men Delcomyn vilde ikke gaa med til saaledes at tage Grunden bort under Fødderne paa Menigheden og foreslog, at Renterne skulde overlades til Menigheden. Herover blev Westenholz meget vred. Han skrev den 4. April til Kammerherre Bille og beklagede sig over Delcomyns Vægning og for at tvinge sin Plan igennem, foreslog han saa, at Sømandsmissionen skulde give £ 60 aarlig, Kammerherre Bille det samme, saa vilde Westenholz ogsaa give £ 60, indtil dette Beløb kunde faas fra „Trust fund“, hvorved han sikkert mente det i Chancery staaende Fond. „Disse £ 180 tillige med Renterne af den i Finanserne beroende Kapital vilde da være til den Kjøbenhavnske Forenings Disposition.“ Da Westenholz Tilbud om selv at yde £ 60 kun gjaldt saalænge indtil det maatte lykkes ham at faa Delcomyns Billigelse til at denne Sum ydedes af Renterne af Salgssummen, var hans Ædelmodighed ikke uden Begrænsning. Slutningen af hans Brev, som er skrevet paa Engelsk, lyder saaledes: „I would be thankful to make my contribution as aforesaid and do so in the most humble and singleminded spirit, trusting that our efforts may serve to distance malice and enmity“.

Sømandsmissionen var i Januar 1868 af Kultusministeriet bleven anmodet om at sætte sig i Forbindelse med Menigheden i London. Foreningen synes at have ment at efterkomme denne Anmodning ved at træde i Forhandling med Westenholz, og denne stillede sig yderst imødekommende overfor Foreningen, som det passede ham udmærket at støtte for derved at faa Menigheden sat tilside. Han gik endog ved en mundtlig Forhandling med Sømandsmissionens Bestyrelse under et Besøg i København senere paa Aaret saa vidt, at han tilbød Foreningen Renterne af Salgssummen, skønt hans Medværges havde nægtet sit Samtykke til denne Ordning.

Glad ved den Støtte Foreningen havde fundet hos Westenholz som endog gik langt udover hvad Foreningen oprindelig havde ansøgt om, skrev den 5. September 1868 til Udenrigsministeriet og meddelte at den nu havde i Sinde at begynde i London og haabede gennem Westenholz at faa Renterne af Salgssummen overladt. Da den nu havde opfyldt den stillede Betingelse, at forhandle med Menigheden i London, androg den om at faa Ministeriets Tilsagn om Renterne af den londonske Kirkekapital. Inden Ministeriet svarede derpaa indhentede den en Erklæring fra Menighedsraadet i London angaaende Foreningens Henvendelse til dette, og fik gennem Gesandten det Svar af 13. Oktober undertegnet af Menighedsraadets Medlemmer: C. Møller, N. F. Fabricius og H. Ehnhuus, at „en saadan Henvendelse til Dato ikke er kommen os tilhænde“. Menighedsraadet betragter Kirkekapitalen „som en Del af den herværende Danske Kirkes Ejendom, hvis Indtægter udelukkende bør komme Menigheden tilgode; og ligesom denne Opfattelse, saavidt os bekendt, har været delt af et tidligere Ministerium, har vi ogsaa med Glæde

bemærket, at den nuværende Regering under Forhandlingerne i Rigsdagen i Principet har anerkendt Rigtigheden af vor Anskuelse“.

Sømandsmissionens Ansøgning om at faa Renterne af Kirkekapitalen havde foranlediget, at Kultusministeren den 3. Februar 1868 tilskrev Folketingets Finansudvalg og stillede det Ændringsforslag til § 21. II A. 8 paa Finansloven: „Kirke- og Undervisningsministeren bemyndiges til at disponere over Renterne af den blandt Statsactiverne beroende saakaldte Londonske Kirkekapital til Fremme af Indførelse af dansk Gudstjeneste i fremmede Havne, navnlig i London“. I Motiverne til dette Ændringsforslag omtalte Ministeren de Vanskeligheder, der havde stillet sig i Vejen for Menigheden i London, saa at denne ikke havde opnaaet at faa indrettet en dansk Gudstjeneste, hvad Sømandsmissionen nu tilsigtede at gøre. Han foreslog at give Sømandsmissionen et Tilsagn om at faa Renterne overladt, men selvfølgelig med „det fornødne Forbehold for det Tilfælde, at en dansk Menighed i London maatte reconstruere sig med regelmæssig Gudstjeneste uafhængig af den nævnte Forenings Virksomhed“. Ministeren var enig med Gesandten i London i, at Renterne burde komme Menigheden tilgode „saasnart som det lykkedes den at tilvejebringe en fast antaget Præst og Sikkerhed for en regelmæssig Gudstjeneste“. Men Ministeren mente at Sømandsmissionen burde nyde godt af Renterne „saalænge, indtil der maatte blive Brug for deres Anvendelse til den Danske Menighed i London“, og ønskede frie Hænder til at disponere over Renterne, hvad derfor Ændringsforslaget gik ud paa at give ham. Dette blev enstemmig vedtaget den 19. Marts 1868.

I Følge den Bemyndigelse Kultusministeren havde faaet paa Finansloven blev der efter længere Forhandling mellem forskellige Ministerier og Gesandten i London truffen den Bestemmelse, at Sømandsmissionen under det nævnte Forbehold skulde have Renterne af Kirkekapitalen overladt, saasnart en Præst var ansat i London, hvilket den 7. November meddeltes Foreningen, ligesom samme Bestemmelse den 23. November meddeltes Gesandten i London med Tilføjelse, at Ministeriet er enig i, at Renterne skal komme Menigheden tilgode hvilket vil ske derved at Foreningens Præst ogsaa skal være til Menighedens Tjeneste. Saaledes blev da den Ordning truffet som derefter opretholdtes i over 40 Aar; Renterne af den saakaldte londonske Kirkekapital, som Menigheden Gang paa Gang havde anmodet om at faa til Hjælp til Gudstjenesten, blev overladt Sømandsmissionen. Renterne af Salgsummen, som General Bülow mente Menigheden havde en utvivlsom Ret til, blev snart efter af Værgerne tillagt Sømandsmissionen til Lønning af dennes Præst og Afholdelse af Udgifterne ved den af Missionen indrettede Gudstjeneste. Ja, endog de Bidrag, de Danske i London indsamlede, gik som vi skal se, først og fremmest til at støtte Sømandsmissionens Arbejde. Hvorledes man i Grunden tænkte sig, at det skulde blive muligt for Menigheden i London „at tilvejebringe

en fast antaget Præst og Sikkerhed for en regelmæssig Gudstjeneste“, naar man berøvede Menigheden alle de Midler, hvorved dette skulde opnaas, er ubegribeligt! Anvendelsen af Renterne af Salgssummen til dansk Gudstjeneste er efter Regulativet kun lovlig under den udtrykkelige Forudsætning, at der er en dansk Menighed, men Renterne gaves til Sømandsmissionen med den Begrundelse, at der ikke var en Menighed. Man enedes om saa grundig som vel mulig at berøve Menigheden ikke blot den moralske Støtte General Bülow saa varmt havde bedt om for den, men ogsaa al den finansielle Støtte den havde Krav paa. Resultatet blev, at de Mænd der havde arbejdet paa at opretholde en dansk Menighed i London, opgav dette som ganske haabløst.

I Hull havde man et Exempel paa, hvorledes Forholdet mellem Sømandsmissionen og en stedlig Menighed kunde ordnes. Den 30. Marts 1867 dannedes i Hull en luthersk Menighed af de derboende Danske, som valgte et Kirkeraad, hvis Formand og Kasserer var C. C. Brøchner. Denne skænkede snart efter Menigheden betydelige Midler, saa der i 1871 kunde indvies en Kirke, St. Nicolai, og en Læsestue. Disse Bygninger med en Kapital paa £ 1000 tilskødedes 7 Forstandere, hvoraf den ene er den danske Konsul i Hull. Kirkeraadet vælger Præsten. I Februar 1868 enedes Kirkeraadet med Sømandsmissionen om i Fællesskab at ansætte en dansk Præst og i Marts 1868 valgte Kirkeraadet cand. theol. L. Heden til Præst for den dansk-lutherske Menighed i Hull, idet han tillige blev Sømandsmissionens Udsending. Da Pastor Heden senere blev forflyttet til London blev i Januar 1873 cand. theol. Urban Hansen udnævnt af Kirkeraadet i Hull til Præst for Menigheden sammesteds og Kongen anerkendte hans Udnævnelse til Præst ved den danske Menighed i Hull i Forbindelse med den ham af den danske Sømandsmissions Forening overdragne Gerning sammesteds.

I Newcastle gik det noget anderledes. I Efteraaret 1872 sendtes cand. theol. Hansen af Sømandsmissionen til Newcastle og han fandt, at der var stor Trang til Oprettelsen af en dansk Menighed. En saadan dannedes derfor og Pastor Hansen blev af Kongen anerkendt som Præst ved den dansk-lutherske Menighed i Newcastle ved Siden af at han røgtede Sømandsmissionens Gerning. Hans Eftermand, cand. theol. Kjørbo, valgtes i 1876 til Sømandspræst i Newcastle, „samt efter Overenskomst med Kirkeraadet til derhos at være den danske Menigheds Præst“, og Dr. Kalmar skriver til Biskoppen: „Kirkeraadet for den danske St. Johannes Menighed i Newcastle har anerkendt cand. theol. C. W. Kjørbo, der var kaldet til Sømandspræst for Newcastle og Hartlepool, til tillige at være Præst for ovennævnte danske Menighed i førstnævnte Sted“.

Naar man betænker, at der i London var en organiseret Menighed længe før en saadan dannedes i Hull og Newcastle, at denne Menighed havde en lang Fortid og havde baade Midler — de ringe Rester af Fortids

Velstand — og betydelig Offervillighed, saa kunde det synes mærkeligt, at det netop i London ikke lykkedes at faa en Samvirken i Stand mellem Sømandsmissionen og Menigheden. Det var ganske sikkert ikke Mangel paa Villie fra Sømandsmissionens Side. Da denne i Januar 1869 sendte en Præst til London, skrev Dr. Kalkar til Udenrigsministeriet, at Præstens Opgaver var at virke som Sømandspræst „og at faa den danske Menighed der samlet og Gudstjenesten reconstrueret“. Derimod misforstod Sømandsmissionen og dens Udsending, ligesom saa mange i Danmark, Forholdene i London, Spændingen mellem Westenholz og Menigheden. De forstod ikke at de Mænd, der i aarevis havde kæmpet for at holde Menigheden oppe og nu var trætte af den stadige Modstand, maatte opfatte det som et Nederlag for deres Sag, at Sømandsmissionen nu rykkede ind støttet af alle de Midler som Menigheden havde Krav paa men aldrig nydt godt af, og at Sømandsmissionen sammen med Westenholz nu ordnede alt uden at træde i Forhandling med Menighedsraadet. Mange Danske, som vilde have støttet et Arbejde fra Menighedens Side, holdt sig tilbage fra det, der tog sig ud som en fremmed Indgriben.

Nielsen

Sidst i Januar 1869 sendte Sømandsmissionen Pastor Carl F. A. Nielsen, Kapellan for Bøvling og Flynder ved Lemvig, til London. Ved sin Ankomst udsendte Pastor Nielsen et trykt Cirkulære til de Danske med Meddelelse om, at Foreningen i København havde „overdraget ham at virke for Ansættelsen af en dansk Præst i London“, hvorfor han indbød til et Møde af alle Interesserede den 9. Februar i London Tavern, Bishopsgate Street. En talrig Forsamling indfandt sig, og valgte følgende Herrer til paa de bosatte Danskes Vegne at træde i Forbindelse med Foreningen: Kammerherre T. Bille, Fr. Delcomyn, H. Ehnhuus og C. Møller. Forsamlingen enedes om følgende Grundlag for denne Komites Virksomhed:

1. Forsamlingen er enig i at understøtte Foreningen med Hensyn til Gudstjenesten for danske Søfolk i London.

2. Forsamlingen er enig i, at Bestræbelsen skal gaa ud paa at den Præst, der vil blive sendt herover for Søfolkernes Skyld, tillige i Fremtiden skal blive Præst for de i London bosatte Danske.

3. Forsamlingen udtaler derfor, at dens Pengebidrag til dansk Gudstjeneste i London først og fremmest skal anvendes til at virke i Forening med det oftnævnte Selskab i København.

4. Forsamlingen bemyndiger den valgte Komite til at opfordre de i London bosatte Danske til at yde Pengebidrag til dansk Gudstjeneste i London, til at indsamle disse Bidrag og til at anvende dem i Overensstemmelse med den i No. 3 nedlagte Udtalelse saaledes at det Maal dog ikke tabes af Sigte, saasnart Bidragenes Størrelse tillader det, tillige at etablere en dansk Gudstjeneste i Westend. For Bidragenes Anvendelse aflægges Komiteen aarligt Regnskab.

Disse Udtalelser viser jo til Overflod, at ingen tænkte paa en Menighed i London af de derboende Danske. Ordet Menighed nævnes ikke. De Mænd der tog Ledelsen i deres Haand havde ingen Interesse for en saadan. Paa Komiteens Vegne indsamlede Fr. Delcomyn mellem £ 70 og £ 100 aarlig som de bosatte Danskes Bidrag til Sømandsmissionens Arbejde. Bidragyderne fik aarlig tilsendt en Liste over de indkomne Bidrag men et Regnskab over Pengenes Anvendelse blev ikke aflagt og heller ikke krævet af nogen.

Pastor Nielsen var skuffet over den ringe virkelige Interesse for dansk Gudstjeneste. Han rejste tilbage til København og aflagde Beretning for Sømandsmissionen, som derefter besluttede at sende ham over som Sømandsmissionær. Den 13. Juni 1869 prædikede han for første Gang. Da den gamle danske Kirke var solgt og dens Nedrivning begyndt, opnaaede han Tilladelse til at benytte den svenske Kirke i Prince's Square, hvor han da hver Søndag Eftermiddag Kl. 5 holdt dansk Gudstjeneste for en Del af de bosatte Danske og enkelte Tilrejsende og for saa mange af de danske Sømænd som fandt Vejen derhen. De med denne Gudstjeneste forbundne Udgifter til Kirken og dens Betjente afholdt Værgerne for Danish Chapel Charity, som ogsaa gav et Tilskud af £ 30—40 aarlig til Præstens Løn. Pastor Nielsen holdt desuden Bibellæsning dels ombord paa Skibene i Dokkerne i Samarbejde med Pastor Storjohann og dels i Seamen's Mission Hall ved Millwall Dock og senere i Ratcliff Highway. Savnet af en for Søfolkene bekvemt liggende Kirke føltes imidlertid stærkt. Der var livlig Skibsfart af danske Skibe paa London og derfor et stort Arbejdsfelt for en Sømandspræst. Pastor Nielsen fandt snart, at Westenholtz heller ikke kunde samarbejde med den i Februar valgte Komite, som betragtede Tilvejebringelsen af en Kirke for Søfolkene som en af sine første Opgaver. Westenholtz vilde dirigere alting selv og kunde dog ikke fatte nogen Beslutning; han lovede stadig, at nu skulde der lejes en Grund, men det endte altid med Udsættelse og nye Vanskeligheder. Gang paa

Gang beklagede Nielsen sig til Sømandsmissionen over disse Forhold, og Gesandten klagede til Regeringen, men ligemeget hjalp det. I Begyndelsen af Aaret 1870 var Trangen til at faa en egen dansk Kirke saa almindelig anerkendt, at man saa sig om efter en Byggeplads, og Pastor Nielsen sammen med Sofus Holten henvendte sig til East & West India Dock Co., som ogsaa tilbød en Grund ved Blackwall Basin. Værgerne, Westenholz og Delcomyn, sendte saa med Gesandts skrftlige Samtykke en Ansøgning til Charity Commission om Tilladelse til at anvende £ 500 af Danish Chapel Charity Fond til Bygning af en Kirke, men Charity Commission fordrede nøjere Oplysninger om Grunden før de kunde give deres Samtykke, hvilket da benyttedes som Paaskud for yderligere Udsættelse. I Oktober henvendte Westenholz sig til East & West India Dock Co. om en Grund til Kirken men fik det Svar, at Selskabet alt i Februar havde tilbudt Holten en Grund. Det følgende Foraar fandt Pastor Nielsen en Grund nær West India Dock, mellem King Street og Pennyfield, som kunde faas tilkøbs, hvorefter Westenholz begyndte Forhandlinger om denne Grund; da disse havde strakt sig over et Aar, stillede Westenholz en Fordring om at faa et ubetydeligt Stykke af Nabogrunden med, skønt den Grund, der var forhandlet om, var større end hvad han havde erklæret var tilstrækkeligt. Dermed faldt saa disse Forhandlinger til Jorden.

Medens disse endeløse Forhandlinger stod paa blev der i Juli 1871 af Prins Oscar af Sverrig og Norge lagt Grundstenen til en norsk Sømandskirke i Rotherhithe, hvor Commercial Dock Co. havde skænket en Grund til Kirke med Præstebolig. General Bülow var tilstede ved Højtideligheden og sendte hjem et Hjertesuk om, at de Danske ikke endnu trods mange Aars Anstrængelser var naaede saa vidt, „skjøndt Midlerne til en ny til Trangen svarende Kirkebygning er tilstede, saa at kun formelle og personlige Forhold er de overvejende Hindringer for Erhvervelsen af et saa fuldt erkjendt og saa stort Gode, som det at faa en selvstændig fast reguleret dansk Gudstjeneste her i London“. Foranlediget ved denne Indberetning spurgte Regeringen Missionen, hvorfor det ikke blev til noget med Bygningen af en Kirke, men Foreningen svarede, at den havde tilbudt Værgerne at bidrage £ 15 aarlig, om £ 500 af Chancery Fondet anvendtes til en Kirkebygning, og at den ikke formaaede at rydde de paa formelle og personlige Forhold beroende Hindringer af Vejen men haabede paa Gesandts Indflydelse.

Imidlertid havde den Anskuelse efterhaanden vundet Raaderum blandt de Danske, at man i Stedet for at bruge af Danish Chapel Charity Fond skulde samle Penge ind til Kirkebygningen og bevare Fondets Renter ubeskaarne til Dækning af de aarlige Udgifter, hvorfor der nedsattes en Komite til Indsamling af frivillige Bidrag. Repræsentanten for Store Nordiske Telegrafelskab, H. G. Erichsen, var Komiteens Formand. Prin-

sessen af Wales viste sin usvækkede Interesse ved strax at tegne sig for £ 100. Bidrag paa £ 100 hver tegnedes derefter af Generalkonsul Westenholz, Firmaet Fr. & A. Delcomyn, H. G. Erichsen, og Baron Hambro, medens General Bülow, M. R. Meyer, Kirschstein, C. Jørgensen, H. Hoskier, Fru Halkett, Lady Wynn og andre bidrog betydeligt, saa at der naaedes et Beløb af £ 900. Men Forhandlingerne om en Byggegrund, som Westenholz holdt gaaende med Dokkompagniet, var endnu ikke endte i Slutningen af 1872, da Pastor Nielsen rejste hjem, saa at han til sin store Beklagelse, trods et tre Aars Ophold, ikke naaede at faa en dansk Kirke bygget.

Efter ham blev Pastor L. Heden fra Hull i November 1872 af Sømandsmissionen ansat som dens Præst i London, hvilken Plads han tiltraadte i Februar 1873. I den første Tid prædikede han i den norske Kirke, da han fandt den svenske uheldigt beliggende. Efter at have rejst nye Vanskeligheder havde Westenholz i November 1872 endelig besluttet sig til at leje en Grund af West India Dock Co. i King Street, Poplar, til derpaa at bygge en dansk Kirke. En Arkitekt gjorde Udkast til en ret tarvelig Bygning og en Kontrakt blev afsluttet med en Bygmester om at bygge Kirken. Denne Kontrakt blev efter Westenholz Ønske afsluttet mellem Bygmesteren og A. Westenholz og H. G. Erichsen, idet disse var valgt af de Danske til Værger for den danske Kirke. Men da Erichsen ikke røbede nogen stor Interesse eller sørgede for, at der blev taget Hensyn til ham, fik Westenholz ham let skubbet tilside og det lykkedes saaledes Westenholz, da Lejekontrakten om Grunden oprettedes med The East and West India Dock Co., den 24. December 1872, at faa Overdragelsen udfærdiget alene til Navnet Anders Westenholz, saa at han derved blev eneste Lejer og fik Eneraadighed over Kirken. I Sommeren 1873 var Kirken nogenlunde færdig og der blev derfor Tale om, hvorledes den skulde anvendes og ligeledes om, hvis Ejendom den var. Mellem Pastor Heden og Dr. Kalkar, som Formand for Sømandsmissionen, de Danske i London med Gesandten, og Komiteen for Indsamling af Pengene til Kirken, paa den ene Side og Westenholz alene paa den anden Side drøftedes Spørgsmaalet om Ejendomsretten til Kirken frem og tilbage, men som det synes paa en højst upraktisk Maade. Ejendomsretten eller rettere Raadighed over Kirken var givet ved Lejemaalet med West India Dock, der gør Westenholz og hans Arvinger til Lejer i de 99 Aar for hvilke Lejemaalet var afsluttet, men det synes man ikke at have forstaaet. Den juridiske Raadighed over Kirken ligesom Forpligtelsen til at holde den vedlige og til at betale Grundlejen tilfaldt og paahvilede Lejeren og ham alene. Sømandsmissionen havde vistnok Tanker om, at Kirken i nogen Grad var dens, da den var bygget til deri at holde Gudstjeneste for Sømændene, medens Gudstjenesten for de fastboende Danske søgtes indrettet i Westend. De Danske i London, særlig da Bidragyderne, og ikke mindst

den Komite, der havde indsamlet Pengene til Kirken med Erichsen som Formand, mente paa deres Side at være Ejere, paa hvis Vegne Westenholz og Erichsen optraadte som Kirkeværger; saaledes burde det jo ogsaa have været, og det er ganske forbausende, at ingen sørgede for, ved en Kontrakt mellem Menigheden (Bidragyderne) og Kirkeværgerne at slaa fast, hvem Kirken tilhørte. Gesandten mente at kunne løse Vanskelighederne ved at faa beskikket lovlige Værger for Kirken, men hvad han mente dermed, er ikke ganske klart. Westenholz var, som han tidligere havde været det, Situationens Herre; han havde sin Lejekontrakt og han handlede som den, der alene havde Myndighed. Han var overfor Pastor Heden mærkelig aaben. „For at undgaa at nogensomhelst Ejendomsret til Kirken skulde kunne synes at tilfalde enten Missionen eller den danske Menighed i London“, skriver Heden til Dr. Kalkar, „saa vil han (Westenholz) kun overlade den midlertidige Brug af Localet til mig imod en Slags Lejecontract“. „Localet“ var det Navn, Westenholz gerne gav Kirken. Han forelagde Heden et Udkast til en Kontrakt om Brugen af Kapellet. Der er bevaret et Udkast af denne Kontrakt, som foreslaas oprettet mellem Westenholz og en anden som den ene Part og Pastor Heden som den anden Part. Westenholz har sikkert ment at Erichsen skulde være med som den ene Kirkeværge. I Følge denne Kontrakt overlades Kapellet til Heden som midlertidig Lejer; alle Kollektor skal betales til Westenholz og den anden, unævnte, som skal anvende dem til Leje, Skatter, Reparationer o. s. v.; Westenholz og den anden skal ikke være forpligtede til at bruge Bygningen som Kapel. Der er Grund til at tro at Westenholz, med Erindringen om hvor uheldigt det gik forrige Gang, da han paa egen Haand og paa Trods af Menigheden vilde holde dansk Gudstjeneste vedlige og maatte opgive det af Mangel paa Penge, har frygtet for noget lignende. Han havde saaledes strax ved Hedens Ansættelse forberedt ham paa, at det Tilskud paa £ 40 aarlig som Pastor Nielsen havde faaet af Danish Chapel Charity, vilde falde bort, naar den nye Kirke toges i Brug. Heden fik dem da heller ikke for 1873, men vel de følgende Aar. Det var vist ogsaa Frygt for at Kirken skulde komme i Pengeforlegenhed der dikterede Westenholz den mærkelige Bestemmelse, at det nybyggede „Locale“ ikke skulde benyttes udelukkende til Gudstjeneste. Han forklarede Pastor Heden, at det var heldigere at være frit stillet saa man kunde leje Lokalet ud til Mormoner eller Baptister, om de vilde benytte det, ja selv til musikalske Aftenunderholdninger mente han det skulde kunne bruges. Han viste Heden, at han havde ladet Altersranken indrette saaledes, at den kunde løftes af og flyttes tilbage, saa Knæfaldet og det forreste af Altergulvet kunde benyttes som Tribune for de optrædende Artister og komiske Sangere. Heden skriver til Dr. Kalkar: „Westenholz spurgte mig om jeg ikke fandt at det var en ypperlig Tanke at Alteret var indrettet til sligt Brug“.

„Westenholz's Lyst til at drille gaar over alle Grændser“, skriver Heden sammesteds, og han tilføjer, at han „har været saa forpint og plaget fra Morgen til Aften af Westenholz og Westenholz og ham alene“. Men ogsaa andre fik at mærke, at Westenholz var vanskelig at have med at gøre. Arkitekten maatte tigge og bede om at faa sine Penge, skønt han skrev at han var i stor Trang. Med Gaskompaniet havde Westenholz en langvarig Disput, da han ikke vilde godkende den Slags Meter, som Kompaniet havde leveret til 300000 andre Forbrugere. Følgen deraf var at Kirken længe var uden Gas, hvad der i høj Grad hængte dens Brug.

I August 1873 kom Dr. Fog, Holmens Provst, til London og der blev truffet Arrangement til, at han skulde indvie den nye Kirke. Men i sidste Øjeblik nægtede Westenholz at give sit Samtykke til Indvielsen, før Pastor Heden havde underskrevet den omtalte Kontrakt, som vel at mærke endnu ikke var ham forelagt. Heden mente, at Westenholz simpelthen vilde forhindre en Indvielse, der kunde hindre „Localet"s Anvendelse som Variété. Men efter telegrafisk Raadførelse med Dr. Kalkar gik Heden og Provst Fog til Westenholz og opnaaede endelig Tilladelse til, at Indvielsen maatte finde Sted uden at Kontrakten blev underskreven. Dog maatte Indvielsen fastsættes til den 26. August, der var en Tirsdag, da Provst Fog ikke kunde blive længere i London og saaledes forhindredes mange, og navnlig de fleste Søfolk, fra at komme med til denne Højtidelighed. Den endelige Ordning maatte træffes i største Hast og helt færdig var Kirken heller ikke. Foruden Provst Fog og Pastor Heden var den svenske og den norske Præst tilstede, den danske Chargé d'Affaires Løvenørn i Gesandens Fraværelse og en nogenlunde talrig Forsamling af Danske. Kirken var smykket med det Alterbillede, som Konsul Wolff i sin Tid havde skænket den gamle Kirke i Wellclose Square og med de fire udskaarne Træfigurer fra Cibbers Alterindfatning. Ogsaa Alterkalk og Disk i Sølv var fra den gamle Kirke. Disse er desværre senere stjaalne ved et Indbrud i Pastor Storms Tid. General Bülow havde foræret to Alterstager og Storfyrstinde Dagmar havde givet £ 20 til Kirkens indvendige Udsmykning. Senere modtog Kirken fra H. M. Kong Christian IX et Krusifix, fra Dronningen en Messehagel og fra Kronprinsesse Louise en Sandstens Døbefont, for hvilke Gaver Erichsen takkede paa Komiteens Vegne. Prinsessen af Wales skænkede Kirken et Sæt Alterbøger med en egenhændig smuk Indskrift i hver Bog.

Saaledes naaedes omsider det Maal der saalænge havde været arbejdet paa, at faa en dansk Gudstjeneste indrettet i en dansk Kirke. Men denne som laa bekvemt for de mange danske Søfolk, der den Gang kom til Londons Havn, laa meget afsides for de fastboende, og den Gang endnu mere end nu til Dags paa Grund af de sjeldnere og dyrere Kommunikationsmidler. Saaledes beregnede Pastor Heden, at det for en Dansk i Westminster, der tog med Toget til Mansion House (længer gik

den underjordiske Bane ikke), spadserede til Fenchurch Street Station og derpaa tog med Tog til West India Dock Station, betød en Udgift paa 3 sh. 4 d., en lang Vandring til Fods og en Tid af 5 Timer for at overvære en Gudstjeneste, hvilket selvfølgelig ikke mange kunde indlade sig paa. Gudstjenesten for Sømænd holdtes om Formiddagen; et Forsøg paa at holde Eftermiddagsgudstjeneste i Kirken i Poplar for de bosiddende Danske maatte opgives af Mangel paa Tilslutning. Der var derfor stor Trang til en Gudstjeneste i Westend. C. Møller og H. Ehnhuus interesserede sig meget derfor og Hjælp ydedes ogsaa af Canon Wade, som i 1833—39 havde været engelsk Præst i Helsingør. Ved hans Indflydelse opnaaedes der Tilladelse til at benytte et Lokale i den Skole, der hører til St. Anne's Kirke i Dean Street, Soho. En Gudstjeneste begyndte der Nytaarsdag 1874 og samlede adskillige Danske, navnlig Haandværkere. „En fast lille Menighed har allerede dannet sig“, skriver Heden om denne Gudstjeneste i Westend, medens talrige Søfolk søgte Kirken ved Dokkerne.

XV. KAPITEL.

En Grund i Wellclose Square overdrages i 1874 af Værgerne til Rev. Greator. Dansk Gudstjeneste i det tyske Slotskapel i St. James's begynder 1881. Westenholz dør 1886. Kirken i Poplar overdrages til Delcomyn og Agerup 1892. Kirkens Reservefonds Oprindelse og Overdragelse til samme. Kirkens Restauration ved Storm.

Efter Salget af Kirken og dens Grund i 1868 kunde man med Rime-
lighed tro, at den danske Kirkes Forbindelse med Wellclose Square
var afsluttet. Saaledes havde Værgerne ogsaa med Rette opfattet det.
Men i 1873 rettedes der en Henvendelse til dem angaaende en Grund i
Wellclose Square, som ønskedes tilkøbs.

For at forstaa dette maa vi gaa lidt tilbage i Tiden.

I 1816 havde de Ældste og Medlemmer af den danske Kirke lejet til
William Samler og John Coope, Værger og Direktører for „Phoenix
Fire Assurance Company“, for 99 Aar fra den 29. September 1816 at
regne en Grund beliggende paa Nordsiden af Grønningen i Wellclose
Square for en aarlig Leje af en Guinea.*) Lejekontrakten findes citeret
i et senere Overdragelsesdokument i Phoenix Fire Ass. Co's Eje. Imidlertid
havde de Ældste for den danske Kirke aldrig faaet Skøde paa denne
Grund, som de derfor kun kunde besidde ved Hævd. Ved Skødet af 1.
Oktober 1693 fik de for 999 Aar overdraget et Stykke Grund midt i
Grønningen, 125 Fod langt fra Øst til Vest og 75 Fod bredt fra Nord til
Syd og fjernet ca. 75 Fod til alle fire Sider fra det Rækværk (Palisade)
der indhegnede Grønningen. Denne Grund, som er omtrent 9400 □ Fod,
solgtes i 1868. Det udenom liggende Areal, over 50,000 □ Fod, var ikke
Kirkens, men Menigheden havde Ret til Adgang til Kirkens Grund. Da
Claus Heide førte Proces for at undgaa at betale Brolægningsskat for
Kirken i 1772, var det et Argument, at Kirken intet havde bidraget til
den Mur med Træplankeværk, som paa Grundejernes og Beboernes Be-
kostning i 1720 var bleven sat udenom Grønningen. Denne ydre Grønning,

*) Grunden er afsat paa Kortet Side 51.

skriver Heide, tilhører derfor ikke Kirken men „Grundejerne eller Beboerne saaledes som hidtil“. Efter den Tid har Forstanderne sandsynligvis holdt den ydre Grønning udenom Kirkens Grund ryddelig og har derfor ved en Slags uforstyrret Besiddelse erhvervet Hævd paa den. Kirkens Regnskab viser stadig Løn til en „Urtegaardsmand“, som sagtens har passet Pladsen og Træerne derpaa. Det er saa denne hædvundne Ret til den ydre Grønning som bevirkede, at de Ældste i 1816 kunde overdrage Grundstykket paa Nordsiden af Grønningen til Phønix Fire Assurance Co., som byggede et Hus til Brandsprøjter og andre Sluknings- og Redningsapparater. I den Tid var det nemlig Brandassurance Selskaberne selv der sørgede for at slukke Ilden ved Ildebrand, hvorfor de havde Sprøjter og indøvet Mandskab paa forskellige Steder i Byen. Først i 1826 begyndte flere af Selskaberne at arbejde i Fællesskab og i 1833 oprettede de London Fire Brigade. Sprøjten fra Wellclose Square var endnu i Mands Minde en af de bedste og kraftigste af Londons Sprøjter.

Phønix har neppe i mange Aar betalt Grundleje af det lejede Areal. Kirkens Regnskabsbog omtaler ingen Lejeindtægt. Snart efter Lejemaalet gik det jo tilbage med Kirkens Sager. Derved har saa Phønix ved Hævd faaet samme Ret til denne Grund som Kirkens Værger havde faaet til hele den øvrige Del af Grønningen. Da Kirken og dens Grund, der var lejet i 1693, solgtes i 1868, gjordes der intet for at bevare for de danske Værger den ved Hævd erhvervede Besiddelse af den ydre Grønning. Da Præst og Værger for St. Paul's Kirke siden 1869 har været i uforstyrret Besiddelse af den ydre Grønning, som de holder ryddelig og afspærret for Uvedkommende, maa denne nu ved Hævd være gledet over i deres Besiddelse. Man maa blot haabe for Skolens og de Omboendes Skyld, at Pladsen maa blive bevaret ubebygget.

Allerede adskillige Aar før den danske Kirke solgtes, havde Phønix flyttet sin Brandsprøjte til No. 20 og 21 i Wellclose Square, de Huse hvor Konsul George Wolff havde boet, og de havde forhandlet med en Fiskehandler om at leje ham Grunden paa Nordsiden af Grønningen for 50 Aar for £ 30 om Aaret med Forpligtelse til at assurere Bygningen for £ 500. I Udkastet til Overdragelsesdokumentet findes ingen Antydning af, at Værgerne for den danske Kirke skulde være Part i denne Overdragelse, som dog ikke blev til noget. I 1873 ønskede Rev. Greatorex at udvide Kirkeskolen og henvendte sig til Phønix Co. om at overlade ham Grunden og Bygningen mod en nominel Betaling af 10 Shillings, hvad Phønix gik ind paa af Velvilje overfor Skolen. Greatorex bad saa de danske Værger, Westenholz og Delcomyn, om deres Samtykke til at faa Grunden overdraget, hvilket Samtykke han haabede at faa for lige saa godt Køb. Værgerne, som ikke anede, at de havde nogen Ret, hverken til Grønningen i sin Helhed eller særlig til det Stykke der var udlejet til Phønix, henvendte sig til deres Sagfører, som raadede dem til at svare:

at de ikke havde Ret til at forære den omhandlede Grund bort, selv om de vilde gøre det; som Værger for Danish Chapel Charity ejede de hele Grunden indenfor Indhegningen (undtagen naturligvis Kirkeskolen og dens Grund), dog at de nuværende Ejere af Skolen havde Ret til uhindret Adgang til denne; Afstaaelse eller Leje af Grunden kunde kun ske med Charity Commissions Billigelse og kun saaledes, at Danish Chapel Charity fik en Indtægt derved; de vilde helst forhandle om Leje af hele Grønnings Areal undet et, for 99 Aar. Saaledes skrev Værgerne derfor til Greateorex. Men denne svarede, at „der er i Virkeligheden intet Bevis for, at De har nogensomhelst Ejendomsret til den omhandlede Grund“, hvad jo ogsaa var rigtigt. Greateorex mente derfor, at Værgerne aldeles ikke behøvede at søge om Charity Commissions Billigelse; han selv var tilfreds med at faa overdraget den Ret til Grunden, som de danske Værger muligvis maatte have, og han tilbød at give dem for denne Ret £ 75 som en Gave til Anskaffelsen af et Orgel til den nye danske Kirke i Poplar. Vilde de ikke gaa ind derpaa, saa mente han, at Phønix kunde give ham fuld Ret til Grunden, selv uden de danske Værgers Samtykke. Mellem disse to Alternativer, at faa £ 75 for et Samtykke der juridisk set var ganske værdiløst, og at rejse en ganske magtesløs Protest imod Overdragelsen, var Valget ikke vanskeligt. Den 13. Oktober 1874 oprettedes der et Overdragelsesdokument, ved hvilket Phønix overdrog til Rev. Greateorex og Kirkeværgerne for St. Paul's Kirke Besiddelsen af Grund og Bygninger for Resten af de 99 Aar fra den 29. September 1816 at regne, til hvilken Overdragelse Værgerne for Danish Chapel Charity gav deres Billigelse, medens sidstnævnte Værger overdrog til de samme Besiddelsen af Grunden og Bygninger for Resten af 999 Aar fra St. Hans Dag 1693 at regne. Samme Aar nedreves de gamle Bygninger paa Grunden og en Skole for Smaabørn og et Missionshus byggedes i Stedet. De £ 75, som ikke omtales i Overdragelsesdokumentet, udbetaltes til Værgerne, der imidlertid ikke anvendte dem til et Orgel, men satte dem paa Renter hos Westenholz der forrentede dem med 5⁰/₀.

Disse juridiske Forhandlinger kunde i Grunden nok have lært de danske Værger, at de ved Hævd havde erhvervet en ubestridelig Ret til Resten af Grønningen, en Ret som de kunde have overdraget til Kirkeskolen for en mindre Sum, eller som de ædelmodigt kunde have skænket denne. I Stedet derfor lod de den simpelthen glide over til Værgerne for Kirkeskolen.

Kirken i Poplar fik altsaa ikke et Orgel; derimod fik den et tarveligt Harmonium, som i 1880 var bleven saa slet, at man foretrak at synge uden Ledsagelse. Kapt. Smith fra Damperen „Knud“ forærede da Kirken et nyt Harmonium, som dog nogle Aar efter viste sig ubrugeligt. I 1887 fik Pastor Steinthal fra Gesandten, Kammerherre Falbe, Generalkonsul Delcomyn, Firmaet Westenholz Bros, Købmand Karberg, Kammer-

junker Oxholm og andre indsamlet Penge til et nyt Harmonium, som bruges endnu. Fra 1883 til 1910 var S. Dorn fra det Store Nordiske Telegraf-Selskab Organist ved Kirken.

I 1875 rejste Pastor Heden fra London for at overtage Sømandsmissionens Arbejde i Hamborg. Han var overordentlig afholdt og skattet i London baade af de derboende Danske og af de mange Søfolk der den Gang kom til Londons Havn. Til hans Efterfølger blev valgt personel Kapellan til Kirkehelsinge Otto Kyd Bertelsen. I Sommeren 1877 af lagde Dr. Kalkar Besøg i London og Aaret efter overværedes Gudstjenesten i den lille Kirke i Poplar af Kronprins Frederik og Kronprinsesse Louise og af Prinsesse Alexandra af Wales. Samme Aar afløstes Pastor Bertelsen af Pastor Henrik Isidor Levinsen. Menigheden i Dean Street var da svundet meget ind; men Trangen til en dansk Gudstjeneste i Westend var dog ikke udslukt. Da Kammerherre Falbe (Christian Frederik, f. 1828) i 1880 kom som Gesandt til London, ønskede hans Hustru Clara f. Rothe meget at overvære dansk Gudstjeneste og i nogen Tid blev en saadan afholdt i Kammerherre Falbes Spisesal i 14 Connaught Place, hveranden Søndag Eftermiddag, under betydelig Tilslutning. Men naturligvis var dette kun en midlertidig Ordning. Kmhr. Falbe henvendte sig til Prinsesse Alexandra og kunde i December 1880 skrive til Regeringen, at der ved Prinsessen af Wales' Interesse for Sagen var opnaaet Tilladelse til at benytte det tysk lutherske Slotskapel (German Chapel Royal, St. James's), som ligger ved Marlborough House, til dansk Gudstjeneste Søndag Eftermiddag mod at den danske Menighed betalte den ved Kapellet ansatte tyske Organist og Kirkebetjent for deres ekstra Tjeneste, saa at der ikke foraarsagedes den engelske Krone andre Udgifter end til Kapellets Belysning og Opvarmning. Men da de Danske i London gav saa betydelige Bidrag til Kirken i Poplar og til Fattige (i 1880 henholdsvis £ 78 og £ 97) og disse Bidrag tilmed ydedes af forholdsvis faa, fandt Gesandten ikke, at man kunde paalægge dem den yderligere Udgift af £ 39, som Gudstjenesten i Slotskapellet vilde koste, hvorfor han bad Regeringen bevilge et saadant Tilskud indtil Menigheden maaske senere kunde bære Udgiften selv. Han tilføjede at baade Gesandtskabet og de andre bosiddende Danske saavel som Pastor Levinsen nærede Ønske om at benytte Kapellet til dansk Gudstjeneste.

Kultusministeriet ønskede i den Anledning at faa at vide, om Sømandspræsten vilde prædike i Slotskapellet foruden at holde Gudstjeneste for Sømændene, og hvilket Forhold der fandtes mellem Sømandsmissionens Virksomhed i London og den danske Menighed i samme Stad. Herpaa svarede Pastor Levinsen, at den foreslaaede Gudstjeneste i Slotskapellet kun var en Fortsættelse af den Eftermiddagsgudstjeneste, der var bleven holdt siden Pastor Hedens Tid. Men angaaende den danske Menighed ved han ikke andet at bemærke end, at Præsten delvis lønnes ved frivillige

Bidrag fra bosiddende Danske. Ministeriets Spørgen efter „den bestaaende Menighed“ giver ham ikke Anledning til nogen Bemærkning. Det var allerede den Gang Sømandspræsten ganske fremmed, at der kunde og burde være en dansk Menighed i London.

Søndag efter Nytaar 1881 holdtes den første danske Gudstjeneste i det smukke Slotskapel, hvor ca. 75 Danske var mødt. Der var stor Tilfredshed og Taknemmelighed imod dem, der havde tilvejebragt denne Ordning. De første fem Fjerdingaar afholdtes Udgifterne ved Laan, som i Løbet af $3\frac{1}{2}$ Aar tilbagebetaltes ved Tavlepengene, der indsamledes ved Gudstjenesterne i Kapellet, men paa Finansloven for Aaret 1882—83 bevilgedes der paa Kultusministeriets Budget et midlertidigt Tilskud til den danske Menighed i London paa 700 Kr. og dette Beløb er derefter bevilget hvert Aar og sendt til Gesandten i London for af denne at blive „stillet til den danske Menigheds Disposition“. Der var i nogle og tredive Aar det ejendommelige Forhold tilstede, at den danske Regering overlod Sømandsmissions Foreningen Renterne af den saakaldte londonske Kirkekapital, fordi der ikke var nogen dansk Menighed i London at give Renterne til, medens Regeringen samtidig bevilgede 700 Kr. aarlig til den danske Menighed i London. Selv bidrog Menigheden over 2500 Kr. aarlig (£ 78 + £ 64) til Sømandsmissionens Præst og Udgifter ved Sømandsmissionens Gudstjeneste for Sømænd.

Allerede i 1882 døde den unge Kammerherreinde Falbe og den 5. Marts holdtes der i Slotskapellet en Mindegudstjeneste, som overværedes af Prinsessen af Wales. Der var et almindeligt Ønske om at tilvejebringe et Minde om hende, hvem Menigheden skyldte meget. Man anskaffede da en smukt indbunden Bibel, Alterbog og Salmebog til Brug ved den danske Gudstjeneste i Slotskapellet, et Minde, man følte vilde stemme mest med den Afdødes Ønske.

I 1883 fejredes Hundredeaarsdagen for Grundtvigs Fødsel og 400-Aarsdagen for Morten Luthers. Aaret efter kaldtes Pastor Levinsen til Præst i Karrebæk. Han havde samlet sig mange Venner i London. Hans Eftermand blev Christian Avrelius Søndergaard, som udnævntes og ordineredes „for at overtage en Virksomhed i London i Sømandsmissions-Foreningens Tjeneste“. Men allerede $1\frac{1}{4}$ Aar efter hans Tiltræden udviklede hans ejendommelige Væsen sig i saa afgjort sygelig Retning, at det blev nødvendigt at afskedige ham. Han døde som Sindssyg i Danmark. Efter ham kom i Slutningen af 1886 den begavede og udmærkede Prædikant Frederik Wilhelm Steinthal. Han ansattes lige som sine Forgængere som „Sømandspræst i London“, medens omtrent samtidig Pastor Mannicke udnævntes „til dansk Sømandspræst og Præst for St. Johannes Menighed i Newcastle“, og Pastor Holck til „Præst for den dansk-lutherske Menighed i Hull og Sømandspræst i Hull og Grimsby“.

I 1882 var Westenholz gaaet af som Generalkonsul og flyttet til

Danmark. Aaret efter blev E. A. Delcomyn valgt til Generalkonsul i hans Sted. Delcomyns Valg var meget ønsket baade af de Danske i London, som nærede stor Hengivenhed for ham, og af Handelsstanden i Danmark, som ved mange Lejligheder havde lært hans Dygtighed, Hæderlighed og Redebonhed at kende. I 1885 udnævntes Westenholz til Etatsraad; han døde i 1886. Han havde arbejdet meget for den london-ske Kirkesag, men hans Virksomhed, som i Begyndelsen var til stor Gavn for Sagen, blev senere mere og mere præget af en næsten sygelig Uvilje

A. Westenholz

imod at tage andre med paa Raad eller med i Arbejdet, blandet med en vis Ængstelse for at træffe Afgørelser, hvilket tilsammen bevirkede, at han, tiltrods for en utvivlsom Trang til at føre Sagen frem, og tiltrods for sin utvivlsomme Dygtighed, blev en absolut Hindring for dens Fremgang. Det maa siges for største Delen at være hans Skyld, at Forsøgene paa at oprette eller vedligeholde en Menighed i London var strandede, og at de Danske i London i en Aarrække havde maattet undvære dansk Guds-tjeneste.

Efter Westenholz Død udnævnte Gesandten paa Delcomyns Forslag Peter Agerup af Firma Agerup, Petersen & Co. til at være Værge for Danish Chapel Charity sammen med Delcomyn, men det var denne sidste, som tog sig mest af Kirkens Sag. I de næste henved 20 Aar styrede han ikke blot Anvendelsen af Renterne fra Danish Chapel Charity men ogsaa Kirken i Poplar og de Pengemidler, der indsamledes blandt de Danske „til dansk Gudstjenestes Afholdelse“. Han gjorde det med en Trofasthed og Omhu, som lettede Arbejdet for alle, der fik med ham at gøre; han gav sin Tid og sine Kræfter i Stilhed og overvandt ved sin Taktfuldhed og Taalmodighed mange Vanskeligheder. Men han arbejdede alene og ingen andre meldte sig for at hjælpe ham; han opfattede Arbejdet væsentlig som en Hjælp, han ydede Sømandsmissionen i København, og havde ingen Følelse af, at de Danske i London kunde eller burde samles i en organiseret Menighed eller at han var en saadan Menigheds Tillidsmand. Langt mere følte han sig som Repræsentant for den danske Regering, ledet af den Omstændighed, at han af Gesandten var udnævnt til Værge for Danish Chapel Charity, idet han oversaa, at Gesandten i dette Forhold optraadte som Menighedens Patron og ikke som Regeringens Repræsentant.

Noget af det første der maatte ordnes efter Westenholz Død, var Forholdet ved Kirken i Poplar, hvis Grund i sin Tid var lejet af East & West India Dock Co., som i 1882 havde solgt Grunden til Midland Railway. I Februar 1887 skrev Erichsen i sin Egenskab af afdøde Westenholz Medværge for Kirken til dennes Søn og bad om at faa Skødet tilsendt for at der kunde udfærdiges en Overdragelse, men den unge Westenholz svarede at han ikke kunde finde Skødet men skulde søge efter det. Gentagne Gange skrev ogsaa Delcomyn efter det og forklarede, at Kirken var bygget ved Bidrag af Danske, som havde valgt Westenholz og Erichsen til Værger. „Det var Bidragydernes bestemte Mening, at Kirken altid skulde forblive i den danske Menigheds Eje.“ Ikke før i Oktober 1890 lykkedes det at faa Skødet udleveret og det viste sig da, at det lød alene paa Westenholz Navn. En Overdragelse burde derefter være udfærdiget til nye Værger valgte af den danske Menighed til at afløse Westenholz og Erichsen, hvilken sidste var død i December 1890, men ligesaa lidt som Menigheden overhovedet blev taget med paa Raad, ligesaa lidt faldt det nogen ind, at den kunde udøve Ejendomsret. At Kirken „skulde forblive i den danske Menigheds Eje“ var et Udtryk man ingenlunde tog bogstaveligt. Delcomyn foreslog Gesandten, at Kirken skulde overdrages til Gesandtskabet, for at han og Agerup, Værgerne for Danish Chapel Charity, som han opfattede som sorterende under Gesandtskabet, kunde tilse begge Dele, hvad han faktisk havde gjort i flere Aar. Regeringen havde intet at erindre imod dette Forslag, som dog heldigvis viste sig urealisabelt af flere vægtige Grunde. Efter lange og pinlige

Forhandlinger og talrige umotiverede Udsættelser, under hvilke Lejekontrakten atter en Tid synes at være bortkommen hos Westenholz, lykkedes det endelig den 16. Januar 1892 at faa udfærdiget og undertegnet et Dokument, hvorved Etatsraadinde Helen Scott Westenholz, Enke efter Generalkonsul W., overdrog Grunden og Kirkebygningen for Resten af Lejetiden, 79 Aar, til Delcomyn og Agerup som Kirkens Værger, mod at disse paatog sig Forpligtelserne, saasom at betale Lejen, holde Kirken repareret og assureret m. m.

Samtidig blev der forhandlet mellem Værgerne og Huset Westenholz Bros, om forskellige Midler Kirken tilhørende. Der henstod hos Westenholz Bros en Kapital som i 1888 udgjorde £ 213 og i Bank of England henlaa paa Navnene A. Westenholz og E. A. Delcomyn £ 200 i Consols, hvorpaa var løbet Renter til Beløb af £ 65. Oprindelsen til disse Beløb var hverken den unge Westenholz eller Delcomyn ganske klare over. Westenholz Bros var først af den Formening, at de hos dem betroede Penge rettelig tilhørte afdøde Westenholz Arvinger, men senere gjorde de gældende, at Pengene vistnok tilhørte den danske Kirke — men vel at mærke den gamle Kirke og ikke Kirken i Poplar, hvis Værger nu krævede dem. Delcomyn oplyste, at han og Agerup var Værger baade for Kirken i Poplar og for det Fond, der stammede fra den gamle Kirke; desuden meddelte han, at Pengene skrev sig fra et Beløb paa £ 75, som i 1874 var stillet til Raadighed til Indkøb af et Orgel, men som med hans Billigelse var sat paa Renter hos Westenholz. Disse £ 75 vilde imidlertid i 1888 kun være bleven til ca. £ 148, saa at der maatte være sat andre af Kirkens Midler ind paa denne Konto. Om Oprindelsen til Beløbet i Bank of England gives der ingen Forklaring i Korrespondancen mellem Westenholz og Delcomyn. Der kan neppe være Tvivl om, at en Del af dette Beløb stammede fra et Reservefond paa ca. £ 100. som afdøde Westenholz havde lagt tilside af Kirkens Indtægter i de Aar, da der ikke var Gudstjeneste. I 1872 indkøbtes der £ 100 Consols af opsparede Renter fra Danish Chapel Charity. Disse to Beløb er saa hensat i Bank of England i Værgernes Navn. Af de paa-løbne Renter blev der i Juli 1880, i Følge Meddelelse fra Westenholz Bros til Delcomyn i Nov. 1890, hævet £ 44.7.3, som indsattes paa Kirkens Konto hos Westenholz. Dette forklarer baade, hvorledes Beløbet hos Westenholz kunde være bleven til £ 213 og hvorfor der kun var £ 65 Renter i Banken.

Omsider lykkedes det Delcomyn at naa til Enighed med Westenholz Bros om, at Pengene retmæssigt tilkom den danske Kirke og i Februar 1892 fik Værgerne begge Beløbene udbetalt, idet de overfor Westenholz erklærede sig fuldstændig villige til efter hans afdøde Faders Ønske at bevare disse Penge som et Reserve- og Byggefond for den danske Kirke. Pengene blev straks anbragte i danske $3\frac{1}{2}\%$ Statspapirer

og deponerede som tilhørende den danske Kirke, og for de paaløbne Renter er derefter i Aarenes Løb indkøbt nye Obligationer, som er henlagte til de andre. I Aaret 1906 var dette Reserve- og Byggefond vokset til 12.900 Kr.

I 1889 konverteredes en Del af den engelske Statsgæld fra 3 $\frac{0}{10}$ til 2 $\frac{3}{4}$ $\frac{0}{10}$ rentebærende Consols. Renterne af det Beløb, £ 2147 13 Shs. i Consols, som udgjorde Danish Chapel Charity Fond, formindskedes derved fra £ 64.8.6 til £ 59.1.0, hvorfor Værgerne i April 1891 henvendte sig til Charity Commission med Ønsket om at anlægge Beløbet i danske Statspapirer til 3 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$ Rente. Men hverken dette eller et Ønske om at tage Beløbet ud af Charity Commissions Værge kunde imødekommes, da det stred mod Regulativ af 1859, hvorimod i 1892 de 2 $\frac{3}{4}$ $\frac{0}{10}$ Consols solgtes og £ 2138.1.4 India 3 $\frac{0}{10}$ Stock købtes, som gav en Renteindtægt af £ 64.2.8, altsaa noget nær det samme som før Konverteringen.

Ved denne Tid fik Kirken en Gave, som bidrager ikke saa lidt til at forhøje det festlige Indtryk og at karakterisere Kirken som en Sømandskirke, nemlig en stor Skibsmode, skænket af Skibsfører Th. Knudsen, som havde faaet 1. Præmie derfor ved Husflidsafdelingen paa den store nordiske Udstilling i København i 1888. I sit Gavebrev af 5. Februar 1890 til Pastor Steinthal, som efter Giverens Ønske opbevares i Kirkens Arkiv, oplyser han, at Skibet hedder „Skandia“; forsynet med de tre nordiske Rigers Flag skulde det glæde, baade danske, norske og svenske Søfolk, idet han meget rigtig gaar ud fra, at Kirken staar aaben for og ogsaa besøges af Søfolk fra alle de skandinaviske Riger.

Den af de Danske i London og af danske Søfolk lige højt skattede Pastor Steinthal forlod London i 1891 og afløstes af Alf Einar Holstein, som atter i 1896 afløstes af Andreas Vangberg Storm. I Pastor Holsteins Tid flyttedes en af Pastor Steinthal og Missionær Engstrøm oprettet skandinavisk Sømands Læsestue til 33 Pennyfields, nær ved den danske Kirke.

Pastor Storm, som kom fra den smukke Sømandskirke i Newcastle, fandt Kirken i London i en temmelig forfalden Tilstand. Den var siden sin Opførelse holdt nogenlunde repareret udvendig men indvendig trængte den stærkt til Eftersyn. De almindelige Indtægter slog imidlertid ingenlunde til til større Reparationer, hvorfor Pastor Storm satte sig for at samle Penge ind og i Løbet af nogle Aar lykkedes det ham at skaffe den betydelige Sum af henved £ 250, Indtægt fra 2 Koncerter, større Bidrag fra forskellige som Generalkonsul Delcomyn, Etatsraad H. N. Andersen, Arkitekt W. D. Carøe, Bidrag fra nogle Skibe, Kollektur o. s. v., medens „en Velgører“ (P. A. P.) dækkede Underskuddet med et meget betydeligt Bidrag. Kirkens Indre blev istandsat og dekoreret; der blev sat Glas-malerier i Vaabenhuset, tegnede af Kunstmaler Joh. Krogh. Der indlagdes et Varmeapparat; indvendigt over Indgangsdøren ophængtes et Maleri af Frk.

Sofie Holten, forestillende „Folk der gaar fra Kirke i Sæby“, en Gave fra Malerinden. Fra Baronesse Rosenørn-Lehn og andre modtoges Gaver til Kirkens Udsmykning. Storms Interesse for Kirken, som deltes af hans engelsk-fødte Hustru, viste sig ogsaa derved, at han gav den Navn, St. Peters Kirke. I 1896 fejrede han 200-Aars Jubilæet for Indvielsen af den første danske Kirke i London.

I 1896 døde Frederik Delcomyn, Generalkonsulens ældre Broder. Han havde siden 1869 indkasseret de aarlige Bidrag „til dansk Gudstjenestes Afholdelse i London“ og paa anden Maade vist sin Interesse for sine Landsmænd, ligesom han var Formand for „Scandinavian Benevolent Society“ i London fra 1887 til sin Død. Dette Selskab oprettedes i 1884 paa Kammerherre Nordenfelts Initiativ, og med nogen Betænkelighed lod man det i 1853 stiftede danske Velgørenhedsselskab gaa op deri. Til Minde om Fr. Delcomyn lod Pastor Storm indsætte en lille Bronzeplade under Vinduet i Vaabehuset i St. Peters Kirke. Indsamlingen til dansk Gudstjeneste overtoges af hans Svoger, den tidligere omtalte N. F. Fabricius. I 1898 holdtes der i Slotskapellet Sørge-gudstjeneste over Dronning Louise og i 1901 over Dronning Victoria. I 1902 forlod Storm London, hvor han havde gjort sig almindelig afholdt; han efterlod baade Kirkebygningen og Menighedslivet i en betydelig bedre Tilstand end den, han forefandt dem i ved sin Tiltræden.

I sin Afskedsberetning i Sømandsmissionens Blad „Havnen“ skrev Storm om Arbejdet i Sømandsstuen i Pennyfields: „Der har jeg tilbragt nogle af mine bedste Timer i London“. Der skete imidlertid den Forandring med Læsestuen, at Huset købtes af City Missionen, som derefter sagde den danske Præst op som Lejer og selv overtog Læsestuens Drift.

Efter Storm kom i 1903 Pastor Axel Bergh, i hvis Udnævnelse der staar, at han kaldtes til „Sømandspræst og Præst for de danske i London“. Ligesom sin Forgænger kom han til London fra Newcastle. Han følte sig i højere Grad end de fleste tidligere Udsendinge fra Sømandsmissionen som Præst for de bosiddende Danske og stod i mindre Grad Sømandene nær. Besøget i Sømandskirken var ringe, (se „Havnen“), derimod voksede Menigheden i Slotskapellet, hvortil bidrog, at der i disse Aar kom en Mængde unge Danske til London, blandt hvilke flere var paavirkede af de kristelige Ungdomsforeninger i Danmark. I 1907 stiftedes en dansk K. F. U. K. i London, og et Par Aar efter en dansk K. F. U. M.

Frederik Delcomyn.

I Aaret 1906 holdtes en Sørgegudstjeneste i Slotskapellet i Anledning af Kong Christian IX Død.

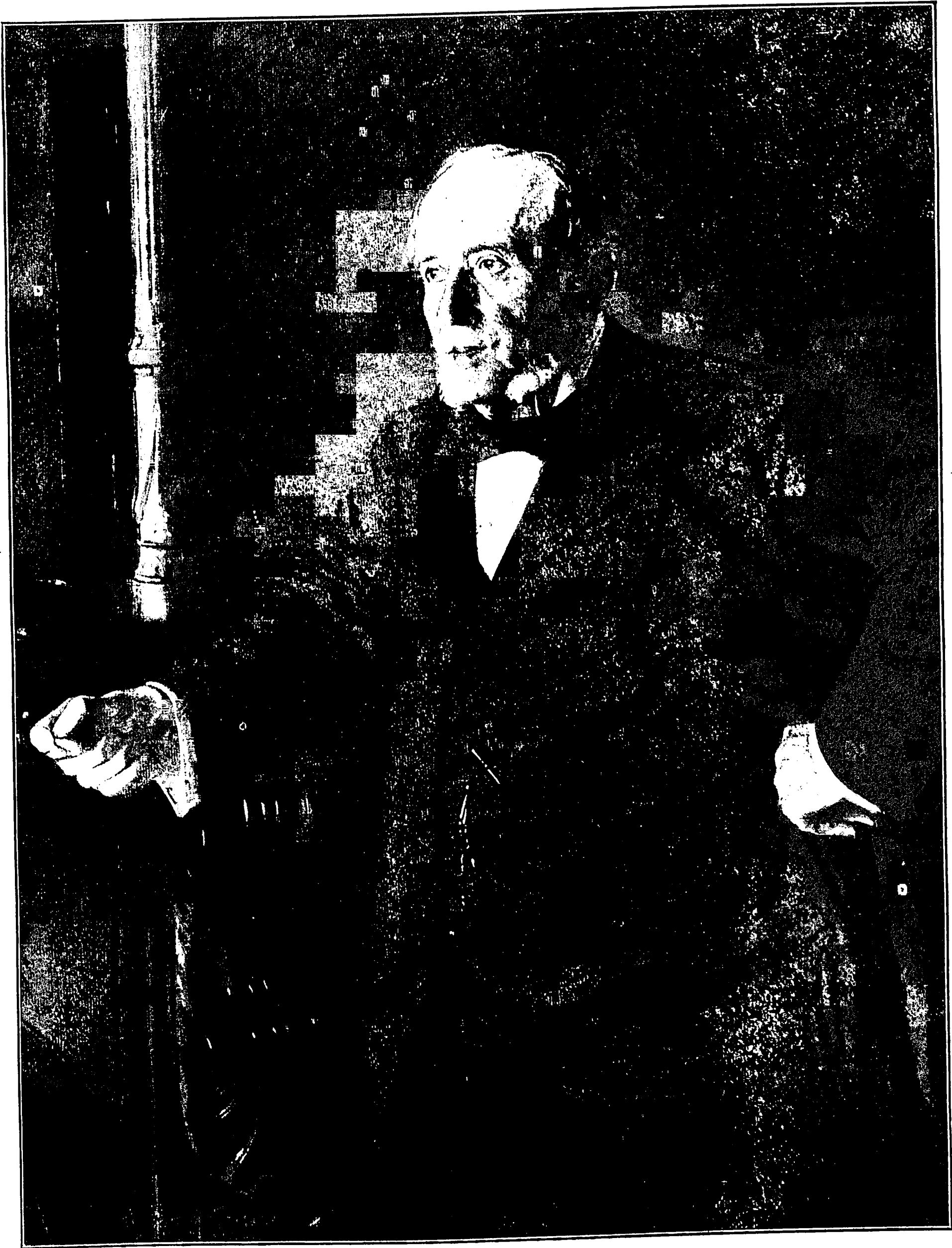
Pastor Bergh begyndte forsøgsvis at holde Foredrag for danske Sømænd i British and Foreign Sailors' Society's Missionshus ved Millwall Dok. Allerede den første danske Sømandspræst i London, Pastor Nielsen, havde holdt sine Bibellæsninger i Nærheden af denne Dok, hvor Flertallet af de danske Skibe lægger til. Pastor Berghs Forsøg blev optaget af hans Eftermand, i hvis Tid den danske Sømandsmissions Læsestue blev indrettet i det britiske Missionshus, hvor en Skandinav, C. Matsson, var Opsynsmand. British and Foreign Sailors' Society, som i gamle Dage var til Huse i den danske Kirke i Wellclose Square, huser saaledes nu den danske Sømandsmissions Læsestue og Møder.

XVI. KAPITEL.

Generalkonsul Delcomyn trækker sig tilbage. Den danske Menighed i London reorganiseres. Forholdet til Sømandsmissionen ordnes. Hjælpefond for Danske i London.

Den danske Koloni i London, som gennem Tiderne jevnlig har afspejlet Forholdene i Moderlandet, skiftede gradvis Karakter i de sidste Decennier af det nittende Aarhundrede. Med det danske Landbrugs Overgang fra Kornproduktion til Mejeribrug svandt Betydningen af Danmarks Kornhandel paa England efterhaanden ind, men Udførslen af animalske Landbrugsprodukter tog et Opsving i en saadan Grad, at det længe vil staa som et af de mærkeligste Fænomener i Landbrugets Historie. Heraf fulgte at Handlende i Smør, Flæsk og Æg gjorde sig mere og mere gældende indenfor Kolonien. Samtidig blev den danske Industri og Kunstindustri repræsenteret ved forskellige Firmaer, en Mængde Danske fandt Beskæftigelse ved den store Margarinefabrik, som Otto Mønsted i 1894 anlagde ved Southall med Einar Schou som Direktør. Senere er Det Østasiatiske Kompagni (1911) og British Bank of Northern Commerce (1912) kommen til, og Antallet af Danske i London, omend ikke stort, er vistnok større end nogensinde tidligere. Samtidig er Skibsfarten paa London fra danske Havne svundet ind og navnlig er Sømændenes Antal om Søndagen ringe, fordi Skibene som Regel sejler fra Havn om Lørdagen.

Da Generalkonsul Delcomyn i 1903 havde fungeret som saadan i 20 Aar, nedlagde han dette Hverv til stor Beklagelse for hans Landsmænd i London, som søgte at vise ham deres Erkendtlighed for den udmærkede Maade hvorpaa han havde repræsenteret dem, for hans altid elskværdige Redebonhed og hans Godgørenhed mod dem, der trængte, ligesom ogsaa deres Højagtelse for den urokkelige Hæderlighed han havde vist i al sin Færd. Det overdroges Kunstmaler N. V. Dorph at male hans Billede, som overræktes ham ved en Fest med Ønsket om at det efter hans og hans Hustrus Død skulde tilhøre hans Fødeby Odense og

E. H. Deleang

opbevares i Byens Museum. Delcomyn efterfulgtes som Generalkonsul af Valdemar Faber, der flyttede til London fra Newcastle, hvor han havde været etableret siden 1876 og i 21 Aar været dansk Konsul. Den 9. Marts 1913 døde Generalkonsul Delcomyn efter flere Aars Sygelighed.

I 1903 flyttede Fabricius fra London og ønskede derfor at en anden skulde overtage Indsamlingen af Bidrag fra de Danske i London til dansk Gudstjenestes Afholdelse. Der var imidlertid ingen der vilde paatage sig dette Hverv, med mindre de fik en Bemyndigelse dertil fra dem, paa hvis Vegne de skulde optræde. Og der var ingen, der kunde give denne Bemyndigelse; ingen erindrede Mødet i Februar 1869; kun faa havde nogen Forestilling om Menighedens Forhold til Sømandsmissionen; neppe andre end Delcomyn og Fabricius anede, at Menigheden ejede en Kirke, et Fond i Kanslerretten, et andet i de danske Finanser, et Reservefond i Delcomyns Værge og at den fik et aarligt Bidrag fra Staten; ingen havde overhovedet nogen Følelse af, at der var eller burde være en Menighed, og Delcomyn selv var mest tilbøjelig til at betragte den danske Regering eller Stat som den egentlige Ejer af nævnte Værdier.

For at Indsamlingen ikke skulde gaa istaa paatog jeg mig da at søge oplyst, hvorledes de Danske i London var stillede overfor den danske Kirke i London og kom snart til den Anskuelse, at det burde være en organiseret Menighed, som skaffede Midler til at vedligeholde en dansk Gudstjeneste, at Menigheden ogsaa burde organiseres for paa lovlig Vis at kunne eje og administrere sine Ejendele, og at ret betydelige Værdier kunde gaa tabt for Menigheden, om den ikke sattes i Stand til at overtage dem og til at tage Arv efter den tidligere Menighed fra 1692. En Reorganisation maatte imidlertid ske i fuld Overensstemmelse med de historiske og juridiske Forhold, som det derfor først og fremmest gjaldt om at faa klarlagt. Endvidere maatte der vækkes Interesse for Sagen mellem de Danske i London og Sympati hos de Institutioner som Menigheden var eller kom i Forhold til. Da et foreløbigt Overblik over Fortiden var tilvejebragt, samledes den 14. April 1904 følgende Danske for at træffe Bestemmelse om, hvorledes Arbejdet skulde tages op: N. F. Fabricius, Generalkonsul V. Faber, Det Store Nordiske Telegrafselskabs Repræsentant F. C. C. Nielsen, Direktør E. Schou, Grosserer O. Schmedes og Harald Faber. Man besluttede „at søge Menighedens tabte Rettigheder gradvis generhvervede“, og som en af de første Opgaver ønskede man at faa ordnet Forholdet til Kirkebygningen i Poplar. Den 5. Maj udsendtes et forklarende Cirkulære til alle Bidragydere med Indvarsling til et Møde paa Generalkonsulatet den 11. Maj. Her besluttedes det, foreløbig at danne en Forening, „den danske Menighed (the Danish Community)“, for at indsamle Bidrag til dansk Gudstjenestes Afholdelse og aflægge Regnskab for disse; de fem Indbydere til Mødet, Generalkonsul Faber, Direktørerne Nielsen og Schou, Grosserer Schmedes og Harald

Faber valgtes til Bestyrelse og Schmedes til Kasserer; Bestyrelsen skulde gøre Udkast til kortfattede Love i Lighed med de Love, som gælder for de danske Menigheder i Hull og Newcastle.

Hermed var der med Tilslutning af de fleste Bidragydere tilvejebragt et Grundlag, hvorpaa der kunde arbejdes videre. Arbejdet faldt i to Dele. Den ene Del bestod i en lejlighedsvis Indsamling af de i denne Bog nedlagte Oplysninger om Menighedens Fortid, den anden Del, delvis baseret paa disse Oplysninger, gik ud paa at ordne Menighedens Forhold og skrive dens Love.

Den første Sag, der toges op, var Ejendomsretten til Kirken i Poplar. Man fandt det uheldigt, at Kirken var underlagt de Værger, som ogsaa var Værger for Danish Chapel Charity. Værger for Menighedens Kirke maatte vælges af Menigheden med Ansvar alene overfor denne, medens Værger for Danish Chapel Charity vælges af Gesandten og med Ansvar overfor Charity Commission. Med en engelsk Sagfører, Edw. Stannard, som velvillig paatog sig at være Bestyrelsens juridiske Konsulent, forhandlede der om denne Sag, og efter at de to Værger, Delcomyn og Agerup, havde tilkendegivet deres Ønske at overdrage Kirken til nye Værger, og Ejerne af Grunden, Midland Railway, havde givet deres Minde til Overdragelsen, blev der den 24. Januar 1906 undertegnet et Dokument (Assignment), hvorved Delcomyn og Agerup overdrog Kirken „som tilhører den danske Menighed i London“, til Generalkonsul Faber og Direktør Nielsen, „som er valgte til Værger for Kirken af den danske Menighed i London“ og „til deres af den danske Menighed i London lovlig valgte Efterfølgere“. Den følgende December blev Kirken, Grund og Bygning, indført paa Land-Registret, efter at Ecclesiastical Commissioners havde godkendt Overdragelsen.

Dernæst forhandlede man med Generalkonsul Delcomyn om det Reservefond paa ca 13.000 Kr., som henlaa i hans Varetægt som „tilhørende den herværende danske Kirke“. I Juli 1906 afleverede Delcomyn Fondet til Generalkonsul Faber, hvorefter denne deponerede det i Københavns Handelsbank, hvor det foreløbig noteredes som tilhørende: Den danske Kirke i London. Nærmere Bestemmelse om Fondets Bestyrelse er senere truffen ved Menighedens Love, idet det er henlagt under de samme Værger som St. Peters Kirke i Poplar.

Allerede i Efteraaret 1906 blev der udarbejdet og paa et Par Møder forhandlet et Udkast til Love, men dette blev senere foreløbig henlagt af følgende Grund. For at sikre Menighedens Ret til Kirken i Poplar havde man faaet denne henlagt under andre Værger end Værgerne for Danish Chapel Charity. Nu er det imidlertid i Regulativet af 1859 gjort til en Betingelse for Pengenes Anvendelse til dansk Gudstjeneste, at denne Gudstjeneste finder Sted i en Kirke, som er underlagt Værgerne for Danish Chapel Charity. Efter Kirkens Overdragelse til nye Værger i 1906 var der altsaa en Uoverensstemmelse med Regulativet. Ganske vist var

det ikke rimeligt at Charity Commission vilde gøre Invendinger, da Pengene faktisk blev benyttede efter Hensigten. Men der var dog Forskel paa stiltiende at fortsætte denne Uregelmæssighed og paa, som det paa-tænktes, udtrykkelig i Lovene at bestemme, at de to Værger for Danish Chapel Charity ikke maatte vælges til Værger for Menighedens Kirke. Det lod sig rimeligvis gøre at faa Regulativet ændret, men dette maatte vente til et eventuelt Skifte af Værger.

Længe kom man ikke til at vente. I Slutningen af Aaret 1907 ønskede Generalkonsul Delcomyn og P. Agerup at fratræde det Hverv som Værger for Danish Chapel Charity, som de havde beklædt siden henholdsvis 1865 og 1886, og snart efter Nytaar 1909 udnævnte Gesandten, Kammerherre C. Brun, Grosserer V. Hjort, af Firmaet Lassen & Hjort, og Harald Faber til Værger efter dem. De nye Værger gjorde saa Udkast til en Ændring i § 8 i Regulativ af 1859, hvorefter de vilde være berettigede til at anvende Pengene til dansk Gudstjeneste i en Kirke, som ikke var under deres Værgemaal men som var godkendt af den danske Gesandt; de fik Gesandts Billigelse af dette Udkast, hvorefter de i Juli formelt ansøgte Charity Commission om at faa Ændringen udført, hvilket skete ved nyt Regulativ af 22. December 1909. Derefter kunde Arbejdet med Lovudkastet tages op igen.

Ved Overtagelsen af Kirken i Poplar viste den sig at trænge til en grundig Reparation, hvorved det bl. a. opdagedes, at Kloaken var uden Afløb, at Gulvet langs Murene var raaddent og at Fugtighed havde beskadiget Muren flere Steder. Der blev derfor i en Række Aar anvendt ret store Beløb paa Reparationer. Portrættet af Iver Brink og den smukke udskaarne Ramme om dette blev restaureret paa Kunstmuseet i København. Senere blev ogsaa Cibbers fire udskaarne Figurer restaurerede paa Nationalmuseet i København og anbragte ved Alteret, og Fr. Arup, som i 1906 afløste Schmedes som Kasserer, skænkede Kirken en stor Terracottafigur af Thorvaldsens Kristus, som blev opstillet sammen med Døbefonten paa en indhegnet Forhøjning som et lille Baptisterium. Der indlagdes elektrisk Lys. Det vilde ikke have været muligt at bestride Udgifterne til alle disse Foranstaltninger, hvis det ikke var lykkedes at forøge Kirkens Indtægter betydeligt, men med Arbejdet for Kirken voksede ogsaa Interessen for den og mange Bidragydere kom til og andre forhøjede deres Bidrag.

I Begyndelsen af Aaret 1909 døde den udmærkede gamle Organist F. Weber, som havde spillet Orglet ved den danske Gudstjeneste i St. James's siden 1881. Med Gesandts Billigelse ansatte Bestyrelsen for den danske Menighed en ny Organist, Stanley Roper, og opnaaede samtidig, at det af den danske Rigsdag bevilgede Tilskud til Menigheden, som hidtil af Gesandten var udbetalt til Organist Weber, fremtidigt blev indbetalt til Menighedens Kasserer, saa at Menigheden selv lønnede Or-

S. Peters Kirke, Poplar.

ganist og Kirketjener ved den danske Gudstjeneste i Marlborough House Chapel. Det blev aftalt med Værgerne for Danish Chapel Charity, at de Beløb, disse mener at kunne anvende til dansk Gudstjeneste, indbetales til Menighedens Kasserer. Saaledes lykkedes det efterhaanden at samle under Menighedens Raadighed de forskellige Midler, som denne rettelig burde forvalte. Og det blev ogsaa muligt derved at udvide Rammen for det kirkelige Arbejde i den danske Menighed. Ikke blot kunde man straks ved Bestyrelsens første Møde forøge Tilskuddet til Præstens Embedsløn, og to Aar efter, da Pastor Bergh giftede sig, bevilge en yderligere Forhøjelse, men man blev i Stand til at træde hjælpende til ogsaa paa anden Maade.

Samtidig med Bestræbelserne for at bringe Kirkens verdslige Sager i en bedre Orden var der en betydelig Fremgang i det kirkelige Liv blandt de yngre Danske i London, hvorefter mange sluttede sig til de kristelige Ungdomsforeninger K. F. U. M. og K. F. U. K. De Kirkesøgende fandt det uheldigt, at den danske Gudstjeneste i „Westend“ ophørte i de 2 til 2½ Maaned i Eftersommeren, da Marlborough House Chapel holdes lukket; og de henvendte sig i Efteraaret 1909 ved Formanden for K. F. U. M., Ingeniør Capito, til Bestyrelsen for den danske Menighed om at søge at undgaa denne Afbrydelse. Samtidig ansøgte Bestyrelsen for K. F. U. M. om Bidrag til Lønning for en teologisk Kandidat, som efter Forhandling med og Støtte fra K. F. U. M.'s Hovedbestyrelse i Danmark forsøgsvis skulde ansættes som Sekretær for K. F. U. M. i London. Og endelig søgte K. F. U. M. og K. F. U. K. i London om Støtte for deres Medlemsblad „London Budstikken“, som bragte Meddelelser om Menigheden samt dennes Aarsregnskab og Aarsberetning. Paa alle tre Henvendelser kunde der svares imødekommende.

Der var allerede i 1908 paa Foranledning af K. F. U. M. holdt Gudstjeneste i August og September i den franske protestantiske Kirke i Soho Square; men i Juli 1910 blev der truffet en nærmere Aftale mellem den franske Kirkes Konsistorium og det danske Kirkeraad om at henlægge den danske Gudstjeneste til Kirken i Soho i de nævnte Maaneder, hvilket derefter er sket hvert Aar. Det var en Grund mere til at gaa ind paa at yde Bidrag til en Sekretær for K. F. U. M., at en saadan, foruden i det Hele at være Præstens Medhjælper og assistere ham under Gudstjenesten, tillige kunde lede Gudstjenesten naar Præsten var bortrejst, og derved gøre det muligt, uden Bistand udenfra, at undgaa en Afbrydelse af Gudstjenesternes Række. Da Kandidat Johs. With. efter syv Maaneders Virksomhed som Sekretær i K. F. U. M. og Medhjælper hos Præsten ønskede at rejse tilbage til Danmark i Sommeren 1910, blev Kandidat Chr. Krarup hans Efterfølger. Der blev senere (Aug. 1912) truffet en Overenskomst mellem Menigheden i London, Søndagsmissionen og Hovedbestyrelsen for K. F. U. M. i Danmark om i Fællesskab at ansætte en

teologisk Kandidat til at være Sekretær for dansk K. F. U. M. i London og Medhjælper for den danske Præst i hans Arbejde saavel iblandt Sømænd som i Menigheden. Men da det viste sig umuligt at faa en teologisk Kandidat til Pladsen, efter at Krarup havde faaet Kald i Danmark, hævedes denne Overenskomst atter fra Sommeren 1915 at regne.

I 1910 var man saa vidt med Arbejdet at man kunde konstituere Menigheden ved et almindeligt dansk Møde, som afholdtes den 26. Juli i Foreningen Danmarks Lokaler under Forsæde af den danske Gesandt, Kammerherre C. Brun, og efter Indbydelse af Generalkonsul V. Faber, Direktør F. C. C. Nielsen, Bankassistent A. Puggaard-Møller, som

havde afløst Fr. Arup, og Grosserer Sv. Rüt-zou, som var fulgt efter Direktør E. Schou, der flyttede til Danmark, samt Harald Faber. Et Forslag til Love for den danske Menighed i London, var forud tiltraadt saavel af Pastor Aksel Brostrøm, som i 1909 var kaldet fra Østervold Sogn i København til Sømandspræst og Præst for den danske Menighed i London, som af Provst H. M. Fenger, Formand for Sømandsmissionen og Holmens Provst, under hvem de danske Menigheder i England sorterer. Det var ogsaa forud sendt til Sjællands Biskop. Mødet vedtog disse Love (se Bilag) og valgte de fem Indbydere til Medlemmer af Kirkeraadet. Efter Lovene er Kirken i London et Led af den danske Folkekirke og staar under Holmens Prov-

Kirkens og Menighedens Segl.

sti og Sjællands Bispestol. Den danske Gesandt er Menighedens Patron. Præsten er i sin Embedsvirksomhed undergivet den danske Folkekirkes Forskrifter; han har kongelig Stadfæstelse i sit Embede og Kollats fra Sjællands Biskop; han udfører derfor kirkelige Handlinger med folkekirkelig Gyldighed og fører autoriserede Kirkebøger. Lovene træffer Bestemmelse om Styrelsen af Menighedens Anliggender ved et Kirkeraad, om Forvaltning af Menighedens Ejendele og særlige Indtægter fra dens Medlemmer, fra Danish Chapel Charity, fra den danske Stat og ved Kollekter, og andet mere. Som et ydre Tegn paa at Menighedens Sager nu var bragt i Orden anskaffedes paa Pastor Brostrøms Initiativ et Segl for Kirken og Menigheden, som tegnedes af Kunsttegner Knud Engelhart i København med Motiv fra Cibbers Figur af Apostlen Peter. Man kendte den Gang ikke Kirkens oprindelige Segl. (se Side 62).

Kirkeraadet har derefter truffet Overenskomst med Sømandsmissionen om Ansættelse af den danske Præst i London baade som Præst for den danske Menighed og som Sømandsmissionens Udsending, om Arbejdets Ordning og Udgifternes Fordeling; som Værger for St. Peters Kirke og

for Bygge- og Reservefondet er valgt Generalkonsul V. Faber og Direktør F. C. C. Nielsen. Ved det aarlige almindelige Menighedsmøde i Februar 1911 nedlagde Generalkonsul Faber og Grosserer Rützou deres Hverv som Medlemmer af Kirkeraadet og efterfulgtes af Gartner J. Nielsen og forhenværende Skibsreder P. A. Petersen, som har været Kirkeraadets Formand indtil 1915.

I 1912 modtog Kirkeraadet fra Godsejer E. Schou til Palsgaard et betydeligt Pengebidrag og dernæst et „Hjælpefond for Danske i London, som har kendt bedre Dage“, hvilket Fond Hr. Schou ønskede Kirkeraadet skulde bestyre. I Marts 1913 blev der givet kongelig Stadfæstelse paa Fundatsen for Fundet. (se Bilag).

Den 9. Marts 1913 holdtes en særdeles stemningsfuld Festgudstjeneste i Marlborough House Chapel i Anledning af, at der var forløbet et halvt Aarhundrede siden Dronning Alexandra steg i Land paa Englands Kyst. Hendes Majestæt sammen med Prinsesse Victoria overværede denne Gudstjeneste og modtog bagefter i Marlborough House en Deputation af Danske.

Den 10. Maj 1914 var der atter Festgudstjeneste samme Steds; de Danske i London havde den Glæde at se deres Konge og Dronning sammen med Dronning Alexandra iblandt sig. Hans Majestæt dekorerede efter Gudstjenesten Pastor Brostrøm med Ridderkorset, og Kirkeraadets Formand, som senere paa de Danskes Vegne overrakte Kongen en Adresse, blev benaadet med Dannebrogordenens Kommandørkors. Hans Majestæt skænkede desuden den danske Kirke i London en Pengegave.

Antallet af Danske i London er vistnok nu større end nogensinde. I 1911 opgaves der at være 1500 hvoraf 1360 Bosiddende. I den nærmeste Omegn bor desuden godt 600 Danske. Af disse Bosiddende har et større Antal end nogensinde siden Begyndelsen af det 18. Aarhundrede sluttet sig til Menigheden. Samtidig har Forandringer i Handel og Skibsfart og navnlig den Omstændighed, at Skibene nu næsten altid er paa Søen om Søndagen, bevirket at St. Peters Kirke kun benyttes af faa, hvorimod der er talrigt Besøg af Sømænd ved Møderne i Læsestuen Tirsdag Aften. Det er derfor et Misforhold, at Menigheden ejer og ved-

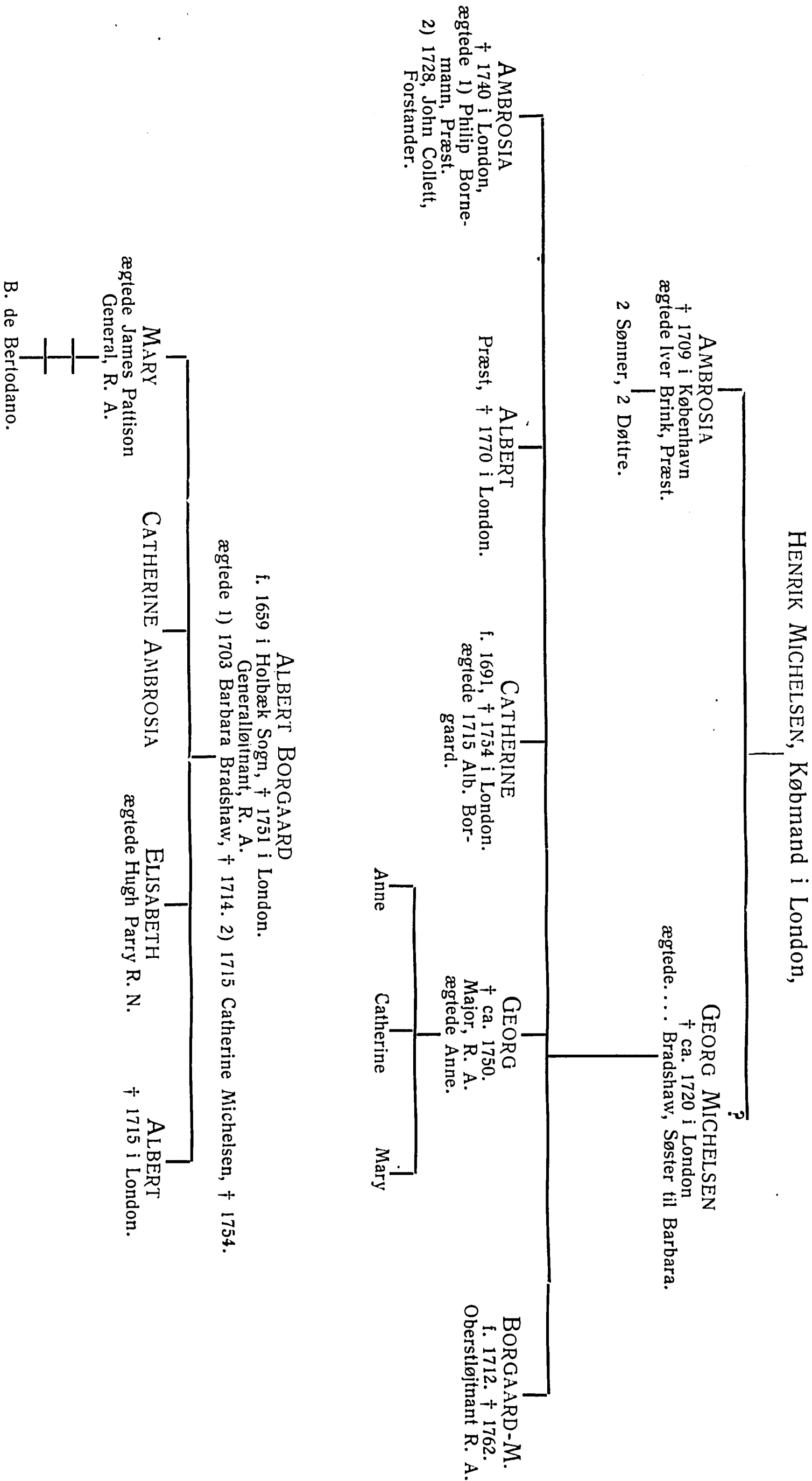
P. A. Petersen

ligeholder en lidet benyttet Sømandskirke men savner en Kirke til eget Brug. Den danske Menighed bør nu stræbe efter at faa sin egen Kirke med dertil hørende Menighedssal paa et nogenlunde centralt Sted i London, saaledes som andre udenlandske Menigheder har det og som vore Forfædre havde det. Det er mit Haab, at de senere Aars ordnende Arbejde maa have bragt den nærmere mod dette Maal.

SERIES PASTORUM

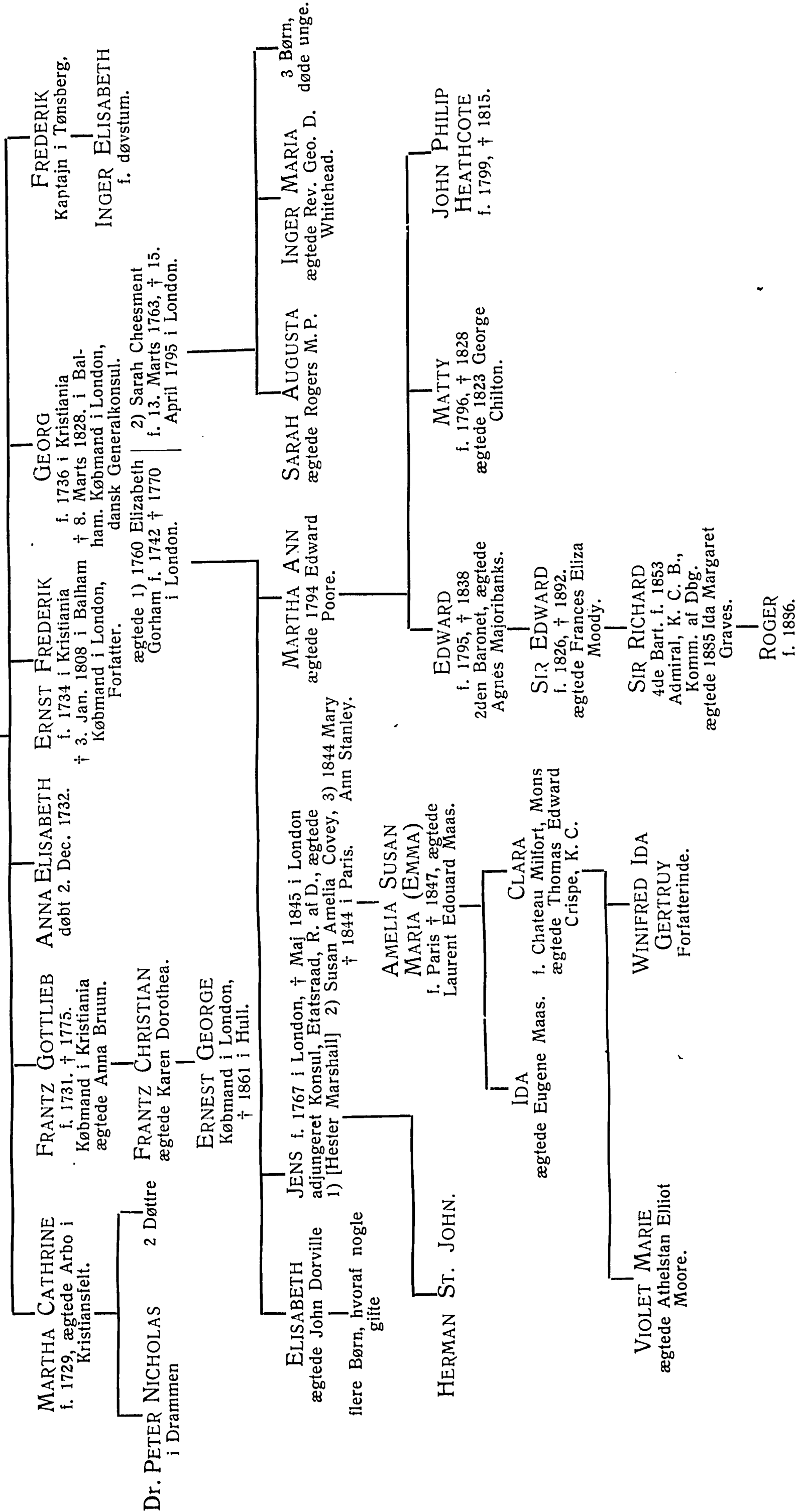
Magister Iver Brink	1692—1702
Magister Jørgen Lauridsen Ursin	1702—1713
Philip Julius Borneman	1713—1725
Søren Poulsen	1725—1745
Albert Michelsen	1748—1770
Christian Roede	1771—1773
Hans Hammond	1774—1775
Alexander Holm	1775—1780
Laurits Grooss	1780—1792
Lars Bræmer	1793—1800
Ulrik Frederik Rosing	1801—1811
Andreas Charles Kierulf	1812—1817
Eirikr Magnusson	1863—1863
James Mansell	1863—1864
Johan Christian Ludvig Plenge	1864—1865
Carl Frederik August Nielsen	1869—1872
Georg Ludvig Rasmussen Heden	1872—1875
Otto Kyd Jacobsen Bertelsen	1875—1878
Henrik Isidor Levinsen	1878—1884
Christian Aurelius Søndergaard	1884—1886
Frederik Wilhelm Steinthal	1886—1891
Alf Einar Holsten	1891—1896
Andreas Vangberg Storm	1896—1902
Axel Bergh	1903—1909
Aksel Rasmus Brostrøm	1909—

STAMTAVLE OVER FAMILIERNE MICHELSEN OG BORGAARD

FAMILJEN WOLFFS STAMTAVLE

FRANTZ CHRISTOPHER WOLFF. f. 1660, † 8. April 1740 i Kristiania, ægtede 4. Jan. 1729 Inger Frederiksdatter Bruun, f. 1711, † Febr. 1759.

IN THE MATTER OF THE DANISH CHAPEL CHARITY.

1. The full number of the Trustees of the Charity shall be two.
2. On the death, resignation or disqualification (by Bankruptcy Insolvency or Incapacity to act) of any Trustee it shall be lawful for the Representative in England for the time being of His Danish Majesty to appoint a new Trustee in his place.
3. The site of the Church and its appurtenances shall be vested in the Official Trustee of the Charity-Lands; any other property of the Charity shall be held by the Trustees for the time being.
4. The Trustees shall out of the Income of the Charity property repair and maintain any buildings which may not be repaired and maintained by the Tenants and pay all rates taxes and outgoings in respect thereof other than such as may be payable by the Tenants.
5. The Trustees may let or lease for any term not exceeding 7 years in possession any real estate which may from time to time belong to the Charity in such manner as shall not interfere with or prevent the performance of Divine Worship as hereafter mentioned.
6. The Trustees may with the approbation of the Judge to whose Court the matter of this Charity is attached sell the site of the Chapel and any Building that may at the time be standing upon it or any part of such site or Buildings and the money arising from such sale shall, unless and until required for some of the purposes hereafter authorized, be invested in the Funds in the name of the Trustees for the time being and the Representative of His Danish Majesty, provided that no application to the Court to authorize such a sale shall be made without the previous written sanction of the said Representative.
7. In case it shall at any time hereafter appear to the Trustees that a sufficient congregation of the Augsburg Confession in England is desirous of performing the public service of that Faith in the Danish language it

shall be lawful for the Trustees (with the previous sanction of the said Representative) either to reconvert the premises formerly used as a Chapel so as to readapt them to that use or to convert and adapt to that use the Buildings on any ground which may have become vested in the Trustees by gift or donation and which according to the terms and conditions of such gift or donation may be lawfully so used or with the approbation of the said Judge to erect proper buildings on any such land or to purchase or take on lease a proper site for a Chapel and to convert and adapt to that use any Building on the land so purchased or leased or to erect proper Buildings on any such land and to apply for any of the purposes aforesaid any property of the Charity whether Capital or Income which may for the time being be in the hands of the Trustees and to sell any Stock belonging to the Charity which may then be standing in their names and apply the proceeds for any of such purposes.

8. When and so soon as a Chapel shall by any of the means aforesaid be provided the Trustees shall thenceforth apply so much of the Income of the Charity property as may be necessary for that purpose in providing for the celebration there of the Public Worship of God in the Danish language according to the Augsburg Confession.
9. Subject and without prejudice to the preceding trusts and purposes the Income arising from the property of the Charity for the time being shall be distributed by the Trustees as to one moiety thereof unto and amongst such poor Danes resident or being in England and as to the other moiety thereof unto and amongst such poor Norwegians resident or being in England as the Trustees in their discretion shall think fit.

Dated this 7th day of February 1859.

I approve of this Scheme and direct the same to be filed at the Report Office.

John Romilly. M. R.

Ved et Regulativ af 22. December 1909 er § 8 i ovenstaaende Regulativ ændret saaledes:

When and so soon as a Chapel shall by any of the means aforesaid be provided, or when and so soon as arrangements shall be made, with the consent and to the satisfaction of the Representative in England for the time being of His Danish Majesty, for the celebration in another properly registered Chapel of the public worship of God in the Danish language according to the Augsburg Confession, the Trustees shall thenceforth apply so much of the income of the Charity property as may be necessary for the purpose in providing for such celebration.

Register

of

Bodies interred in the Vault under the Danish Church

Wellclose Square

Vault closed by order of

Her Majesty in Council

Dated November 11. 1868.

1. No plate found [Lieut-Gen, Albert Borgard	Feb. 8. 1751,	91 years]
2. Capt. John Mollman	Oct. 12. 1778,	62 =
3. John Miller, Esq.	Jan. 21. 1708,	51 =
4. Mrs. Catharine Borgard	Dec. 13. 1753,	61 =
5. Mrs. Elizabeth Parry	Aug. 30. 1788,	52 =
6. Mrs. Lars Tufte, wife of Lars Hanson Tufte of Tonsberg, Norway	Oct. 26. 1811,	34 =
7. Mrs. Dederick Simon Jorgensen	Dec. 17. 1812,	24 =
8. Mrs. Elizabeth Warren Smith	Sep. 2. 1853,	74 =
9. Mr. Thomas Cunningham Smith (plate perished)	Oct. 26. 1826,	31 =
10. Mr. Casper Grevenkop	Sep. 28. 1783,	90 =
11. — — Thompson (plate perished)		
12. Mr. Tycho Jessen, Lieut. of His Majesty's Navy	Jan. 27. 1789,	27 =
13. Mr. Just Christian Smith	Feb. 5. 1841,	37 =
14. Mrs. Mary Michelsen	Dec. 3. 1818,	74 =
15. No plate found		
16. No plate found, (?) Mr. Joseph Smith Son of Mr. Just Christian Smith		1850, 36 =
17. Mr. Just Christian Smith	Oct. 18. 1816,	36 =
18. Mrs. Mary Skard	Feb. 27. 1762,	66 =
19. Mr. Frederick Nelson Bing of Drontheim, Norway	Dec. 11. 1829,	21 =
20. Mrs. Marthe Ann Poore	Feb. 16. 1801,	30 =
21. Miss Enge Magaret Hoyer	Jun. 10. 1822,	35 =
22. Mr. Ole Hoyer	Aug. 30. 1824,	80 =
23. Miss Emma Hoyer	Dec. 19. 1834,	7 weeks
24. Mrs. Sarah Maria Hoyer	Dec. 19. 1834,	73 years
25. Ernst Frederick Wolff, Esq.	Jan. 3. 1808,	74 years
26. Mrs. Elizabeth Wolff, wife of George Wolff, Esq.	Jun. 30. 1770,	28 =
27. Mrs. Sarah Wolff, 2. wife of George Wolff, Esq.	Apr. 15. 1795,	32 =
28. George Wolff, Esq. formerly Danish Consul General	Mar. 8. 1828,	92 =
29. Master George Francis Wolff	Mar. 18. 1793,	9 mths.
30. Miss Ann Elizabeth Wolff	Dec. 17. 1800,	7 years 3 mths.

31. Master John Philip Heathcote Poore	Mar. 11. 1815.	15 years
5 mths.
32. Miss Ann Dorville	Nov. 24. 1790,	1 year
6 mths.
33. Master John George Dorville	Nov. 20. 1790,	4 years
5 mths.
34. Miss Eliza Jane Dorville	Nov. 13. 1790,	3 years
7 mths.
35. Jens Wolff, Esq.	May 26. 1845,	78 years
36. Peter Arbo Alsing of Stromsøe, Norway, born Nov. 30. 1761.	Jan. 16. 1833,	72 =
37. Charlotte Sophia Alsing Born July 24. 1770. Married 29.
Dec. 1790.		
38. Body embalmed supposed to be the wife of the Architect [C. Gabriel Cibber of Flensborg].		

Bodies without Coffins, decayed.

Miss Flarr Ann Smith	Apr. 22. 1842,	2 years
3 mths.
Mrs. Sarah Karre	Sep. 18. 1789,	31 years
Rev. Knud Norman	Dec. 21. 1815,	oblite-
rated.
Mrs. Mary Halverson	Nov. 1. 1819,	73 years
Capt. Herman Pohlman	Dec. 26. 1754,	60 =
Plate only, Claus Heide, Esq. probably Nr. 15 or 16 Coffin	May 22. 1774,	74 =

[Henry Frederick Baron de Solenthal, died Febr. 8. 1752.
(Coffin lies outside of entrance of vault)].

2. April 1869.

Dan Grotorex. B. D.
Bicar of St. Paul's, Whitechapel.

LOVE

FOR

DEN DANSKE MENIGHED I LONDON.

Den danske Menighed har reorganiseret sig som en Fortsættelse af den i 1692 dannede dansk-norske Menighed, hvis reviderede Love fik Stadfæstelse ved kgl. Reskript af 7. Juni 1780, og har ved almindelige Møder i London den 26. Juli 1910 og 4. Februar og 12. Marts 1915 vedtaget nedenstaaende Love.

§ 1.

Den danske Menighed i London staar paa den danske luthersk-evangeliske Folkekirkes Grund. Dens Formaal er at fremme det kirkelige Liv blandt Danske i London ved Ansættelse af en dansk Præst, ved Afholdelse af dansk Gudstjeneste og ved andre dertil skikkede Midler; at vedligeholde og fremme Forbindelsen mellem den danske Menighed i London og Moderkirken i Danmark; samt at forvalte Menighedens Ejendele. Biskoppen over Sjællands Stift er Menighedens kirkelige Tilsynsmand og den kgl. danske Gesandt dens Patron.

§ 2.

Enhver Dansk, Mand eller Kvinde, som bor i London eller Omegn og hører til den danske Folkekirke, regnes for at høre til Menigheden. Stemmeberettigede Medlemmer af den danske Menighed i London er de, som yder et Aarsbidrag af 5 shillings eller mere til Kirken. Hustruen kan stemme paa sin fraværende Mands Vegne og omvendt han for hende.

Præsten er altid stemmeberettiget.

§ 3.

Menighedens indre og ydre Anliggender styres af et Kirkeraad bestaaende af 5 Medlemmer, der vælges af Menigheden paa det aarlige almindelige Møde for to Aar ad Gangen. Der afgaar aarlig skiftevis 2 og 3, første Gang 2 efter Lodtrækning, men de kan genvælges. I Tilfælde af et Medlems Afgang supplerer Kirkeraadet sig selv indtil næste almindelige Møde.

Kun stemmeberettigede Medlemmer af Menigheden, der bor i eller nær London, kan vælges til Kirkeraadet.

§ 4.

Kirkeraadet holder Møde, saa ofte det finder det fornødent. Præsten kan tilkaldes til Raadets Møder og skal tilkaldes, naar der skal træffes Bestemmelse om Gudstjenester (se § 5, 3. Stk.) Desuden har Præsten Ret til at forlange et Kirkeraadsmøde sammenkaldt naar han har betydningsfulde Sager at forelægge.

Kirkeraadet vælger selv sin Formand, Kasserer og Sekretær. Det er beslutningsdygtigt naar tre er tilstede. Alle Sager afgøres ved almindelig Stemmemflerhed; staar Stemmerne lige, gør Formandens Stemme Udslaget. Beretning om Møderne indføres i en Protokol, som skal forelægges Gesandten, naar han maatte ønske det. En kort Aarsberetning indsendes til Sjællands Biskop inden hvert Aars 1. Marts.

§ 5.

Kirkeraadet indsamler Bidrag fra Menighedens Medlemmer, Bidrag der bevilges af den danske Stat, Kollektorne fra Gudstjenesterne og andre Gaver til Menigheden eller Kirken, samt modtager de Beløb, som Værgerne for „Danish Chapel Charity“ efter Regulativ af 22. December 1909 skal anvende til Vedligeholdelse af Gudstjeneste paa det danske Sprog efter den Augsburgske Confession. Endelig kan Kirkeraadet modtage og udbetale Beløb indsamlede til særlige Formaal, der staar Kirken nær, dog uden Ansvar for Beløbenes Anvendelse.

Kirkeraadet er ansvarlig for den rette Brug af den Menigheden tilhørende Kirke, det sørger for dens Rengøring, Opvarmning, Belysning og Udsmykning og tilvejebringer og holder à jour en Liste over Bøger, Indbo og andet Løsøre i Kirken eller andre Menigheden tilhørende Lokaler, samt sørger for Vedligeholdelsen af saadant Indbo, m. m. Kirkeraadet bestemmer, hvor stort et Bidrag der skal ydes til Præstens Embedsløn; ansætter Organist og andre Kirketjenere, og bestemmer deres Løn; og afholder Udgifterne til alt det ovennævnte, samt Udgifter til Lejeafgift, Vedligeholdelse, Assurance af saavel Bygninger som Indbo, Skatter o. s. v., der paaføres Menigheden ved de Bygninger eller Grunde som den maatte have lejet, alt ud af de til dets Raadighed staaende Midler. Naar Midlerne strækker til, har Kirkeraadet Ret til at bidrage til velgørende Formaal som staar Kirken nær, og til at henlægge af muligt Overskud til Kirkens Bygge- og Reservefond eller til andre særlige Fonds under Kirken.

Kirkeraadet træffer, sammen med Præsten, Bestemmelse om Gudstjenester, baade de sædvanlige og ekstraordinære ved særlige Lejligheder.

Kirkeraadet repræsenterer Menigheden i alle Forhold vedrørende Kirken, dens Brug og Ejendele. Det opbevarer Kirkens Arkiv.

§ 6.

Kirkeraadet vælger mellem Menighedens bidragydende Medlemmer to Værger for de Kirker, Bygninger eller Grunde, som Menigheden er eller maatte

blive Ejer eller Lejer af, samt for Kirkens Bygge- og Reservefond. I Tilfælde af en Kirkeværges Afgang skal den tilbageblevne Værge have Ret til i Løbet af en Maaned at udpege to bidragydende Medlemmer af Menigheden, mellem hvilke Kirkeraadet skal vælge den ny Værge.

Kun Medlemmer af Menigheden som har egen Husstand kan være Kirkeværger; de to Værger for „Danish Chapel Charity,” som vælges af Gesandten ifølge Regulativ af 7. Februar 1859, kan ikke vælges til Værger for Menighedens Kirker eller for dens Bygge- og Reservefond.

Kirkeværgerne er ansvarlige for Overholdelsen af Bestemmelserne i de løbende Lejemaal (leases and agreements) og de skal paa Menighedens Vegne anbringe Bygge- og Reservefondet i sikre, rentebærende Værdipapirer, som skal deponeres i en Bank i Danmark i Kirkeværgernes Navn men med udtrykkelig Angivelse af, at de tilhører den danske Menighed i London.

Kirkeværgerne skal udstede en Erklæring til Menigheden, at de er Indhavere af disse Lejekontrakter og Papirer paa Menighedens Vegne og at de forvalter Fondet paa Menighedens Vegne i Henhold til Bestemmelserne i § 7, samt at Papirerne, i Tilfælde af Værgernes Død eller paa anden Maade foranlediget Afslutning af Værgemaalet, skal være til Disposition for Kirkeraadet eller de af dette valgte nye Værger; og endvidere forpligter Kirkeværgerne sig til at trække sig tilbage, hvis Gesandten paa Indstilling af Kirkeraadet skriftlig anmoder dem derom.

Kirkeværgernes til Menigheden udstedte Erklæring opbevares i Kirkens Arkiv og maa underskrives af hver ny Kirkeværge.

§ 7.

Bygge- og Reservefondet skal forøges med Tillæg af Renterne, og Fondet maa kun anvendes, helt eller delvis, til ekstraordinære Udgifter saasom Køb eller Leje af nye Grunde eller Bygninger, eller Opførelse af nye Bygninger eller betydelige Ombygninger eller Reparationer af eksisterende Bygninger, alt til Brug for dansk Gudstjeneste, eller paa anden Maade til Fremme af Menighedens Formaal, efter Beslutning paa et Møde af Kirkeraadet sammen med Kirkeværgerne, saafremt disse ikke ogsaa er Medlemmer af Kirkeraadet, hvilken Beslutning desuden skal tiltrædes af Gesandten. Et motiveret Forslag fra Kirkeraadet eller Værgerne til en saadan Anvendelse skal omsendes til alle Medlemmer af Raadet, til Værgerne og til Gesandten, mindst en Maaned før Mødets Afholdelse.

§ 8.

Kirkeraadet er bemyndiget til paa Menighedens Vegne at træffe Overens-

komst med „den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne“ om Ansættelse af en Præst for den danske Menighed i London, som tillige skal udføre den nævnte Forenings Gerning blandt skandinaviske Sømænd i London.

Som Præst kan kun ansættes en af en dansk Biskop ordineret theologisk Kandidat, hvis Ansættelse som Præst for den danske Menighed i London bekræftes af Sjællands Biskop og stadfæstes af Kongen.

Præsten skal i sin Embedsvirksomhed rette sig efter den danske Folkekirkes Forskrifter.

§ 9.

Kirkens Regnskab afsluttes med hvert Aars 31. December af Kassereren; det gennemgaas og paategnes af to paa Menighedens aarlige almindelige Møde valgte Revisorer.

Regnskabet trykkes og omdeles til Menighedens bidragydende Medlemmer sammen med Indvarslingen til det aarlige almindelige Møde. Det sendes desuden til den danske Gesandt som Menighedens Patron og til Biskoppen over Sjællands Stift.

§ 10.

Menighedens aarlige almindelige Møde holdes inden Udgangen af Februar, og indvarsles af Kirkeraadet mindst 14 Dage forud ved skriftlig Meddelelse til de bidragydende Medlemmer. Præsten indvarsler Mødet fra Prædikestolen to Søndage i Træk. Indvarslingen om Mødet skal nævne Forhandlingspunkterne.

Forslag og Forhandlingsemner, som ønskes optaget paa Indvarslingen til det aarlige Møde, maa være Kirkeraadets Formand i Hænde inden den 3. Januar.

§ 11.

Naar Gesanden ikke kan præsidere ved det aarlige Møde, vælger Mødet selv en Ordstyrer.

Kirkeraadet aflægger Beretning for det forløbne Aar og forelægger Regnskabet til Godkendelse.

Der vælges to, henholdsvis tre, Medlemmer til Kirkeraadet for to Aar og to Revisorer for et Aar.

Emner, som ikke er omtalte paa Indvarslingen, kan kun sættes under Forhandling paa det almindelige Møde, naar der er Flerstemmighed derfor, og i saa Fald kan de kun afgøres i Form af Henstillinger til Kirkeraadet.

§ 12.

Ekstraordinært Menighedsmøde kan sammenkaldes af Kirkeraadet og skal sammenkaldes, naar en af Kirkeværgerne (se § 6) eller Præsten eller mindst 10 bidragydende Medlemmer sender Kirkeraadet Anmodning derom med Angivelse af Hensigten med Mødet. Indvarslingen skal ske paa samme Maade som til det aarlige almindelige Møde (se § 10).

§ 13.

Disse Love kan kun ændres ved Beslutning vedtaget paa det aarlige almindelige Møde med en Majoritet af mindst $\frac{2}{3}$ af de tilstedeværende stemmeberettigede Medlemmer og bekræftet paa samme Maade paa et mindst en Maaned derefter afholdt ekstraordinært Møde.

§ 14.

Skulde Menigheden opløses eller dansk Gudstjeneste i London ophøre, skal Kirkeraadet overdrage Menighedens Midler og Kirkeværgerne Ejendomsretten i eller til de dem underlagte Kirker, Bygninger eller Grunde, til den kgl. danske Gesandt i London eller anden derværende Repræsentant for den danske Regering, og disse Midler skal af ham forvaltes til Fordel for en mulig senere opstaaende dansk Menighed i London.

Saafermt den tidligere danske Menighed tilhørende Kirkekapital, hvis Renter midlertidig har været overdraget den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne, maatte være overdraget den i 1910 reorganiserede Menighed, skal denne Kapital ligeledes overdrages til og forvaltes af Gesandten eller anden Regeringsrepræsentant og bevares til Fordel for en mulig senere opstaaende Menighed, men Renterne af denne Kapital skal i saa Fald, efter Kultusministeriets Bestemmelse, midlertidig kunne anvendes til Støtte for den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne eller til kirkelige Formaal i Danmark.

FUNDATS

FOR

HJÆLPEFOND FOR DANSKE I LONDON

SOM HAR KENDT BEDRE DAGE.

1. Fondet kaldes „Hjælpfond for Danske i London, som har kendt bedre Dage.“

2. Fondet bestyres af Kirkeraadet for den danske Menighed i London, som skal anbringe Kapitalen efter Reglerne for Anbringelse af umyndiges Midler og deponere de Fondet tilhørende Værdipapirer i en dansk Bank.

3. Renterne af Fondet skal med nedennævnte Undtagelser anvendes til Hjælp for Danske boende i London eller Omegn, som er i Trang efter tidligere at have levet under gode økonomiske Forhold enten som selvstændige Forretningsmænd eller som Funktionærer i større, navnlig danske, Forretninger eller Institutioner i London eller Omegn, eller saadannes Enker eller uforsørgede Børn; dog skal indtil en Fjerdedel af Renterne kunne overlades til Præsten til Uddeling til Hjælp for Danske boende i London eller Omegn.

4. Indtil Fondet ved Gaver til samme eller ved henlagte Renter har opnaaet en Størrelse af £ 1.000, kan Kirkeraadet, naar det skønner, at der ikke er Trang til Renterne under Bestemmelserne i Punkt 3, bestemme, at Renterne for et Aar eller Dele af et Aar helt eller delvis henlægges til Kapitalen.

5. Naar Kapitalen har naaet en Størrelse af £ 1.000, vil Renter henlagt til Kapitalen udover dette Beløb kunne betragtes som Reservekapital, og som saadan kunne anvendes til Understøttelser, naar der skønnes at være Brug for mere end de aarlige Renter, men Kapitalen paa £ 1.000 skal ikke formindskes under dette Beløb.

6. Kirkeraadet skal modtage Ansøgninger om Hjælp fra dette Fond, men skal have frie Hænder til at yde Hjælp til saadanne, som uden at have søgt derom skønnes at være værdige dertil, og Fondet skal saavidt muligt virke i det skjulte.

7. Kirkeraadet skal kunne bestemme, at Hjælpen ydes i Form af Betaling af Husleje, Afbetaling af Gæld eller paa lignende Maade, der sikrer Pengenes fornuftige Anvendelse til Gavn for den, der skal hjælpes.

8. Det skal regnes som en særlig Grund til at komme i Betragtning ved Uddeling af denne Hjælp, at Vedkommende tidligere har været Bidragyder til den danske Kirke i London eller Scandinavian Benevolent Society i London.

9. Kirkeraadet skal i Begyndelsen af hvert Aar og senest sammen med Kirkens Aars-Regnskab opstille og i sin Forhandlingsprotokol indføre Regnskab og Status over Fondet.

10. Der søges kongelig Stadfæstelse paa Fundatsen for Fondet, hvormed følger Forpligtelse til aarlig at indsende Regnskab og Status over Fondet til Kirkens Patron den danske Gesandt i London.

11. Skulde den danske Menighed i London og dermed ogsaa Kirkeraadet ophøre at eksistere, vil Udenrigsministeriet tage Bestemmelse om Bestyrelse af Fondet, hvis Grundkapital altid bør bevares for sit oprindelige Formaal, og hvis Renter bør komme trængende Danske i London tilgode, saalænge der findes saadanne, medens Renterne i modsat Fald kan benyttes til Hjælp for trængende Danske i andre engelske Byer eller andre Byer i Udlandet eller i Danmark.

FORTEGNELSE OVER BILLEDER.

	Side.
Austin Friars, efter Akvarel i den hollandske Kirkes Eje, fra c. 1830.....	2.
Franske Kirke, Soho, fotogr. af Artists Illustrators, London.....	3.
Grundplan over St. James's Palace.....	8.
Marlborough House Chapel, fotogr. af S. Erik Faber.....	11.
Hans Heinrich von Alefeldt, fotogr. af Frau L. Geifrig, Berlin.....	14.
Iver Brink, efter Kobberstik tilhørende Fru Petrine Arup, f. Brinch-Seidelin.....	16.
Kai Gabriel Cibber, efter Kobberstik af A. Bannerman.....	17.
Cibber: Havfrue, efter Graving tilhørende Leathersellers Company.....	19.
" Lord Essex, fotogr. af Artists Illustrators.....	22.
" Basrelief paa Monument, fotogr. af Oscar Faber.....	23.
" Figurer fra Bedlam, fotogr. af Artists Illustrators.....	24-5.
" Sækkepibeblæser, fotogr. af Douglas McNeil, Stratford-on-Avon.....	27.
" Apollo og Pallas, fotogr. af Miss Martin, Chatsworth.....	30-1.
" Fronton'er, Hampton Court Palace, fotogr. af Artists Illustrators.....	32.
" Wm. af Wyckham, fotogr. af Chas Beloe, Winchester.....	34.
" Røgelseskar paa Sydsiden af St. Paul's, fotogr. af Artists Illustrators...	35.
" Albert Borgaard, General, efter Originalmaleri.....	40.
Biskop Hans Bagger, efter Staalstik af J. Haas.....	46.
Biskop Bornemann, efter Staalstik af J. Haas.....	50.
Kort over Wellclose Square.....	50.
Forstandernes Underskrifter fra Sjæll. Miss. 80. 1695.....	55.
Iver Brink, efter Titelblad i Ernst Wolffs Bog.....	56.
Cibber: „Kærlighed“, fotogr. af Thomas, London.....	59.
" St. Peter og St. Paul, fotogr. i Nationalmuseet, Kbhvn.....	60-1.
" Moses og Johannes Døber, fotogr. i Nationalmuseet, Kbhvn.....	62-3.
Kirkens Segl, 1713.....	62.
Den danske Kirke, Wellclose Square, udv. efter Kips Kobberstik.....	64.
Den danske Kirke, Wellclose Square, indv. efter Kips Kobberstik.....	66.
Biskop Worm, efter Staalstik af J. Haas.....	78.
Forstandernes Underskrifter, Sjæll. aabne Breve, 239. 1713.....	79.
Wellclose Square, No. 43, fotogr. af Oscar Faber.....	88.
Wellclose Square, No. 35 og 36, fotogr. af Oscar Faber.....	89.
Biskop Peder Hersleb, efter Staalstik af J. Haas.....	90.
Biskop Harboe, efter Staalstik af J. Haas.....	104.
Det kgl. Patent af 4. Maj 1695, fotogr. af Artists Illustrators.....	106.

Det store kgl. Segl vedhængende Patentet, fotogr. af Artists Illustrators.....	107.
Konferensraad Dreyer, efter John Jones, Maleri af F. L. Abbot.....	108.
Wellclose Square, Nr. 20. og 21, fotogr. af Oscar Faber.....	109.
Basrelieffer fra Konsul Wolffs Hus, fotogr. af Thomas.	110.
Georg Wolff, efter Portræt malet af Sir Thomas Lawrence	112 a.
Mrs. Sarah Augusta Rogers, efter Portræt malet af Georg Dave, R. A.....	112 b.
Mrs. Jens Wolff, efter Portræt malet af Sir Thomas Lawrence, 1815,.....	121.
Pastor Ulrik Frederik Rosing, efter Portrætmaleri fra London.	126.
Fangeskibet „Bahama“, efter Tegning af en dansk Krigsfange.....	134.
Etatsraad Jens Wolff, efter Tegning tilhørende Mrs. Moore.	140.
Mariners Church, Wellclose Square.	144.
Grev Frederik Detlev Reventlow, efter en Tegning tilhørende Grev L. Revent- low.	150.
Baron C. J. Hambro, efter Billede tilhørende Sir Everard Hambro.	152.
E. A. Delcomyn.....	154.
Father Lowder.	156.
Prins Vilhelm af Danmark som Kadet.	166.
Prinsesse Alexandra, efter „Sixty years a Queen“, med Udgivernes Tilladelse. .	168.
Johannes Grønsund, efter Kultegning.	173.
General Joh. Bülow.....	174.
N. F. Fabricius.	176.
William Lund.....	181.
Frants Bølling.	181.
H. G. Erichsen.....	182.
Ed. M. Warburg.....	183.
Court House og Vandpost, Wellclose Square.....	188.
Pastor Carl Nielsen.	194.
Generalkonsul A. Westenholz.....	206.
Generalkonsul E. A. Delcomyn.	213.
St. Peters Kirke, Poplar, fotogr. af S. Erik Faber.	217.
Kirkens og Menighedens Segl, 1910.	219.
P. A. Petersen.....	220.

FORTEGNELSE OVER KILDESKRIFTER I RIGSARKIVET.

(meddelt paa Anmodning af afdøde Rigsarkivar Kringelbach).

Breve fra I. Brink til Grev Conrad Reventlow.			Skr. fra Dep. f. udenl. Aff.	23. Juni 1792.
Sjællandske Missiver	80	13. April 1695.	" "	26. Juli 1792.
" "	110	11. Maj 1695.	" "	17. Nov. 1792.
" "	122-4	18. " 1695.	" "	16. Maj 1793.
" "	128-9	22. Juni 1697.	" "	29. Aug. 1801.
" "	131	22. " 1697.	" "	23. Aug. 1806.
" "	91	4. April 1702.	" "	30. Dec. 1806.
" aabne Breve	239	2. Sept. 1713.	" "	28. Dec. 1807.
" Tegnelser	417	2. " 1713.	" "	19. Jan. 1808.
" "	426-7	2. " 1713.	Kancelli Skrivelser	6. Maj 1809.
" Missiver	57	9. Febr. 1720.	" "	4. Dec. 1809.
" Tegnelser	208-10	17. Maj 1720.	" "	27. Maj 1812.
" Missiver	307	15. " 1739.	" "	8. Juli 1812.
" "	315	6. Juni 1740.	" "	14. Juli 1813.
" "	339-40	26. Juli 1748.	" "	7. Aug. 1813.
Kancelli Skrivelser		23. Nov. 1773.	" "	17. Dec. 1814.
" "		14. Dec. 1773.	" "	27. Dec. 1814.
Skr. fra Dep. f. udenl. Aff.		28. April 1778.	" "	3. Jan. 1817.
Suppliquer	418	1. Halvaar 1779.	Dansk Kancelli Forestilling	18. Aug. 1841.
"	700	2. " 1779.	" "	27. Okt. 1841.
"	1263	1. " 1780.	" Plakat	18. Nov. 1841.
Sjæll. aabne Breve	344	17. Maj 1780.	" Forestilling	26. Okt. 1842.
Skr. fra Dep. f. udenl. Aff.		11. Jan. 1780.	" "	10. April 1844.
" "		13. Juni 1780.	" "	23. " 1845.
" "		13. Maj 1786.	" "	17. Marts 1848.

NB. I Rigsarkivet findes nu de Arkivalier fra 1817 og ff. som jeg i sin Tid laante i Gesandtskabets Arkiv, London.

NAVNEREGISTER

	Side.		Side.
Aall, Jacob.....	45.	Bülow, Karl von	145.
Adelaer, F. C.....	85.	Bøhme, A. W.	8.
Agerup, Peter.....	207, 215-6.	Bølling, Fr.	181.
Ahlefeldt, H. H. von	13, 45.		
Albertsen, Albert.....	46, 48.	Campbell, John.....	138.
„ , Peter Martin	134.	Capito, C.....	218.
Alexandra, Dronning 9, 12, 167-73, 197-9,	204-5, 220.	Carlson, G. W., Præst.....	148.
Alexandrine, Dronning	12, 220.	Carøe, W. D.	209.
Alsing, Jacob.....	136, 145.	Christian V.	46, 50.
„ , Peter Arboe	119, 130, 141.	„ VII.	100.
Anker, Bernt	102.	„ IX.	101, 165-9, 199.
„ , Peter, Oberst.....	109-12, 122.	„ X.....	12, 101, 200.
Arup, Fr.....	216, 219.	Cibber, Caius Gabriel.....	16-36, 52-5, 64.
		„ , Colley	20-5, 34.
Bagger, Biskop	6, 46.	Collett, James	81.
Balle, Biskop.....	124.	„ , John	87-99.
Balzløw, Peder	52-5.	„ , John, junr.	118.
Bentzen, Dr.	134.	„ , Peter.....	81.
Bergh, Axel, Præst	210.	Crusius, Irenæus	5, 8.
Bertelsen, Andreas	97.		
„ , Otto Kyd, Præst	204.	Dael, Jonas	114.
Bertodano, B. de	41.	Dahlerup, H. B., Admiral	119, 132.
Bille, Torben, Kmhr., Gesandt 172-3, 190-4.		Debes, Lucas	52, 68.
Borgaard, Albert, General. 36-41, 75-9, 95.		Deickmann, Biskop	82.
Bornemann, Biskop	49, 69.	Delcomyn, E. Adolf	154, 170-216.
„ , Philip Julius, Præst 79, 83, 86.		„ , Fr.....	154, 194, 210.
Borris, Chr.....	46-8, 55.	Dick, Jeremias	138.
Bradshaw, Barbara.....	38.	Dieden, von Fürstenstein, Baron ...	101-8.
Brink, Iver, Mag.....	15, 47-57, 70, 84.	Dorn, S.....	204.
Brostrøm, Aksel, Præst	12, 219-20.	Dorschæus, Johan, Provst	15, 48.
Brun, C. Kmhr., Gesandt	216, 219.	Dorville, John	111.
„ , Johan Nordahl	118.	Dreyer, C. V. D., Gesandt.....	108, 112-5.
Bræmer, Lars, Præst.....	124.	Drøge, Cathrine Margrethe	6.
Busck, Gunni	160.	Duntzfelt.....	141.
Bülow, Johan, von, General	174-99.	Edzardi, Esdras	5, 55.

	Side.		Side.
Ehnhuus, H.	178, 191-200.	Johnson, Rasmus	79, 82.
Eisenberg, Anna Sophie	80.	Juel, Knut Thomesen	47.
Enderup, Andreas	79, 82.	„ , Niels, Admiral	115.
Endrup, Matheus	87.	Jvell, Oberst	52.
Erichsen, H. G.	181, 196-9, 207.	Jørgen, Prins af Danmark ..	6, 11, 57, 71.
Faber, Harald	214-20.	Kaasbøll, E. C. P.	76, 92.
„ , Peter	170.	Karberg, P.	182, 203.
„ , Valdemar	214-20.	Kierulf, A. C., Præst	135-7.
Fabricsius, N. F.	172-9, 191, 210.	Kirschstein	160, 197.
Falbe, Kmhr., Gesandt	203-5.	Klyne, Fred	68.
Falch, Abraham & Sønner & Co.	124, 135.	Knudsen, Th., Skibsfører	209.
Fenger, H. M., Provst	219.	Kock, Rasmus Henriksen	133.
Frederik VIII.	12, 101, 169, 204.	Koe, John	99-110.
Frost, L	171.	Krarup, Chr.	218.
Gerdis, Henry Walther	5, 89.	Krog, Niels	76.
Gersdorff, Baron von	96.	Leuck, Karen	81.
Gorham, Elisabeth	109-12.	Levinsen, H. I., Præst	204.
Gram, Andreas	118.	Lihne, P. G. og A. G.	180.
„ , Niels	47.	Loynskar, Morten (Lionfeld) ..	43-55, 64, 72.
Greatorex, Dan, Rev.	186-8, 202.	Lowder, C. F., Rev.	156-65, 182.
Groos, Laurits, Præst	116, 124.	Lund, Wm.	180.
Grønberg, Hans	83-94.	Lundt, I. H.	170-8.
Grønsund, Joh.	154, 160-3, 173-4.	Mågnusson, Eirikr.	167-9.
Hambro, C. J., Baron	152, 165-7, 197.	Mansell, James, Rev.	167-9.
Hammond, Hans, Præst	103.	Martini, Gerhard	5, 46.
Hansen, Degn	76.	Massen, Just.	48.
Harboe, Ludvig, Biskop	104, 115.	Mecke, Dr.	6-8, 46, 55.
Heden, L., Præst	192-200.	Meidel, Christopher	45.
Heide, Claus	97-105, 201.	Meyer, Jacob	155, 160, 170.
Helm, John von	114.	„ , M. R.	180, 197.
Hersleb, Jens	56, 65.	Michelsen, Albert, Præst	36, 93-101.
„ , Peder, Biskop	90-96.	„ , Ambrosia Henriksdatter ..	16.
Heydorn	79.	„ , Ambrosia	64, 86-99.
Heyerdahl, Elizabeth	141.	„ , Catherine	38.
Hjort, V.	216.	„ , Georg	38, 52, 64, 76-9.
Holbek, Chr. O., Præst	178.	Muylman, Henry	103.
Holm, Alexander, Præst	112-6.	Münter, Biskop	130-6, 152.
Holstein, A. E., Præst	209.	Møller, C.	154, 172-8, 191-200.
Holten, Sofus	196.	„ , A. Puggaard	219.
„ , Sofie Frk.	210.	Nicholas, Erasmus	87.
Hornemann, H. F.	119, 129.	Nielsen, Carl, F. A., Præst	194-7.
„ , junr.	145.	„ , F. C. C.	182, 214-20.
Hvistendahl	76.	„ , Jacob	220.
Høyer, John	46.	Nott, John K.	79.
„	136.	Parson, Sir John	52, 68.
Jacobsen, J. J. S.	171-2.	Passow, C. A. von	103, 109.
Johansen, Peter	46.	Pattison, James, General	38.
Johnsen, Poul	130.		
Johnson, Jonah	55, 64.		

	Side.		Side.
Pedersen, H.	69.	Storm, A. V., Præst.	186-7, 209-10.
„ , Jens	97, 100, 105.	Stöcken, von, Gesandt	71.
Petersen, P. A.	155, 170, 220.	Søndergaard, C. A., Præst.	205.
Plenge, Johannes, Præst	169-75.		
Pohlman, Herman	86, 94, 98.	Tegner, Alfred	155.
Poore, Sir Richard	112.	Tottie, Chas., Konsul	146.
Poulsen, Søren, Præst.	86-97.		
Prosch, F. C.	129, 139.	Vilhelm, Prins af Danmark	165-7.
		Ursin, Hans	77.
Ravn, ...	172.	„ , Jørgen, Præst	74-84.
Reventlow, Fred. Dellev, Greve ...	145-52.		
Reventlow-Criminil, Greve.	158.	Warburg, Ed. M.	182.
Rist, J.	128.	Weber, F.	11, 216.
Roede, H. C., Præst	103.	Wedell Jarlsberg, Gesandt	123, 146.
Roper, Stanley	216.	Wegersløff, Chr.	74, 79.
Rosenkrantz, Gesandt	77.	„ , Tøger.	45-83.
„ , H., Baron.	173.	Weideman, Poul	102, 105.
Rosing, Ulrik Frederik, Præst	119-35.	Werkman, (Wichman).	102.
„ , Hedevig.	134.	Westenholz, Anders	141, 151-206.
Ruperti, Georg Andreas	5-9.	„ , Bros	154, 160, 203, 208.
Rützou, Sv.	219-20.	„ , Regner.	153.
		Wilson, Fletcher	138, 149.
Scavenius, Søren	52.	„ , Thomas	138.
Scheel, Magnus, Gesandt	50-52.	With, Mag.	73.
Schmedes, O.	214.	„ , Johannes.	218.
Schmidt, Bernard.	61.	Wolff, Ernst Fred.	43, 108-19, 126.
Schou, Einar	212-20.	„ , Ernest George.	145-62.
Schwabe, Dr. Ernst	126, 135.	„ , Georg, Konsul.	108-15, 119-30, 140.
Seidelin, Sophie Hansdatter	16.	„ , Herman St. John	122, 140.
Sheffield	139-43, 146-51, 159.	„ , Jens	110, 120-30, 139-49.
Sheppard, Edgar, Dr. Canon	7, 12.	„ , „ Mrs, ...	120-2.
Smith, G. C., Rev.	141-5, 149, 155.	Wolffs & Dorville.	111, 119-29, 139.
Smith, Kapt.	203.	Worm, Biskop	78, 82.
Sohlenthal, Baron von.	91, 98.	Wærn, Johan	76.
Steinthal, F. W., Præst.	203, 205, 209.	„ , John.	87, 94.
Storjohann, J. C., Præst	189, 195.		
		Ziegenhagen, Dr. Fred. Michael	9.

